

Πράσινες προσεγγίσεις για την ασφάλεια και την άμυνα

Αξιόπιστες, αλλά και ικανές

STUDY & DEBATE

GREEN EUROPEAN FOUNDATION

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ευχαριστίες

Η παρούσα έκθεση αποτελεί μέρος του έργου του Ευρωπαϊκού Πράσινου Ιδρύματος (Green European Foundation) με τίτλο *Πράσινα οράματα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια*, σε συνεργασία με την Etopia (Βέλγιο), την Cogito (Σουηδία), το Δίκτυο Συνεργασίας και Ανάπτυξης Ανατολικής Ευρώπης και το Φόρουμ Βιώσιμης Ανάπτυξης Green Window (Κροατία).

Η μελέτη ανατέθηκε από το GEF στην Ομάδα Ερευνών και Πληροφοριών για την Ειρήνη και την Ασφάλεια (Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Sécurité - GRIP). Ευχαριστούμε ιδιαίτερω όλους τους ερωτηθέντες και τους ειδικούς που συνέβαλαν στην παρούσα έκδοση, ιδιαίτερα τους δεκάδες πράσινους πολιτικούς, συμβούλους και φορείς χάραξης πολιτικής από τις επιλεγμένες χώρες εστίασης. Επιπλέον, ευχαριστούμε τον Jonathan Piron, τον Laurent Standaert, τον Henrik Jalalian και τον Ευάγγελο Αστυρακάκη-Ασλάνη για τα σχόλια και τις παρατηρήσεις τους.

Συγγραφείς: Agatha Verdebout και Anne Xuan Nguyen (GRIP)

Συντονιστής GEF: Sien Hasker

Επιμέλεια και διόρθωση: Katy Nicholson

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση: Klär.graphics

Ιούνιος 2024

Το κείμενο και τα γραφικά της παρούσας έκδοσης παρέχονται με την άδεια της Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). Για τη σύμβαση παραχώρησης αδειάς, ανατρέξτε στη διεύθυνση <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>. Για μια περίληψη (η οποία δεν υποκαθιστά την παρούσα έκδοση), ανατρέξτε στη διεύθυνση <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>.

Πράσινες προσεγγίσεις για την ασφάλεια και την άμυνα

Αξιόπιστες, αλλά και ικανές

Εκδόθηκε από το Green European Foundation (Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα) με την οικονομική υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι απόψεις που εκφράζονται στην παρούσα δημοσίευση είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και των συντελεστών και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή του Green European Foundation.

Μπορείτε να κατεβάσετε την έκθεση από τον ιστότοπο

www.gef.eu/tools-and-publications

Green European Foundation

Rue du Fossé 3, L-1536 Λουξεμβούργο
Γραφείο Βρυξελλών: Mundo Madou,
Avenue des Arts 7-8, 1210 Βρυξέλλες, Βέλγιο
τηλέφωνο: +32 2 329 00 50
info@gef.eu · www.gef.eu

Το **Green European Foundation** (GEF) είναι ένα πολιτικό ίδρυμα που δραστηριοποιείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποστολή του οποίου είναι να προωθήσει τον διάλογο σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στην ευρωπαϊκή πολιτική. Το GEF προσπαθεί να ενσωματώσει τις συζητήσεις για τις ευρωπαϊκές πολιτικές και τους πολιτικούς τόσο εντός όσο και πέρα από την πολιτική οικογένεια των Πρασίνων. Το ίδρυμα λειτουργεί ως ένα εργαστήριο νέων ιδεών και προσφέρει διασυννοριακή πολιτική εκπαίδευση και μια πλατφόρμα συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité (GRIP)

www.grip.org

Από την ίδρυσή του στις Βρυξέλλες το 1979, **το GRIP** μελετά τις συγκρούσεις και τις προϋποθέσεις για την ειρήνη, με ιδιαίτερη έμφαση στην εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Με το πέρασμα του χρόνου, το πεδίο μελέτης του επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει ένα ευρύ φάσμα παγκόσμιων ανησυχιών για την ασφάλεια, που εκτείνονται από τον αφοπλισμό και την πρόληψη των συγκρούσεων έως την ενοποίηση της ευρωπαϊκής άμυνας. Μέσω της παροχής αμερόληπτων αναλύσεων, το GRIP επιδιώκει να ενημερώσει τόσο το ευρύ κοινό όσο και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, με απώτερο στόχο τον μετριασμό των διεθνών εντάσεων και την προώθηση της δημιουργίας ενός ασφαλέστερου, πιο αρμονικού κόσμου.

Etopia, Βέλγιο

Δίκτυο Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ανατολικής Ευρώπης

Cogito, Σουηδία

Φόρουμ Βιώσιμης Ανάπτυξης Green
Window, Κροατία

Πίνακας περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

9

Pekka Haavisto

ΣΥΝΟΨΗ

Πράσινες προσεγγίσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια
και άμυνα

11

Agatha Verdebout & Anne Xuan Nguyen

ΕΚΘΕΣΗ

Εισαγωγή

15

Πλαίσιο και ιστορικό

15

Στόχοι

16

Σχεδιασμός της έρευνας

16

Δομή της έκθεσης

18

Ευρωπαϊκά και διατλαντικά μοντέλα για την ασφάλεια
και την άμυνα

22

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: πολιτική ή στρατιωτική δύναμη;

23

Ευρωπαϊκή στρατιωτική συνεργασία: η PESCO ως μοντέλο προς μίμηση;

26

ΕΕ-NATO: πώς μπορεί να προσδιοριστεί εννοιολογικά η σχέση τους;

31

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

36

Στρατιωτικές δαπάνες και κατανομή προϋπολογισμών
για την άμυνα

42

Ποιος είναι ο κατάλληλος δείκτης αναφοράς: ένα ποσοστό του ΑΕΠ

ή οι ανάγκες;

42

Αύξηση των στρατιωτικών δαπανών: ποια είναι η υπεύθυνη απάντηση;

46

Κατανομή του προϋπολογισμού: ποιες θα πρέπει να είναι οι

προτεραιότητες;

49

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

54

Βιομηχανικές πολιτικές, πολιτικές προμηθειών και εξαγωγικές πολιτικές για την άμυνα	62
Χρηματοδότηση της αμυντικής βιομηχανίας: ικανοποίηση αναγκών και φιλοδοξιών;	64
Προμήθειες: από κοινού αγορά ευρωπαϊκού εξοπλισμού;	68
Εξαγωγές: προς πιο υπεύθυνες πολιτικές;	72
Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις	75
Αποτροπή, αφοπλισμός και έλεγχος όπλων	82
Πυρηνική αποτροπή: λειτουργεί και τη χρειάζεται η ΕΕ;	83
Η ΤΡΝW: είναι κατάλληλη η στιγμή για τον πυρηνικό αφοπλισμό;	86
Έλεγχος όπλων: πρέπει να ρυθμιστούν οι στρατιωτικές χρήσεις των νέων ανατρεπτικών τεχνολογιών;	91
Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις	95
Πολιτική προστασία, πολιτικός μιλιταρισμός και μη χρήσης βία	100
Ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στην κοινωνία: η ανάγκη για διπλές ικανότητες;	100
Πολίτες και στρατός: μια αμοιβαία επωφελής σχέση;	104
Μη χρήση βίας: εναλλακτικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας;	109
Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις	112

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Προς ένα νέο παράδειγμα για πράσινες πολιτικές στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας;	119
Agatha Verdebout & Anne Xuan Nguyen	

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πράσινα κόμματα σε περιόδους πολέμου: Αντιδράσεις και σκέψεις	125
Roderick Kefferpütz	

Κατάλογος συντομογραφιών

AMP: Νόμος για τον στρατιωτικό προγραμματισμό

ASAP: Νόμος για την υποστήριξη της παραγωγής πυρομαχικών

AE: Αφρικανική Ένωση

BSR: Περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας

CCW: Σύμβαση για ορισμένα συμβατικά όπλα

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

ΔΕΕ: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΚΠΑΑ: Κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας

CSP: Διάσκεψη των Κρατών Μερών

DCNAN: Υπουργείο μη ένοπλης και μη βίαιης πολιτικής άμυνας

ΑΑΕ: Αφοπλισμός, Αποστράτευση και Επανάταξη

HDA: Νόμος για την εσωτερική άμυνα

DTIB: Τεχνολογική και βιομηχανική βάση στον τομέα της άμυνας

DSVL: Demokratų sąjunga “Vardan Lietuvos” – Ένωση Δημοκρατών «Για τη Λιθουανία»

ECFR: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων

ECPC: Ευρωπαϊκό Σώμα Πολιτικής Ειρήνης

ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΟΑ: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας

EDF: Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας

EDIRPA: Νόμος για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω κοινών προμηθειών

EDIS: Στρατηγική για την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία

EBTBA: Ευρωπαϊκή Τεχνολογική και Βιομηχανική Βάση στον τομέα της Άμυνας

EDT: Αναδυόμενες ανατρεπτικές τεχνολογίες

ΕΝΑΑΤ: Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του Εμπορίου Όπλων

ΕΑΚ: Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕUC: Πιστοποιητικό τελικού χρήστη

EUR: Ευρώ

FIIA: Φινλανδικό Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

GNSS: Παγκόσμιο δορυφορικό σύστημα πλοήγησης

ICAN: Διεθνής εκστρατεία για την κατάργηση των πυρηνικών όπλων

IPCC: Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή

ISIS: Ισλαμικό Κράτος Ιράκ και Συρίας

LAWs: Θανατηφόρα αυτόνομα οπικά συστήματα

MEP: Μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

MP: Βουλευτής

MSP: Συνάντηση των Κρατών Μερών

n.d.: άνευ ημερομηνίας

NATO: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου

NORDEFCO: Σκανδιναβική Αμυντική Συνεργασία

NPT: Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων

OSCE: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

PESCO: Μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία

PSC: Έλεγχος μετά την αποστολή

E&A: Έρευνα και Ανάπτυξη

E&A&K: Έρευνα και ανάπτυξη και καινοτομία

SIPRI: Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης

SNU: Παγκόσμια Εθνική Υπηρεσία

Σχέδιο STAR: Ασφάλεια και υπηρεσίες, τεχνολογία, φιλοδοξία και ανθεκτικότητα (πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές του Υπουργείου Άμυνας του Βελγίου)

ΣΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

TPNW: Συνθήκη για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Όπλων

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες

USD: Δολάριο Ηνωμένων Πολιτειών

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

Pekka Haavisto, Βουλευτής και πρώην
Υπουργός Εξωτερικών, Φινλανδία.

Πρόλογος

Pekka Haavisto

Τι είναι η πράσινη εξωτερική πολιτική; Έχουν να πουν κάτι οι Πράσινοι όσον αφορά την ασφάλεια και την άμυνα; Αυτά είναι ερωτήματα που θα αντιμετωπίσουν πολλοί Πράσινοι πολιτικοί κατά τη διάρκεια της καριέρας τους. Τα ερωτήματα αυτά, παρά την όποια αγανάκτηση μπορεί να κρύβουν, έχουν κάποια δόση αλήθειας. Τα πράσινα κόμματα στερούνται εδώ και καιρό μιας ενιαίας πολιτικής στρατηγικής όσον αφορά την ασφάλεια και την άμυνα.

Είναι σημαντικό να αξιολογήσουμε τώρα όλες τις πτυχές της πολιτικής όσον αφορά την ασφάλεια υπό το πρίσμα των συνθηκών που επικρατούν από τον Φεβρουάριο του 2022 και μετά. Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας έχει καταστήσει αναγκαία την ένταξη της ασφάλειας και της άμυνας στην ημερήσια διάταξη όλων των κομμάτων, όχι μόνο των Πρασίνων. Κάποιοι θεώρησαν τη διαδικασία πιο εύκολη, ενώ άλλοι πιο δύσκολη.

Οι Πράσινοι υπερηφανεύονται για το γεγονός ότι εισήγαγαν θέματα όπως η κλιματική πολιτική, η πράσινη μετάβαση και η φεμινιστική εξωτερική πολιτική στη συζήτηση για την ασφάλεια. Οι Πράσινοι υποστήριζαν, επίσης, πάντα την ιδέα της αλληλεγγύης σε χώρες και περιοχές που έχουν υποφέρει από τη φτώχεια ή τις συγκρούσεις.

Τα κόμματα των Ευρωπαίων Πρασίνων έχουν διαφορετικές απόψεις για πολλά θέματα που αφορούν την ασφάλεια και την άμυνα. Ορισμένα κόμματα έχουν τις ρίζες τους σε ειρηνιστικά κινήματα, ωστόσο

ορισμένα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους συγκεκριμένους γεωπολιτικούς παράγοντες, όπως η εγγύτητα με τα ρωσικά σύνορα. Ωστόσο, πρέπει πάντα να επικεντρωνόμαστε σε ό,τι έχουμε κοινό. Η πράσινη πολιτική ασφάλειας και άμυνας λαμβάνει υπόψη τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ειρήνη ως βασική αξία, την προστασία του κλίματος και της βιοποικιλότητας, την ισότητα, τη δημοκρατία και τη δικαιοσύνη. Τα θέματα αυτά συχνά αγνοούνται στην ανάλυση της πολιτικής για την ασφάλεια.

Οι πράσινες αυτές απόψεις αναδεικνύουν το εξής σημαντικό στοιχείο: την έμφαση και την εξειδίκευση στη διαχείριση των συγκρούσεων, τη διπλωματία και τη διαμεσολάβηση για την ειρήνη. Καμία σύγκρουση δεν μπορεί να επιλυθεί εφόσον δεν λαμβάνονται υπόψη τα ζητήματα της ισότητας και της δικαιοσύνης. Δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν θετικά ειρηνευτικά αποτελέσματα μέσα από διπλωματικές προσπάθειες που αγνοούν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι Πράσινοι πρέπει να συμμετάσχουν σε ενεργό διάλογο για τα θέματα αυτά προκειμένου να καθορίσουν την πράσινη εξωτερική πολιτική και να διαμορφώσουν μια πολιτική στρατηγική για την ασφάλεια και την άμυνα. Ας ελπίσουμε ότι η παρούσα έκθεση θα αποτελέσει το έναυσμα για μια μακρά και γόνιμη συζήτηση. Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Green European Foundation, τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη και τους συγγραφείς και τους ειδικούς που έδωσαν ζωή και δυναμική σε αυτή τη συζήτηση.

Σύνοψη

Η **Agatha Verdebout** είναι ερευνήτρια και αναπληρώτρια διευθύντρια στο GRIP. Ο κύριος τομέας εμπειρογνωμοσύνης της είναι το διεθνές δίκαιο για την ειρήνη και την ασφάλεια.

Η **Anne Xuan Nguyen** είναι ερευνήτρια στο GRIP. Έχοντας ασχοληθεί γενικότερα με τα θέματα της ασφάλειας και του περιβάλλοντος, ειδικεύεται στη ρύπανση που σχετίζεται με τις συγκρούσεις και στην αποκατάστασή της.

Πράσινες προσεγγίσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα

Agatha Verdebout & Anne Xuan Nguyen

Οι Πράσινοι σε όλη την Ευρώπη αυτοπροσδιορίζονται παραδοσιακά ως «ειρηνιστές». Έχουν δεσμευτεί από κοινού για την τήρηση των αρχών της μη χρήσης βίας και της πολυμέρειας και αντιλαμβάνονται ευρύτερα την ειρήνη ως μια κατάσταση αρμονίας που παρέχει τις προϋποθέσεις για μια δίκαιη, ισότιμη και βιώσιμη κοινωνία που προάγει την ευημερία για όλα τα άτομα και τις κοινότητες. Έννοιες όπως η ανθρώπινη ασφάλεια και η περιβαλλοντική ασφάλεια – με έμφαση στην πρόληψη με την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της αστάθειας – έχουν διαδραματίσει βασικό ρόλο στον καθορισμό των θέσεων των πράσινων κομμάτων στα διεθνή δρώμενα. Οι πρόσφατες γεωπολιτικές αλλαγές, ιδίως οι ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία, έχουν ωστόσο προβάλλει τις ευπάθειες της Ευρώπης σε αρκετούς τομείς που σχετίζονται με την ασφάλεια, γεγονός που έχει υποχρεώσει μερικές φορές τα κόμματα των Πρασίνων να επαναξιολογήσουν τη θέση τους για την ασφάλεια και την άμυνα.

Η παρούσα έκθεση επιδιώκει να χαρτογραφήσει τη στάση των κομμάτων των Πρασίνων σε βασικά ζητήματα ασφάλειας και άμυνας στην εποχή μετά τον Φεβρουάριο του 2022 και να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για την τόνωση του ευρύτερου προβληματισμού σχετικά με

το μέλλον των πράσινων πολιτικών ασφάλειας και άμυνας. Η έρευνα επικεντρώνεται σε οκτώ δείγματα χωρών από την ΕΕ – τη Φινλανδία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ιταλία, τη Γερμανία, τη Λιθουανία, την Πολωνία και την Κροατία – τα οποία παρέχουν χρήσιμες γνώσεις για τις εθνικές, περιφερειακές, καθώς και οριζόντιες θέσεις με βάση τον τύπο και το μέγεθος του κόμματος ή τη θέση του στο εθνικό πολιτικό τοπίο. Η κατανόηση αυτών των διαφορετικών απόψεων είναι ζωτικής σημασίας για τις προσπάθειες συντονισμού προς ένα κοινό επικαιροποιημένο πράσινο δόγμα για την ασφάλεια και την άμυνα. Για την περαιτέρω ενημέρωση του μακροπρόθεσμου πολιτικού σχεδιασμού, η μελέτη συμπληρώνεται από συνεντεύξεις με ανεξάρτητους ειδικούς σε θέματα ασφάλειας και άμυνας - από νεορεαλιστές έως κρίσιμες μελέτες ασφαλείας - με στόχο τη συγκέντρωση των εντυπώσεων και των σχολίων τους σχετικά με τις θέσεις και τις προτάσεις πολιτικής που διατυπώνονται από τα κόμματα των Πρασίνων.

Η έκθεση διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια που καλύπτουν βασικά θέματα, από τη στρατιωτική συνεργασία της ΕΕ έως τις βιομηχανικές πολιτικές και από τις στρατιωτικές δαπάνες έως την άμυνα χωρίς την άσκηση βίας. Παρουσιάζουν μια

διαφοροποιημένη κατανόηση της ευρωπαϊκής δυναμικής στον τομέα της ασφάλειας μεταξύ των κομμάτων των Πρασίνων, αντανακλώντας διαφορετικά εθνικά πλαίσια, στρατηγικούς πολιτισμούς και ιστορικές προοπτικές.

Το κεφάλαιο 1 εμβαθύνει στο περίπλοκο θεσμικό τοπίο της ασφάλειας και της άμυνας στην Ευρώπη. Εξετάζει τις συζητήσεις γύρω από την ταυτότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) είτε ως πολιτικής είτε ως στρατιωτικής δύναμης και τα πλαίσια για την ενίσχυση της στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών με στόχο την οικοδόμηση στρατηγικής αυτονομίας (όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία – PESCO). Εξετάζει, επίσης, τους αντίστοιχους ρόλους της ΕΕ και του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) ως εγγυητών της ασφάλειας. Το κεφάλαιο δείχνει ότι ενώ ορισμένα κόμματα των Πρασίνων (ειδικά εκείνα που προέρχονται από μακροχρόνια μέλη της ΕΕ) συνηγορούν υπέρ της βαθύτερης στρατιωτικής ολοκλήρωσης ή/και συνεργασίας, άλλα πιστεύουν ότι η άμυνα δεν αποτελεί προτεραιότητα ή, με πιο απλά λόγια, υποστηρίζουν ότι το ζήτημα αυτό αποτελεί προνόμιο του NATO. Παρά τις διαφορές αυτές, όλα τα μέρη που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν στην ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου της ΕΕ στο NATO, η οποία μπορεί να διασφαλίσει μια πιο ισορροπημένη εταιρική σχέση.

Το κεφάλαιο 2 εστιάζει στις στρατιωτικές δαπάνες και την κατανομή του προϋπολογισμού. Εξετάζει τις διαφορετικές προοπτικές μεταξύ των κομμάτων των Πρασίνων σχετικά με τη χρήση του ΑΕΠ για τον καθορισμό των αμυντικών προϋπολογισμών, καθώς και τον τρόπο κατανομής τους (αγορά εξοπλισμού, υποδομές, εκπαίδευση και προσωπικό), δίνοντας έμφαση στη στροφή ορισμένων μερών προς την αποδοχή των αυξημένων στρατιωτικών δαπανών. Στην πραγματικότητα, η ρωσική εισβολή του 2022 στην Ουκρανία ώθησε ορισμένα κόμματα των Πρασίνων, ειδικά εκείνα που συμμετέχουν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς, να παραιτηθούν από

την αρχή της εναντίωσής τους στην αύξηση των στρατιωτικών προϋπολογισμών, καθώς και στο όριο του 2% του ΑΕΠ που έχει ορίσει το NATO.

Στο κεφάλαιο 3 διερευνώνται οι απόψεις των κομμάτων των Πρασίνων σχετικά με τις αμυντικές βιομηχανικές πολιτικές που έχουν γίνει ευρέως κατανοητές. Εξετάζει τις θέσεις των Πρασίνων σχετικά με τα προγράμματα επιχορήγησης που εφαρμόζει η ΕΕ για την ενοποίηση και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης στον τομέα της άμυνας (EDITB), τις πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην ενθάρρυνση των κοινών προμηθειών στην εσωτερική αμυντική αγορά της ΕΕ, αλλά και σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης των πολιτικών ελέγχου των εξαγωγών. Παρουσιάζει τις διάφορες αντικρουόμενες απόψεις, ιδίως σχετικά με τη διάθεση δημόσιων πόρων στη βιομηχανία. Ωστόσο, έχει αναληφθεί κοινή δέσμευση για τον έλεγχο των βιομηχανικών δραστηριοτήτων με την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας. Τα στοιχεία αυτά αντικατοπτρίζουν τα διλήμματα της επίτευξης ισορροπίας μεταξύ των ανησυχιών για την ασφάλεια, της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας και των πτυχών δεοντολογίας.

Στο κεφάλαιο 4 αναλύονται οι θέσεις σχετικά με την πυρηνική αποτροπή, τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των εξοπλισμών. Τα κόμματα των Πρασίνων συνεχίζουν γενικά να αντιτίθενται στο δόγμα της πυρηνικής αποτροπής, αλλά ο πόλεμος στην Ουκρανία είχε ως αποτέλεσμα ορισμένοι να αναθεωρήσουν τη θέση τους σχετικά με την αποτελεσματικότητά του. Ομοίως, παρά το γεγονός ότι παραμένουν σθεναρά προσηλωμένα στον πολυμερή αφοπλισμό, αναγνωρίζουν ότι η πορεία αυτή κρύβει επί του παρόντος πολλούς κινδύνους, ενώ υποστηρίζουν μερικές φορές ότι ο αφοπλισμός και ο έλεγχος των εξοπλισμών θα πρέπει να περιμένουν μέχρι το τέλος του ρωσικού επιθετικού πολέμου. Η θέση αυτή μπορεί να φαίνεται αντίθετη με την έντονη υποστήριξή τους προς τη Συνθήκη

για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Όπλων (TPNW) και τις προσπάθειες ελέγχου των εξοπλισμών που αποσκοπούν στη ρύθμιση των στρατιωτικών χρήσεων των νέων ανατρεπτικών τεχνολογιών (EDT). Αυτές οι εντάσεις αντανακλούν, και πάλι, τις προκλήσεις της υιοθέτησης προοδευτικών απόψεων σε συνδυασμό με τον απολογισμό της πραγματικότητας.

Το κεφάλαιο 5 εμβαθύνει στις αλληλένδετες έννοιες του πολιτικού милитарισμού, της πολιτικής προστασίας και της μη χρήσης βίας, στις επιπτώσεις τους στη στρατιωτική εμπλοκή στην ασφάλεια, καθώς και στη συμμετοχή των πολιτών στην άμυνα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζει τις συζητήσεις γύρω από την επέκταση των στρατιωτικών ρόλων πέραν της παραδοσιακής άμυνας (για παράδειγμα για την εκτέλεση πολιτικών αποστολών στο εξωτερικό ή τη συμμετοχή σε προσπάθειες ανακούφισης από καταστροφές) ή την επαναφορά της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, αλλά και προτάσεις για εναλλακτικές πολιτικές ασφάλειας και άμυνας χωρίς τη χρήση βίας. Επισημαίνει εκ νέου τις εντάσεις που υπάρχουν μεταξύ των κομμάτων των Πρασίνων όσον αφορά τον ρόλο του στρατού στην κοινωνία και το πώς τα σχέδια ασφάλειας και άμυνας χωρίς τη χρήση βίας - που κάποτε αποτελούσαν σήμα κατατεθέν των προσεγγίσεων των Πρασίνων για την ασφάλεια - φαίνεται να έχουν ξεχαστεί κάπως ως αποτέλεσμα των σημερινών διεθνών εντάσεων και συγκρούσεων που βρίσκονται στο κατώφλι της ΕΕ.

Οι απόψεις των ειδικών, οι οποίες παρατίθενται σε διάφορα μέρη της παρούσας έκθεσης, εστιάζουν σε σημεία που χρήζουν προσοχής και παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις ακριβείς θέσεις ή προτάσεις πολιτικής που έχουν διατυπωθεί από τα κόμματα των Πρασίνων. Στο συμπέρασμα παρέχεται μια γενικότερη αξιολόγηση των οραμάτων των Πρασίνων για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Οι ειδικοί αναφέρθηκαν στην έλλειψη μιας συνολικής συνεκτικής στρατηγικής,

γεγονός που υπογραμμίζει τη δυσκολία κατανόησης της πολύπλοκης γεωπολιτικής πραγματικότητας, διατηρώντας παράλληλα τις βασικές ανθρωπιστικές αρχές. Επισημάναν την ταχεία υιοθέτηση των «κυρίαρχων» επιχειρημάτων και διερωτήθηκαν πώς αυτό μπορεί να επηρεάσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και αξιοπιστία των πράσινων πολιτικών ασφάλειας και άμυνας. Δεν χρειάζεται απαραίτητα να υιοθετήσει κανείς μια τεχνοστρατηγική διάλεκτο για να μπορεί να διατυπώσει αξιόπιστες και εποικοδομητικές προτάσεις σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει συνεπώς με σαφήνεια την πράσινη επιχειρηματολογία για τον τομέα της άμυνας σε ολόκληρη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των σημείων σύγκλισης, των κενών και των εντάσεων. Σε συνδυασμό με τις απόψεις των ειδικών, παρέχει μια σταθερή βάση για περαιτέρω συζήτηση εντός και εκτός των κομμάτων των Πρασίνων, για την ενίσχυση της πολιτικής άμυνας και ασφάλειας, διατηρώντας παράλληλα μια κριτική και προοδευτική φωνή, ακόμη και σε μια περίοδο έντονης αβεβαιότητας.

Έκθεση

Εισαγωγή

Πλαίσιο και ιστορικό

Τα πράσινα κόμματα της Ευρώπης γεννήθηκαν σε διαφορετικές εποχές και γεωπολιτικά πλαίσια. Στη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη, οι Πράσινοι αναδύθηκαν μέσα από τις κινητοποιήσεις της κοινωνίας των πολιτών των δεκαετιών του 1970 και 1980, η οποία αγωνίστηκε για την αποκλιμάκωση, τη διπλωματία, τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των όπλων. Σε χώρες όπως το Βέλγιο, οι Κάτω Χώρες, η Ιρλανδία, η Γερμανία και η Γαλλία, οι αγώνες αυτοί ήταν καθοριστικοί για την εδραίωση του πράσινου κινήματος στα πολιτικά κόμματα.¹ Σε συνδυασμό με την προστασία του κλίματος και του περιβάλλοντος και τον αγώνα για μια πιο ισότιμη και δίκαιη κοινωνία, αποτελούν μέρος της αρχικής ιδεολογίας αυτών των κομμάτων και συνεχίζουν να διαμορφώνουν τον πολιτικό τους λόγο και τις δράσεις τους.

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα πράσινα κόμματα στη Δυτική και Βόρεια Ευρώπη άρχισαν να ενσωματώνουν στις πολιτικές τους έννοιες όπως η ανθρώπινη και περιβαλλοντική ασφάλεια, οι οποίες δίνουν έμφαση στην ανάγκη για μια διεθνή και παγκόσμια κατανόηση της ασφάλειας πέρα από το παραδοσιακό κρατικοκεντρικό παράδειγμα. Οι έννοιες αυτές τονίζουν, επίσης, τη

σημασία της πρόληψης, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με τη διαρθρωτική αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της ανασφάλειας και των συγκρούσεων - π.χ. κοινωνική και έμφυλη ανισότητα, ανισότητες στον πλούτο, καταστροφή των οικοσυστημάτων - και όχι αντιδρώντας με στρατιωτικά ή άλλα εργαλεία «σκληρής ισχύος».

Η ιστορία των Πράσινων κομμάτων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είναι ελαφρώς διαφορετική. Τα περισσότερα ιδρύθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ή στις αρχές της δεκαετίας του 2000 στον απόηχο των ενεργειών που έκαναν οι αντίστοιχες χώρες τους για να ενταχθούν στην ΕΕ. Παρόλο που η ιστορία αυτών των κομμάτων είναι αρκετά διαφορετική, οι ρίζες τους εντοπίζονται συχνά σε τοπικές κοινωνικές κινητοποιήσεις και κινητοποιήσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως η Solidarność στην Πολωνία, η οποία συνέβαλε στην κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ. Μοιράζονται, επομένως, την ισχυρή δέσμευση των δυτικών και βόρειων γειτόνων τους για την κοινωνική και περιβαλλοντική δικαιοσύνη, την ισότητα των φύλων, τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου. Ωστόσο, καθώς αναπτύχθηκαν σε ένα σχετικά πιο ήρεμο διεθνές πλαίσιο, τα θέματα ασφάλειας

και άμυνας είναι γενικά λιγότερο συνυφασμένα με την πολιτική τους ταυτότητα. Όπως εξήγησε ο εκπρόσωπος του λιθουανικού πράσινου κόμματος Demokratų sąjunga «Vardan Lietuvos» (Ένωση Δημοκρατών «Για τη Λιθουανία» - DSVL), ο οποίος ερωτήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, παραδοσιακά, «[η] εξωτερική πολιτική δεν είναι κάτι που θεωρείται σημαντικό για τα αριστερά κόμματα στις χώρες μας. Ούτε καν για τους Πράσινους. Οι αριστεροί δεν μιλούν ποτέ για την ασφάλεια».²

Πολλοί παρατηρητές έχουν αναφέρει ότι η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και ο συνεχιζόμενος πόλεμος που βρίσκεται στο κατώφλι της ΕΕ έχει φέρει σε δύσκολη θέση τα κόμματα των Πρασίνων. Τα γεγονότα αυτά θεωρούνται ότι προανήγγειλαν την ανάδυση ενός νέου γεωπολιτικού περιβάλλοντος. Οι συζητήσεις περί στρατηγικού ανταγωνισμού και ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων επανήλθαν στο προσκήνιο και οι αντιλήψεις για τους κινδύνους και τις απειλές εξελίχθηκαν, ενώ οι συγκρούσεις εμφανίζονται πιο ασταθείς και επιρρεπείς σε ταχεία κλιμάκωση. Το NATO έχει αποκαταστήσει τη φήμη του στην κοινή γνώμη ως εγγυητής της ευρωπαϊκής ασφάλειας, οι συμφωνίες πυρηνικού αφοπλισμού και μη διάδοσης καταργούνται και το δόγμα της αποτροπής αναβιώνει, οι δυτικές χώρες τονίζουν την ανάγκη ανασυγκρότησης των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων, πραγματοποιούνται μαζικές δημόσιες επενδύσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Βάσης στον τομέα της Άμυνας (DTIB), ενώ ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ επανέφεραν πρόσφατα την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Ενόψει της νέας αυτής γεωπολιτικής πραγματικότητας, στις σημαντικές συζητήσεις για θέματα που σχετίζονται με την ασφάλεια κυριαρχούν τα συντηρητικά επιχειρήματα για την έλλειψη δυνατοτήτων και στρατιωτικής ετοιμότητας της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η υπεράσπιση εναλλακτικών οραμάτων για την ασφάλεια και την άμυνα και η υποστήριξη της διπλωματίας και του

διαλόγου έχει γίνει όλο και πιο περίπλοκη. Τα ειρηνιστικά ιδεώδη εγκαταλείπονται πράγματι γρήγορα ως μη ρεαλιστικά και αφελή. Οι θέσεις των Πρασίνων για την ασφάλεια και την άμυνα αμφισβητούνται, με αποτέλεσμα ορισμένοι να έχουν επανεκτιμήσει τις θέσεις τους με τρόπους που μερικές φορές φαίνεται να προδίδουν την ιστορική δέσμευση των κομμάτων στον ειρηνισμό και τη μη χρήση βίας.³

Στόχοι

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έκθεση επιδιώκει να αποτυπώσει αναλυτικά τις θέσεις των Πρασίνων σε βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την ασφάλεια και την άμυνα κατά την περίοδο από τον Φεβρουάριο του 2022 και μετά, εστιάζοντας στις μετατοπίσεις του δημόσιου λόγου, καθώς και στον εντοπισμό σημείων απόκλισης και σύγκλισης. Επιδιώκει, επομένως, να παράσχει μια βάση για την ενθάρρυνση του βαθύτερου εξωστρεφούς και εσωστρεφούς προβληματισμού σχετικά με το πώς θα μπορούσε ή θα έπρεπε να είναι μια πράσινη πολιτική ασφάλειας και άμυνας τα επόμενα χρόνια αλλά και στο πιο μακροπρόθεσμο μέλλον. Η κατανόηση των διαφορετικών απόψεων και προτεραιοτήτων, καθώς και των δυναμικών που τις διέπουν, είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση του μακροπρόθεσμου πολιτικού σχεδιασμού και των προσπαθειών συντονισμού στο πλαίσιο του κινήματος των Πρασίνων.

Σχεδιασμός της έρευνας

Η έρευνα που διέπει την παρούσα έκθεση χωρίστηκε σε δύο ευρείες και συμπληρωματικές φάσεις.

Η πρώτη φάση επικεντρώθηκε στις θέσεις των κομμάτων των Πρασίνων. Η έρευνα εστιάζει σε ένα δείγμα εννέα κομμάτων σε οκτώ χώρες: το Βέλγιο, την Κροατία, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, τη Λιθουανία και την Πολωνία. Με την επιλογή εκπροσωπείται ένα ευρύ φάσμα γεωγραφικών περιοχών,

εθνικών και υποεθνικών επιπέδων, ιστοριών κομμάτων, πολιτικών θέσεων και επιπέδων κυβερνητικής εμπειρίας (από σημερινά μέλη κυβερνητικών συνασπισμών έως κόμματα που δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ σε κυβέρνηση). Αποτυπώνονται, επίσης, διαφορετικές στρατηγικές κουλτούρες, αντίληψεις όσον αφορά τις απειλές και οι αντίστοιχες προτεραιότητες.

Τα ευρήματα που παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση βασίζονται σε ανάλυση των εγγράφων πολιτικής και των πολιτικών προγραμμάτων που έχουν εκδώσει τα επιλεγμένα κόμματα, καθώς και στις παρεμβάσεις τους στο κοινοβούλιο και σε άλλα φόρουμ. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι ο βαθμός στον οποίο τα κόμματα επικοινωνούν τις θέσεις τους και ο βαθμός λεπτομέρειας που χαρακτηρίζει τα προγράμματά τους - ιδίως όσον αφορά την ασφάλεια και την άμυνα - διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από το ένα κόμμα στο άλλο. Ως εκ τούτου, η έρευνα τεκμηρίωσης συμπληρώθηκε από μια σειρά ημιδομημένων συνεντεύξεων που διεξήχθησαν με εκπροσώπους των επιλεγμένων κομμάτων, προκειμένου να διευκρινιστούν οι θέσεις των κομμάτων σε διάφορα θέματα και να κατανοηθεί το υπόβαθρό τους.⁴

Η δεύτερη φάση αφιερώθηκε στις «απόψεις των ειδικών». Μέσω μιας δεύτερης σειράς συνεντεύξεων με ανεξάρτητους ερευνητές και επαγγελματίες, συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικά με τα αποτελέσματα που προέκυψαν κατά την πρώτη ερευνητική φάση, ώστε να ενημερωθεί περαιτέρω ο μακροπρόθεσμος

πολιτικός σχεδιασμός σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Οι ειδικοί που απάντησαν στις συνεντεύξεις προέρχονται από διαφορετικά υπόβαθρα - δεξαμενές σκέψης, ακαδημαϊκές και στρατιωτικές ακαδημίες - καθώς και από διαφορετικές θεωρητικές και θεματικές οπτικές - από τις κριτικές μελέτες ασφάλειας έως τον κλασικό νεορεαλισμό και από τις στρατηγικές μελέτες έως τη διαμεσολάβηση σε συγκρούσεις. Συνδυαστικά, προσφέρουν ένα ποικίλο σύνολο πληροφοριών σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά κόμματα των Πρασίνων και τις προτάσεις πολιτικής τους. Οι αντιδράσεις που συγκεντρώθηκαν μέσω των συνεντεύξεων συμπληρώθηκαν κάποιες φορές από έρευνες τεκμηρίωσης με σκοπό να προσαρμοστούν στις εκάστοτε συνθήκες, καθώς και να προκύψουν καταφατικά ή/και επεξηγηματικά δεδομένα. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε εξαρχής ότι οι ανεξάρτητοι ερευνητές και οι επαγγελματίες δεν έχουν πάντα ακριβείς εναλλακτικές προτάσεις πολιτικής. Η συμβολή τους συνίσταται συχνότερα στην ανάδειξη ορισμένων σημείων που χρήζουν προσοχής και στην επισήμανση κενών, αντιφάσεων και/ή γνωστικών προκαταλήψεων. Το τελικό συμπέρασμα προσφέρει μια γενικότερη εκτίμηση της συνοχής (ή ενίοτε της έλλειψης συνοχής) των οραμάτων των Πρασίνων για το μέλλον της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας.

Δομή της έκθεσης

Η έκθεση δομείται σε πέντε κεφάλαια, τα οποία προσφέρουν μια ολοκληρωμένη επισκόπηση της δυναμικής της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας μέσα από την οπτική των Πρασίνων.

- **Το κεφάλαιο 1 - Ευρωπαϊκά και διατλαντικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας**, εξετάζει το περίπλοκο τοπίο των θεσμών που σχετίζονται με την ασφάλεια και την άμυνα στην Ευρώπη. Αναλύει τις συζητήσεις γύρω από την ταυτότητα της ΕΕ ως πολιτικής ή στρατιωτικής δύναμης, τα πλαίσια για την ενίσχυση της στρατιωτικής συνεργασίας και τους ρόλους της ΕΕ και του NATO ως εγγυητών της ασφάλειας.
- **Το κεφάλαιο 2 - Στρατιωτικές δαπάνες και κατανομή των αμυντικών προϋπολογισμών**, επικεντρώνεται στις στρατιωτικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος των σχετικών δεικτών και των κατώτατων ορίων για τον καθορισμό των αμυντικών δαπανών, της γενικής τάσης αύξησης των αμυντικών προϋπολογισμών και των προτεραιοτήτων κατανομής αυτών των προϋπολογισμών.
- **Το κεφάλαιο 3 - Βιομηχανικές πολιτικές, πολιτικές προμηθειών και πολιτικές εξαγωγών για την άμυνα**, διερευνά τις βιομηχανικές πολιτικές για την άμυνα υπό μια ευρεία έννοια, ενώ αναφέρεται, επίσης, στα προγράμματα επιχορήγησης της ΕΕ που αποσκοπούν στη διατήρηση της αμυντικής βιομηχανίας, τις πρωτοβουλίες για κοινές προμήθειες και τις πολιτικές ελέγχου των εξαγωγών.
- **Το κεφάλαιο 4 - Αποτροπή, αφοπλισμός και έλεγχος των όπλων**, πραγματεύεται το ζήτημα της πυρηνικής αποτροπής, του αφοπλισμού και του ελέγχου των όπλων, με ιδιαίτερη έμφαση στη ρύθμιση των στρατιωτικών χρήσεων των αναδυόμενων ανατρεπτικών τεχνολογιών (EDT).
- **Το κεφάλαιο 5 - Πολιτική προστασία, πολιτικός μιλιταρισμός και μη χρήση βίας**, εμβαθύνει στις αλληλένδετες έννοιες του πολιτικού μιλιταρισμού, της πολιτικής προστασίας και της μη χρήσης βίας. Εξετάζει τις συζητήσεις γύρω από την επέκταση του ρόλου του στρατού πέρα από την παραδοσιακή άμυνα, την επαναφορά της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας και την ύπαρξη εναλλακτικών μοντέλων για πολιτικές ασφάλειας και άμυνας χωρίς τη χρήση βίας.

Κάθε κεφάλαιο παρουσιάζει τις διαφοροποιημένες οπτικές των κομμάτων των Πρασίνων σε όλη την Ευρώπη, όπως διαμορφώνονται από τα εθνικά πλαίσια, τις στρατηγικές κουλτούρες και τις ιστορικές απόψεις. Οι «απόψεις των ειδικών» που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της 2ης φάσης της έρευνας παρουσιάζονται σε 28 σχετικές ενότητες σε όλη την έκθεση. Στις ενότητες αυτές παρέχονται ιδέες και κριτικές, τονίζοντας τις προκλήσεις της διατήρησης της συνοχής και των ανθρωπιστικών αρχών εν μέσω της σύνθετης γεωπολιτικής πραγματικότητας.

Écolo (Βέλγιο)	Groen (Βέλγιο)
<p>Το Écolo είναι το γαλλόφωνο κόμμα των Πρασίνων του Βελγίου. Δημιουργήθηκε το 1980 και συγκεντρώνει ακτιβιστές για το περιβάλλον και κατά των πυρηνικών, αριστερούς Χριστιανούς, αντιμιλιταριστές και ειρηνιστές. Το κόμμα ανήκει στην κεντροαριστερά του βελγικού πολιτικού φάσματος. Έχει συμμετάσχει σε κυβερνητικούς συνασπισμούς σε ομοσπονδιακό, περιφερειακό και κοινοτικό επίπεδο αρκετές φορές από το 1999. Επί του παρόντος, είναι μέλος του ομοσπονδιακού κυβερνητικού συνασπισμού «Vivaldi» (2020-2024). Το Écolo έχει στενή σχέση με το ολλανδόφωνο κόμμα των Πρασίνων, το Groen. Τα δύο κόμματα αποτελούν μια ενιαία πολιτική ομάδα στο βελγικό ομοσπονδιακό κοινοβούλιο και διαβουλεύονται τακτικά για τις θέσεις τους.</p>	<p>Το Groen είναι το ολλανδόφωνο κόμμα των Πρασίνων του Βελγίου. Γνωστό ως Agalev μέχρι το 2003, το κόμμα ιδρύθηκε το 1979 από περιβαλλοντικούς, αντιπυρηνικούς, αντιμιλιταριστικούς και ειρηνιστές ακτιβιστές. Όπως και το Écolo, το κόμμα ανήκει στην κεντροαριστερά του βελγικού πολιτικού φάσματος, αν και η ολλανδόφωνη περιοχή της Φλάνδρας τοποθετείται σημαντικά πιο δεξιά από τη γαλλόφωνη Βαλλωνία, συνολικά. Το Groen έχει συμμετάσχει σε κυβερνητικούς συνασπισμούς σε ομοσπονδιακό και περιφερειακό επίπεδο αρκετές φορές από το 1999. Επί του παρόντος, είναι μέλος του κυβερνητικού συνασπισμού «Vivaldi» (2020-2024).</p>
Les Écologistes (Γαλλία)	
<p>Το Les Écologistes (παλαιότερα γνωστό και ως Europe Écologie-Les Verts) ιδρύθηκε ως Les Verts το 1984 από περιβαλλοντικούς, αντιπυρηνικούς και αντιμιλιταριστικούς ακτιβιστές, καθώς και μέλη συνδικάτων. Σήμερα, αυτοπροσδιορίζεται τόσο ως κόμμα όσο και ως κίνημα. Το Les Écologistes διαθέτει σήμερα 13 έδρες στη Γαλλική Εθνοσυνέλευση ως μέρος της ευρύτερης αριστερής εκλογικής συμμαχίας NUPES.</p>	
Vihreät (Φινλανδία)	Bündnis 90/Die Grünen (Γερμανία)
<p>Το Vihreät (Πράσινοι) ιδρύθηκε ως σύλλογος το 1987 και ως κόμμα το 1988. Συγκέντρωσε κινήματα που επικεντρώθηκαν στον περιβαλλοντικό ακτιβισμό, το σκανδιναβικό κράτος πρόνοιας και τα δικαιώματα των γυναικών. Παρότι ορισμένα μέλη αρνούνται να τοποθετηθούν αυστηρά στο πολιτικό φάσμα, οι θέσεις του κόμματος συνδέονται γενικά με την κεντροαριστερά. Οι Φινλανδοί Πράσινοι ήταν το πρώτο ευρωπαϊκό πράσινο κόμμα που συμμετείχε σε κρατική κυβέρνηση μεταξύ 1995 και 2003. Το κόμμα συμμετείχε, επίσης σε κυβερνητικούς συνασπισμούς το 2007-2011, το 2011-2014 και το 2019-2023. Το Vihreät σήμερα είναι ένα από τα κόμματα της αντιπολίτευσης.</p>	<p>Το Bündnis 90/Die Grünen (Συμμαχία 90/Πράσινοι) ιδρύθηκε το 1993 μετά τη συγχώνευση του Die Grünen, που ιδρύθηκε στη Δυτική Γερμανία το 1980, και του Bündnis 90, που ιδρύθηκε στην Ανατολική Γερμανία το 1990. Βασικές αρχές του κόμματος είναι η αντιπυρηνική κινητοποίηση, η προστασία του περιβάλλοντος, ο ακτιβισμός και τα κινήματα υπέρ της ειρήνης. Τοποθετείται στην κεντροαριστερά του γερμανικού πολιτικού φάσματος. Το Bündnis 90/Die Grünen έχει συμμετάσχει τρεις φορές σε ομοσπονδιακούς κυβερνητικούς συνασπισμούς: το 1998-2002, το 2002-2005 και από το 2021. Αυτή τη στιγμή συμμετέχει στον συνασπισμό «φανάρι» με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας (SPD) και το Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα (FDP). Η σημερινή ομοσπονδιακή Υπουργός Εξωτερικών, Annalena Baerbock, είναι μέλος του Bündnis 90/Die Grünen.</p>
Partia Zieloni (Πολωνία)	Możemo! (Κροατία)
<p>Το Partia Zieloni (Πράσινο Κόμμα) ιδρύθηκε το 2003. Μεταξύ άλλων, υπερασπίζεται την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, την κοινωνική ισότητα και την ισότητα των φύλων, καθώς και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ+. Το κόμμα δημιουργήθηκε μέσα από κινήματα της κοινωνίας των πολιτών όπως το Solidarność και τοποθετείται στην κεντροαριστερά. Ενώ μέχρι το 2023 αποτελούσε ένα από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, πλέον συμμετέχει στην κυβέρνηση του Συνασπισμού Πολιτών με επικεφαλής τον Donald Tusk.</p>	<p>Το Możemo! (Μπορούμε!) εμφανίστηκε το 2019 ως ένα αριστερό, οικολογικό κόμμα που δημιουργήθηκε κυρίως από τοπικούς ακτιβιστές στο Ζάγκρεμπ. Βασικοί άξονές του είναι η καλύτερη εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, η κοινωνική ισότητα και η ισότητα των φύλων, τα δικαιώματα των εργαζομένων, η υποστήριξη των μεταναστών και η βιωσιμότητα. Το Możemo! κατέχει σήμερα δέκα έδρες στο κρατικό κοινοβούλιο.</p>
Europa Verde (Ιταλία)	Demokratų sąjunga "Vardan Lietuvos" (Λιθουανία)
<p>Το Europa Verde (Πράσινη Ευρώπη) είναι το πιο πρόσφατο από τα διάφορα ιταλικά κόμματα των Πρασίνων που χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1980. Στόχοι του είναι η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και ο ειρηνισμός, καθώς και η ισότητα των φύλων και η κοινωνική ισότητα. Το Europa Verde ιδρύθηκε για πρώτη φορά ως εκλογικός συνασπισμός για να λάβει μέρος στις ευρωεκλογές του 2019 και έγινε κόμμα το 2021. Το 2022, ενώθηκε με το Sinistra Italiana για να δημιουργήσουν το κοινό ψηφοδέλτιο Alleanza Verdi e Sinistra για τις ιταλικές βουλευτικές εκλογές, το οποίο κέρδισε αρκετές έδρες στο κοινοβούλιο. Τοποθετείται στα αριστερά του ιταλικού πολιτικού φάσματος και δεν έχει συμμετάσχει ποτέ σε κυβέρνηση.</p>	<p>Το Demokratų sąjunga «Vardan Lietuvos» (Ένωση Δημοκρατών «Για τη Λιθουανία») ιδρύθηκε το 2022 από τον πρώην πρωθυπουργό Saulius Skvernelis, έχοντας αποσχιστεί από το συντηρητικό αγροτικό κόμμα Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga (Ένωση Λιθουανών Αγροτών και Πρασίνων). Το κόμμα τοποθετείται στην κεντροαριστερά όσον αφορά τις οικονομικές πολιτικές και στην κεντροδεξιά όσον αφορά τα κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα. Επί του παρόντος συμμετέχει στην αντιπολίτευση. Μεταξύ των μελών του είναι και ο Virginijus Sinkevičius, Ευρωπαίος Επίτροπος για το περιβάλλον, τους ωκεανούς και την αλιεία.</p>

Υποσημειώσεις

- 1 Βλέπε π.χ. JERAJ Samir, «Are Green Parties Still Pacifist?», *Green European Journal*, 13 Δεκεμβρίου 2022, PIRON Jonathan, «Quelles balises pour un nouveau pacifisme ?», *Étopia*, 17 Δεκεμβρίου 2014.
- 2 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 3 Βλέπε π.χ. VON DER BURCHARD Hans, «From doves to über-hawks: Ukraine war recast Germany's Greens», *Politico*, 22 April 2022; FELDENKIRCHEN Markus and al., «From Peaceniks To Hawks? Germany's Greens Have Transformed in the Face of Russia's War», *Spiegel International*, 6 May 2022; DEJEAN Mathieu, «Jadot, L'Ukraine, et l'adieu au pacifisme des écologistes», *Médiapart*, 3 March 2022; POL Chez and JACKÓWSKI Nina, «De la difficulté d'être un Vert en guerre», *Libération*, 7 March 2022; CHARDON Frédéric, «L'invasion russe a révélé les mutations du pacifisme d'Écolo», *La Libre*, 21 Avril 2022.
- 4 Λαμβάνοντας υπόψη ότι αρκετοί από τους εκπροσώπους που ερωτήθηκαν ζήτησαν να μην κατονομαστούν, αποφασίστηκε κατά τη διάρκεια της παρούσας έρευνας να μην αποκαλυφθούν τα ονόματα όλων των ερωτηθέντων.

Ευρωπαϊκά και διατλαντικά μοντέλα για την ασφάλεια και την άμυνα

Το θεσμικό τοπίο της ασφάλειας και της άμυνας στην Ευρώπη είναι πολύπλοκο και πολυεπίπεδο. Αποτελείται από ένα ευρύ φάσμα περιφερειακών και υποπεριφερειακών οργανισμών - μεταξύ των οποίων, για παράδειγμα, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και η Σκανδιναβική Αμυντική Συνεργασία (NORDEF) - των οποίων οι σκοποί, οι αρμοδιότητες και το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής ορισμένες φορές επικαλύπτονται. Μεταξύ αυτών, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) είναι οι δύο οργανισμοί με τα πιο ολοκληρωμένα πλαίσια για την ασφάλεια και την άμυνα. Είναι σημαντικό να τονιστεί εξ αρχής ότι οι δύο αυτοί οργανισμοί δεν αναπτύχθηκαν για τον ίδιο σκοπό. Από την ίδρυσή του, το 1949, το NATO είναι μια συλλογική συμμαχία για την ασφάλεια και την άμυνα. Αντίθετα, οι αρμοδιότητες της ΕΕ στους τομείς αυτούς είναι σχετικά νέες. Η ασφάλεια και η άμυνα, καθώς και η εξωτερική πολιτική γενικότερα, έχουν σταδιακά περιέλθει στην αρμοδιότητα της Ένωσης από την υιοθέτηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992, η οποία έθεσε ως στόχο μια «κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της ενδεχόμενης χάραξης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η

οποία θα μπορούσε με τον καιρό να οδηγήσει σε μια κοινή άμυνα».¹

Τα πράσινα κόμματα σε όλη την Ευρώπη αυτοπροσδιορίζονται γενικά ως φιλοευρωπαϊκά. Ωστόσο, δεν μοιράζονται απαραίτητα το ίδιο όραμα για την ΕΕ όσον αφορά την πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Στο κεφάλαιο αυτό θα διερευνήσουμε το θέμα αυτό. Στην πρώτη ενότητα θα αξιολογήσουμε τις θέσεις των εννέα κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα - Bündnis 90/Die Grünen (DE) (εφεξής Die Grünen), Demokratij sajungta «Vardan Lietuvos» (LT) (εφεξής DSVL), Écolo (BE), Europa Verde (IT), Groen (BE), Les Écologistes (FR), Možemo! (HR), Partia Zieloni (PL) και Vihreät (FI) - όσον αφορά τον ρόλο και την ταυτότητα της ΕΕ στη διεθνή σκηνή ως «πολιτική» ή «στρατιωτική δύναμη». Στη δεύτερη θα ασχοληθούμε με τα πλαίσια που αποσκοπούν στην εμβάθυνση της στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να εμβαθυνθεί η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO). Η τρίτη και τελευταία ενότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο τα πράσινα κόμματα αντιλαμβάνονται τη σχέση και τον καταμερισμό των καθηκόντων μεταξύ της ΕΕ και του NATO.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: πολιτική ή στρατιωτική δύναμη;

Μετά την υιοθέτηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ και την προοδευτική ανάπτυξη κοινών πλαισίων εξωτερικής πολιτικής, πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, έχει ξεκινήσει ένας διάλογος σχετικά με το κατά πόσον η ΕΕ - που αρχικά είχε ερμηνευθεί ως ένα ειρηνευτικό εγχείρημα - μεταλλάσσεται από πολιτική δύναμη σε στρατιωτική δύναμη. Η πρώτη χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει μια οντότητα που βασίζεται σε ειρηνικά μέσα για να επιδιώξει τους στόχους της εξωτερικής της πολιτικής και να διατηρήσει την επιρροή της στην παγκόσμια σκηνή. Μια πολιτική δύναμη επιλέγει τη διπλωματία, τον διάλογο, την πολυμέρεια και την οικονομική συνεργασία, τα εργαλεία ήπιας ισχύος, την πρόληψη και επίλυση των συγκρούσεων, την αναπτυξιακή βοήθεια και τη διατήρηση της ειρήνης προκειμένου να συμβάλει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Μια στρατιωτική δύναμη, αντίθετα, διαθέτει δομημένες ένοπλες δυνάμεις και διοίκηση. Δίνει έμφαση στη δύναμη των ενόπλων δυνάμεών της, είναι ικανή να αποτρέψει πιθανούς επιτιθέμενους, ως εγγυητής της (εθνικής) ασφάλειας, καθώς και ως εργαλείο για την απόκτηση και διατήρηση επιρροής στη διεθνή σκηνή. Η επισημοποίηση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) το 2003 και η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (ΕΟΑ) το 2004, του οποίου το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων, το Διοικητικό Συμβούλιο, διευθύνεται από τους υπουργούς Άμυνας της ΕΕ και το προσωπικό του αποτελείται από ένα σύνολο πολιτικών και στρατιωτικών, εγκαινίασε μια φάση ασάφειας ως προς την ταυτότητα της ΕΕ, δηλαδή κατά πόσον είναι αμιγώς «πολιτική» ή «στρατιωτική».

Αυτή η ασάφεια παρατηρείται, επίσης, στα πράσινα οράματα για την ΕΕ, τον ρόλο της στις διεθνείς σχέσεις, τα εργαλεία που θα πρέπει να χρησιμοποιεί και το μέλλον της

ΚΠΑΑ. Μέχρι στιγμής, η ΚΠΑΑ ερμηνεύεται κυρίως ως μέσο εξωτερικής δράσης (δηλαδή δράσης εκτός των συνόρων της ΕΕ) και συνίσταται κυρίως σε αποστολές διατήρησης της ειρήνης και ανάπτυξης ικανοτήτων. Τα βασικά ερωτήματα, λοιπόν, είναι σε ποιον βαθμό αυτή η πολιτική θα πρέπει, επίσης, να επικεντρωθεί στη διασφάλιση της άμυνας της ΕΕ, με πιο παραδοσιακούς όρους, και ποια μέσα θα πρέπει να έχει στη διάθεσή της για να το πράξει.

Όσον αφορά τις απόψεις των Πρασίνων για το θεσμικό μέλλον της άμυνας της ΕΕ, η έρευνα τεκμηρίωσης και οι συνεντεύξεις κατέδειξαν μια ένταση μεταξύ δύο αντιλήψεων (ομοσπονδιακής έναντι διακυβερνητικής) για την Ένωση. Τα κόμματα των Πρασίνων από τα «παλαιότερα» κράτη μέλη τείνουν να υποστηρίζουν ένα κρατικοκεντρικό όραμα για την Ευρώπη, το οποίο θεωρούν ως φυσική εξέλιξη της ΕΕ. Το πρόγραμμα των Die Grünen για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021 ανέφερε, για παράδειγμα: «Το φωτεινό παράδειγμά μας για τη μελλοντική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια Ομοσπονδιακή Ευρωπαϊκή Δημοκρατία».² Ο όρος «ομοσπονδιακός» εμφανίζεται, επίσης, σε πολιτικές ανακοινώσεις του Vihreät³ και του Europa Verde,⁴ ενώ εμφανίζεται συχνά σε δημοσιεύματα του Les Écologistes.⁵ Η Γαλλία είναι γνωστή για το γεγονός ότι τάσσεται συνεχώς υπέρ της κοινής ευρωπαϊκής άμυνας. Ως εκ τούτου, το όραμα των Πρασίνων αντανακλά, επίσης, τη γαλλική πολιτική και στρατηγική κουλτούρα. Πράγματι, το 2019 το Les Écologistes έκανε εκστρατεία για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατιωτικού στρατηγείου που θα επικουρείται από μόνιμες ομάδες μάχης με τη μορφή μόνιμων διακρατικών μονάδων.⁶ Ομοίως, στο Βέλγιο, ο εκπρόσωπος του Écolo που ερωτήθηκε υποστήριξε ότι ο ιδανικός στρατός κατά τη γνώμη του είναι ένας «ευρωπαϊκός (αμυντικός) στρατός» και μια «ενωμένη και ισχυρή Ευρώπη με πραγματική στρατηγική σκέψη, ώστε να καταστεί μια πραγματική στρατιωτική δύναμη και όχι απλώς μια διπλωματική δύναμη».⁷

Τα κόμματα αυτά γνωρίζουν, ωστόσο, ότι το όραμά τους για μια πραγματικά ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή άμυνα δεν αποτελεί επί του παρόντος μια ρεαλιστική προοπτική. Από το 2021, το Les Écologistes έχει μετριάσει κάπως τις εκκλήσεις του για μια μοναδική και

μόνιμη αμυντική δομή, δίνοντας έμφαση στην ανάγκη εμβάθυνσης της συνεργασίας και υποστηρίζοντας ένα πιο χαλαρό «συνομοσπονδιακό» πλαίσιο που θα ενεργοποιείται μόνο σε περιόδους κρίσης.⁸

Στο ίδιο μήκος κύματος, οι εκπρόσωποι του Groen που ερωτήθηκαν εξήγησαν ότι, παρότι οι εργασίες για την ολοκλήρωση της άμυνας της ΕΕ παραμένουν στόχος του κόμματος, «η εστίαση σε έναν ευρωπαϊκό στρατό δεν είναι επιθυμητή βραχυπρόθεσμα, εφόσον εξαλειφθούν οι αντικρουόμενες θέσεις που έχουμε στην ΕΕ».⁹ Πέρα από τη δυσκολία να υιοθετήσουν ενιαία στάση έτσι ώστε να τηρηθεί ο κανόνας της ομοφωνίας, οι εκπρόσωποι που ερωτήθηκαν επέμειναν, επίσης, στην ανάγκη να αμφισβητηθεί η ιδέα ότι «η ενότητα οδηγεί σε πιο ηθικά αποτελέσματα», χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της μεταναστευτικής πολιτικής της ΕΕ.¹⁰ Οι εκπρόσωποι του Možemo! έκαναν μια αντίστοιχη επισήμανση, χρησιμοποιώντας την ίδια αναλογία.¹¹

Το απόσπασμα αυτό παραπέμπει στο ευρύτερο ζήτημα των στόχων της ΚΠΑΑ και των μέσων που διαθέτει. Η διασφάλιση της άμυνας της ΕΕ δεν είναι προβληματική αυτή καθαυτή, αλλά τα κόμματα των Πρασίνων υποστηρίζουν ότι η στρατιωτικοποίηση της Ένωσης δεν θα πρέπει να οδηγεί σε πολεμοχαρείς πολιτικές που διέπονται από ιδιοτελή συμφέροντα. Στόχος της ΚΠΑΑ δεν πρέπει να είναι η προβολή ισχύος, ενώ η ΕΕ πρέπει να παραμείνει πιστή στις βασικές της αξίες, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, όπως αυτές κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).¹² Στην Πολωνία, εκπρόσωποι του Partia Zieloni μίλησαν για την ΕΕ ως ένα «ειρηνευτικό εγχείρημα».¹³ Στο Βέλγιο, τόσο το Écolo

όσο και το Groen τονίζουν την ανάγκη να «επιστρέψει η Ευρώπη στο σπίτι της».¹⁴ Στη Γαλλία, το Les Écologistes αναφέρει ότι «ο στόχος για την ευρωπαϊκή άμυνα πρέπει να εδραιωθεί στο αρχικό της εγχείρημα προώθησης της ειρήνης και της ελευθερίας».¹⁵ Στη Γερμανία, το Die Grünen «επιθυμεί να υπερασπιστεί τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ εντός των συνόρων μας και να υπερασπιστεί αποφασιστικά αυτές τις αξίες εκτός των συνόρων μας».¹⁶ Στην Ιταλία, το όραμα του Euroga Verde για την ΕΕ είναι «ένας

«Είναι περίπλοκο να πούμε ότι θα δημιουργήσουμε έναν ομοσπονδιακό ευρωπαϊκό στρατό [...], οπότε μάλλον εγκατέλειψα αυτήν την ιδέα. Μπορούμε να σκεφτούμε άλλα μοντέλα: μια δομική μόνιμη συμμαχία που θα λειτουργήσει ως κοινός στρατός όταν θα χρειαστεί».

Συνέντευξη με εκπροσώπους του κόμματος Les Écologistes

ισχυρός και αυτόνομος παράγοντας προώθησης της ειρήνης, με απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε ένα πολυμερές διεθνές πλαίσιο»¹⁷ και στη Φινλανδία, το Vihreät κάνει έκκληση «η ΕΕ να συνεχίσει να είναι η δύναμη που προωθεί τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη βιώσιμη ανάπτυξη».¹⁸

Κατά συνέπεια - και αυτό ισχύει για όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα - οι Πράσινοι τάσσονται υπέρ της ενίσχυσης του διπλωματικού μηχανισμού της ΕΕ, των εργαλείων για την πολιτική και περιβαλλοντική διαχείριση κρίσεων, την πρόληψη και επίλυση συγκρούσεων και τις πολιτικές αναπτυξιακής βοήθειας.¹⁹ Οι εκπρόσωποι του κόμματος Partia Zieloni που ερωτήθηκαν, συνέστησαν ότι η ΕΕ θα πρέπει να επενδύσει περισσότερο σε μέσα ήπιας ισχύος, ενώ οι εκπρόσωποι του Možemo! δήλωσαν ότι «το Πράσινο κίνημα θα πρέπει να εστιάσει στο τι μπορεί να γίνει για την πρόληψη των συγκρούσεων».²⁰ Με άλλα λόγια, η ευρωπαϊκή πολιτική

ασφάλειας θα πρέπει να προσανατολίζεται στην πρόληψη και όχι στην αντίδραση, διότι, όπως τονίζει το Vihreät, «η ασφάλεια δεν οικοδομείται ούτε διασφαλίζεται κυρίως με τη στρατιωτική δύναμη, καθώς πολλές από τις σημαντικότερες απειλές δεν είναι στρατιωτικής φύσης».²¹ Η κλιματική αλλαγή, οι κοινωνικές ανισότητες, οι διαφορές στον πλούτο μεταξύ του παγκόσμιου Βορρά και του παγκόσμιου Νότου, η άνοδος της απολυταρχίας ή των λεγόμενων «ανελεύθερων δημοκρατιών» στην Ευρώπη και αλλού είναι προκλήσεις που μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο επενδύοντας σε φιλόδοξες πολιτικές που αποσκοπούν, για παράδειγμα, στη διασφάλιση της οικολογικής μετάβασης, στην υπεράσπιση του κράτους πρόνοιας, στη φορολογική εναρμόνιση, στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην εκπαίδευση. Όπως τονίζει το Vihreät, «η ποικιλομορφία των απειλών που αντιμετωπίζουμε για την ασφάλεια απαιτεί μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση της ασφάλειας, προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των κοινωνιών».²² Όλα αυτά καταδεικνύουν ότι η ολοκληρωμένη κατανόηση της ασφάλειας που διέπει μέχρι τώρα την πολιτική των Πρασίνων εξακολουθεί να βρίσκεται στο επίκεντρο του τρόπου με τον οποίο οι Πράσινοι αντιλαμβάνονται τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, παρόλο που - όπως θα τονιστεί στα επόμενα κεφάλαια - οι εκκλήσεις για ασφάλεια με τη χρήση ισχύος (hard security) εμφανίζονται όλο και περισσότερο στη ρητορική τους.

«Η ασφάλεια δεν χιτίζεται ή διασφαλίζεται κυρίως με στρατιωτικές δυνάμεις, καθώς πολλές από τις πιο σημαντικές απειλές δεν είναι στρατιωτικής φύσης. Η κλιματική κρίση και η σχετική με αυτή αναγκαστική μετανάστευση, οι πανδημίες, τα εύθραυστα κράτη, η περιορισμένη δημοκρατική ανάπτυξη, η ανισότητα και η πόλωση των κοινωνιών θέτουν σοβαρές προκλήσεις για την ασφάλεια των ατόμων και των κοινωνιών. Οι διάφορες απειλές για την ασφάλεια απαιτούν μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση της ασφάλειας προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των κοινωνιών».

Vihreät, 2021

Τελικά, φαίνεται ότι το όραμα των Πρασίνων για τον ρόλο της ΕΕ στη διεθνή σκηνή μπορεί να περιγραφεί ως μια πολιτική δύναμη με στρατιωτικές δυνατότητες ή, όπως θα το έθεταν κάποιος, ως «διπλωματία με δόντια». Πράγματι, αρκετά κόμματα συμφώνησαν με τη δήλωση ότι, παρότι η ΕΕ θα πρέπει πάντα να προτιμά μη καταναγκαστικά μέσα δράσης, η διπλωματία πρέπει να υποστηρίζεται από σταθερή στρατιωτική ισχύ προκειμένου να ενισχθεί η αξιοπιστία της.²³ Η μορφή που πρέπει να λάβει αυτή η ισχύς τίθεται, ωστόσο, υπό αμφισβήτηση. Παρ' όλα αυτά, τα περισσότερα πράσινα κόμματα συμφωνούν στην ανάγκη ενίσχυσης της στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών.

Αναγωγή του περιβάλλοντος και άλλων μη στρατιωτικών απειλών σε ζήτημα ασφαλείας

Η έννοια της αναγωγής ενός θέματος σε ζήτημα ασφαλείας (securitisation), η οποία έχει συνδεθεί με τη Σχολή Μελετών Ασφαλείας της Κοπεγχάγης, είναι η διαδικασία αναγνώρισης ενός προβλήματος ως ζήτημα ασφαλείας έτσι ώστε να μπορούν να ληφθούν έκτακτα μέτρα.²⁴ Η παρουσίαση της κλιματικής αλλαγής ως θέμα ασφαλείας έχει καταστεί κοινή πρακτική. Ωστόσο, δύο από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν, οι οποίοι και οι δύο έχουν εμπειρία σε κρίσιμες μελέτες ασφαλείας, ανέφεραν ότι το θέμα αυτό χρήζει προσοχής. Αναφέροντας ως παράδειγμα τον Frontex και τη μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ, προειδοποίησαν ότι η αναγωγή ενός θέματος σε ζήτημα ασφαλείας μπορεί να αποτελέσει αφορμή για στρατιωτικές απαντήσεις σε μη στρατιωτικά ζητήματα. Αυτό μπορεί να προκαλέσει αρνητικά αποτελέσματα, για παράδειγμα όσον αφορά τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η ανθρωπιστική παρέμβαση, η οποία σπάνια επιτυγχάνει τους στόχους της και πιο συχνά επιδεινώνει τις συνθήκες ασφαλείας των ατόμων σε μια περιοχή, με κλασικό παράδειγμα τη Λιβύη. Οι εν λόγω ειδικοί επέμειναν ότι θα πρέπει να διατηρηθεί ένας διαχωρισμός μεταξύ της ατζέντας για το περιβάλλον και την ασφάλεια, ιδίως όσον αφορά την αντιμετώπιση των αιτιών ή/και των συνεπειών των περιβαλλοντικών καταστροφών. Ζήτησαν από τα κόμματα των Πρασίνων να έχουν κατά νου ότι ένα ζήτημα μπορεί να είναι επείγον χωρίς απαραίτητα να είναι θέμα ασφαλείας.

Ευρωπαϊκή στρατιωτική συνεργασία: η PESCO ως μοντέλο προς μίμηση;

Τα άρθρα 42 παράγραφος 7 και 6 της ΣΕΕ θεσπίζουν αντίστοιχα την υποχρέωση αμοιβαίας βοήθειας και συνδρομής σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης και τη δυνατότητα δημιουργίας μηχανισμών ενισχυμένης αμυντικής συνεργασίας για τα κράτη μέλη που το επιθυμούν.^{25, 26} Ο μηχανισμός αυτός, γνωστός ως Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), δημιουργήθηκε τον Δεκέμβριο του 2017 στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ με τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών εκτός από τη Μάλτα και τη Δανία.²⁷ Στόχος της PESCO είναι να ενισχύσει τη συνολική αποτελεσματικότητα των αμυντικών προσπαθειών της ΕΕ.²⁸ Τα συμμετέχοντα κράτη δεσμεύονται να αναπτύξουν κοινές στρατιωτικές ικανότητες, να επενδύσουν στην αμυντική έρευνα και ανάπτυξη (E&A) - καθώς και σε έργα συνεργασίας,²⁹ και να ενισχύσουν την ετοιμότητα και την ικανότητα ανάπτυξης των δυνάμεών τους. Τα κράτη ενθαρρύνονται,

επίσης, να συμμετέχουν σε κοινό στρατιωτικό σχεδιασμό και ασκήσεις για τη βελτίωση της διαλειτουργικότητας των ενόπλων δυνάμεών τους και οφείλουν να πληρούν ορισμένα κριτήρια σχετικά με τις αμυντικές ικανότητες, τη συμβολή σε αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ και τις στρατιωτικές δαπάνες.³⁰

Η PESCO, η οποία θεωρείται συχνά ότι έχει θέσει σε εφαρμογή την ιδέα μιας «Ευρώπης δύο ταχυτήτων», θεωρείται, επίσης, ως ένα σημαντικό βήμα προς την επίτευξη μεγαλύτερης ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας ελλείψει πραγματικά ενοποιημένης ευρωπαϊκής άμυνας. Δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της αίσθησης ότι οι αμυντικές δομές της ΕΕ ήταν πολύ κατακερματισμένες και ανεπαρκώς προσαρμοσμένες για να ανταποκριθούν στο εξελισσόμενο ευρωπαϊκό περιβάλλον ασφαλείας, σε μια εποχή που άρχισαν να εμφανίζονται αμφιβολίες σχετικά με τη δέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών στο NATO και την Ευρώπη γενικότερα. Η προεδρία του Donald Trump (2017-2021) έβλαψε

τη διατλαντική εταιρική σχέση και, παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης Biden να καθησυχάσει τους Ευρωπαίους συμμάχους, αρκετά από τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ή συμπέραναν ότι επί του παρόντος αντιλαμβάνονται τις Ηνωμένες Πολιτείες ως έναν «αναξιόπιστο σύμμαχο».³¹ Ενόψει των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 2024 και του κινδύνου να επανεκλεγεί ο Trump σε ένα ακόμη πιο ασταθές διεθνές περιβάλλον, τα περισσότερα από τα μέρη που συμμετείχαν στην έρευνα συμφώνησαν στην ανάγκη περαιτέρω εμβάθυνσης της αμυντικής συνεργασίας εντός της ΕΕ. Οι μόνες εξαίρεσεις ήταν το DSVL, ο εκπρόσωπος του οποίου υποστήριξε ότι αυτό «θα πρέπει να αποτελέσει ένα κοινό εγχείρημα

με το ΝΑΤΟ»,³² και το Europa Verde και το Možemo! Τα τελευταία κόμματα τόνισαν ότι η ολοκλήρωση της κοινωνικής πολιτικής, της υγείας, της εκπαίδευσης ή ακόμη και της δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί μεγαλύτερη προτεραιότητα από ότι η άμυνα, αλλά υποστήριξαν, επίσης, ότι η τρέχουσα κρίση μπορεί να αποτελέσει ένα «παράθυρο ευκαιρίας» για την περαιτέρω επεξεργασία των μηχανισμών αμυντικής συνεργασίας της ΕΕ.³³

Στο Βέλγιο, ο εκπρόσωπος του Écolo χαρακτήρισε μάλιστα την αμυντική συνεργασία εντός της ΕΕ ως βασική προτεραιότητα.³⁴ Το ίδιο ισχύει και για τους Γάλλους Πράσινους, οι οποίοι, σε μια πρόταση που εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2022, δήλωσαν ότι «οι πολέμιοι

Τα προβλήματα της «διπλωματίας με δόντια»

Μερικοί από τους ειδικούς που ρωτήθηκαν, οι οποίοι έχουν εμπειρία στη διαμεσολάβηση σε συγκρούσεις, ήταν επιφυλακτικοί απέναντι στην ιδέα της «διπλωματίας με δόντια» που υποστηρίζουν ορισμένα κόμματα των Πρασίνων. Αν και τόνισαν ότι η διχοτόμηση μεταξύ «ασφάλειας με τη χρήση ισχύος και ειρηνισμού» είναι υπεραπλουστευτική καθώς υπάρχει μια «τεράστια απόσταση μεταξύ τους», ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να διαμορφωθούν η διπλωματία (αλλά και η πολιτική αναπτυξιακής βοήθειας) και οι στρατιωτικές δυνατότητες πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο σε βάθος προβληματισμού. Οι Πράσινοι εξακολουθούν να στερούνται αξιόπιστης πολιτικής στρατηγικής από την άποψη αυτή και πρέπει να έχουν κατά νου ότι η «διπλωματία με δόντια» θα μπορούσε γρήγορα να μετατραπεί σε «μυώδη διπλωματία», δηλαδή όταν η χρήση στρατιωτικών εργαλείων υπερισχύει της πολιτικής επίλυσης των συγκρούσεων, οδηγώντας σε υποβάθμιση της ασφάλειας. Για να καταδείξουν αυτό το σημείο, ανέφεραν ως παράδειγμα την Ουκρανία, αλλά και την Υεμένη, τη διαμάχη στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας και την Ταϊβάν, όπου ο πολιτικός διάλογος και οι προσπάθειες για την επίλυση των συγκρούσεων φαίνεται να έχουν εγκαταλειφθεί τελείως.

Επιπλέον, άλλοι ειδικοί επισήμαναν τα όρια του να σκεφτόμαστε πίσω από τη στρατιωτικοποίηση για χάρη της διπλωματίας (ή της ειρήνης). Πώς μπορούμε να εμπιστευτούμε τις διπλωματικές προσπάθειες όταν υποστηρίζονται από μια σιωπηρή απειλή βίας; Το ερώτημα είναι ακόμη πιο καίριο στο πλαίσιο του αποικιακού παρελθόντος πολλών κρατών μελών της ΕΕ και της τακτικής της «διπλωματίας των κανονιοφόρων» που χρησιμοποίησαν οι πρώην ευρωπαϊκές δυνάμεις τον δέκατο ένατο αιώνα για να επεκτείνουν τις αυτοκρατορίες τους. Ως εκ τούτου, τα κόμματα των Πρασίνων πρέπει να προβληματιστούν σε βάθος σχετικά με το εάν μπορούν πραγματικά να συνδυαστούν τα διπλωματικά με τα στρατιωτικά εργαλεία χωρίς αυτό να εκληφθεί ως απειλή.

της ΕΕ βασίζονται στη διαίρεση μεταξύ των κρατών μελών της και στην αδυναμία τους όσον αφορά την άμυνα, την ασφάλεια και τη διπλωματία.³⁵ Ως εκ τούτου, «η Ευρώπη πρέπει να ολοκληρώσει τον μετασχηματισμό της ευρωπαϊκής άμυνας. Θα υποστηρίξουμε την ενίσχυση της στρατιωτικής συνεργασίας σε επίπεδο ΕΕ, [...] καθώς και τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής επιχειρησιακής στρατιωτικής διοίκησης».³⁶ Το Vihreät υποστηρίζει, επίσης, ότι η συνεργασία πρέπει να επεκταθεί και να εμβριθυνθεί για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης «αστάθειας σε γειτονικές περιοχές».³⁷ Υπογραμμίζει την ανάγκη ανάπτυξης της «ανεξάρτητης αμυντικής ικανότητας της ΕΕ» ώστε να μπορέσει να αναλάβει «από κοινού την ευθύνη για την ασφάλεια της ΕΕ και των γειτονικών της περιοχών,

αναπτύσσοντας αμοιβαία βοήθεια μεταξύ των κρατών μελών και οργανώνοντας κοινές ασκήσεις για την προετοιμασία της, για περιπτώσεις σοβαρών ατυχημάτων και ένοπλων επιθέσεων».³⁸ Τάσσεται ιδιαίτερα υπέρ της «δημιουργίας [μιας] πλατφόρμας βάσει του άρθρου 42 παράγραφος 7 για την πρακτική της αμοιβαίας βοήθειας»³⁹ – δηλαδή την επισημοποίηση των διαδικασιών για την ενεργοποίηση αυτής της ρήτρας συλλογικής αυτοάμυνας. Συγκεκριμένα, αναφερόμενος, επίσης, στο άρθρο 42 της ΣΕΕ, ο εκπρόσωπος του Partia Zieloni απάντησε ότι «η ΕΕ πρέπει να διαδραματίσει πολύ μεγαλύτερο ρόλο [...] όσον αφορά τον συντονισμό [και] τη συγκέντρωση πόρων».⁴⁰

ΑΠΟΨΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΡ. 3

Η ανάγκη ενός ξεκάθαρα οράματος για την PESCO

Πέραν του γεγονότος ότι η αμυντική συνεργασία και σύμπραξη – ιδίως όσον αφορά τις κοινές προμήθειες (βλ. [άποψη ειδικών αρ. 16](#)) – δεν απέδιδε πάντα τα αναμενόμενα αποτελέσματα, οι ειδικοί επέκριναν την έλλειψη σαφούς οράματος για τον σκοπό και τους στόχους της PESCO.⁴¹ Συμμεριζόμενος την ίδια άποψη, ένας από τους ειδικούς που ρωτήθηκαν σημείωσε ότι ορισμένα κόμματα των Πρασίνων φαίνεται να θεωρούν την PESCO ως ένα βήμα προς την πλήρη ενσωμάτωση της άμυνας της ΕΕ, ενώ άλλα δεν συμμαρίζονται ξεκάθαρα αυτή τη θέση. Χωρίς όραμα για τους στόχους της PESCO, σε συνδυασμό με μια ξεχωριστή στρατηγική ως προς τον τρόπο επίτευξής τους, η σύμπραξη μπορεί να καταλήξει να είναι κατακερματισμένη και αναποτελεσματική στο σύνολό της.

Για τους Γερμανούς και τους Ολλανδόφωνους Βέλγους Πράσινους, επίσης, σημαντική είναι η συγκέντρωση πόρων και η πλήρωση κενών όσον αφορά τις δυνατότητες με τον εντοπισμό ειδικοτήτων και συμπληρωματικών στοιχείων. Πέρα από τις άμεσες ή επικείμενες απειλές για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, η σύμπραξη θεωρείται απλώς ως η εύλογη κατεύθυνση προόδου, επειδή είναι ταυτόχρονα αποτελεσματικότερη και οικονομικά αποδοτικότερη. Το πρόγραμμα του Die Grünen για τις γερμανικές ομοσπονδιακές εκλογές του 2021

αναφέρει ότι «αντί να διοχετεύουμε όλο και περισσότερα χρήματα σε παράλληλες εθνικές στρατιωτικές δομές, θέλουμε να επεκτείνουμε την ενισχυμένη συνεργασία των ένοπλων δυνάμεων στην ΕΕ, να συνδυάσουμε τις στρατιωτικές δυνατότητες, [...] και να συνεργαστούμε για να καλύψουμε γενικά τις αναγνωρισμένες ελλείψεις ικανοτήτων».⁴²

Προσθέτει ότι αυτό θα απαιτήσει «την ενίσχυση και την εδραίωση της κοινής δομής διοίκησης της ΕΕ και των

ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)». ⁴³

Ομοίως, οι εκπρόσωποι του Groep υπογράμμισαν ότι η αμυντική ολοκλήρωση της ΕΕ είναι κάτι που υποστηρίζαν εδώ και πολύ καιρό. ⁴⁴

Ο «εντοπισμός των ιδιαιτεροτήτων και των κενών», όπως επιδιώκει να κάνει η PESCO, θεωρείται «αποτελεσματικότερος, φθηνότερος και παραγωγικότερος». ⁴⁵

Ωστόσο, οι εκπρόσωποι που ρωτήθηκαν προειδοποίησαν, επίσης, σε μια υποσημείωση ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να είναι επιφυλακτικά όσον αφορά την υπερβολική εξειδίκευση. Παρότι η χρησιμοποίηση των αντίστοιχων δυνατοτήτων τους παρουσιάζει οικονομικά, διαρθρωτικά και στρατηγικά πλεονεκτήματα, υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό κάθε κράτος μέλος να διατηρήσει ένα διαφοροποιημένο σύνολο δυνατοτήτων που θα του επιτρέψει να αντισταθεί τουλάχιστον στα πρώτα στάδια μιας επίθεσης από μόνο του. ⁴⁶

Ένα άλλο βασικό στοιχείο για τα κόμματα των Πρασίνων είναι ότι η εμβάθυνση της στρατιωτικής συνεργασίας πρέπει να συνοδεύεται από διαδικασίες που αποσκοπούν στην αύξηση της διαφάνειας και του δημοκρατικού ελέγχου. Η διοίκηση της PESCO, όπως και της υπόλοιπης ΚΠΑΑ, είναι διακυβερνητική: εξαρτάται από τα κράτη μέλη και το Συμβούλιο, με ελάχιστη έως καθόλου εποπτεία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το Die Grünen είναι αδιάλλακτο ότι «δεν έχουμε πλέον την πολυτέλεια τα μεμονωμένα κράτη να εμποδίζουν δράσεις σε τομείς όπως η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας» και ότι «όσο τα εθνικά συμφέροντα μπορούν να παρακωλύουν το κοινό συμφέρον στην Ευρώπη, η ΕΕ δεν θα μπορεί να αναλάβει

πιο ενεργό ρόλο». ⁴⁷ Για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα αυτό, υποστηρίζει ενεργά, όπως και

«Γνωρίζουμε πολύ καλά ότι εάν ο Trump επανέλθει στην εξουσία, θα αναγκαστούμε να δημιουργήσουμε τη δική μας αμυντική ταυτότητα. Μπορούμε να προσπαθήσουμε να ενισχύσουμε τις διατλαντικές σχέσεις όσο το δυνατόν περισσότερο, αλλά με τον Trump αυτό δεν θα λειτουργήσει. Είναι εντελώς απρόβλεπτος και δεν τον ενδιαφέρει η διατλαντική συμμαχία».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Europa Verde

πολλοί άλλοι Πράσινοι, τη μεταρρύθμιση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων με την κατάργηση του κανόνα της ομοφωνίας υπέρ της ειδικής πλειοψηφίας και της πλειοψηφίας. ⁴⁸ Οι εκπρόσωποι του Vihreät υποστήριξαν ότι αυτό θα καθιστούσε τις στρατιωτικές δομές της Ευρώπης «πιο λιτές και πιο ευέλικτες», επιτρέποντάς τους να ανταποκρίνονται καλύτερα σε καταστάσεις κρίσης. Υποστήριξαν, από την άποψη αυτή, ότι η αλλαγή των κανόνων αποτελεί, επίσης, αμυντική προτεραιότητα. ⁴⁹ Οι Γερμανοί και οι Γάλλοι Πράσινοι

προτείνουν, επίσης, να ανατεθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η εποπτεία της ΚΠΑΑ και μεγαλύτερη εξουσία στον καθορισμό των στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών για την εξωτερική δράση της ΕΕ. ⁵⁰

Η λεπτή γραμμή μεταξύ ομοσπονδιακού και διακυβερνητικού μοντέλου

Σε άρθρο που δημοσιεύθηκε το 2020 σχετικά με τη στάση του Bündnis 90/Die Grünen απέναντι στην άμυνα της ΕΕ, η Gaëlle Winter, συνεργάτης ερευνητής στη γαλλική δεξαμενή σκέψης για την ασφάλεια και την άμυνα Fondation pour la recherche stratégique (FRS), υποστήριξε ότι η πολιτική γραμμή των Γερμανών Πρασίνων «αμφιταλαντεύεται μεταξύ της διακυβερνητικής συνεργασίας και της ολοκλήρωσης».⁵¹ Ενώ υποστηρίζουν την ενισχυμένη συνεργασία, απορρίπτουν ένα ομοσπονδιακό μοντέλο λόγω εσωτερικών διχασμών. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι εν λόγω διχασμοί μπορούν να αποδοθούν σε διάφορους παράγοντες, όπως οι ιδεολογικές πεποιθήσεις (στρατιωτικοποίηση και/ή ιστορικές ειρηνιστικές αρχές), οι στρατηγικές ανησυχίες (απώλεια κυριαρχίας στον καθορισμό προτεραιοτήτων) και πρακτικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη σκοπιμότητα της αμυντικής ολοκλήρωσης της ΕΕ και τον τρόπο με τον οποίο θα λειτουργούσε στην πράξη (κατανομή πόρων, δομές διοίκησης, διαδικασίες λήψης αποφάσεων).

Συνολικά, υποστηρίζει ότι στην προσπάθειά του να συμβιβάσει τα ειρηνιστικά του ιδεώδη με την πραγματικότητα της γερμανικής και ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, το Bündnis 90/Die Grünen εμφανίζει σημάδια σταδιακής αποδοχής των κυρίαρχων προτύπων, υιοθετώντας μια μετριοπαθή στάση χωρίς σαφείς ιδεολογικές κατευθύνσεις. Αυτή η εκτίμηση, η οποία φαίνεται ότι μπορεί να επεκταθεί και σε άλλα πράσινα κόμματα, επαναλαμβάνει την εκτίμηση που παρουσιάστηκε στην **άποψη των ειδικών αριθ. 3**.

Η ικανότητα της ΕΕ να αμυνθεί χωρίς τις Ηνωμένες Πολιτείες

Ένας ειδικός σημείωσε ότι, όσον αφορά τη στρατιωτική ισορροπία, δεν θα πρέπει να υποτιμάται η ικανότητα των κρατών μελών της ΕΕ να αμυνθούν χωρίς τη βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την έκθεση «The Military Balance 2023» του Διεθνούς Ινστιτούτου Μελετών Ασφάλειας, τα κράτη της ΕΕ διαθέτουν από κοινού 1.764 μαχητικά αεροσκάφη (Ρωσία 1.004), 1.904 αυτόματα κανόνια (Ρωσία 1.720), 5.858 τεθωρακισμένα οχήματα μάχης πεζικού (Ρωσία 4.570) και 3.989 άρματα μάχης (Ρωσία 2.070).⁵² Δεδομένου αυτού, οι ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών της ΕΕ αποτελούν, συνολικά, τον τρίτο μεγαλύτερο στρατό στον κόσμο μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα. Πέρα από τα ποσοτικά δεδομένα, θα πρέπει, επίσης, να τονιστεί ότι οι ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών της ΕΕ είναι ποιοτικά ανώτερες από τις ρωσικές, ιδίως όσον αφορά την εκπαίδευση, την τεχνολογία, τις επιχειρησιακές και υλικοτεχνικές διαδικασίες. Το αφήγημα σύμφωνα με το οποίο η Ευρώπη είναι αβοήθητη χωρίς το ΝΑΤΟ θα πρέπει, επομένως, να αναλυθεί με κάποια κριτική απόσταση και προοπτική.

Η ιδέα είναι ότι έτσι θα διασφαλιστεί ότι οι δράσεις της ΕΕ στο διεθνές τοπίο θα αντανακλούν τη βούληση και τα συμφέροντα των Ευρωπαίων πολιτών πέρα από τα συμφέροντα των μεμονωμένων κρατών μελών. Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι Πράσινοι γνωρίζουν πολύ καλά ότι αυτό θα απαιτούσε βαθιά μεταρρύθμιση του συνολικού θεσμικού πλαισίου της ΕΕ, η οποία δεν θα είναι εύκολο να επιτευχθεί, δεδομένης της απροθυμίας των κρατών μελών να παραχωρήσουν αυτό που θεωρούν ως βασικό χαρακτηριστικό της κυριαρχίας τους.

«Αντί να διοχετεύουμε όλο και περισσότερα χρήματα σε παράλληλες εθνικές στρατιωτικές δομές, θέλουμε να επεκτείνουμε την ενισχυμένη συνεργασία των ενόπλων δυνάμεων στην ΕΕ, [...] Αυτό θα απαιτήσει [...] την ενίσχυση και την εδραίωση των κοινών δομών διοίκησης της ΕΕ και ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)».

Die Grünen, 2021

μεγαλύτερους στρατούς στην ΕΕ, θεωρείται «μη πραγματικά σημαντική» στη Λιθουανία, ενώ στην Πολωνία «αμφισβητείται». ⁵⁴ Όπως παρατηρούν οι συγγραφείς, υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους το εγχείρημα αυτό μπορεί να αμφισβητηθεί ή να θεωρηθεί λιγότερο σημαντικό: στα σκανδιναβικά κράτη (όπως η Σουηδία και η Δανία), το γεγονός αυτό συνδέεται με το ουδέτερο καθεστώς τους, ενώ στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη σχετίζεται κυρίως με το πώς αυτό μπορεί να επηρεάσει το ΝΑΤΟ και τη σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

ΕΕ-NATO: πώς μπορεί να προσδιοριστεί εννοιολογικά η σχέση τους;

Κατά τη συζήτηση για την ενίσχυση της στρατιωτικής συνεργασίας της ΕΕ, ο εκπρόσωπος του *Možemo!* που ερωτήθηκε δήλωσε ότι «δεν είναι σαφές ποια θα είναι η σχέση του ευρωπαϊκού αμυντικού συστήματος με το ΝΑΤΟ». ⁵³ Μετά την ίδρυση της PESCO και τις αυξανόμενες εκκλήσεις για ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία, έχουν γραφτεί πολλά, σε μια προσπάθεια να προσδιοριστεί εννοιολογικά ο επιμερισμός των καθηκόντων μεταξύ των δύο αυτών οργανισμών και να αποφευχθούν επικαλύψεις. Μελέτες έχουν δείξει, επίσης, ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν δίνουν την ίδια σημασία στην ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία, ούτε μοιράζονται μια ενιαία αντίληψη για το τι σημαίνει η έννοια αυτή, μεταξύ άλλων και σε σχέση με το ΝΑΤΟ. Η Ulrike Franke και η Tara Varma του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών Σχέσεων (ECFR) επισήμαναν ότι, ενώ η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία θεωρείται, για παράδειγμα, «σημαντική» στη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, χώρες που κατέχουν παρεμπιπτόντως τους τρεις

Οι εν λόγω διχασμοί είναι επίσης εμφανείς, με ορισμένες παραλλαγές, στα οράματα των Ευρωπαϊκών Πρασίνων για τις σχέσεις ΕΕ-NATO και μας βοηθούν να τους κατανοήσουμε καλύτερα. Ωστόσο, πέρα από τις αποκλίνουσες εθνικές στρατηγικές κουλτούρες και ταυτότητες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει, επίσης, η ιστορία κάθε κόμματος. Για τα νεότερα κόμματα από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη που σχηματίστηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και των οποίων οι χώρες εντάχθηκαν στο ΝΑΤΟ στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η συμμετοχή στη Συμμαχία εξακολουθεί να θεωρείται αναμφισβήτητη. Το πιο εκκληκτικό είναι ίσως ότι αυτό συμβαίνει και στην Ιταλία. Το *Euroopa Verde* δεν αναφέρει το ΝΑΤΟ στα προγράμματα ή στα έγγραφα πολιτικής του. Όπως εξήγησαν οι εκπρόσωποι των κομμάτων που ερωτήθηκαν, το *Euroopa Verde* δεν έχει επίσημη θέση για αυτό το θέμα, πιθανώς επειδή η ένταξη στο ΝΑΤΟ απλώς θεωρήθηκε ως γεγονός τη στιγμή που το οικολογικό κίνημα εδραιώθηκε πολιτικά. ⁵⁵ Το ίδιο ισχύει και για το *Možemo!*, το οποίο, εκτός από ένα πολύ νέο κόμμα, αναπτύχθηκε

από μια δημοτική πλατφόρμα στο Ζάγκρεμπ και μόλις πρόσφατα άρχισε να αντιμετωπίζει ζητήματα που σχετίζονται με τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Οι θέσεις των Πρασίνων της Πολωνίας και της Λιθουανίας για το NATO και τις σχέσεις του με την ΕΕ είναι πιο παγιωμένες, αν και

διαφοροποιούνται. Όπως τόνισε ο εκπρόσωπος του Partia Zieloni, το NATO θεωρείται ο κύριος εγγυητής της ασφάλειας με τη χρήση ισχύος της Πολωνίας.⁵⁶ Αυτό συμβαίνει για ιστορικούς λόγους, ιδίως λόγω της αντίληψης ότι η Ουάσιγκτον ήταν αυτή που παρενέβη για να βοηθήσει την Πολωνία κατά τη διάρκεια

Συνολική ασφάλεια, υβριδικές απειλές και NATO

Ορισμένοι από τους ειδικούς που συμμετείχαν στη συνέντευξη τόνισαν ότι, ενώ μοιράζονται ορισμένα κοινά στοιχεία στην προσπάθεια σύλληψης της πολύπλευρης και εξελισσόμενης φύσης της σύγχρονης ασφάλειας, οι έννοιες της συνολικής ασφάλειας και των υβριδικών απειλών έχουν θεμελιώδεις διαφορές. Η συνολική ασφάλεια, η οποία συνήθως συνδέεται με το έργο του Βρετανού πολιτικού επιστήμονα Barry Buzan, συνίσταται σε μια περιεκτική και ολιστική κατανόηση της ασφάλειας που υπερβαίνει τις παραδοσιακές στρατιωτικές απειλές για την αντιμετώπιση άλλων τύπων προκλήσεων που επηρεάζουν την ευημερία μιας κοινωνίας ή ενός κράτους, γενικά μέσω της πρόληψης. Οι πολιτικές που στοχεύουν στην εφαρμογή της συνολικής ασφάλειας δεν είναι απαραίτητα στρατιωτικές.

Η «υβριδικότητα» (υβριδικός πόλεμος, επιθέσεις, απειλή κ.λπ.), από την άλλη πλευρά, είναι μια στρατιωτική έννοια. Αναπτύχθηκε για πρώτη φορά από τον υποστράτηγο των ΗΠΑ James N. Mattis και τον Αμερικανό Αντισυνταγματάρχη Frank Hoffman το 2005 για να περιγράψει την εξέλιξη των επιχειρησιακών εδαφών λόγω της αυξανόμενης χρήσης βαρέος πυροβολικού από μη κρατικούς παράγοντες.⁵⁷ Η ιδέα λειτούργησε στα ευρωπαϊκά στρατιωτικά και στρατηγικά δόγματα, μέσω του NATO, από το 2013 και μετά. Καθώς γίνεται όλο και πιο δημοφιλής, έχει αρχίσει να χάνει το αρχικό της νόημα. Πλέον χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει «νέους» τρόπους διεξαγωγής πολέμου, όπως κυβερνοεπιθέσεις, προπαγάνδα και παραπληροφόρηση, εμπόδια στο εμπόριο και πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους, δολοφονίες και δηλητηριάσεις, μετανάστευση, ακόμη και κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ειδικόι όπως οι μελετητές στρατηγικών σπουδών Chiara Libiseller και Murat Caliskan και ο καθηγητής διεθνών σχέσεων Michel Liégeois έχουν προειδοποιήσει για τον καθολικό χαρακτήρα του υβριδισμού, που θολώνει τα όρια του πολέμου και της ειρήνης και θεωρείται όλο και περισσότερο από το NATO ως απειλή που μπορεί να χρειαστεί να αντιμετωπιστεί με στρατιωτικά μέσα.⁵⁸ Όπως επισήμανε ένας από τους ειδικούς που ρωτήθηκαν: «Ο κίνδυνος των υβριδικών απειλών είναι η έννοια των υβριδικών απειλών.» Αυτός ο όρος θα πρέπει να χρησιμοποιείται καλύτερα με προσοχή και με γνώση της σοβαρής милитарιστικής παραπέμπουσας σημασίας του.

πολέμων του παρελθόντος, αλλά και ως αποτέλεσμα των προγραμμάτων εκπαίδευσης

που πρόσφεραν οι Ηνωμένες Πολιτείες σε Πολωνούς αξιωματικούς κατά τη δεκαετία του 1990.⁵⁹ Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν, επίσης, στρατιωτικές βάσεις στην Πολωνία, γεγονός που τις καθιστά πιο εμφανή παράγοντα ασφάλειας. Τέλος, υπάρχει επίσης η αίσθηση, την οποία συμμερίζονται πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ότι οι εταίροι της ΕΕ δεν άκουσαν όταν έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου για τις επεκτατικές πολιτικές της Ρωσίας.⁶⁰ Κατά συνέπεια, ενώ το Partia Zieloni είναι ένα βαθιά φιλοευρωπαϊκό κόμμα, υποστηρίζει, επίσης, ότι ο ρόλος της ΕΕ θα

μπορούσε ενδεχομένως να περιοριστεί σε αυτόν του «εργυτητή της ασφάλειας χωρίς τη χρήση ισχύος», αφήνοντας τα περισσότερα ζητήματα ασφάλειας με τη χρήση ισχύος για τη διατλαντική συμμαχία.⁶¹ Από την πλευρά της, η Λιθουανία έχει δύσκολο παρελθόν με τη Ρωσία και μακροχρόνιους διμερείς στρατιωτικούς δεσμούς με τις Ηνωμένες Πολιτείες, με αποτέλεσμα να θεωρεί την ασφάλειά της εξαρτημένη από το NATO. Όπως προαναφέρθηκε, ενώ το DSVL πιστεύει ότι οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να ενισχύσουν τις στρατιωτικές τους ικανότητες, οι εκπρόσωποι των κομμάτων που ρωτήθηκαν υποστήριξαν ότι αυτό πρέπει να γίνει στο πλαίσιο της Συμμαχίας.⁶² Οι προσπάθειες που στοχεύουν στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας θεωρούνται προβληματικές,

καθώς θα οδηγούσαν σε σύγχυση ρόλων μεταξύ της ΕΕ και του NATO, ενώ επίσης θα έβλαπταν

την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Επιπλέον, ο εκπρόσωπος του DSVL εξέφρασε αμφιβολίες για την ικανότητα της ΕΕ να εξασφαλίσει την αυτονομία της στον τομέα της άμυνας: «Εάν έχουμε παράγοντες όπως η Κίνα ή άλλες χώρες που είναι πολύ εχθρικές προς τον δυτικό τρόπο ζωής, είναι σαφές ότι πρέπει να ενώσουμε τις δυνάμεις μας με τις Ηνωμένες Πολιτείες».⁶³

Η αντίληψη της Ρωσίας ως άμεσης απειλής διαδραμάτισε, επίσης, καθοριστικό ρόλο στην απόφαση του Ελσίνκι να ενταχθεί στο NATO, παρά το ουδέτερο καθεστώς της χώρας. Εκτός από τα σύνορα μήκους

1.700 χιλιομέτρων, η Φινλανδία μοιράζεται, επίσης, μια περίπλοκη ιστορία με τη Μόσχα. Το Vihreät ήταν ανέκαθεν αντίθετο στην ιδέα της ένταξης στο NATO, αλλά η θέση του κόμματος άρχισε σιγά-σιγά να αλλάζει μετά την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014. Στις 3 Ιανουαρίου 2022, εν μέσω εντάσεων στην Ανατολή, η ευρωβουλευτής των Πρασίνων Alviina Alametsä υποστήριξε ότι η ένταξη στη Συμμαχία ήταν μια «μακροπρόθεσμη λύση για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της Φινλανδίας και της συνεχούς ειρήνης στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας».⁶⁴ Εκείνη την εποχή, αυτό θεωρούνταν μια μεσοπρόθεσμη προοπτική, αλλά η εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 επιτάχυνε την απόφαση της

«Νομίζω ότι βασική προτεραιότητα είναι να σταματήσουμε να αναπτύσσουμε κάθε είδους εναλλακτικά προγράμματα για την ασφάλεια που αντικατοπτρίζουν το όραμα του Macron για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, το οποίο απέτυχε και δεν εφαρμόστηκε ποτέ με κανέναν τρόπο. Το NATO είναι ο κύριος παράγοντας ασφάλειας και τα πάντα πρέπει να βασίζονται σε αυτό».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του DSVL

«Πιστεύουμε ότι μπορούμε να επενδύσουμε στην άμυνα της ΕΕ καθώς και στο NATO. Και τα δύο μπορούν να συνυπάρξουν [υπό την προϋπόθεση] ότι το NATO θα παραμείνει επικεντρωμένο στη συλλογική άμυνα ως βασικό του καθήκον και δεν θα καταστεί ένα εργαλείο πολιτικής, γιατί για εμάς δεν είναι».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Groen

κεντροαριστερής-πράσινης κυβέρνησης να υποβάλει αίτηση. Ο εκπρόσωπος του Vihreät που ρωτήθηκε, ανέφερε ότι πιστεύουν ότι το NATO και η ΕΕ αλληλοσυμπληρώνονται. Στο ίδιο μήκος κύματος με τη θέση του Partia Zieloni, οι Φινλανδοί Πράσινοι υπογραμμίζουν ότι το NATO είναι μια κλασική στρατιωτική (όχι πολιτική) συμμαχία, ενώ η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει πιο ολοκληρωμένες πολιτικές και προσεγγίσεις στον τομέα της ασφάλειας – για παράδειγμα για να αντιμετωπίσει τις κυβερνοαπειλές και άλλους τύπους «υβριδικών» απειλών που αποσκοπούν να αποσταθεροποιήσουν τη δημοκρατία.⁶⁵ Αλλά ακόμα και αν υπάρξει ένας τέτοιος επιμερισμός καθηκόντων, το Vihreät υποστηρίζει ότι ο πυλώνας της ΕΕ πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η Συμμαχία εκφράζει και τη φωνή της Ευρώπης. Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στον περιορισμό της ενίοτε ιμπεριαλιστικής φύσης των ενεργειών και των επεμβάσεων του NATO.

Το Groen και το Die Grünen συμμερίζονται το ίδιο όραμα για τις σχέσεις ΕΕ-NATO. Και τα δύο κόμματα υποστηρίζουν ότι οι Πράσινοι θα πρέπει να είναι πιο θετικοί για το NATO, δεδομένης ιδίως της σημερινής συγκυρίας. Ο εκπρόσωπος του Groen τόνισε ότι «το NATO είναι πραγματικά σημαντικό αυτή τη στιγμή. Θα πρέπει να το αναγνωρίσουμε».⁶⁶ Το Die Grünen δήλωσε αντίστοιχα στο πρόγραμμα του 2021 για τις γερμανικές ομοσπονδιακές εκλογές ότι το NATO «παραμένει, παράλληλα με την ΕΕ, ένας απαραίτητος παράγοντας που μπορεί να εγγυηθεί την κοινή ασφάλεια

της Ευρώπης».⁶⁷ Και τα δύο θεωρούν ότι η άμυνα της ΕΕ μπορεί να συνυπάρξει τέλεια με τη Συμμαχία. Αλλά για να λειτουργήσει

ομαλά αυτή η συνύπαρξη, οι ολλανδόφωνοι Βέλγοι και Γερμανοί Πράσινοι πιστεύουν ότι το πλαίσιο του NATO και η στρατηγική του προοπτική πρέπει να τεθούν εκ νέου υπό συζήτηση και να επαναπροσανατολιστούν. Όπως και το Vihreät, ο εκπρόσωπος του Groen επέμεινε ότι «το NATO θα πρέπει να επικεντρωθεί στη συλλογική άμυνα ως βασικό του καθήκον και να μην καταστεί ένα εργαλείο πολιτικής, γιατί για εμάς δεν είναι».⁶⁸ Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι το NATO θα πρέπει να εμμένει στο άρθρο 5 της ιδρυτικής πράξης του και να σταματήσει τις επιθετικές αποστολές που δεν εμπύπτουν στην κατηγορία της συλλογικής αυτοάμυνας, όπως ορίζεται στο άρθρο 51 του Καταστατικού του ΟΗΕ.

Les Écologistes, 2022

έναν παρόμοιο επιμερισμό καθηκόντων: «Το NATO θα πρέπει να ασχολείται με την κλασική εδαφική άμυνα του εδάφους του NATO, ενώ η ΕΕ περισσότερο με την ασφάλεια ως μια ευρύτερη έννοια, καθώς και με τη διαχείριση κρίσεων».⁶⁹ Από την άποψη αυτή, η ενίσχυση της άμυνας της ΕΕ αποτελεί μέρος μιας προσπάθειας εκ νέου εξισορρόπησης της κατανομής των βαρών εντός της Συμμαχίας, η οποία θα πρέπει να συμβάλει στην ενίσχυση του ρόλου της Ευρώπης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να τη βοηθήσει να επαναπροσανατολίσει το NATO στον αρχικό του σκοπό.

Σχετικά με την ανάγκη αποκατάστασης της ισορροπίας στον λόγο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

Μία από τις ειδικούς που ρωτήθηκαν, υπενθύμισε ότι οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είχαν προειδοποιήσει τα κράτη μέλη της ΕΕ για την απειλητική συμπεριφορά της Ρωσίας και τη συνακόλουθη ανάγκη ενίσχυσης των αμυντικών ικανοτήτων. Η εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 επιβεβαίωσε κατά κάποιον τρόπο την ανάλυσή τους. Υποστήριξε, ωστόσο, ότι ενώ η παροχή βοήθειας στην Ουκρανία ήταν «το σωστό» – «η μόνη επιλογή» – η υιοθέτηση μιας πολιτικής που επικεντρώνεται αποκλειστικά στη μέγιστη στρατιωτική αποτροπή ενέχει προβλήματα, καθώς οι μη στρατιωτικές λύσεις απονομομοποιούνται. Δήλωσε ότι «Είμαι αρκετά πεπεισμένη ότι οι συνταγές που προτείνονται από τις χώρες της ανατολικής πλευράς δεν είναι αυτές που θα διατηρήσουν την Ευρώπη ασφαλή, επομένως θα ήθελα οι Πράσινοι μερικές φορές να θέτουν υπό αμφισβήτηση οτιδήποτε προέρχεται από αυτό το μέρος της Ευρώπης και να διερωτώνται αν θα μπορούσε να μας παρασύρει στην κλιμάκωση της σύγκρουσης». Η πολιτική ασφάλειας και άμυνας δεν πρέπει να διέπεται από τον φόβο, ο οποίος οδηγεί σε βραχυπρόθεσμες «λύσεις» σε βάρος του μακροπρόθεσμου «οράματος».

Η ίδια ειδικός προειδοποίησε, επίσης, για μια στροφή προς την «πολιτική της ταυτότητας», σύμφωνα με την οποία ο αντίπαλος –στην παρούσα περίπτωση η Ρωσία– χαρακτηρίζεται ως «κακός», «παράλογος» και «μπερειαλιστής». Αυτό, με τη σειρά του, οδηγεί σε μια γενίκευση της ίδιας της σύγκρουσης: ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν εξετάζεται ως μια «παραδοσιακή» σύγκρουση – που διεξάγεται για ποικίλους πολιτικούς, οικονομικούς ή ακόμα πολιτιστικούς λόγους –, αλλά ως μια πάλη μεταξύ δημοκρατιών από τη μία και απολυταρχιών από την άλλη. Η νίκη στον πόλεμο σημαίνει επομένως συντριβή ή καταστροφή του εχθρού, εξαλείφοντας ουσιαστικά κάθε δυνατότητα για διάλογο.

Η ενίσχυση του πυλώνα της ΕΕ στο NATO είναι ένα ζήτημα με το οποίο τα ερωτηθέντα κόμματα συμφώνησαν, ακόμη και σε μέρη –όπως η Γαλλία και το γαλλόφωνο τμήμα του Βελγίου– όπου τα κόμματα των Πρασίνων ήταν ιστορικά σθεναρά αντίθετα με το NATO. Μέχρι πρόσφατα, θεωρούνταν ένας «ξεπερασμένος» θεσμός, ένα εμπόδιο για την εγκαθίδρυση μιας γνήσιας άμυνας της ΕΕ, και η ένταξη σε αυτό θεωρούνταν ως αποδοχή της πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ.⁷⁰ Η σχέση μεταξύ της άμυνας της ΕΕ και του NATO θα ήταν σε αυτή την περίπτωση απολύτως σαφής, γιατί το τελευταίο θα έπρεπε απλώς να εξαφανιστεί. Ο πόλεμος στην Ουκρανία από το 2022 είχε, ωστόσο, ως αποτέλεσμα το

Les Écologistes και το Écolo να αμβλύνουν την οπτική τους.⁷¹

Παρά το γεγονός ότι παραμένουν πολύ επικριτικά με τη Συμμαχία και συνεχίζουν να τη θεωρούν εμπόδιο στην εδραίωση της ευρωπαϊκής άμυνας, τα δύο κόμματα δεν αμφισβητούν επί του παρόντος την ένταξη στο NATO. Το Les Écologistes, για παράδειγμα, κάνει λόγο για ανάπτυξη μιας αμυντικής πολιτικής της ΕΕ που «θα της επιτρέψει να αποκτήσει ανεξαρτησία και να διατηρήσει τη σχέση της με το NATO χωρίς να υπόκειται στην εξουσία των Ηνωμένων Πολιτειών», προσθέτοντας ότι «στη Γαλλία, πρέπει να καταλάβουμε ότι για πολλές χώρες

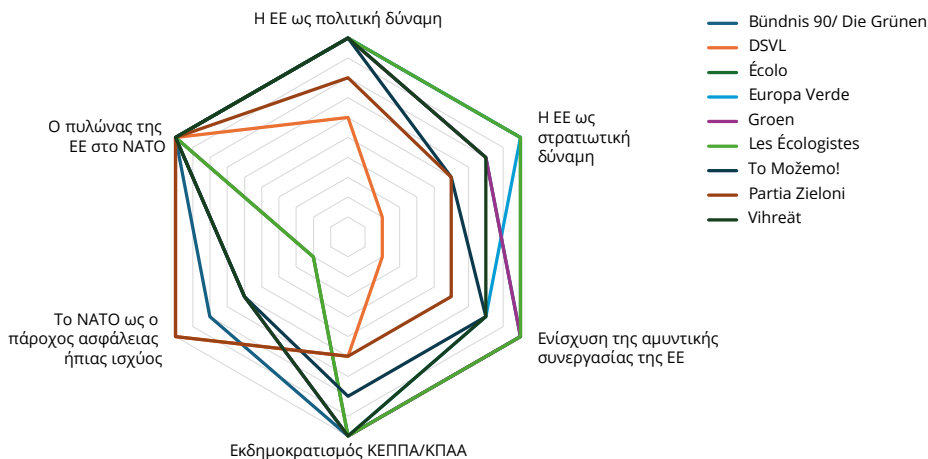
της Κεντρικής Ευρώπης, το NATO είναι η ασφάλεια ζωής τους». ⁷² Κατά συνέπεια, «μεσοπρόθεσμα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ευρωπαϊκή ενότητα, πρέπει να σκεφτούμε την ευρωπαϊκή άμυνα ως συμπληρωματική προς το NATO, πριν σκεφτούμε να αποχωρήσουμε από αυτό μακροπρόθεσμα». ⁷³ Ο εκπρόσωπος του Écolo που ερωτήθηκε ομοίως παραδέχτηκε ότι, ενώ το ιδανικό για αυτόν θα ήταν να αντικατασταθεί το NATO με μια ολοκληρωμένη άμυνα της ΕΕ, «δεν λέω πια ότι πρέπει να αποχωρήσουμε από το NATO. Νομίζω ότι το NATO είναι εδώ και πρέπει να το αντιμετωπίσουμε [...] δημιουργώντας μια κοινή [ευρωπαϊκή] δύναμη που θα αντισταθμίσει τον ρόλο των Ηνωμένων Πολιτειών στη Συμμαχία». ⁷⁴ Ωστόσο, τόσο οι Γάλλοι όσο και οι γαλλόφωνοι Βέλγοι Πράσινοι θεωρούν ότι

αυτό είναι απλώς ένα βήμα προς την επίτευξη της πραγματικής ευρωπαϊκής αμυντικής αυτονομίας.

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

Εξετάζοντας τις απόψεις των επιλεγμένων κομμάτων των Πρασίνων σχετικά με τον ρόλο της ΕΕ ως αυτόνομου παράγοντα ασφάλειας και άμυνας προκύπτει ένα διαφοροποιημένο τοπίο. Ενώ τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα αυτοπροσδιορίζονται γενικά ως φιλοευρωπαϊκά, το όραμά τους για την ΕΕ – η ταυτότητα, οι ρόλοι και η σχέση της με το NATO – ποικίλλουν σημαντικά (βλ. **εικόνα 1 παρακάτω**).

Εικόνα 1. Σύνοψη των απόψεων των κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τα ευρωενωσιακά και διατλαντικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας

Τα κύρια σημεία διάστασης μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι τα εξής:

- **Ο ρόλος της ΕΕ ως παρόχου «ασφάλειας με τη χρήση ισχύος» και στρατιωτικής δύναμης:** Ορισμένοι υποστηρίζουν μια πιο δυναμική και ολοκληρωμένη πολιτική ασφάλειας και άμυνας της ΕΕ, οραματιζόμενοι μια ομοσπονδιακή Ευρώπη με ενοποιημένη άμυνα, ενώ άλλοι δεν πιστεύουν ότι αυτός είναι ο ρόλος της ΕΕ.
- **Σχέσεις ΕΕ-NATO:** Ενώ ορισμένα κόμματα θεωρούν το NATO ως τον πρωταρχικό – και απαραίτητο – εγγυητή της ευρωπαϊκής ασφάλειας, άλλα επικρίνουν βαθιά τη Συμμαχία και τη θεωρούν ως εμπόδιο στην ανάπτυξη μιας γνήσιας άμυνας της ΕΕ. Μια τρίτη ομάδα υιοθετεί πιο μετριοπαθή στάση, σύμφωνα με την οποία οι δύο οργανισμοί μπορούν να διαδραματίσουν συμπληρωματικούς ρόλους
- **Προσέγγιση αμυντικής αυτονομίας και συνεργασίας:** Κατά συνέπεια, υπάρχουν, επίσης, διαφορετικές απόψεις ως προς τον βαθμό στον οποίο η ΕΕ πρέπει να επιδιώξει τη στρατηγική αυτονομία στον τομέα της άμυνας. Ορισμένα κόμματα δίνουν προτεραιότητα στην ενίσχυση των δυνατοτήτων της ΕΕ ανεξάρτητα από το NATO – είτε επειδή πιστεύουν ότι είναι πιο επιθυμητό ή μη ασυμβίβαστο – ενώ άλλα τονίζουν τη σημασία της συνεργασίας στο πλαίσιο του NATO.

Εντοπίζονται, επίσης, ορισμένα γενικά σημεία σύγκλισης, τα οποία είναι ιδίως τα εξής:

- **Ισορροπημένη προσέγγιση στην ασφάλεια:** Τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν γενικά μια ισορροπημένη προσέγγιση της ασφάλειας, η οποία δεν γίνεται αντιληπτή μόνο ως η απουσία πολέμου («αρνητική ειρήνη»), αλλά περιλαμβάνει τη δημιουργία των συνθηκών που θα προωθήσουν τη βιώσιμη ειρήνη και την κοινωνική ευημερία («θετική ειρήνη»).
- **Προώθηση των εργαλείων «ήπιας ισχύος» και της διπλωματίας:** Φαίνεται ότι υπάρχει γενική συναίνεση ότι η διπλωματία και τα μη βίαια μέσα πρέπει πάντα να υπερισχύουν των στρατιωτικών λύσεων. Η χρήση βίας πρέπει να αποτελεί μέτρο έσχατης ανάγκης.
- **Ανάγκη για διαφάνεια και δημοκρατικό έλεγχο:** Τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν θεσμικές μεταρρυθμίσεις της ΕΕ με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και του δημοκρατικού ελέγχου της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ.
- **Δημιουργία ενός πυλώνα της ΕΕ εντός του NATO:** Παρόλο που έχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με τους αντίστοιχους ρόλους αυτών των δύο οργανισμών ως εγγυητών της ασφάλειας με τη χρήση ισχύος, όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν ότι ο πυλώνας της ΕΕ στο NATO πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η φωνή της Ευρώπης θα έχει μεγαλύτερη βαρύτητα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της Συμμαχίας.

Συστάσεις προς τα κόμματα των Πρασίνων με βάση τις απόψεις των ειδικών που συγκεντρώθηκαν:

- **Να επιδεικνύουν σύνεση κατά τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος από την άποψη της ασφάλειας:** Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να είναι προσεκτικά όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αναγάγουν περιβαλλοντικά ζητήματα σε ζητήματα ασφαλείας, καθώς αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αντίδραση με μη ενδεδειγμένα μέσα. Τα επείγοντα θέματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται αμέσως, αλλά όχι απαραίτητα ως απειλές για την ασφάλεια.
- **Να αποσαφηνίσουν το όραμα για την PESCO:** Τα κόμματα των Πρασίνων που υποστηρίζουν την ενισχυμένη στρατιωτική συνεργασία εντός της ΕΕ θα πρέπει να επινοήσουν ένα σαφές όραμα για τον σκοπό, τους στόχους και τις επιδιώξεις της PESCO.
- **Να μην υποτιμούν την ικανότητα της ΕΕ για αυτοάμυνα:** Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να αποστασιοποιηθούν σε κάθε περίπτωση από το αφήγημα ότι η ΕΕ δεν είναι σε θέση να υπερασπιστεί τον εαυτό της στρατιωτικά. Αντί να συγκρίνουμε την ΕΕ με τις Ηνωμένες Πολιτείες, μια πιο ουσιαστική σύγκριση θα ήταν με πιθανούς αντιπάλους. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί στη διαμόρφωση των αμυντικών πολιτικών και στην κατανομή των πόρων.
- **Να κάνουν διάκριση μεταξύ της συνολικής ασφάλειας και των υβριδικών απειλών:** Είναι εξαιρετικά σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ της έννοιας της συνολικής ασφάλειας, η οποία περιλαμβάνει διάφορες μη στρατιωτικές απειλές, και της έννοιας των υβριδικών απειλών, η οποία τείνει να έχει μια έντονα μιλιταριστική χροιά. Η τελευταία θα πρέπει να προσεγγίζεται με προσοχή.
- **Να εξισορροπήσουν τη στρατιωτική αποτροπή με τις μη στρατιωτικές λύσεις:** Παρότι αναγνωρίζουν τις ανησυχίες για την ασφάλεια των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να υποστηρίζουν μια ισορροπημένη προσέγγιση. Η υπερβολική εξάρτηση από στρατιωτικές λύσεις είναι ένα βραχυπρόθεσμο μέτρο που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο το μακροπρόθεσμο όραμα και τη βιωσιμότητα.

Υποσημειώσεις

- 1 Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993, άρθρο Β (2).
- 2 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 155 and p. 202. Βλ. επίσης Vihreät, «Πρόγραμμα Πρόσληψης Ευρώπης», που εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των αντιπροσώπων του κόμματος στις 3 Οκτωβρίου 2021.
- 3 Vihreät, «Vihreä Eurooppa – ohjelma», που εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των αντιπροσώπων του κόμματος στις 3 Οκτωβρίου 2021.
- 4 Europa Verde, Un'onda verde per cambiare l'Europa e l'Italia – Programma di Europa Verde per le Europee 2019, n.d.; Europa Verde, Consiglio federale nazionale del 16 settembre 2023 – Mozione politica, 16 September 2023.
- 5 Βλ., για παράδειγμα, Europe Écologie-Les Verts, «L'Europe que nous voulons», 2019, Europe Écologie Les Verts, «L'Europe a besoin de écologistes pour se réinventer. Livret programmatique 2022», 2022, p. 4; Europe Écologie Les Verts, «Nous ferons l'Europe fédérale», 25 March 2022.
- 6 Les Écologistes, «Pour une politique de résolution des conflits par la diplomatie», 2019.
- 7 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 8 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes. Βλ. επίσης την ενότητα 1.2
- 9 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 10 Ομοίως.
- 11 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 12 Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενοποιημένη έκδοση του 2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 326, 26 Οκτωβρίου 2012, σελ. 13, άρθρο 2.
- 13 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Partia Zieloni.
- 14 Écolo, «International et cooperation sud/nord», Πρόταση αριθ. 8, άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση την 1η Φεβρουαρίου 2024, Groen, «Europa», άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 5 Φεβρουαρίου 2024.
- 15 Europe Écologie Les Verts, «L'Europe a besoin de écologistes pour se réinventer. Livret programmatique 2022», 2022, p. 26.
- 16 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 207.

- 17 Alleanza Verdi e Sinistra, Programma Alleanza Verdi e Sinistra, 2022.
- 18 Vihreät, «Vihreä Eurooppa – ohjelma», που εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των αντιπροσώπων του κόμματος στις 3 Οκτωβρίου 2021.
- 19 See, for example, Europe Écologie Les Verts, "L'Europe a besoin de écologistes pour se réinventer. Livret programmatique 2022", 2022, pp. 26-27.
- 20 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους του Partia Zieloni και του Možemo!.
- 21 Vihreät, «Vihreä Eurooppa – ohjelma», που εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των αντιπροσώπων του κόμματος στις 3 Οκτωβρίου 2021.
- 22 Ομοίως.
- 23 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen και του Die Grünen.
- 24 Βλ. Buzan Barry, Waever Ole και De Wilde Jaap, *Security. A New Framework for Analysis*, Λονδίνο, Lynne Rienner Publishers, 1997.
- 25 Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) - Ενοποιημένη έκδοση, που εγκρίθηκε στη Λισαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007, έναρξη ισχύος: 1η Δεκεμβρίου 2009, άρθρο 42 παράγραφοι 7 και 6, αντίστοιχα.
- 26 Έκτοτε εντάχθηκε η Δανία, τον Μάιο του 2023.
- 27 Συμβούλιο της ΕΕ, Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2017, για τη θεσμοθέτηση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) και την κατάρτιση του καταλόγου των συμμετεχόντων κρατών μελών, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 331, 14 Δεκεμβρίου 2017, σελ. 57.
- 28 Πρωτόκολλο (αριθ. 10) για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία που θεσπίστηκε με το άρθρο 42 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 155, 9 Μαΐου 2008, σελ. 275
- 29 Βλ. κεφάλαιο 3.
- 30 Σχετικά με τις στρατιωτικές δαπάνες, βλ. κεφάλαιο 2.
- 31 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους των Groen, Partia Zieloni, Vihreät, Les Écologistes, Možemo!, Die Grünen και Europa Verde.
- 32 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 33 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους του Europa Verde και του Možemo!
- 34 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 35 Les Écologistes, "Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains", Conseil fédéral, 1-2 October 2022, p. 1.
- 36 Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, pp. 84. Βλ. επίσης Europe Écologie Les Verts, "L'Europe a besoin de écologistes pour se réinventer. Livret programmatique 2022", 2022, p. 27.
- 37 Vihreät, "Political programme of the Greens 2023-2027", 22 May 2022.
- 38 Ομοίως.
- 39 Vihreät, «Vihreä Eurooppa – ohjelma», που εγκρίθηκε στη συνεδρίαση των αντιπροσώπων του κόμματος στις 3 Οκτωβρίου 2021.
- 40 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Partia Zieloni.
- 41 Βλ., για παράδειγμα, Twort Laurent, "EU 'Strategic Autonomy' and the Ambition of PESCO", *Royal United Service Institute (RUSI)*, 4 July 2018; Cózar-Murillo Beatriz, "Bring back the spirit of PESCO!", Egmont Policy Brief, Ιούλιος 2023.
- 42 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 242.
- 43 Ομοίως.
- 44 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen. Σχετικά με τη φιλοευρωπαϊκή στάση του Groen, βλ. γενικότερα Groen, "Europa", άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 5 Φεβρουαρίου 2024.
- 45 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen.
- 46 Ομοίως.
- 47 Bündnis 90/Die Grünen, Γερμανία. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 203. Σημειώστε ότι το επιχείρημα που ανέπτυξε το Die Grünen εφαρμόζεται όχι μόνο στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας αλλά και σε άλλους τομείς, όπως η φορολογία και η ενέργεια.
- 48 Ομοίως, σελ. 204, Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, σελ. 83, Groen, "Europa", άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 5 Φεβρουαρίου 2024.
- 49 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Vihreät.
- 50 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 243; Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, p. 83.
- 51 Winter Gaëlle, "The German green party Bündnis 90 / Die Grünen and security and defence policy: pursuing a moderate line", *Fondation pour la recherche stratégique*, September 2020, p. 14.

- 52 International Institute for Strategic Studies (IISS), "Chapter 4: Europe", *The Military Balance 2023*, σελ. 50-149.
- 53 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 54 Franke Ulrike and Varma Tara, «Independence play: Europe's pursuit of strategic autonomy», *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων* (ECFR), 18 Ιουλίου 2019.
- 55 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Europa Verde.
- 56 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Partia Zieloni.
- 57 Mattis James N. and Hoffman Frank G., "Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars", *Proceedings*, vol. 132, no. 11, 2005, pp. 18-19.
- 58 Caliskan Murat και Liégeois Michel, "The concept of "hybrid warfare" undermines NATO's strategic thinking: insights from interviews with NATO officials", *Small Wars & Insurgencies*, τόμος 32, 2021, σελ. 295-319, Libiseller Chiara, "Hybrid warfare' as an academic fashion", *Journal of Strategic Studies*, τόμος 46, αριθ. 4, 2023, σελ. 863, Verdebout Agatha, "Opération « hybrides » et légitime défense dans la Concept stratégique 2022 de l'OTAN", *Eclairage du GRIP*, 6 Σεπτεμβρίου 2022.
- 59 Για το συγκεκριμένο θέμα, βλ. Gheciu Alexandra, "Security Institutions as Agents of Socialization? NATO and the 'New Europe'", *International Organizations*, τόμος 59, αριθ. 4, 2005, σελ. 973-1012.
- 60 Tracz Małgorzata, «Europe Failed to Listen When it Mattered», *Green European Journal*, 29 Σεπτεμβρίου 2022.
- 61 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Partia Zieloni.
- 62 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του DSVL.
- 63 Ομοίως.
- 64 Kotkavirta Johannes, "Vihreät mepit muuttivat Nato-kantaansa", *Iltä-Sanomat*, 3 January 2022. Βλ. επίσης Vanttinen Pekka, "Finnish Greens shift in favour of NATO", *Euractiv*, 5 Ιανουαρίου 2022.
- 65 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 66 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 67 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 243.
- 68 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen.
- 69 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Die Grünen.
- 70 Compte-rendu intégral – Séance du mardi 17 mars 2009, XIIIe législature, Session ordinaire de 2008-2009. "Politique étrangère: ce qu'en dit Eva Joly", *Le Nouvel Observateur*, 17 Απριλίου 2012. Πιο πρόσφατα: Europe Écologie-Les Verts, «Europe & Défense: construire l'Europe de la paix», 2021, σελ.2. Βλ., για παράδειγμα, την παρέμβαση του Noël Mamère στην Εθνική Συνέλευση μετά την κίνηση της Γαλλίας να επανενταχθεί στην ολοκληρωμένη στρατιωτική δομή διοίκησης του NATO στην Εθνοσυνέλευση του 2009 ή τη θέση της Eva Joly κατά την εκστρατεία για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2012.
- 71 Σημειώστε ότι ο εκπρόσωπος του Die Grünen ο οποίος ερωτήθηκε ανέφερε ότι η θέση του κόμματος για το NATO είχε ήδη αλλάξει πριν από τα γεγονότα του 2014 και του 2022. Η εναντίωση του κόμματος με το NATO είναι πλέον περισσότερο ένας «ιστορικός μύθος» παρά μια πραγματικότητα του πρόσφατου παρελθόντος ή του παρόντος.
- 72 Europe Écologie Les Verts, "L'Europe a besoin de écologistes pour se réinventer. Livret programmatique 2022", 2022, p. 27.
- 73 Ομοίως.
- 74 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Écolo.

Στρατιωτικές δαπάνες και κατανομή προϋπολογισμών για την άμυνα

Διαβάζουμε συχνά ότι οι αμυντικοί τομείς των κρατών μελών της ΕΕ υποχρηματοδοτούνται λόγω της διάρθρωσής τους – και μάλιστα εδώ και πολλά χρόνια. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, πολλά κράτη μείωσαν πράγματι τις επενδύσεις τους στην άμυνα. Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία (δηλαδή μετά την πρώτη επέμβαση της Ρωσίας στην Ουκρανία και την προσάρτηση της Κριμαίας), οι στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν σε όλη την ΕΕ, τόσο σε χρηματικούς όρους όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ (βλ. [εικόνα 2 στην επόμενη σελίδα](#)).¹

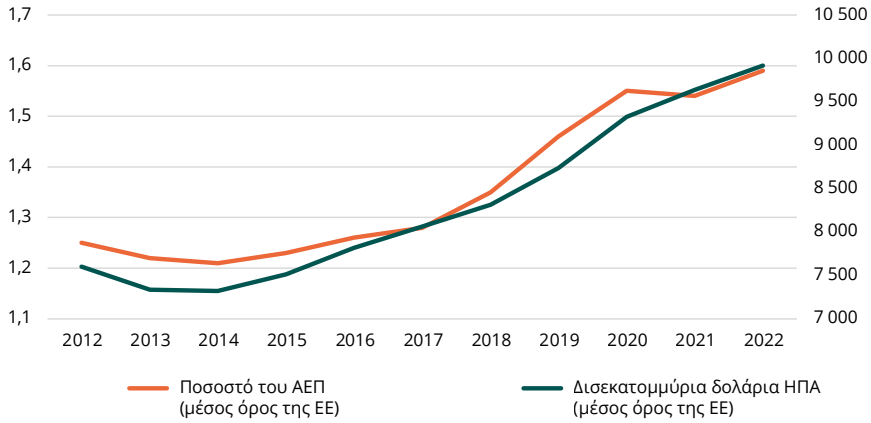
Παραδοσιακά, οι επενδύσεις στην άμυνα και τις ένοπλες δυνάμεις δεν ήταν προτεραιότητα για τα κόμματα των Πρασίνων. Στη Γαλλία, το Βέλγιο και τη Γερμανία, η πολιτική οικολογία κατήγγειλε, επίσης, σθεναρά το όριο των αμυντικών δαπανών του 2% του ΑΕΠ που έχει ορίσει το ΝΑΤΟ. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αξιολογήσουμε εάν και σε ποιον βαθμό η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία μπορεί να έχει επηρεάσει αυτές τις θέσεις. Θα ξεκινήσουμε εξετάζοντας το ζήτημα του κατάλληλου σημείου αναφοράς για τις στρατιωτικές δαπάνες (2.1). Στη συνέχεια θα αναλύσουμε εάν η τρέχουσα γεωπολιτική κατάσταση μπορεί να οδήγησε ορισμένα κόμματα να αναθεωρήσουν την εναντίωσή τους με τις αυξήσεις των στρατιωτικών δαπανών. Τέλος,

και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι δαπάνες έχουν αυξηθεί, παρέχεται μια επισκόπηση για το ποιες πιστεύουν τα κόμματα των Πρασίνων ότι θα πρέπει να είναι οι προτεραιότητες όσον αφορά την κατανομή των προϋπολογισμών για την άμυνα.

Ποιος είναι ο κατάλληλος δείκτης αναφοράς: ένα ποσοστό του ΑΕΠ ή οι ανάγκες;

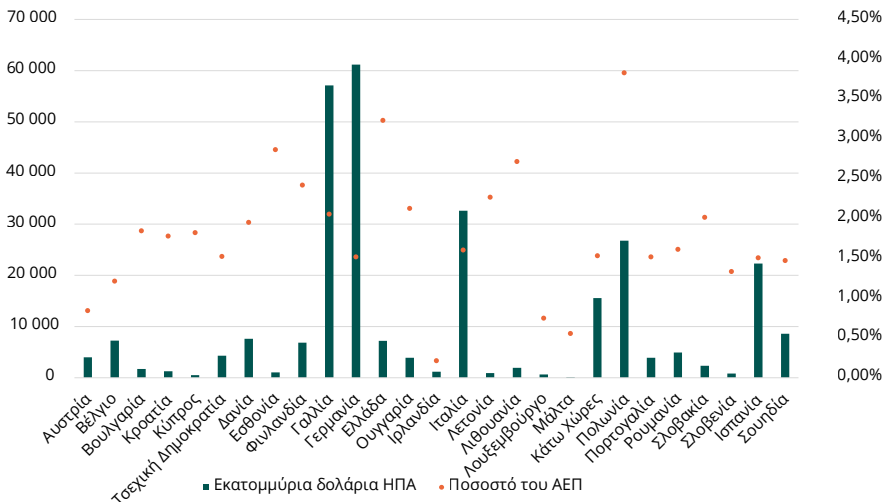
Το ΝΑΤΟ απαιτεί από τα μέλη του να αφιερώνουν τουλάχιστον το 2% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τους (ΑΕΠ) στην άμυνα. Η PESCO προβλέπει, επίσης, «τακτικά αυξανόμενους αμυντικούς προϋπολογισμούς σε πραγματικούς όρους» για να επιτρέψει στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της να εκπληρώσουν τις διεθνείς τους ευθύνες στο τρέχον τοπίο της ασφαλείας.² Επομένως, η θεσμική πίεση για αύξηση των στρατιωτικών δαπανών δεν προέρχεται μόνο από το ΝΑΤΟ, αλλά και από την ΕΕ. Ωστόσο, ενώ η προσέγγιση του ΝΑΤΟ βασίζεται σε έναν αφηρημένο δείκτη αναφοράς που είναι ένα ποσοστό του ΑΕΠ, οι αμυντικές δαπάνες της ΕΕ υποτίθεται ότι εξαρτώνται από τις «ανάγκες» – μια έννοια που, όπως τόνισαν ορισμένοι ειδικοί, μπορεί

Εικόνα 2. Μέση στρατιωτική δαπάνη των κρατών μελών της ΕΕ σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ και ως ποσοστό του ΑΕΠ (2012-2023)

Πηγή: SIPRI Military Expenditure Database, ανακτήθηκε τον Απρίλιο του 2024.

Εικόνα 3. Στρατιωτικές δαπάνες των κρατών μελών της ΕΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ και σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2023)

Πηγή: SIPRI Military Expenditure Database, ανακτήθηκε τον Απρίλιο του 2024.

να θεωρηθεί ασαφής. Σήμερα, οι περισσότερες χώρες της ΕΕ δεν εκπληρώνουν το όριο του 2% που έχει ορίσει το ΝΑΤΟ (βλ. **εικόνα 3 στην επόμενη σελίδα**), αν και αρκετές έχουν πρόσφατα δεσμευτεί να το φτάσουν (ή ακόμα και να το ξεπεράσουν) βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα.³

Τα ευρωπαϊκά κόμματα των Πρασίνων, ειδικά στη Δυτική Ευρώπη, επέκριναν τη χρήση του ΑΕΠ ως κατάλληλου δείκτη αναφοράς. Στη Γαλλία, το Les Écologistes θεωρεί ότι οι στρατιωτικές δαπάνες πρέπει να «υπολογίζονται με βάση τις πραγματικές ανάγκες και όχι πλέον με βάση έναν αυθαίρετο δείκτη όπως το ΑΕΠ».⁴ Υποστηρίζουν περαιτέρω ότι οι ανάγκες πρέπει να αξιολογούνται σε ευρωπαϊκή και όχι σε εθνική βάση. Σκοπός είναι να αποφευχθούν αλληλεπικαλύψεις και να εξασφαλιστεί η συμπληρωματικότητα και η διαλειτουργικότητα των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων. Αυτό θα επέτρεπε, επίσης, να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας.⁵ Στο Βέλγιο, το γαλλόφωνο Écolo έχει παρόμοια άποψη. Εκτός από το ότι επιμένει οι στρατιωτικές δαπάνες να καθορίζονται με βάση τις ανάγκες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υποστηρίζει ότι το ΑΕΠ δεν έχει νόημα ως δείκτης, καθώς ο τρόπος με τον οποίο μεταφράζεται σε χρηματικούς όρους είναι ιδιαίτερα ευμετάβλητος (βλ. **εικόνα 3 στην προηγούμενη σελίδα**).⁶ Στην Κροατία, ο εκπρόσωπος του Možemo! που ερωτήθηκε ανέφερε ακριβώς το ίδιο, συμφωνώντας ότι οι στρατιωτικές δαπάνες πρέπει να βασίζονται σε εύλογες ανάγκες.⁷

Το Die Grünen ήταν ανέκαθεν ένα από τα κόμματα των Πρασίνων που ήταν σθεναρά αντίθετο στη χρήση του ΑΕΠ ως δείκτη αναφοράς. Το πρόγραμμα του κόμματος για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021 ανέφερε ότι «το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών στο ΑΕΠ είναι ένας αποσπασματικός και ανεπαρκής δείκτης» και ότι «δεσμευόμαστε να θέσουμε έναν νέο στόχο που δεν είναι αφηρημένος, εθνικός και στατικός, αλλά βασίζεται στα κοινά καθήκοντα».⁸ Παρότι το Die Grünen παραμένει επικριτικό, ο εκπρόσωπός

του υποστήριξε ότι οι συζητήσεις σχετικά με τη χρήση του ΑΕΠ ως σημείου αναφοράς για τον καθορισμό των στρατιωτικών δαπανών δεν είναι επίκαιρες. Η έναρξη μιας τέτοιας συζήτησης θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αμφισβήτηση της δέσμευσης στη διατλαντική εταιρική σχέση και την ευρωπαϊκή ασφάλεια σε μια στιγμή που αυτό είναι υψίστης σημασίας.⁹

Τα άλλα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα δεν τάσσονται υπέρ της χρήσης του ΑΕΠ για τον καθορισμό των στρατιωτικών δαπανών. Στην Ιταλία και στο Βέλγιο, το Euroopa Verde και το Groen είναι κατά της αύξησης των αμυντικών δαπανών για την επίτευξη του ορίου του 2%, αλλά δεν φαίνεται να αμφισβητούν τη χρήση του ΑΕΠ ως δείκτη αυτού καθαυτού. Ο εκπρόσωπος του Euroopa Verde που ρωτήθηκε πιστεύει ότι το όριο του 2% δεν έχει νόημα.¹⁰ Ο εκπρόσωπος του Groen, από την άλλη πλευρά, ανέφερε ότι «δεν είμαστε, γενικά, κατά των δαπανών 2% του ΑΕΠ για την άμυνα», αλλά «η θέση μας είναι ότι πρέπει πάντα να εξισορροπούμε τις [στρατιωτικές δαπάνες] με άλλες επενδύσεις που πρέπει να γίνουν στην χώρα».¹¹

Η χρήση του ΑΕΠ ως ετήσιου δείκτη αναφοράς

Η συζήτηση για το εάν το ΑΕΠ έχει νόημα ως δείκτης αναφοράς για τις στρατιωτικές δαπάνες είναι παλιά. Οι υποστηρικτές του υποστηρίζουν ότι προσφέρει μια απλή και τυποποιημένη προσέγγιση που αντανακλά τις οικονομικές δυνατότητες μιας χώρας και, ως εκ τούτου, περιορίζει τον αντίκτυπο σε άλλους τομείς πολιτικής. Υποστηρίζουν ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο της Συμμαχίας, καθώς επιτρέπει να συζητηθεί το θέμα του επιμερισμού των βαρών.¹² Από την άλλη πλευρά, το ΑΕΠ δεν λαμβάνει άμεσα υπόψη τις στρατηγικές απαιτήσεις της εθνικής άμυνας και μπορεί να οδηγήσει σε υποχρηματοδότηση ή, αντίθετα, σε υπερχρηματοδότηση της άμυνας. Είναι, επίσης, ευάλωτο στις οικονομικές διακυμάνσεις, πράγμα που σημαίνει ότι οι αμυντικοί προϋπολογισμοί καθίστανται απρόβλεπτοι σε χρηματικούς όρους.

Ωστόσο, αυτό που συχνά θεωρείται πιο προβληματικό από τη χρήση του ΑΕΠ αυτού καθαυτού είναι ο καθορισμός ενός σταθερού ετήσιου ορίου. Στην πραγματικότητα, και όπως τονίζεται στην *άποψη των ειδικών αριθ. 11*, η άμυνα δεν είναι μια γραμμική δαπάνη. Μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές ανάγκες σε εξοπλισμό και επιχειρησιακές απαιτήσεις σε ένα κράτος σε μια δεδομένη στιγμή. Επιπλέον, κατά πόσον έχει νόημα να συνεχίσουμε να επιμένουμε σε ένα όριο στο οποίο η Συμμαχία γνωρίζει ότι τα περισσότερα μέλη δεν μπορούν να ανταποκριθούν είναι ένα ανοιχτό ερώτημα.¹³

Τέλος, το Partia Zieloni και το DSVL ήταν τα λιγότερο επικριτικά τόσο όσον αφορά τη χρήση του ΑΕΠ ως δείκτη όσο και όσον αφορά τον στόχο του 2% που έχει θέσει το ΝΑΤΟ. Όπως τονίζεται στην επόμενη ενότητα, η Πολωνία και η Λιθουανία συγκαταλέγονται μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ όπου το ποσοστό του ΑΕΠ που προορίζεται για την άμυνα έχει αυξηθεί πιο σημαντικά την τελευταία δεκαετία - δηλαδή μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία. Οι εκπρόσωποι

τόσο των Λιθουανών όσο και των Πολωνών Πρασίνων θεώρησαν τον στόχο του ΝΑΤΟ «σχετικό» και «δικαιολογημένο» ως θέμα εθνικής ασφάλειας.¹⁴ Η θέση αυτή, ωστόσο, φαίνεται να είναι υποθετική και συνδέεται με το τρέχον ευρωπαϊκό δίλημμα όσον αφορά

την ασφάλεια και την αντίληψη της Ρωσίας ως άμεσης απειλής. Πράγματι, και τα δύο κόμματα συμφωνούν ότι, σε έναν ιδανικό κόσμο, θα προτιμούσαν να δουν αυτά τα χρήματα να επενδύονται «στην ειρήνη αντί στον πόλεμο», μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη εργαλείων και δυνατοτήτων διαχείρισης κρίσεων, καθώς και μιας κουλτούρας διαμεσολάβησης και επίλυσης των συγκρούσεων.¹⁵ Από την άποψη αυτή, οι θέσεις του Partia Zieloni και του DSVL μπορούν να θεωρηθούν παρόμοιες με

«[...] Μετά την επίθεση, την πλήρους κλίμακας εισβολή στην Ουκρανία, πολλοί άνθρωποι κατάλαβαν ότι δεν είναι η ώρα για διεξοδικές συζητήσεις σχετικά με το όριο του 2% [του ΑΕΠ για στρατιωτικές δαπάνες]».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Die Grünen

αυτές του Die Grünen: βραχυπρόθεσμα, και όσο συνεχίζεται ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι τεχνικές συζητήσεις σχετικά με τη χρησιμότητα του ΑΕΠ ως δείκτη και το όριο του 2% είναι άνευ αντικειμένου.¹⁶

Αύξηση των στρατιωτικών δαπανών: ποια είναι η υπεύθυνη απάντηση;

Όπως δείχνει το γράφημα που παρουσιάστηκε στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου, είτε ως ποσοστό του ΑΕΠ είτε σε χρηματικούς όρους, οι στρατιωτικές δαπάνες αυξάνονται σταθερά στην ΕΕ. Τα ευρωπαϊκά πράσινα κόμματα είναι μάλλον επιφυλακτικά απέναντι σε αυτή την τάση. Όπως αναφέραμε εμμέσως παραπάνω, αν και τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα επιθυμούν να δοθεί παρόμοια ή μεγαλύτερη προσοχή (και χρηματοδότηση) σε άλλους τομείς πολιτικής (συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, της υγείας, του περιβάλλοντος και της κοινωνικής πολιτικής), ο πόλεμος στην Ουκρανία είχε ως αποτέλεσμα ορισμένα από αυτά να πάψουν να εναντιώνονται στην αύξηση των στρατιωτικών δαπανών. Ειδικότερα, τα κόμματα που συμμετέχουν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς ή που βρίσκονται γεωγραφικά πιο κοντά στα ανατολικά σύνορα της ΕΕ, τάσσονται υπέρ της αύξησης του ποσοστού του ΑΕΠ που διατίθεται στις ένοπλες δυνάμεις.

Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, το Έcolo και το Groen παραδέχθηκαν την ανάγκη αύξησης του εθνικού αμυντικού προϋπολογισμού στο 1,55% του ΑΕΠ (περίπου 8,8 δισεκατομμύρια ευρώ) έως το 2030, στο πλαίσιο του νέου στρατηγικού σχεδίου για τη βελγική άμυνα, του σχεδίου STAR.¹⁷ Η ιδέα ενός νέου ομοσπονδιακού επενδυτικού σχεδίου για την άμυνα είχε θεσπιστεί στη συμφωνία συνασπισμού του Σεπτεμβρίου 2020, αλλά εγκρίθηκε επίσημα από το κοινοβούλιο μόλις τον Ιούνιο του 2022.¹⁸ Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων για την παρούσα μελέτη, οι εκπρόσωποι τόσο των γαλλόφωνων όσο και των ολλανδόφωνων Βέλγων Πρασίνων

παραδέχθηκαν ότι δεν ήταν διατεθειμένοι να υποστηρίξουν την αύξηση του προϋπολογισμού, αλλά ότι τα γεγονότα του Φεβρουαρίου του 2022 συνέβαλαν στο να συμβιβαστούν με την απόφαση αυτή.¹⁹

Ομοίως, στη Γερμανία, οι κατευθυντήριες γραμμές για την αμυντική πολιτική του 2023 προβλέπουν ότι τουλάχιστον το 2% του ΑΕΠ

θα επενδυθεί στην άμυνα ώστε να «διασφαλίσουμε ρεαλιστικά και αξιόπιστα τη μέγιστη δυνατή αποτροπή και άμυνα» και «να συμβάλουμε με το μερίδιο που μας αναλογεί στην προστασία της Συμμαχίας».²⁰ Την άποψη αυτή συμμερίζεται επί του παρόντος και το Die Grünen: «Εάν υπάρχει σχεδιασμός στο NATO και πρέπει να γίνουν εργασίες [...], θα πρέπει να κάνετε τις εργασίες σας».²¹ Με

άλλα λόγια, το κόμμα φαίνεται να πιστεύει ότι οι αμυντικές δυνατότητες της Γερμανίας είναι ελλιπείς και ότι αυτό δικαιολογεί την αναθεώρηση του προϋπολογισμού της Bundeswehr, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις τρέχουσες απειλές.

Στη Φινλανδία, κατά τη διάρκεια της θητείας του Vihreät στην κυβέρνηση, ο εθνικός αμυντικός προϋπολογισμός της χώρας αυξήθηκε από 1,45% του ΑΕΠ το 2019 σε 1,72% του ΑΕΠ το 2022.²² Τον Αύγουστο του 2023, η νεοεκλεγείσα δεξιά κυβέρνηση έθεσε περαιτέρω τον στόχο να δαπανηθεί το 2,3% του ΑΕΠ για την άμυνα το 2024.²³ Το θέμα αυτό, το οποίο δεν αναφέρεται στο πρόγραμμα των γενικών εκλογών του 2023 του Vihreät, δεν φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα το κόμμα. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το Vihreät τάσσεται υπέρ της εκπλήρωσης της απαίτησης του 2% από τη Φινλανδία.²⁴ Η ιδιαίτερη στρατιωτική κουλτούρα της Φινλανδίας -είναι μία από τις μόνες χώρες της ΕΕ που δεν έχει καταργήσει τη στράτευση²⁵- καθώς και η ιστορία και η γεωγραφική της

«[Είναι] πολύ δύσκολο να βρεθεί κάποιο κόμμα στην Πολωνία που δεν θα υποστήριζε [την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών] υπό τις τρέχουσες πολιτικές συνθήκες».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Partia Zieloni

εγγύτητα με τη Ρωσία, ίσως εξηγούν γιατί η αύξηση του προϋπολογισμού για την άμυνα θεωρείται συνολικά λιγότερο αμφιλεγόμενη από ό,τι σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η εξήγηση αυτή ισχύει εξίσου και για τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου οι αμυντικές δαπάνες έχουν αυξηθεί πιο σημαντικά από το 2014. Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI), ο προϋπολογισμός της Πολωνίας για την άμυνα αυξήθηκε από 1,81% του ΑΕΠ (8,7 δισ. δολάρια ΗΠΑ) σε 2,39% (16,8 δισ. δολάρια ΗΠΑ) μεταξύ 2012 και 2022.²⁶ Κατά την ίδια περίοδο, ο προϋπολογισμός της Λιθουανίας αυξήθηκε από 0,77% του ΑΕΠ (0,3 δισ. δολάρια ΗΠΑ) σε 2,52% (1,65 δισ. δολάρια ΗΠΑ).²⁷ Οι χώρες αυτές αποφάσισαν να διατηρήσουν τις στρατιωτικές τους δαπάνες στο ελάχιστο 3% και 2,5% του ΑΕΠ αντίστοιχα το 2023. Στην Πολωνία, αυτό επισημοποιήθηκε με τη θέσπιση του νόμου για την εσωτερική άμυνα (HDA) στις 11 Μαρτίου 2022. Σύμφωνα με τα πρακτικά ψηφοφορίας του Sejm, ο νόμος αυτός εγκρίθηκε με 450 ψήφους υπέρ (συμπεριλαμβανομένων όλων των βουλευτών του Partia Zieloni), καμία ψήφο κατά, πέντε αποχές και πέντε ψήφους «απών».²⁸ Ο εκπρόσωπος των Πολωνών Πρασίνων εξήγησε ότι «είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί κόμμα στην Πολωνία που δεν θα το υποστήριζε αυτό υπό τις παρούσες πολιτικές συνθήκες. [...] [Για] την εθνική ασφάλεια της χώρας, θεωρούμε ότι πρέπει να είμαστε σε θέση να προστατεύσουμε τους πολίτες μας και τους εαυτούς μας».²⁹ Ομοίως, στη Λιθουανία, το DSVL ανέφερε ότι η αύξηση των προϋπολογισμών για την άμυνα αποτελεί μέρος μιας ευρείας εθνικής και διακομματικής συναίνεσης.³⁰ Κατά τη διάρκεια της θητείας του σημερινού προέδρου του DSVL, Saulius Skvernelis, ως

πρωθυπουργού (2016-2020), οι στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν από 1,48% σε 2,07% του ΑΕΠ.³¹

Η Γαλλία ψήφισε, επίσης, πρόσφατα νόμο που προβλέπει αύξηση του προϋπολογισμού των ένοπλων δυνάμεων. Στις 7 Ιουνίου 2023, εγκρίθηκε ο νέος νόμος για τον στρατιωτικό προγραμματισμό (AMP 2024-2030), ο οποίος προβλέπει 413 δισεκατομμύρια ευρώ για στρατιωτικές δαπάνες στα επόμενα επτά χρόνια, δηλαδή μια αύξηση των δαπανών κατά 40%.³² Ενώ το Les Écologistes ανέφερε ότι θα ζητούσε μια «συντονισμένη μείωση των στρατιωτικών δαπανών σε όλο τον κόσμο» στο πρόγραμμά του για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του Απριλίου 2022,³³ απείχε όταν ο νόμος AMP 2024-2030 τέθηκε σε ψηφοφορία. Τα μέλη του κόμματος έδωσαν διαφορετικές εξηγήσεις για το γεγονός αυτό. Ορισμένοι ανέφεραν την απουσία μακροπρόθεσμου στρατηγικού οράματος και πραγματικής δημοκρατικής συζήτησης για τον επιμερισμό των δαπανών.³⁴ Στην Εθνοσυνέλευση, η βουλευτής των Πρασίνων Cyrielle Chatelain δήλωσε ότι το κόμμα της λυπάται για το γεγονός ότι άλλες πολιτικές δεν έτυχαν παρόμοιας μεταχείρισης. Παρόλα αυτά, ενώ επέμεινε ότι οι Γάλλοι Πράσινοι «δεν έχουν ξεχάσει τις ειρηνιστικές και ανθρωπιστικές τους δεσμεύσεις», δήλωσε ότι παίρνουν στα σοβαρά τις «ευθύνες» τους και ότι, δεδομένης της τρέχουσας διεθνούς συγκυρίας, η αύξηση του προϋπολογισμού για τον στρατό αποτελεί «ζωτική ανάγκη».³⁵

«Τα τελευταία χρόνια, οι στρατιωτικές δαπάνες έχουν αυξηθεί κατά 9,6%: αυτή είναι μια ηθικά απαράδεκτη επιλογή ενόψει της σοβαρής κοινωνικής και περιβαλλοντικής κρίσης».

Δελτίο τύπου του Europa Verde, Μάρτιος 2022

Η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών και το δίλημμα της ασφάλειας

Ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν υπενθύμισε ότι τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να έχουν επίγνωση του διλήμματος της ασφάλειας. Η έννοια αυτή, που έχει τις ρίζες της στις ρεαλιστικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων, περιγράφει μια κατάσταση στην οποία οι ενέργειες που αναλαμβάνει ένα κράτος για την ενίσχυση της δικής του ασφάλειας εκλαμβάνονται ως απειλές από άλλα κράτη, προκαλώντας έναν κύκλο ανταγωνιστικών και δυνητικά αποσταθεροποιητικών συμπεριφορών. Η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών και ο επανεξοπλισμός αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων ενεργειών. Ένα κράτος κάνει μια τέτοια πολιτική επιλογή προκειμένου να ενισχύσει την ασφάλειά του, αλλά ταυτόχρονα αυξάνει και τη διεθνή αστάθεια. Επιπλέον, παρότι η κατοχή προηγμένων στρατιωτικών δυνατοτήτων θεωρείται συχνά ως εγγύηση, μπορεί να μην αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τις σύγχρονες, πολύπλευρες απειλές όσον αφορά την ασφάλεια.³⁶

Η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να είναι η μόνη απάντηση στις αυξημένες αντιλήψεις για ρωσικές ή άλλες απειλές. Ενώ η Ευρώπη είναι θεμιτό να αποφασίσει να επενδύσει περισσότερο στην άμυνα, η κίνηση αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται από διπλωματικές προσπάθειες προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι άλλες χώρες δεν θα το εκλάβουν αυτό εσφαλμένα ως μια απειλητική χειρονομία που θα οδηγήσει στην κλιμάκωση των εντάσεων σε ολόκληρη την ήπειρο.

Μόνο δύο (μικρότερα ή νεότερα) κόμματα υιοθετούν αυστηρή πολιτική ως προς το θέμα αυτό. Στο πρόγραμμά τους για τις ευρωεκλογές του 2019, το Europa Verde ζήτησε «δραστική μείωση των στρατιωτικών δαπανών υπέρ των επενδύσεων στον οικολογικό μετασχηματισμό, την κοινωνική πρόνοια και τον πολιτισμό».³⁷ Όταν, στις 16 Μαρτίου 2022, υποβλήθηκε στο κοινοβούλιο ημερήσια διάταξη με πρόταση υπέρ του να επιδιώξει η Ιταλία να φθάσει το όριο του 2% έως το 2024, το Europa Verde ψήφισε κατά. Σε ένα δελτίο τύπου, οι εκπρόσωποι του κόμματος εξήγησαν ότι η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών «είναι μια ηθικά απαράδεκτη επιλογή ενόψει της σοβαρής κοινωνικής και περιβαλλοντικής κρίσης».³⁸ Την ίδια θέση τήρησε και το Alleanza Verdi e Sinistra στο πλαίσιο των βουλευτικών εκλογών του Σεπτεμβρίου 2022³⁹ και εξακολουθούν να τηρούν τα μέλη και οι βουλευτές του κόμματος μέχρι σήμερα. Ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε τόνισε ότι η ΕΕ στο σύνολό

της κατατάσσεται τρίτη μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα όσον αφορά τις στρατιωτικές δαπάνες (βλ. [εικόνα 4 στην επόμενη σελίδα](#)). Προτεραιότητα θα πρέπει επομένως, να είναι η αξιολόγηση του τι μπορεί να γίνει με τους υπάρχοντες προϋπολογισμούς, ιδίως όσον αφορά τη συγκέντρωση και τον επιμερισμό των πόρων για την αποφυγή της σπατάλης.⁴⁰ Στην άλλη πλευρά της Αδριατικής, το Možemo! αντιτίθεται εξίσου έντονα στην αύξηση των στρατιωτικών δαπανών. Ένας εκπρόσωπος του κόμματος υποστήριξε ότι οι δαπάνες δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 1% του ΑΕΠ, «1,5% το πολύ, ανάλογα και με τις άλλες προτεραιότητες της χώρας».⁴¹ Διαβεβαίωσε ακόμη ότι, αν κατατεθεί στο κοινοβούλιο νόμος που προβλέπει αύξηση των αμυντικών δαπανών, τα μέλη του κόμματος θα τον καταψηφίσουν.⁴²

Κατανομή του προϋπολογισμού: ποιες θα πρέπει να είναι οι προτεραιότητες;

Το NATO απαιτεί τουλάχιστον το 20% των στρατιωτικών δαπανών να διατίθεται για την απόκτηση σημαντικού νέου εξοπλισμού.⁴³ Ομοίως, ο *Κατάλογος των φιλόδοξων και δεσμευτικότερων κοινών υποχρεώσεων* που επισυνάπτεται στην απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου για τη θέσπιση της PESCO αναφέρει ότι το 20% των αμυντικών δαπανών πρέπει να διατίθεται σε επενδύσεις που αποσκοπούν στην κάλυψη των κενών στρατηγικών δυνατοτήτων της ΕΕ, εκ των οποίων το 2% πρέπει να διατίθεται στην έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία (E&A&K).⁴⁴ Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές ανταποκρίνονται στους στόχους του NATO για την ενίσχυση του «τεχνολογικού του πλεονεκτήματος»⁴⁵ – δηλαδή την αξιοποίηση των

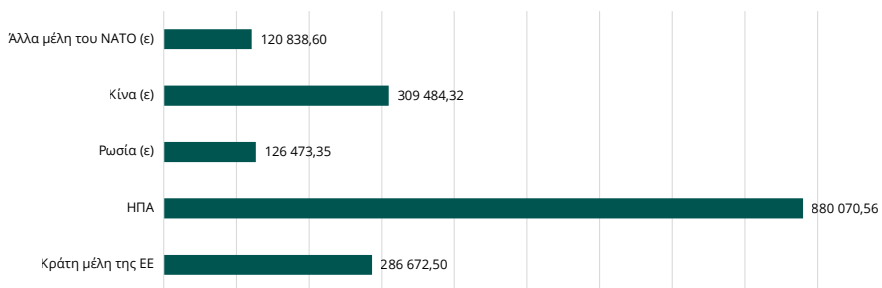
αναδυόμενων και ανατρεπτικών τεχνολογιών για την αποτροπή των δυνητικών αντιπάλων – και για τη διατήρηση ετοιμοπόλεμων και διαλειτουργικών ικανοτήτων, καθώς και για την επικαιροποίησης της ευρωπαϊκής τεχνολογικής και βιομηχανικής βάσης στον τομέα της άμυνας (DTIB).⁴⁶

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που δημοσίευσε το NATO, στα κράτη μέλη της ΕΕ που είναι, επίσης, μέλη του NATO, το ποσοστό των αμυντικών δαπανών που διατίθενται για την απόκτηση εξοπλισμού (καθώς και σε έργα E&A) αυξήθηκε στο διάστημα μεταξύ 2014 και 2023, ενώ εκείνο που διατίθεται για το προσωπικό μειώθηκε κατά την ίδια περίοδο. (Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι ο προϋπολογισμός για το προσωπικό έχει περικοπεί σε χρηματικούς όρους, καθώς οι συνολικές στρατιωτικές δαπάνες έχουν αυξηθεί).

Σχετικά με την ανάγκη σύγκρισης των δαπανών με εκείνες των δυνητικών αντιπάλων

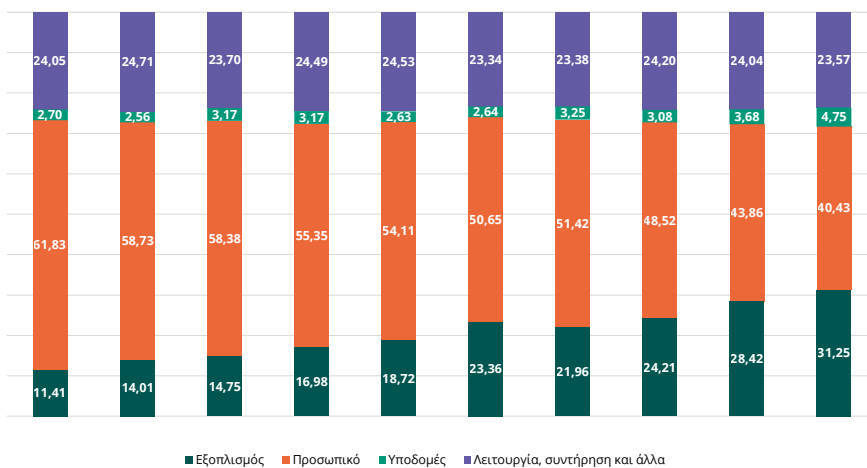
Επαναλαμβάνοντας την άποψη των ειδικών αριθ. 5 και το επιχείρημα που προέβαλε το *Euroga Verde*, ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν υπογράμμισε ότι οι στρατιωτικές δαπάνες της ΕΕ κατατάσσονται στην τρίτη θέση μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα. Επιπλέον, η διαφορά μεταξύ των στρατιωτικών δαπανών των κρατών μελών της ΕΕ και της Κίνας δεν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Συστήνουν οι Ευρωπαίοι να συγκρίνουν τις δαπάνες τους για την άμυνα με αυτές των δυνητικών αντιπάλων τους, αντί να προσπαθούν να μμηθούν τους συμμάχους τους. Ο ειδικός συμφώνησε με την πρόταση ότι, προτού αυξήσει τις δαπάνες για την άμυνα, η Ευρώπη θα πρέπει πρώτα να δει τι μπορεί να γίνει με τους υπάρχοντες προϋπολογισμούς.

Εικόνα 4. Στρατιωτικές δαπάνες σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ (2023)

Πηγή: [SIPRI Military Expenditure Database](#), ανακτήθηκε τον Απρίλιο του 2024 (σημ. τα στοιχεία που παρέχονται για τη Ρωσία, την Κίνα και άλλα μέλη του NATO είναι εκτιμήσεις (ε)).

Εικόνα 5. Κατανομή ως % των αμυντικών δαπανών σε κράτη μέλη της ΕΕ που είναι, επίσης, μέλη του NATO (2014-2023)

Πηγή: Τα στοιχεία του [NATO](#) δημοσιεύθηκαν στις 7 Ιουλίου 2023. (σημ. τα στοιχεία που παρέχονται για το 2022 και το 2023 είναι εκτιμήσεις (ε)).

Κατανομή του 20% των αμυντικών δαπανών σε εξοπλισμό

Ορισμένοι ειδικοί υπογράμμισαν ότι, εκτός από το να αμφισβητούν το 2% του ΑΕΠ για τις δαπάνες για την άμυνα, οι Πράσινοι θα πρέπει, επίσης, να στρέψουν την προσοχή τους στην απαίτηση του NATO και της ΕΕ να διατίθεται τουλάχιστον το 20% των στρατιωτικών δαπανών για την απόκτηση σημαντικού νέου εξοπλισμού. Υπογραμμίζουν ότι η προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού δεν είναι μια γραμμική δαπάνη – για παράδειγμα, τα κράτη δεν χρειάζεται να αντικαθιστούν τακτικά τα μαχητικά αεροσκάφη ή τα αεροπλανοφόρα τους. Αυτό εξηγεί τις διακυμάνσεις από έτος σε έτος. Στην περίπτωση των κρατών μελών της ΕΕ, το αυξημένο μερίδιο των δαπανών που προορίζονται για αγορές κατά την τελευταία πενταετία μπορεί να αποδοθεί στην απόφαση αρκετών εξ αυτών να αντικαταστήσουν τα μαχητικά τους αεροσκάφη με F-35 (τα οποία είναι πολύ ακριβά), καθώς και στην ανάγκη αναπλήρωσης των αποθεμάτων που δόθηκαν στην Ουκρανία.

Γενικότερα, ενώ το όριο του 20% μπορεί να θεωρηθεί λογικό, καθώς επιτρέπει να διασφαλιστεί ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού, μπορεί να προκύψουν προβλήματα όταν διατίθεται πάνω από το 25% των στρατιωτικών δαπανών για την απόκτηση νέου εξοπλισμού. Στην πραγματικότητα, τα κονδύλια που απομένουν για την εξασφάλιση επαρκούς και κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού για τη λειτουργία και τη συντήρηση του εξοπλισμού μπορεί να είναι λιγοστά. Μακροπρόθεσμα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δαπανώνται για εξοπλισμό περισσότερα χρήματα από όσα είναι απαραίτητα ή κατ' ουσίαν διαχειρίσιμα. Εκτός του ότι αποτελεί έναν λανθασμένο τρόπο κατανομής των κονδυλίων και οδηγεί σε συσσώρευση οπλισμού, είναι, επίσης, περιβαλλοντικά ανεύθυνο.

Τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα δεν ασχολήθηκαν σχεδόν καθόλου με το ζήτημα της κατανομής των προϋπολογισμών για την άμυνα. Αυτό είναι πιθανό επειδή η άμυνα δεν συγκαταλέγεται παραδοσιακά στους κύριους τομείς ενδιαφέροντός τους. Η έρευνα τεκμηρίωσης και οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα έκθεση δείχνουν ότι, όσον αφορά τις απόψεις τους για το θέμα της κατανομής του στρατιωτικού προϋπολογισμού, ο εξοπλισμός δεν αποτελεί την κύρια προτεραιότητα για όλα τα μέρη. Ορισμένα μάλιστα θεωρούν τις επενδύσεις αυτές προβληματικές. Ο επανεξοπλισμός θεωρείται από μόνος του ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Στην Ιταλία, για παράδειγμα, όταν το Euroρα Verde τάχθηκε κατά της αύξησης των στρατιωτικών δαπανών τον Μάρτιο του 2022, το κόμμα επέμεινε ότι «η επιλογή της

οδού του επανεξοπλισμού, [...] δεν είναι ούτε δικαιολογημένη ούτε δικαιολογήσιμη».⁴⁷

Μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα, η θέση αυτή είναι η πλέον ριζοσπαστική. Ενώ εκφράζουν επιφύλαξη όσον αφορά τις επενδύσεις σε στρατιωτικό εξοπλισμό, τα άλλα κόμματα δεν τις απορρίπτουν συλλήβδην. Στο πρόγραμμά του για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2022, το Les Écologistes δήλωσε ότι «οι αμυντικές δαπάνες θα εξορθολογιστούν και θα βελτιστοποιηθούν, μέσω μέτρων ελέγχου και μείωσης των εξοπλισμών», αλλά πρόσθεσε ότι η πορεία που πρέπει να ακολουθήσουμε είναι «η αποτελεσματική ενσωμάτωση (μέσω ευρωπαϊκής ρύθμισης) της παραγωγής αμυντικού εξοπλισμού στην Ευρώπη».⁴⁸ Ο εξορθολογισμός των δαπανών αφορά, επομένως, τη συγκέντρωση πόρων για την αποφυγή περιττών επικαλύψεων και όχι τη

μείωση των επενδύσεων σε νέο εξοπλισμό αυτό καθαυτό.⁴⁹ Σε άλλες χώρες, ιδίως στο Βέλγιο, ένας από τους εκπροσώπους που ερωτήθηκαν εξήγησε ότι η συζήτηση πρέπει, επίσης, να επικεντρωθεί στον τύπο και τη φύση του εν λόγω εξοπλισμού. Εκτός από την κάλυψη των κενών σε δυνατότητες και ανάγκες, η αγορά αμυντικού και μη θανατηφόρου εξοπλισμού (π.χ. οχήματα εξεύρεσης ναρκών) θεωρείται πιο αποδεκτή.⁵⁰ Ωστόσο, το αν ένας εξοπλισμός χαρακτηρίζεται ως αμυντικός ή επιθετικός συχνά εξαρτάται περισσότερο από τον τρόπο χρήσης του εξοπλισμού παρά από τον ίδιο τον εξοπλισμό. Το ίδιο ισχύει και για την ανάπτυξη δυνατοτήτων στον τομέα της κυβερνοάμυνας, την οποία οι εκπρόσωποι του γαλλόφωνου Βελγίου, της Πολωνίας και της Κροατίας χαρακτήρισαν ως βασική.⁵¹

Οι χώρες που βρίσκονται πιο κοντά στα ανατολικά σύνορα της ΕΕ, ή που έχουν παράσχει μεγαλύτερη υλική υποστήριξη στην Ουκρανία, είναι λιγότερο επικριτικές απέναντι στις δαπάνες που αφορούν τον εξοπλισμό. Στη Γερμανία, τον δεύτερο μεγαλύτερο πάροχο στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες, η αντικατάσταση του εξοπλισμού που μεταφέρθηκε στο Κίεβο θεωρείται λογική και αναγκαία για τη διασφάλιση της εθνικής άμυνας και ασφάλειας.⁵² Και στη Φινλανδία, όταν συζητήθηκε στο κοινοβούλιο στις 15 Δεκεμβρίου 2023 ο προϋπολογισμός της νέας κυβέρνησης (ο οποίος προέβλεπε 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ για προμήθειες), το Vihreät έκανε την ακόλουθη παρέμβαση: «Υπάρχει μόλις και μετά βίας αρκετό υλικό για τη δική μας άμυνα, πόσο μάλλον για να στηρίξουμε την Ουκρανία όσο μπορούμε [...] Οι σύμμαχοι πρέπει να επιστεύσουν τώρα αυτή τη διαδικασία [...] επειδή εδώ διακυβεύονται η ασφάλειά μας και οι βασικές μας αξίες».⁵³

Η ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων από πλευράς εξοπλισμού φαίνεται, επομένως, να θεωρείται απαραίτητη για τη διασφάλιση της ασφάλειας τόσο της Φινλανδίας όσο και της Ευρώπης. Από την άποψη αυτή, αξίζει να σημειωθεί ότι, όταν το Vihreät συμμετείχε στον κυβερνητικό συνασπισμό, το Ελσίνκι αποφάσισε να αγοράσει 64 μαχητικά αεροσκάφη F-35 Lightning II από τη Lockheed Martin με εκτιμώμενο κόστος 9,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ.⁵⁴

Η απόκτηση νέου εξοπλισμού θεωρήθηκε, επίσης, σημαντική από τον εκπρόσωπο του DSVL που ερωτήθηκε.⁵⁵ Η Λιθουανία

διαθέτει μικρό στρατό και δεν διαθέτει, για παράδειγμα, μαχητικά αεροσκάφη. Οι εκπρόσωποι τόσο του DSVL όσο και του Partia Zieloni θεώρησαν, επίσης, ότι το κλειδί είναι η «ταχύτητα αντίδρασης» και ένας τομέας στον οποίο η Ευρώπη εξακολουθεί να υστερεί.⁵⁶ Αυτό σημαίνει ότι ο εξοπλισμός θα πρέπει να είναι σύγχρονος και καλά συντηρημένος, αλλά και ότι το στρατιωτικό προσωπικό θα πρέπει να είναι καλά εκπαιδευμένο, ώστε να διασφαλίζεται ότι μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Εκπρόσωποι της Κροατίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας και του Βελγίου ανέφεραν και αυτοί την εκπαίδευση και το προσωπικό ως πρωταρχική προτεραιότητα. Εκτός από την εκπαίδευση του προσωπικού στην ανάπτυξη ικανοτήτων στον τομέα της κυβερνοάμυνας, ο εκπρόσωπος του Écolo υπογράμμισε ότι θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες προκειμένου η άμυνα να καταστεί και πάλι ελκυστικός εργοδότης.⁵⁷ Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται, επίσης, ότι οι ένοπλες δυνάμεις θα μπορούν να προσλαμβάνουν εξειδικευμένο προσωπικό προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες και τα κενά τους σε ικανότητες.

«Υπάρχει μόλις και μετά βίας αρκετό υλικό για τη δική μας άμυνα, πόσο μάλλον για να στηρίξουμε την Ουκρανία όσο μπορούμε [...] Οι σύμμαχοι πρέπει να επιστεύσουν τώρα αυτή τη διαδικασία [...] επειδή εδώ διακυβεύονται η ασφάλειά μας και οι βασικές μας αξίες».

Atte Harjanne (Vihreät),
Δεκέμβριος 2023

Η εκπαίδευση και το προσωπικό ως (οικονομικά αποδοτικές) προτεραιότητες

Σε σχέση με την άποψη των ειδικών αριθ. 11, πολλοί ειδικοί συμφώνησαν ότι η εκπαίδευση και το προσωπικό είναι κείριας σημασίας. Πράγματι, όσο υψηλής τεχνολογίας και προηγμένος και αν είναι, ο εξοπλισμός είναι άχρηστος εάν το στρατιωτικό προσωπικό δεν είναι επαρκώς εκπαιδευμένο για να τον χρησιμοποιεί και να τον συντηρεί. Τόνισαν, επίσης, ότι ένας καλά εκπαιδευμένος στρατός μπορεί να μειώσει τις ανάγκες σε προμήθειες, ιδίως όσον αφορά τα πυρομαχικά (σφαίρες, αλλά και χειροβομβίδες, όλμους, ρουκέτες κ.λπ.). Για να καταδείξει αυτό το σημείο, ένας ειδικός ανέφερε ως παράδειγμα τον ουκρανικό στρατό. Διευκρίνισε ότι ένας από τους λόγους στους οποίους οφείλεται η υψηλή κατανάλωση πυρομαχικών της Ουκρανίας είναι η έλλειψη ετοιμότητας και η χρήση οπλικών συστημάτων στα οποία δεν έχουν εκπαιδευτεί σωστά.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ικανότητα των ενόπλων δυνάμεων να προσελκύουν και να διατηρούν εξειδικευμένο προσωπικό είναι, επίσης, σημαντική. Είτε από άποψη χρόνου είτε από άποψη πόρων, η εκπαίδευση είναι δαπανηρή. Συνεπώς, πρέπει να δοθούν στον στρατό τα μέσα για τον περιορισμό της εναλλαγής του προσωπικού, καταβάλλοντας κυρίως προσπάθειες για την αναβάθμιση αυτής της πορείας σταδιοδρομίας.

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρθηκαν ελάχιστα στο οικολογικό αποτύπωμα των ενόπλων δυνάμεων και στην ανάγκη επενδύσεων για τη μείωσή του. Οι στρατιωτικές δραστηριότητες και η παραγωγή εξοπλισμού είναι ιδιαίτερα ρυπογόνες και οι συγκρούσεις είναι, από τη φύση τους, καταστροφικές.⁵⁸ Παρόλο που το ζήτημα αυτό μελετάται όλο και περισσότερο και το NATO έχει δεσμευτεί να το αντιμετωπίσει,⁵⁹ ελάχιστες μόνο ευρωπαϊκές χώρες έχουν θεσπίσει επίσημες στρατηγικές με στόχο τη μείωση των εκπομπών των στρατών τους.⁶⁰ Στη Γαλλία, το πρόγραμμα που εκδόθηκε από το Les Écologistes πριν από τις προεδρικές εκλογές του Απριλίου 2022 αναφέρει ότι «η Γαλλία θα δεσμευτεί να εφαρμόσει μια διαδικασία διαφάνειας και μείωσης του αποτυπώματος άνθρακα και του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των ενόπλων δυνάμεών της».⁶¹ Το πρόγραμμα, ωστόσο, δεν δίνει ακριβείς λεπτομέρειες για το πώς θα μπορούσε να επιτευχθεί αυτό. Στο Βέλγιο, ο εκπρόσωπος του Έcolo που ερωτήθηκε, ανέφερε ότι η άμυνα είναι ένας από τους πιο

ρυπογόνους κλάδους του δημόσιου τομέα και τόνισε την ανάγκη να ξεκινήσει μια ευρεία συζήτηση για το πώς τα κράτη της ΕΕ μπορούν να μειώσουν τις στρατιωτικές εκπομπές τους.⁶² Για παράδειγμα, αναφερόμενος στην άθλια κατάσταση ορισμένων στρατοπέδων στο Βέλγιο, υπογράμμισε την ανάγκη να πραγματοποιηθούν επενδύσεις ώστε οι στρατιωτικές υποδομές να γίνουν πιο ενεργειακά αποδοτικές.⁶³

«Οικολογικός προσανατολισμός» της άμυνας και «απανθρακοποίηση» του στρατού

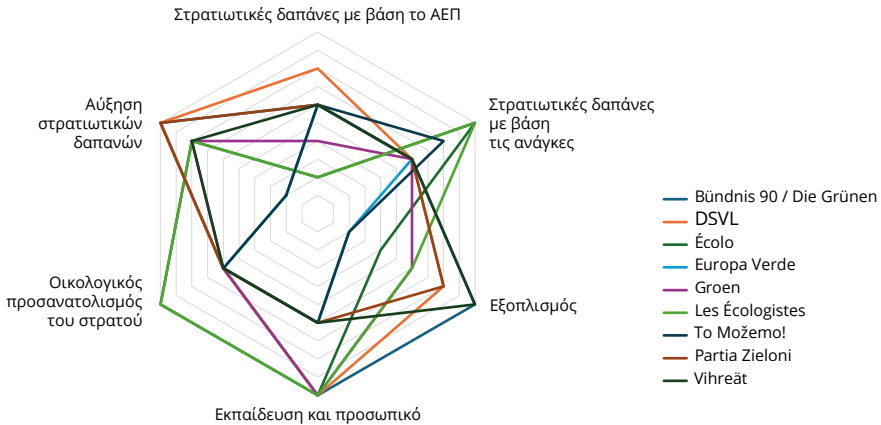
Σύμφωνα με έναν ειδικό σε στρατιωτικά θέματα, ο τομέας της άμυνας εξαιρούνταν μέχρι σήμερα από τις υποχρεώσεις περιβαλλοντικής προστασίας και διαφάνειας. Ενώ οι ένοπλες δυνάμεις μπορούν να ενημερώνουν τις κυβερνήσεις σε εθελοντική βάση, δεν υπάρχουν δεσμευτικοί κανονισμοί που να τις υποχρεώνουν να γνωστοποιούν τις εκπομπές CO₂ τους,⁶⁴ γεγονός που επικρίθηκε έντονα από τον ειδικό. Ως αποτέλεσμα, οι περισσότερες ένοπλες δυνάμεις δεν αξιολογούν το αποτύπωμα άνθρακά τους. Κατ' επέκταση, οι στρατιωτικές εκπομπές λαμβάνονται ελάχιστα υπόψη στις μελέτες που διεξάγονται από επιστημονικές-πολιτικές ομάδες, όπως η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC). Ενώ το NATO έχει ενθαρρύνει τα κράτη μέλη του να ελαχιστοποιήσουν τις αμυντικές εξωτερικές επιδράσεις τους, η Συμμαχία δεν έχει παράσχει μέχρι στιγμής κάποια μεθοδολογία ή χάρτη πορείας για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αμυντικών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με τον ειδικό, οι ένοπλες δυνάμεις δεν θα αποκτήσουν οικολογικό προσανατολισμό λόγω των οικολογικών τους πεποιθήσεων, αλλά λόγω νομικής υποχρέωσης και περιορισμών στρατηγικής που σχετίζονται με την κλιματική κρίση.

Αναγνωρίζοντας ότι οι πόλεμοι προκαλούν σοβαρές ζημιές στα οικοσυστήματα, ο ειδικός πρότεινε στα κράτη να συνεργαστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την έρευνα και την ανάπτυξη, προκειμένου να αναπτύξουν υλικά με μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τόνισαν, επίσης, τη σημασία της μετάβασης των στρατιωτικών μεταφορών σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Προκειμένου να μετριαστεί το περιβαλλοντικό κόστος του πολέμου, ο ειδικός υπογράμμισε την ανάγκη επέκτασης του κανόνα της αναλογικότητας στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στα οικοσυστήματα, ιδίως υπό το πρίσμα της πρόσφατης υιοθέτησης των εννοιών των περιβαλλοντικών εγκλημάτων και της καταστροφής του περιβάλλοντος στα ευρωπαϊκά κράτη⁶⁵ και την ΕΕ.⁶⁶ Πρόσθεσε, επίσης, ότι οι πολίτες στα εξωτερικά θέατρα πολεμικών επιχειρήσεων έχουν όλο και μεγαλύτερη επίγνωση των ζημιών που προκαλούνται από τη στρατιωτική δράση, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε εχθρότητα απέναντι στις ξένες ένοπλες δυνάμεις. Τέλος, τόνισε την ανάγκη για αποτελεσματικότερη αποκατάσταση της ρύπανσης που σχετίζεται με τις συγκρούσεις.

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

Η συζήτηση σχετικά με τις αμυντικές δαπάνες εντός των ευρωπαϊκών κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι περίπλοκη και χαρακτηρίζεται από ποικίλες απόψεις και μεταβαλλόμενες θέσεις (βλ. **εικόνα 6 στην επόμενη σελίδα**). Από όλες τις θέσεις των Πρασίνων που επηρεάστηκαν από τον πόλεμο στην Ουκρανία, αυτές που αφορούν τις στρατιωτικές δαπάνες είχαν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Εικόνα 6. Σύνοψη των απόψεων των κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τις στρατιωτικές δαπάνες και την κατανομή των προϋπολογισμών για την άμυνα

Τα κύρια σημεία διάστασης μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι τα εξής:

- **2% του ΑΕΠ ως ποσοστό αναφοράς για τις στρατιωτικές δαπάνες:** Ενώ ορισμένα μέρη συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι το ΑΕΠ είναι μια ακατάλληλη κατευθυντήρια γραμμή για τις στρατιωτικές δαπάνες και ότι το όριο του 2% που έχει θέσει το NATO ενέχει προβλήματα, άλλα θεωρούν αυτήν την τεχνική συζήτηση αμφιλεγόμενη, δεδομένης της υφιστάμενης συγκυρίας όσον αφορά την ασφάλεια.
- **Αύξηση στρατιωτικών δαπανών:** Λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και των αντιλήψεων για τη Ρωσία ως απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, ορισμένα κόμματα παραιτήθηκαν από την παραδοσιακή εναντίωσή τους στην αύξηση των στρατιωτικών δαπανών. Αυτά τα κόμματα υποστηρίζουν ότι η αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών αποτελεί αναγκαιότητα. Άλλα, ωστόσο, θεωρούν ότι η τάση αυτή είναι ανησυχητική και μπορεί να επιφέρει μακροπρόθεσμη αστάθεια και ανασφάλεια.
- **Απόκτηση νέων αμυντικών συστημάτων και εξοπλισμού:** Στο πλαίσιο της ίδιας διάστασης απόψεων, ορισμένα κόμματα των Πρασίνων πιστεύουν ότι είναι σημαντικό να ανανεωθεί ο στρατιωτικός εξοπλισμός των ενόπλων δυνάμεών τους. Τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι ικανότητές τους ανταποκρίνονται στις τρέχουσες απειλές για την ασφάλεια, καθώς και να αντικαταστήσουν τυχόν όπλα που έστειλαν στην Ουκρανία. Άλλα υποστηρίζουν ότι αυτό είναι περιττό καθώς τα κράτη μέλη είναι ήδη επαρκώς οπλισμένα.

Εντοπίζονται, επίσης, ορισμένα γενικά σημεία σύγκλισης, τα οποία είναι ιδίως τα εξής:

- **Επενδύσεις στην εκπαίδευση και σε προσωπικό:** Παρότι οι θέσεις τους σχετικά με τις επενδύσεις σε νέο αμυντικό εξοπλισμό δίστανται, όλα τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν ότι η εκπαίδευση και το προσωπικό πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα κατά την κατανομή των προϋπολογισμών για την άμυνα. Αυτό διασφαλίζει ότι οι ικανότητες ανταποκρίνονται στις ανάγκες ασφαλείας προσελκύνοντας ειδικευμένα άτομα και αποτελεί ουσιαστική πτυχή για την οικοδόμηση ανθεκτικής και αποτελεσματικής άμυνας – ιδιαίτερα στον τομέα της άμυνας στον κυβερνοχώρο.
- **«Οικολογικός προσανατολισμός» της άμυνας και «απανθρακοποίηση» του στρατού:** Στο θέμα αυτό αναφέρονται λίγα μόνο κόμματα. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι Πράσινοι συμφωνούν γενικά ότι η άμυνα πρέπει να είναι πιο διαφανής ως προς τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και ότι οι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας θα πρέπει να σχεδιάσουν στρατηγικές για να μειώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.

Συστάσεις προς τα κόμματα των Πρασίνων με βάση τις απόψεις των ειδικών που συγκεντρώθηκαν:

- **Να τηρούν επικριτική στάση όσον αφορά τη χρήση του ΑΕΠ ως ποσοστού αναφοράς για τις στρατιωτικές δαπάνες:** Παρόλο που η χρήση του ΑΕΠ για τον καθορισμό των στρατιωτικών δαπανών προσφέρει ρεαλιστικά πλεονεκτήματα, αυτά αντισταθμίζονται από τους περιορισμούς του. Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να υποστηρίξουν μια πιο διαφοροποιημένη προσέγγιση που θα λαμβάνει υπόψη τις στρατηγικές αμυντικές απαιτήσεις και τις μεμονωμένες καταστάσεις. Θα πρέπει, επίσης, να ασκήσουν πιέσεις για την επαναξιολόγηση του σταθερού ορίου του 2%, αναγνωρίζοντας ότι οι αμυντικές ανάγκες δεν είναι στατικές και μπορεί να διαφέρουν με την πάροδο του χρόνου.
- **Να συγκρίνουν τις δαπάνες με πιθανούς αντιπάλους και όχι με συμμάχους:** Αντί να προσπαθούν να συγκρίνουν τις στρατιωτικές δαπάνες με τις Ηνωμένες Πολιτείες, τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη σύγκριση των δαπανών και των αναγκών με πιθανούς αντιπάλους. Αυτή είναι μια πιο ρεαλιστική εκτίμηση των αμυντικών αναγκών και συμβάλλει στο να αποφευχθούν οι περιττές δαπάνες σε όπλα.
- **Να αντιμετωπίσουν το δίλημμα της ασφαλείας:** Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να αναγνωρίσουν το εγγενές δίλημμα της αύξησης των στρατιωτικών δαπανών όσον αφορά την ασφάλεια, που μπορεί να κλιμακώσει τις εντάσεις και να συμβάλει στη διεθνή αστάθεια. Η αύξηση των δαπανών όσον αφορά την ασφάλεια θα πρέπει να συνοδεύεται από διπλωματικές προσπάθειες για την προώθηση του διαλόγου και μιας πιο βιώσιμης προσέγγισης για την ασφάλεια.
- **Να δίδουν προσοχή στο όριο του προϋπολογισμού για εξοπλισμό:** Θα πρέπει να ξεταστούν οι απαιτήσεις του NATO και της ΕΕ σχετικά με την κατανομή του 20% των αμυντικών δαπανών για την απόκτηση νέου εξοπλισμού. Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να υποστηρίξουν μια πιο ευέλικτη προσέγγιση που θα λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές αμυντικές ανάγκες και θα αποφεύγει τις υπερβολικές δαπάνες για εξοπλισμό που μπορεί να μην είναι αναγκαίος.

- **Να δώσουν προτεραιότητα στις επενδύσεις στην εκπαίδευση και σε προσωπικό:** Θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε επενδύσεις στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη προσωπικού προκειμένου να μεγιστοποιηθούν οι αμυντικές ικανότητες σε ζητήματα πέρα από τον εξοπλισμό. Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να ζητήσουν τη χορήγηση πόρων σε ολοκληρωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην παροχή κινήτρων για τη μακροπρόθεσμη αύξηση της συμμετοχής στις ένοπλες δυνάμεις.
- **Να προωθήσουν την περιβαλλοντική ευθύνη στον τομέα της άμυνας:** Θα πρέπει να τονιστεί η ανάγκη για μεγαλύτερη περιβαλλοντική ευθύνη στον τομέα της άμυνας, καθώς και στην υποχρεωτική αναφορά των εκπομπών CO₂ και την εκτίμηση του αποτυπώματος άνθρακα. Θα πρέπει να προωθηθεί η επέκταση του κανόνα της αναλογικότητας στα οικοσυστήματα στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, λαμβάνοντας υπόψη την υιοθέτηση εννοιών, όπως τα περιβαλλοντικά εγκλήματα και η καταστροφή του περιβάλλοντος.

Υποσημειώσεις

- 1 Η πλειονότητα των στοιχείων που χρησιμοποιούνται στο κεφάλαιο αυτό προέρχεται από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI). Ο ορισμός του όρου «στρατιωτικές δαπάνες» περιλαμβάνει τις δαπάνες για τις ένοπλες δυνάμεις (συμπεριλαμβανομένων των ειρηνευτικών δυνάμεων), τα υπουργεία άμυνας και άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες που συμμετέχουν σε αμυντικά έργα, παραστρατιωτικές δυνάμεις όταν κρίνεται ότι είναι εκπαιδευμένες, εξοπλισμένες και διαθέσιμες για στρατιωτικές επιχειρήσεις και στρατιωτικές διαστημικές δραστηριότητες. Στον ορισμό περιλαμβάνονται, επίσης, το προσωπικό, οι επιχειρήσεις και η συντήρηση, οι προμήθειες, η στρατιωτική Ε&Α, οι στρατιωτικές κατασκευές και η στρατιωτική βοήθεια. SIPRI, «SIPRI Definition of military expenditures», τελευταία πρόσβαση στις 14 Δεκεμβρίου 2023.
- 2 Συμβούλιο της ΕΕ, Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2017, για τη θεσμοθέτηση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) και την κατάρτιση του καταλόγου των συμμετεχόντων κρατών μελών, Παράρτημα: Κατάλογος φιλόδοξων και πιο δεσμευτικών κοινών δεσμεύσεων που ανέλαβαν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη στους πέντε τομείς που ορίζονται στο άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου 10, 11 Δεκεμβρίου 2017, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 331, 14 Δεκεμβρίου 2017, σελ. 62.
- 3 Βλ. ενότητα 2.2.
- 4 Les Écologistes, «Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains», Conseil fédéral, 1-2 October 2022, p. 2.
- 5 Ομοίως.
- 6 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 7 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 8 Bündnis 90/Die Grünen, «Wir stehen ein für Frieden und Menschenrechte», άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 12 Ιανουαρίου 2024.
- 9 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 10 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Europa Verde.
- 11 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 12 Βλ., για παράδειγμα, Techau Jan, «The Politics of 2 Percent. NATO and the Security Vacuum in Europe», *Carnegie Europe*, September 2015.

- 13 Βλ., για παράδειγμα, Chollet Derek, Keil Steven και Skaluba Christopher, «Rethink and Replace Two Percent», *Atlantic Council*, NATO 20/2020, 14 Οκτωβρίου 2020, LUNN Simon και WILLIAMS Nicholas, «NATO Defence Spending: The Irrationality of 2%», *European Leadership Network Issue Brief: Defence Spending*, Ιούλιος 2017.
- 14 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του DSVL και του Partia Zieloni.
- 15 Ομοίως.
- 16 Για μια πιο μελλοντοστραφή ανάλυση σχετικά με τη σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και γεωπολιτικής δύναμης, και πώς η Ευρώπη μπορεί να το αντιμετωπίσει, δείτε την άλλη δημοσίευση του GEF με τίτλο *Geopolitics of a Post-Growth Europe*.
- 17 Belgian Defence, Plan STAR 2022 – Security & Service, Technology, Ambition, Resilience, 17 June 2022, p. 53.
- 18 Βελγική Κυβέρνηση, Accord de gouvernement, 30 Σεπτεμβρίου 2020, σελ. 77.
- 19 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους του Écolo και του Groen.
- 20 Ομοσπονδιακό Υπουργείο Άμυνας (Γερμανία), Κατευθυντήριες γραμμές αμυντικής πολιτικής 2023, άνευ ημερομηνίας, σελ. 10 και 23.
- 21 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 22 SIPRI, SIPRI Military Expenditure Database, ανακτήθηκε τον Δεκέμβριο του 2023. Βλ. επίσης Υπουργείο Άμυνας (Φινλανδία), Puolustusministeriön hallonnonalan menojen osuus BKT: STA (%), 27 Σεπτεμβρίου 2021.
- 23 “Newest NATO member Finland to spend 2.3% of GDP on defence”, *Reuters*, 28 August 2023; LAIKOLA Leo, “Finland Seeks to Keep Defence Budget Above NATO Aim Through 2027”, *Bloomberg*, 20 September 2023; O'DWYER Gerard, “Finland 2024 defence budget targets arms restocking, border security”, *DefenseNews*, 13 October 2023.
- 24 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 25 Βλ. κεφάλαιο 5.
- 26 SIPRI, SIPRI Military Expenditure Database (ανακτήθηκε τον Δεκέμβριο του 2023). Τα ποσά αναφέρονται σε σταθερές τιμές και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες του 2021.
- 27 Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι οι στρατιωτικές δαπάνες της Λιθουανίας παραμένουν πολύ μέτριες σε σύγκριση με αυτές των μεγαλύτερων κρατών μελών της ΕΕ όπως η Γαλλία (57 δις δολάρια ΗΠΑ), η Γερμανία (57,8 δις δολάρια ΗΠΑ) ή ακόμη και η Ιταλία (34,6 δις δολάρια ΗΠΑ) το 2022.
- 28 Sejm, Ψηφοφορία αρ.159 στην 50ή σύνοδο του Sejm, 11 Μαρτίου 2022.
- 29 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Partia Zieloni.
- 30 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 31 SIPRI, SIPRI Military Expenditure Database, ανακτήθηκε τον Δεκέμβριο του 2023.
- 32 «Budget des armées : les députés valident une enveloppe de 413 milliards d'euros sur sept ans», *France Info*, 7 Ιουλίου 2023.
- 33 Europe Écologie-Les Verts, Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique, 2021, p. 84.
- 34 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 35 Assemblée Nationale, “Séances du mercredi 7 juin 2023 Compte rendu intégral Année 2023. – No 69 [1] A.N. (C.R.)”, *Journal officiel de la République française XVIe législature*, session ordinaire de 2022-2023, p. 5547.
- 36 Βλ. Cornelia-Adriana Baciuc, «How much Military is Enough?», *Green European Journal*, 21 Αυγούστου 2017.
- 37 Europa Verde, Un onda verde per cambiare l'Europa e l'Italia – Programma di Europa Verde per le Europee 2019, n.d. Βλ. επίσης Alleanza Verdi e Sinistra, Programma Alleanza Verdi e Sinistra, 2022, παρ. 13.
- 38 Europa Verde, “Europa Verde ha votato contro l'aumento spese militari”, *Comunicati stampa*, n.d.
- 39 Alleanza Verdi e Sinistra, Programma Alleanza Verdi e Sinistra, 2022.
- 40 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Europa Verde. Βλ. επίσης την ενότητα 2.2
- 41 Στην Κροατία, το ποσοστό του ΑΕΠ που διατέθηκε στην άμυνα ήταν 2,17% (1,34 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ) το 2022.
- 42 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 43 NATO, «Funding NATO», τελευταία πρόσβαση στις 5 Απριλίου 2024.
- 44 Συμβούλιο της ΕΕ, Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2017, για τη θεσμοθέτηση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) και την κατάρτιση του καταλόγου των συμμετεχόντων κρατών μελών, Παράρτημα: Κατάλογος φιλόδοξων και πιο δεσμευτικών κοινών δεσμεύσεων που ανέλαβαν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη στους πέντε τομείς που ορίζονται στο άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου 10, 11 Δεκεμβρίου 2017, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, της 14ης Δεκεμβρίου 2017, L 331, σελ. 62.
- 45 NATO, NATO 2022 Strategic Concept, 29 June 2022, p. 3.
- 46 NATO, Funding NATO, τελευταία πρόσβαση στις 27 Σεπτεμβρίου 2023.

- 47 Europa Verde, “Europa Verde ha votato contro l’aumento spese militari”, *Comunicati stampa*, n.d.
- 48 Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, p. 84.
- 49 Σχετικά με τη συγκέντρωση πόρων, ανατρέξτε στο κεφάλαιο 3
- 50 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 51 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Écolo, του Partia Zieloni και του Možemo!.
- 52 Deutscher Bundestag, *Parlamentsfernsehen, Sitzung vom 23.11.23 TOP EPL 14 Verteidigung*, 23 Νοεμβρίου 2022.
- 53 Eduskunta, *Pöytäkirja PTK 74/2023 vp*, 15 December 2023, para. 17.01, p. 106.
- 54 Η απόφαση ελήφθη τον Δεκέμβριο του 2021, ενώ η σύμβαση υπεγράφη ουσιαστικά τον Φεβρουάριο του 2022.
Letho Essi and Stone Mike, “Finland orders 64 Lockheed F-35 fighter jets for \$9.4 bln”, *Reuters*, 10 December 2021; Johnson Kimberly, “Finland Inks \$9.4 Billion Deal To Buy 64 F-35 Stealth Fighters”, *Flying*, 14 February 2022.
- 55 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 56 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του DSVL και του Partia Zieloni.
- 57 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 58 Βλ., για παράδειγμα, Crawford Neta C., *The Pentagon, Climate Change, and War. Charting the Rise and Fall of U.S. Military Emissions*, Boston (MA), MIT Press, 2022; Lawrence Michael J. et al., “The effects of modern war and military activities on biodiversity and the environment”, *Environmental Reviews*, vol. 23, no. 4, 2015, pp. 443-460; Conflict and Environment Observatory (CEOBS), “How does war damage the environment?”, 4 June 2020; Hay-Edie David, “The Military’s Impact on the Environment: A Neglected Aspect of the Sustainable Development Debate”, *Briefing paper, International Peace Bureau*, August 2002; Legros Samuel, “La pollution de l’activité militaire. Un fantôme à dévoiler”, *Brochure de la CNAPD*, 17 October 2023.
- 59 NATO, «*Environment, climate change and security*», τελευταία πρόσβαση στις 24 Ιουλίου 2023.
- 60 Βλ., για παράδειγμα, Hoorickx Estelle, «*Les armées face aux changements climatiques: état des lieux et défis à relever pour la Défense belge*», *Sécurité & Stratégie*, αριθ. 153, Ιούνιος 2023. Βλ. επίσης Depledge Duncan, «*Low-carbon warfare: climate change, net zero and military operations*», *International Affairs*, τόμος 99, αριθ. 2, 2023, σελ. 667-685.
- 61 Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, p. 85.
- 62 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 63 Ομοίως.
- 64 Βλ. επίσης Rajaeifar Mohammed Ali et al., «*Decarbonising the military – mandate emissions reporting*», *Nature*, 2 Νοεμβρίου 2022, Ομάδα Εμπειρογνομόνων του Διεθνούς Στρατιωτικού Συμβουλίου για το Κλίμα και την Ασφάλεια (IMCCS), «*Decarbonised Defense: The need for clean military power in the age of climate change*», June 2022.
- 65 Gayet Anne-Sophie, “*L’écocide fait son entrée dans le Code pénal belge*”, *Euractiv*, 23 November 2022.
- 66 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «*Περιβαλλοντικά εγκλήματα: αντιμετώπιση νέων αδικημάτων και ενισχυμένες κυρώσεις*», τελευταία ενημέρωση στις 16 Νοεμβρίου 2023.

Βιομηχανικές πολιτικές, πολιτικές προμηθειών και εξαγωγικές πολιτικές για την άμυνα

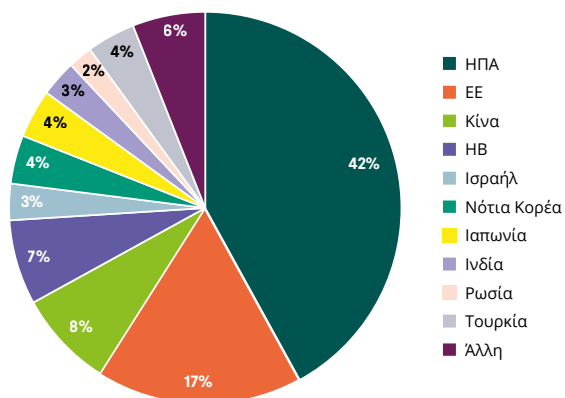
Η Ευρώπη διαθέτει μια σχετικά μεγάλη τεχνολογική και βιομηχανική βάση στον τομέα της ασφάλειας (DTIB)^{1,2} Σύμφωνα με το SIPRI, δεκαεπτά από τις 100 κορυφαίες αμυντικές εταιρείες του κόσμου είχαν την έδρα τους στην ΕΕ το 2022 (βλ. **εικόνες 7 και 8 στην επόμενη σελίδα**).

Στις παραδοσιακές μελέτες για την ασφάλεια, η ισχυρή και ανθεκτική τεχνολογική και βιομηχανική βάση στον τομέα της ασφάλειας παρουσιάζεται ως σημαντική προϋπόθεση για την άμυνα και την ασφάλεια. Η ευρωπαϊκή τεχνολογική και βιομηχανική βάση στον τομέα της άμυνας (EBTBA), ωστόσο, παρουσιάζεται συχνά ως κατακερματισμένη – δηλαδή διχασμένη από τον προστατευτισμό, με τα κράτη μέλη να ευνοούν τις δικές τους εθνικές βιομηχανίες στις δημόσιες αμυντικές προμήθειες. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θεωρούν ότι αυτό είναι αναποτελεσματικό από πλευράς κόστους και παραγωγής, αλλά ταυτόχρονα επιζήμιο για την ανταγωνιστικότητα, την καινοτομία και, μακροπρόθεσμα, την ευρωπαϊκή ασφάλεια και τη στρατηγική αυτονομία.³ Για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση, έχουν δρομολογηθεί αρκετές πρωτοβουλίες με σκοπό την ενίσχυση και την ολοκλήρωση της EBTBA, είτε με την απλούστευση των διαδικασιών για τις ενδοκοινοτικές μεταφορές όπλων,⁴ τη

να ανοίξει τις αμυντικές προμήθειες στον διασυνοριακό ευρωπαϊκό ανταγωνισμό,⁵ τη θέσπιση προγραμμάτων επιχορήγησης για τη χρηματοδότηση έργων συνεργασίας μεταξύ αμυντικών εταιρειών που εδρεύουν στην ΕΕ ή για την ενθάρρυνση της κοινής προμήθειας στρατιωτικού εξοπλισμού ευρωπαϊκής κατασκευής.

Το παρόν κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση των θέσεων των Ευρωπαϊκών Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τις διαφορετικές αυτές πρωτοβουλίες. Ξεκινά εξετάζοντας τις θέσεις τους σχετικά με προγράμματα επιχορήγησης που στοχεύουν στην επιδότηση συνεργατικών έργων μεταξύ εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας και εδρεύουν στην ΕΕ. Στη συνέχεια, εξετάζει τις προμήθειες, εστιάζοντας στα συναφή ζητήματα των κοινών προμηθειών και στο αν τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αγοράζουν κατά κύριο λόγο εξοπλισμό που κατασκευάζεται στην Ευρώπη. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβάλει στην ενίσχυση της EBTBA, καθώς και στη μείωση της εξάρτησής της από τις εξαγωγές. Σε σχέση με αυτό το τελευταίο σημείο, η τελευταία ενότητα αυτού του κεφαλαίου εξετάζει τις προτάσεις των Πρασίνων για αυστηρότερες και πιο ηθικές πολιτικές όσον αφορά τη μεταφορά όπλων.

Εικόνες 7 & 8. Οι 100 κορυφαίες εταιρείες στον τομέα της άμυνας: Ποσοστό ανά χώρα και κατάταξη εταιρειών με έδρα την ΕΕ (2022)

Παγκόσμια κατάταξη	Εταιρεία	Χώρα	Έσοδα από όπλα (εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ)
13	Leonardo	Ιταλία	12,47
14	Airbus	Διευρωπαϊκή	12,09
17	Thales	Γαλλία	9,42
23	Dassault Aviation Group	Γαλλία	5,07
28	Rheinmetall	Γερμανία	4,55
29	Naval Group	Γαλλία	4,53
32	MBDA	Διευρωπαϊκή	4,38
34	Safran	Γαλλία	4,2
39	Saab	Σουηδία	3,7
44	KNDS	Διευρωπαϊκή	3,2
46	Fincantieri	Ιταλία	2,82
47	CEA	Γαλλία	2,79
62	ThyssenKrupp	Γερμανία	1,93
69	Hensoldt	Γερμανία	1,66
71	PGZ	Πολωνία	1,6
90	Navantia	Ισπανία	0,99
93	Diehl	Γερμανία	0,95
ΣΥΝΟΛΟ			76,350

Πηγή: Βάση δεδομένων για τη βιομηχανία όπλων SIPRI, ανακτήθηκε τον Δεκέμβριο του 2023

Χρηματοδότηση της αμυντικής βιομηχανίας: ικανοποίηση αναγκών και φιλοδοξιών;

Επί του παρόντος, το κύριο πρόγραμμα που στοχεύει στη χρηματοδότηση της συνεργατικής ανάπτυξης εξοπλισμού μεταξύ των εταιρειών άμυνας που εδρεύουν στην ΕΕ είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA). Το ETA, που δημιουργήθηκε επίσημα το 2016, αλλά ουσιαστικά ιδρύθηκε το 2021,⁶ έχει προϋπολογισμό χρηματοδότησης 8 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Από αυτό το ποσό, 2,7 δισεκατομμύρια προορίζονται για τη χρηματοδότηση συνεργατικής αμυντικής έρευνας «για την αντιμετώπιση αναδυόμενων και μελλοντικών προκλήσεων και απειλών», ενώ 5,3 δισεκατομμύρια προορίζονται για έργα συνεργατικής ανάπτυξης ικανοτήτων που συμπληρώνουν τις εθνικές συνεισφορές.⁷ Το ETA είναι δομημένο γύρω από δεκαεπτά θεματικές – συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοχώρου, της πληροφοριακής υπεροχής (information superiority), των αισθητήρων, της εναέριας μάχης, των υλικών και των εξαρτημάτων, της εκπαίδευσης και της προσομοίωσης, των υποβρύχιων πολεμικών επιχειρήσεων ή ακόμα και της ιατρικής παρέμβασης, της ΧΒΡΠ⁸ και των ανθρώπινων παραγόντων – και δύο οριζόντιων κατηγοριών δράσης – τις ανατρεπτικές τεχνολογίες και τις καινοτόμες αμυντικές τεχνολογίες.

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, δημιουργήθηκαν νέα κονδύλια και πράξεις. Ένα από αυτά είναι ο Νόμος για την υποστήριξη της παραγωγής πυρομαχικών (ASAP).⁹ Η πράξη αυτή παρουσιάζεται ως «άμεση απάντηση στην έκκληση του Συμβουλίου να διατεθούν επειγόντως πυρομαχικά και, αν ζητηθούν, πύραυλοι στην Ουκρανία και

να βοηθηθούν τα κράτη μέλη να αναπληρώσουν τα αποθέματά τους» και παρέχει οικονομική στήριξη 300 εκατομμυρίων ευρώ για την ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγικής ικανότητας της ΕΕ.¹⁰ Επιπλέον, στις 5 Μαρτίου 2024, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τη νέα ευρωπαϊκή βιομηχανική στρατηγική για την άμυνα (EDIS), που έχει σχεδιαστεί για να «αναπτύξει τη μακροπρόθεσμη ικανότητα της ΕΕ να ενισχύσει την αμυντική της ετοιμότητα».¹¹

Όπως και με την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, γενικά, τα ευρωπαϊκά πράσινα κόμματα θα προτιμούσαν να δουν τα χρήματα αυτά να διατίθενται σε άλλους τομείς. Η ομάδα των Πρασίνων/EFA στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταψήφισε με συντριπτική πλειοψηφία το ψήφισμα που ενέκρινε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την ίδρυση του ETA το 2021.^{12, 13} Όταν τέθηκαν σε ψηφοφορία άλλες πρωτοβουλίες που αποσκοπούσαν στη διατήρηση της βιομηχανίας, όπως ο νόμος ASAP, το 2023, η τάση αντιστράφηκε. Μόνο δύο ευρωβουλευτές των Πρασίνων - οι Ιταλοί Rosa D'Amato και Piernicola Pedicini - ψήφισαν κατά της πρότασης.¹⁴

Οι ψήφοι αυτές αντικατοπτρίζουν ικανοποιητικά τόσο τη διάσταση μεταξύ των ευρωπαϊκών πράσινων κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με το θέμα αυτό όσο και τις σθεναρές απόψεις του Europa Verde για τη βιομηχανία όπλων. Στα πολιτικά τους προγράμματα τόσο για τις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019 όσο και για τις ιταλικές βουλευτικές εκλογές του 2022, οι Ιταλοί Πράσινοι τάχθηκαν υπέρ «της ανασυγκρότησης της βιομηχανίας όπλων με τη δημιουργία εναλλακτικών λύσεων για τους εργαζόμενους [στον τομέα]»¹⁵ και υπέρ «ενός μακροπρόθεσμου

«Δεν είμαστε ευχαριστημένοι με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας επειδή δεν έχουμε δει το ίδιο ποσό επενδύσεων στην πρόληψη των μη στρατιωτικών συγκρούσεων. Βλέπουμε μια τεράστια ανισορροπία χρημάτων».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Možemo!

εθνικού σχεδίου για τον μετασχηματισμό του ιταλικού στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος». ¹⁶ Όσον αφορά ειδικότερα το ETA, ο εκπρόσωπος του Eurgora Verde που ερωτήθηκε εξήγησε ότι «δεν χρειάζεται να επενδύσουμε περισσότερα χρήματα στο στρατιωτικο-βιομηχανικό σύμπλεγμα» ¹⁷ και ότι «πρέπει να είμαστε λίγο επιφυλακτικοί, διότι αν το σκεφτεί κανείς [...] αυτό γίνεται μόνο για να αναπτυχθεί και να στηριχθεί η αμυντική βιομηχανία, [η οποία] δεν αποτελεί [δική μας] προτεραιότητα». ¹⁸ Στην Κροατία, το Možemo! έχει παρόμοια άποψη. Ο εκπρόσωπός του εξέφρασε τις ανησυχίες του ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία συνέβαλε στο να δοθεί απεριόριστη διακριτική ευχέρεια στη βιομηχανία. ¹⁹ Σε περιόδους συγκρούσεων, οι αμυντικές εταιρείες συχνά έχουν μεγαλύτερο περιθώριο να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους και να τα παρουσιάσουν ως συμφέροντα ολόκληρης της κοινωνίας.

Τα υπόλοιπα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα είναι πιο θετικά σε αυτό το θέμα και τονίζουν την ανάγκη στήριξης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας προκειμένου να ενισχυθεί η ΕΒΤΒΑ. Το Les Écologistes, για παράδειγμα, με την ευκαιρία του ομοσπονδιακού συμβουλίου του που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2022, χαρακτήρισε τα 8 δισεκατομμύρια ευρώ του ETA ως «ελάχιστα», λαμβάνοντας υπόψη τις γεωπολιτικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ και την ανάγκη να της παρασχεθούν επαρκείς αμυντικοί πόροι. ^{20, 21} Επίσης, όσον αφορά το θέμα του ETA, το Écolo πιστεύει ότι τα κεφάλαια αυτά είναι αναπόσπαστο στοιχείο για την οικοδόμηση της στρατηγικής αυτονομίας που είναι απαραίτητη για την πραγματική άμυνα της ΕΕ, ενώ ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε διαβεβαιώνει ότι πρέπει να δοθούν στην ΕΕ τα «μέσα για τις φιλοδοξίες της» ^{22, 23}

Ο ρόλος της αμυντικής βιομηχανίας στη δημιουργία του ETA και άλλων ευρωπαϊκών πολιτικών

Τον Σεπτέμβριο του 2023, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του Εμπορίου Όπλων (ENAAT) δημοσίευσε έκθεση στην οποία ανέλυε τον αντίκτυπο του λόμπι της αμυντικής βιομηχανίας στη λήψη αποφάσεων της ΕΕ. ²⁴ Οι συγγραφείς σημειώνουν ότι η βιομηχανία όπλων υποστήριζε τη δημιουργία ενός ταμείου της ΕΕ αφιερωμένου στη στρατιωτική Ε&Α από το 2010 και δείχνουν πώς καρποφόρησε αυτό εν τέλει με τη δημιουργία του ETA. Πέρα από το ETA και πιο πρόσφατα προγράμματα όπως ο νόμος ASAP, οι συγγραφείς υπογραμμίζουν ότι η βιομηχανία όπλων κατάφερε, επίσης, να αποκτήσει πρόσβαση σε χρηματοδοτικά προγράμματα που αναπτύχθηκαν αρχικά για μη στρατιωτικούς σκοπούς (το Erasmus+, τα διαρθρωτικά ταμεία, ακόμη και το πρόγραμμα LIFE για το περιβάλλον και το κλίμα).

Σε σχέση με το θέμα αυτό, ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης επισήμανε την ανάγκη τα κόμματα των Πρασίνων να είναι ενήμερα για το αφήγημα που χρησιμοποιεί η βιομηχανία. Παρουσιάζει τις δραστηριότητές της όχι μόνο ως βιώσιμες αλλά και ως προϋπόθεση για να υπάρξουν βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες: δεν υπάρχει βιωσιμότητα χωρίς ασφάλεια, και δεν υπάρχει ασφάλεια χωρίς αμυντικό εξοπλισμό. Το αφήγημα αυτό επέτρεψε στη βιομηχανία να έχει πρόσβαση σε ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης για οικονομικούς τομείς που είναι περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνοι. ²⁵

Χωρίς να αναφέρονται ρητά στο ETA, το Die Grünen και το Vihreät υποστηρίζουν ότι η ενίσχυση της EBTBA αποτελεί αμυντική προτεραιότητα, σημειώνοντας ότι επί του παρόντος υπάρχει «ένα παράθυρο ευκαιρίας για να είμαστε ένα περισσότερο κυρίαρχο κράτος».²⁶ Πιστεύουν ότι η ενίσχυση της συνεργασίας και της συνεννόησης στο πλαίσιο της EBTBA θα μπορούσε να συμβάλει στην αποφυγή επικάλυψων, στην κάλυψη των κενών σε ικανότητες και, συνολικά, στη μείωση της αναποτελεσματικότητας της παραγωγής και του κόστους. Μέχρι το 2021, ωστόσο, το Die Grünen ήταν αντίθετο σε πρωτοβουλίες όπως το ETA, οι οποίες ορισμένα μέλη του κόμματος θεωρούσαν ότι αποσπούν πόρους από άλλους τομείς, όπως η κλιματική αλλαγή, η αναπτυξιακή βοήθεια και η πρόληψη κρίσεων με μη στρατιωτικά μέσα.²⁷ Στο πρόγραμμά τους για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, φαίνεται ότι η θέση των

Γερμανών Πρασίνων είχε ήδη μετατοπιστεί λίγο. Στο πρόγραμμα αναφέρεται ότι «απορρίπτουν την ανακατανομή χρημάτων από τον προϋπολογισμό της ΕΕ που προορίζονταν προηγουμένως αποκλειστικά για μη στρατιωτικούς σκοπούς σε στρατιωτικούς σκοπούς», αλλά δεν θέτουν πλέον υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη ενός ταμείου που δημιουργήθηκε ειδικά για την αμυντική βιομηχανία.²⁸ Οι Φινλανδοί Πράσινοι επιμένουν, επίσης, ότι η αυτάρκεια στον αμυντικό εξοπλισμό θα πρέπει να περιλαμβάνει ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού, δηλαδή τα κρίσιμα ορυκτά και τις σπάνιες γαίες, ώστε η Ευρώπη να μπορέσει να απαλλαγεί από την εξάρτησή της από τις εισαγωγές, ιδίως από την Κίνα.²⁹

Στη Λιθουανία, στο πλαίσιο της κριτικής που ασκεί το DSVL για την αδυναμία

του αμυντικού τομέα να επιταχύνει την παραγωγή και να κινηθεί προς τη δυναμική της οικονομίας σε περίοδο πολέμου, αναφέρει, επίσης, ότι η ΕΕ πρέπει να στηρίζει τη βιομηχανία της.³⁰ Πρωτοβουλίες όπως ο νόμος ASAP είναι επομένως ευπρόσδεκτες.

«Υποστηρίζουμε την εφαρμογή και επιβολή των ευρωπαϊκών κανόνων εξαγωγής όπλων που απαγορεύουν την εξαγωγή όπλων σε μη δημοκρατικά καθεστώτα που εμπλέκονται σε παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και εγκλήματα πολέμου, καθώς και την ενίσχυσή τους αντικαθιστώντας την κοινή θέση για τις εξαγωγές όπλων με ένα νομικά δεσμευτικό κείμενο, με κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης και του οποίου οι υποχρεώσεις μπορούν να υπόκεινται σε αποφάσεις του ΔΕΕ».

Les Écologistes, Οκτώβριος 2022

Σχετικά με την ανάγκη οικονομικής στήριξης της ΕΒΤΒΑ

Ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν υποστήριξε ότι η οικοδόμηση μιας αυτόνομης Ευρώπης «θα απαιτούσε μια πολύ πιο ισχυρή ΕΒΤΒΑ», η οποία θα απαιτούσε την ανάληψη μακροπρόθεσμων δεσμεύσεων από την ΕΕ. Η αμυντική αγορά είναι μια αγορά που δεν μοιάζει με καμία άλλη: η ζήτηση δεν είναι απαραίτητως γραμμική, οι διαδικασίες προμηθειών είναι μακροχρόνιες και πολύπλοκες, υπάρχει περιορισμένος αριθμός πελατών, το κόστος παραγωγής μπορεί να είναι υψηλό κ.λπ. Όλα αυτά τα στοιχεία μπορούν να επηρεάσουν την οικονομική σταθερότητα και βιωσιμότητα του τομέα. Η βιομηχανία όπλων πρέπει να είναι σε θέση να προνοεί, και το επιχείρημα που προβάλλεται είναι ότι αν τα κράτη μέλη της ΕΕ θέλουν να διασφαλίσουν ότι μπορούν να βασιστούν στην ευρωπαϊκή παραγωγή, πρέπει να στηρίξουν τη βιομηχανία. Από την άποψη αυτή, το Gaëlle Winter υποστηρίζει ότι η θέση του Bündnis 90/Die Grünen μέχρι το 2020, δηλαδή υπέρ της ενίσχυσης της ΕΒΤΒΑ αλλά κατά του ΕΤΑ, ήταν παράδοξη.³¹

Θα μπορούσε, ωστόσο, να υποστηριχθεί ότι προκαλεί έκπληξη η ιδέα της διατήρησης μιας βιομηχανίας της οποίας οι 17 κορυφαίες εταιρείες συγκέντρωσαν έσοδα 76 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ από τις πωλήσεις όπλων – 196 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ συνολικά, αν συνηγορηθούν και τα αγαθά που παράγουν για τη μη στρατιωτική αγορά. Επιπλέον, ενώ η βιομηχανική βάση της Ευρώπης στον τομέα της άμυνας περιλαμβάνει πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μελέτες δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των κονδυλίων που διατέθηκαν από τους προκατόχους του ΕΤΑ – τα προγράμματα PADR και EDIDP – κατέληξε στις 17 αυτές εταιρείες, στις οποίες συγκαταλέγονται κολλοσσοί της βιομηχανίας όπως η Leonardo, η Airbus και η Thales.³² Οι Πράσινοι δεν πρέπει, επίσης, να ξεχνούν ότι οι δραστηριότητες της αμυντικής βιομηχανίας είναι από τις πλέον ρυπογόνες και αυτό είναι ένα ζήτημα που αφορά ολόκληρη την αλυσίδα αξίας.

Παρόλα αυτά, τα κόμματα αυτά πιστεύουν, επίσης, ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης, ιδίως όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας του ταμείου. Αναφέρθηκαν συγκεκριμένα σε τρία προβλήματα. Το πρώτο είναι η έλλειψη στρατηγικής, η οποία επηρεάζει την ικανότητα ταμείων όπως το ΕΤΑ και των συνεργατικών αναπτυξιακών προσπαθειών, γενικότερα, να επιτύχουν τους στόχους τους. Ειδικότερα, ο εκπρόσωπος του Die Grünen θεώρησε ότι, στο στάδιο αυτό, η ΕΕ «δίνει απλώς χρήματα» χωρίς να ξετάζει ευρύτερα πώς τα χρηματοδοτούμενα έργα συμβάλλουν στην ενίσχυση της συμπληρωματικότητας και της ολοκλήρωσης της ΕΒΤΒΑ ή πώς καλύπτουν τα κενά και τις ανάγκες σε ικανότητες.³³ Το Les Écologistes συμμερίζεται την άποψη αυτή

και απευθύνει έκκληση να υιοθετηθεί μια «πιο ρυθμιστική προσέγγιση για τη βιομηχανική ολοκλήρωση αυτού του στρατηγικού τομέα».³⁴ Το δεύτερο πρόβλημα είναι η απουσία διαφάνειας και δημοκρατικού ελέγχου του τρόπου κατανομής των κονδυλίων. Στο Βέλγιο, ο εκπρόσωπος της Groen εξήγησε ότι «θα πρέπει να υπάρξει πολύ μεγαλύτερη εστίαση στον ρόλο του στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος- [η οποία] μπορεί να επιτευχθεί μέσω του δημοκρατικού ελέγχου και της διαφάνειας».³⁵ Πιο συγκεκριμένα, στο πρόγραμμά του για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, το Die Grünen υποστήριξε τα «δικαιώματα συμμετοχής και ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας».³⁶ Τέλος,

αρκετά κόμματα επέμειναν στο γεγονός ότι πρέπει να θεοπιστούν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας για τα έργα που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΑ. Η άποψη αυτή πηγάζει από τις ανησυχίες σχετικά με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και άλλων ανατρεπτικών τεχνολογιών από τον αμυντικό τομέα. Όταν χορηγεί κονδύλια στην αμυντική βιομηχανία, η ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζει ότι δεν χρηματοδοτεί την ανάπτυξη συστημάτων που έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις και ενδέχεται να αντιβαίνουν στον σεβασμό του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

Προμήθειες: από κοινού αγορά ευρωπαϊκού εξοπλισμού;

Μια άλλη πτυχή των προγραμμάτων της ΕΕ που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ΕΒΤΒΑ είναι η ενθάρρυνση των κρατών μελών να αγοράζουν τον εξοπλισμό τους στην εσωτερική αγορά της ΕΕ και ιδανικά μέσω κοινών προμηθειών. Ενώ προϋπήρχαν μέσα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση των μεταφορών εντός της ΕΕ,³⁷ στο άνοιγμα των διαδικασιών προμηθειών στον τομέα της άμυνας στον διασυνοριακό ανταγωνισμό³⁸ και στην ενθάρρυνση των κοινών προμηθειών, η πλήρους κλίμακας εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τους έδωσε νέα ώθηση. Τον Οκτώβριο του 2023 εγκρίθηκε ο Νόμος για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω κοινών προμηθειών (EDIRPA). Ο νόμος αυτός προβλέπει έναν προϋπολογισμό 500 εκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2023-2024 προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη μέλη να καλύψουν μέρος του κόστους των κοινών προμηθειών. Για να γίνει δεκτή, η αίτηση προμήθειας πρέπει να υποβληθεί από τουλάχιστον τρία κράτη μέλη και οι συμβάσεις να καταρτιστούν με εταιρείες που εδρεύουν στην ΕΕ ή σε χώρες της ΕΖΕΣ και δεν ελέγχονται από οντότητες τρίτων χωρών.³⁹ Το σύστημα αυτό αναμένεται να συνεχιστεί μέσω του Ευρωπαϊκού Επενδυτικού Προγράμματος στον τομέα της Άμυνας (EDIP), το οποίο πρόκειται να

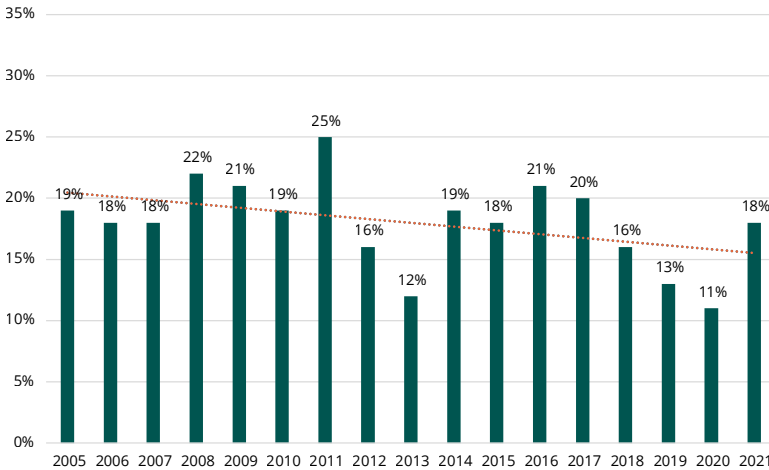
ανακοινωθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής EDIS τον Φεβρουάριο του 2024.

Τα στοιχεία που συγκέντρωσε ο ΕΟΑ από το 2005 έως το 2021 δείχνουν ότι το ποσοστό του εξοπλισμού που αποκτήθηκε από κοινού παραμένει περιορισμένο – κάτω από το όριο του 35% που είχε συμφωνηθεί στο πλαίσιο του ΕΟΑ και της PESCO – και έχει μειωθεί με την πάροδο του χρόνου (βλ. [εικόνα 9 παρακάτω](#)). Ο Οργανισμός εκτιμά ότι το ποσοστό αυτό μειώθηκε και πάλι το 2022.⁴⁰ Σύμφωνα με τους αναλυτές του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (IISS) Bastian Giegerich και Ester Sabatino, τα χαμηλά αυτά ποσοστά μπορούν να εξηγηθούν από τις διαφορετικές στρατηγικές κουλτούρες, την επιθυμία προστασίας των εθνικών βιομηχανιών και την τάση εδραίωσης εξωτερικών συνεργασιών.⁴¹

Μια άλλη πτωτική τάση που παρατηρείται κατά την τελευταία πενταετία αφορά το ποσοστό εξοπλισμού που αγοράζεται στην εσωτερική αγορά της ΕΕ. Τα στοιχεία που συνέλεξε το SIPRI δείχνουν ότι ενώ το 58% της αξίας του εξοπλισμού που εισήγαγαν τα κράτη μέλη της ΕΕ προερχόταν από άλλα μέλη της ΕΕ την περίοδο 2013-2017, το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 26% την περίοδο 2018-2022 (βλ. [εικόνες 10 και 11 στην επόμενη σελίδα](#)).

Η κυριαρχία των αμερικανικών εταιρειών κατά την τελευταία περίοδο μπορεί να συνδεθεί με την απόφαση αρκετών χωρών (μεταξύ των οποίων η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες, το Βέλγιο, η Φινλανδία και η Τσεχία) να αντικαταστήσουν τις απαρχαιωμένες δυνάμεις αεράμυνάς τους με αεροσκάφη F-35 που κατασκευάζει η Lockheed Martin. Τα μαχητικά αεροσκάφη είναι ακριβά και μπορεί να αντιπροσωπεύουν μεγάλο μέρος της αξίας των αμερικανικών εξαγωγών προς την ΕΕ, αλλά αξίζει να τονιστεί ότι, σε όρους μονάδων, τα είδη που εισάγονται σε μεγαλύτερο ποσοστό ήταν πύραυλοι.⁴² Αυτό μπορεί να θεωρηθεί λογικό, καθώς εάν ο εξοπλισμός

Εικόνα 9. Κοινές προμήθειες ως % των συνολικών προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού (2005-2021)

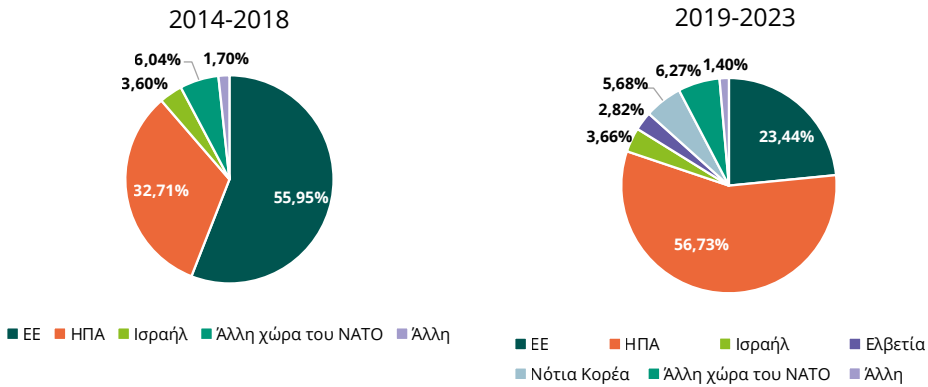
Πηγή: ΕΟΑ, στοιχεία για την άμυνα 2020-2021, 8 Δεκεμβρίου 2022. (σημ. τα στοιχεία για το 2022 δεν είναι διαθέσιμα)

που διαθέτει ένα κράτος είναι αμερικανικής κατασκευής, τα συμβατά πυρομαχικά και οι αισθητήρες πιθανότατα να είναι και αυτά.

Όσον αφορά τις κοινές προμήθειες, τα πράσινα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν τα επιχειρήματα που έχει αναπτύξει η ΕΕ (καθώς και ορισμένοι ειδικοί), τα οποία αναφέρουν, μεταξύ άλλων, ότι ενισχύουν τις σχέσεις μεταξύ των συμμάχων, αυξάνουν τη διαλειτουργικότητα των ενόπλων δυνάμεων, μειώνουν το κόστος απόκτησης ισοδύναμου εξοπλισμού και διευκολύνουν την πρόσβαση σε πιο προηγμένα συστήματα.⁴³ Οι Πράσινοι ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις πτυχές της εξοικονόμησης κόστους και της διαλειτουργικότητας των από κοινού προμηθειών. Πιστεύουν ότι η πρώτη θα συμβάλει στον εξορθολογισμό και τον περιορισμό των στρατιωτικών δαπανών, ενώ η δεύτερη θα διευκολύνει την περαιτέρω ενοποίηση των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων. Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, ο εκπρόσωπος του Έcolo που ερωτήθηκε, εξήγησε ότι προτεραιότητα αποτελούν «όλες οι συνέργειες που μας επιτρέπουν να επιτύχουμε οικονομίες κλίμακας» και ότι

οι χωριστές προμήθειες αμυντικού εξοπλισμού «δεν έχουν νόημα».⁴⁴ Παρομοίως, ο εκπρόσωπος του Možemo! δήλωσε ότι η συνεργασία στον τομέα των προμηθειών είναι «ένας καλός τρόπος για τον εξορθολογισμό των στρατιωτικών δαπανών»,⁴⁵ ενώ ο βουλευτής του Bündnis 90/Die Grünen Sebastian Schäfer δήλωσε στην Bundestag ότι «οι έξυπνες εξοπλιστικές πολιτικές δεν είναι εθνικές, αλλά ευρωπαϊκές και διεθνείς».⁴⁶ Ο λόγος είναι ότι η συνεργασία οδηγεί σε αποτελεσματικότερες επενδύσεις και ενισχύει τις πιθανές συντονισμένες ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις.⁴⁷ Το Les Écologistes, στη Γαλλία, είναι ιδιαίτερα ξεκάθαρο ως προς αυτό και προχωράει μάλιστα ένα βήμα παραπέρα, υποστηρίζοντας κατηγορηματικά την ύπαρξη κοινού προϋπολογισμού. Με τον τρόπο αυτόν θα διασφαλιστεί ότι «οι αυξήσεις στον αμυντικό προϋπολογισμό δεν θα αποβούν εις βάρος άλλων ευρωπαϊκών ή εθνικών πολιτικών, ιδίως των κοινωνικών πολιτικών», καθώς και ότι «θα αποφευχθούν οι επικαλύψεις, θα μειωθούν οι κίνδυνοι, θα επιτευχθούν εξοικονομήσεις και θα δοθεί η δυνατότητα στην ΕΕ να αποτελέσει αυτοτελή εταίρο».⁴⁸

Εικόνες 10 & 11. Προέλευση του στρατιωτικού εξοπλισμού που εισάγεται από κράτη μέλη της ΕΕ κατά αξία (2013-17 & 2018-22)

Πηγή: Βάση δεδομένων για τις μεταφορές όπλων SIPRI, ανακτήθηκε τον Απρίλιο του 2024.

Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό στο τελευταίο αυτό απόσπασμα, οι θέσεις των κομμάτων σχετικά με τις κοινές προμήθειες συνδέονται στενά με το όραμά τους η ΕΕ να αποτελέσει εγγυητή της ασφάλειας.⁴⁹ Τα κόμματα που έχουν ως ιδανικό μια ομοσπονδιακή Ευρώπη που μπορεί να διασφαλίσει την ασφάλειά της ανεξάρτητα από τη διατλαντική συμμαχία υποστηρίζουν τα συστήματα κοινών προμηθειών της ΕΕ. Αυτό ισχύει για τους Γάλλους και τους γαλλόφωνους Βέλγους, οι οποίοι θεωρούν τις συνεργατικές προμήθειες στο πλαίσιο του NATO επιζήμιες για την ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία. Η Λιθουανία, ωστόσο, έχει αντίθετη άποψη. Όπως τονίστηκε προηγουμένως, ο εκπρόσωπος του DSVL που ερωτήθηκε ήταν επιφυλακτικός για τα εναλλακτικά ευρωπαϊκά σχέδια ασφάλειας και άμυνας και τόνισε την ανάγκη να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της διατλαντικής εταιρικής σχέσης. Το κόμμα πιστεύει ότι η συνεργασία στον τομέα των προμηθειών θα πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο του NATO και όχι σε επίπεδο ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμβατότητα των οπλικών συστημάτων και η διαλειτουργικότητα.⁵⁰ Η θέση αυτή επηρεάζει, επίσης, τη στάση

του DSVL όσον αφορά το να προτιμάται ο ευρωπαϊκός εξοπλισμός στις πολιτικές προμηθειών. Ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε, εξήγησε ότι αυτό δεν αποτελεί προτεραιότητα για το κόμμα, ούτε θεωρείται επιθυμητό.⁵¹ Ο εκπρόσωπος του Die Grünen υποστήριξε, επίσης, ότι δεν πρέπει να δίνεται έμφαση τόσο στην προέλευση του εξοπλισμού όσο στη διαλειτουργικότητα και τη συμβατότητά του, τα οποία μπορούν να επιτευχθούν με τον περιορισμό του αριθμού των διαφορετικών οπλικών συστημάτων που χρησιμοποιούνται από τα κράτη μέλη.⁵²

Οι κοινές προμήθειες δεν είναι πάντα οικονομικά αποδοτικές

Ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν, υπογράμμισε ότι τα πολυδιαφημισμένα πλεονεκτήματα κόστους των κοινών προμηθειών είναι στην πραγματικότητα αμφισβητήσιμα. Μελέτες έχουν δείξει ότι υπάρχουν ελάχιστα έως καθόλου στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι από κοινού προμήθειες επιτρέπουν στα κράτη-αγοραστές να επιτύχουν καλύτερες τιμές. Ορισμένα, μάλιστα, έχουν χαρακτηρίσει τις κοινές προμήθειες χάσιμο χρόνου και χρημάτων, συνιστώντας την αποφυγή τους.⁵³ Ακόμα και εκείνα που πιστεύουν ότι οι κοινές προμήθειες μπορεί να είναι επωφελείς επισημαίνουν τα πολλά εμπόδια που συχνά τα εμποδίζουν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους. Αφού συνέκρινε τις προμήθειες στη Γαλλία, τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ, ο Tony Kausal του αμερικανικού Κολλεγίου Διαχείρισης Αμυντικών Συστημάτων σημειώνει ότι «οι διαφορετικοί κύκλοι του προϋπολογισμού, τα πολιτικά ζητήματα και οι πολιτιστικές πτυχές μπορούν να επιδεινώσουν τα μικρά προβλήματα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να δημιουργήσουν μεγαλύτερα».⁵⁴ Στο ίδιο πνεύμα, ένα έγγραφο που δημοσιεύθηκε από το Ινστιτούτο Μελετών Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ISS) το 2007 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ικανότητα των από κοινού αγορών να είναι οικονομικά αποδοτικές εξαρτάται τελικά από το πόσο καλώς ή κακώς γίνεται η διαχείριση της διαδικασίας.⁵⁵

Στο πλαίσιο αυτό, είναι υψίστης σημασίας τα συμμετέχοντα κράτη να έχουν σαφείς κοινούς στόχους, είτε όσον αφορά τις αναμενόμενες τεχνικές προδιαγραφές, είτε τα χρονοδιαγράμματα και τον προϋπολογισμό. Επιπλέον, οι από κοινού προμήθειες δεν μπορεί να είναι αποτελεσματικές εάν δεν υπάρχει υψηλό επίπεδο αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Ακόμη και μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, αυτό έχει αποδειχθεί μερικές φορές δύσκολο να επιτευχθεί: τα στρατηγικά τους συμφέροντα δεν ευθυγραμμίζονται πάντα και μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να συγκρούονται. Ομοίως, οι βιομηχανίες που εμπλέκονται στη διαδικασία μπορεί να μην είναι διατεθειμένες να μοιραστούν μεταξύ τους τις γνώσεις, την τεχνογνωσία και την τεχνολογία. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι η προθυμία των συμμετεχόντων κρατών να μοιραστούν τους οικονομικούς κινδύνους και τα βάρη που συνδέονται με τις από κοινού προμήθειες, προκειμένου να αποφευχθεί η αντίληψη του άδικου επιμερισμού των οφελών, η οποία μπορεί να προκαλέσει δυσaréσκεια και να καθυστερήσει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Αντίθετα, άλλα κόμματα υποστηρίζουν τη σημασία της προέλευσης. Ο εκπρόσωπος του Les Écologistes, για παράδειγμα, υποστήριξε ότι η αμυντική αγορά της ΕΕ δεν πρέπει να είναι «τόσο ανοικτή στις αμερικανικές εταιρείες όσο είναι σήμερα».⁵⁶ Ομοίως, οι εκπρόσωποι του Vihreät και του Écolo θεωρούν την υπερβολική εξάρτηση από τα αμερικανικά ή/και ισραηλινά οπλικά συστήματα ως «μη βιώσιμη» και «προβληματική».⁵⁷ Πέρα από το ζήτημα της στρατηγικής

αυτονομίας, η θέση του Vihreät βασίζεται, επίσης, σε κριτήρια ηθικής. Με την ενίσχυση της ΕΒΤΒΑ, τα κράτη μέλη θα σταματούσαν να βασίζονται σε «χώρες που λειτουργούν λιγότερο με γνώμονα τα ανθρώπινα δικαιώματα» και να τροφοδοτούν τις στρατιωτικές τους βιομηχανίες.⁵⁸ Στο Βέλγιο, τόσο το Écolo όσο και το ολλανδόφωνο ομόλογο με αυτό κόμμα, Groen, επέκριναν έντονα την απόφαση της βελγικής κυβέρνησης να αγοράσει μαχητικά αεροσκάφη F-35 το 2018. Παρόλο

που το κύριο επιχείρημά τους ήταν ότι τα F-16 της βελγικής πολεμικής αεροπορίας δεν χρειάζονταν αντικατάσταση, θεωρούσαν, επίσης, ότι ο διαγωνισμός είχε ευνοήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες.⁵⁹ Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε ένα άλλο ζήτημα που θέτουν τακτικά τα κόμματα των Πρασίνων, το οποίο είναι η ανάγκη να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη διαφάνεια στις διαδικασίες αμυντικών προμηθειών και σε όλα τα θέματα που αφορούν την οπλική βιομηχανία. Ενώ το Έσολο και το Groep ένωσαν τις δυνάμεις τους στην υπόθεση των F-35, οι απόψεις τους σχετικά με την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στον ευρωπαϊκό εξοπλισμό διαφέρουν ελαφρώς. Το Έσολο είναι απολύτως υπέρ,⁶⁰ ενώ το Groep συμφωνεί ότι θα προσφέρει οικονομικά και στρατηγικά πλεονεκτήματα, αλλά θεωρεί ότι «δεν θα πρέπει να αγοράζεται μόνο εξοπλισμός από την ΕΕ».⁶¹ Η ιδέα είναι ότι δεν πρέπει να δοθεί πρωταρχική έμφαση στην αγορά ευρωπαϊκού εξοπλισμού, αλλά στην εξασφάλιση του καλύτερου διαθέσιμου εξοπλισμού, λαμβάνοντας, επίσης, υπόψη τη σχέση τιμής/ποιότητας.

Εξαγωγές: προς πιο υπεύθυνες πολιτικές;

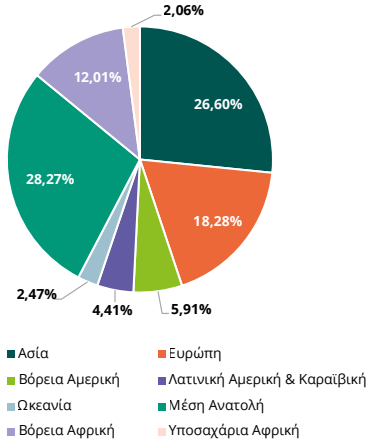
Ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ – η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Ισπανία – συγκαταλέγονται μεταξύ των 10 κορυφαίων εξαγωγέων στρατιωτικού εξοπλισμού και τεχνολογιών παγκοσμίως (βλ. **εικόνα 13**).⁶² Τα περισσότερα προϊόντα που πωλούνται στη διεθνή αγορά από βιομηχανίες με έδρα την ΕΕ έχουν ως τελικό προορισμό την Ασία (κυρίως την Ινδία, τη Σιγκαπούρη και τη Νότια Κορέα) ή τη Μέση Ανατολή (Κατάρ, Σαουδική Αραβία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα). Κατά την περίοδο 2017-2022, μόνο το 9% των εξαγωγών ήταν ενδοευρωπαϊκές και το 8,6% ενδοκοινωνικές (βλ. **εικόνα 12**). Όπως υπογράμμισαν ο Christian Mölling, νυν μέλος του Γερμανικού Συμβουλίου Εξωτερικών Σχέσεων (DGAP), και άλλοι: «Οι προορισμοί εκτός ΕΕ έχουν καταστεί σανίδα σωτηρίας τόσο για τις επιχειρήσεις με έδρα την ΕΕ όσο και για

τα κράτη, διότι επιτρέπουν στους μεν να διατηρούν την παραγωγή τους και στους δε να μπορούν να αγοράζουν σε προσιτές τιμές».⁶³ Η ευρωπαϊκή τεχνολογική και βιομηχανική βάση στον τομέα της άμυνας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις ξένες αγορές για να μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί. Αυτό σημαίνει ότι οι πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ΕΒΤΒΑ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη πώς τα κράτη μέλη μπορούν να διασφαλίσουν ότι τα όπλα και οι τεχνολογίες που παράγουν δεν τροφοδοτούν τις συγκρούσεις και την αστάθεια εκτός των συνόρων της ΕΕ.

Οι εξαγωγές και οι μεταφορές στρατιωτικού εξοπλισμού ρυθμίζονται σε επίπεδο ΕΕ και υπόκεινται σε διαδικασίες αδειοδότησης τις οποίες διαχειρίζονται οι ελεγκτικές αρχές κάθε κράτους μέλους. Η κοινή θέση 2008/944/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου παρέχει ένα γενικό πλαίσιο και ορίζει ότι οι αιτήσεις αδειών πρέπει να εξετάζονται με βάση οκτώ κριτήρια, τα οποία επιδιώκουν, μεταξύ άλλων, να μετριάσουν τους κινδύνους το εξαγόμενο υλικό να χρησιμοποιηθεί για τη διάπραξη σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ή να εκτραπεί από τον προορισμό του.⁶⁴ Δεν υπάρχει ιεράρχηση μεταξύ αυτών των κριτηρίων, αλλά η πρακτική δείχνει ότι η αυτοάμυνα και η εθνική ασφάλεια (ζητήματα που συνδέονται με τις συμμαχίες) υπερισχύουν μερικές φορές των κινδύνων που σχετίζονται με τα ανθρωπίνια δικαιώματα και την εκτροπή όπλων.⁶⁵ Τα τελευταία χρόνια, έχουν συχνά ξεσπάσει σκάνδαλα γύρω από τη χρήση εξοπλισμού ευρωενωσιακής παραγωγής από τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου στην Υεμένη. Η κοινωνία των πολιτών έχει, επίσης, καταγγείλει τις μεταφορές στο Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Ινδία.

Στο πλαίσιο αυτό, τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρουν τακτικά ως προτεραιότητα την ενίσχυση των πολιτικών

Εικόνες 12 & 13. Προορισμός στρατιωτικού εξοπλισμού που εξάγεται από την αμυντική βιομηχανία της ΕΕ και τις 20 κορυφαίες εξαγωγικές χώρες του κόσμου (2017-2022)

	Ποσοστό		Ποσοστό
1. ΗΠΑ	40,0%	11. Κάτω Χώρες	1,4%
2. Ρωσία	16,0%	12. Τουρκία	1,1%
3. Γαλλία	11,0%	13. Σουηδία	0,8%
4. Κίνα	5,2%	14. Τσεχία	0,6%
5. Γερμανία	4,2%	15. Αυστρία	0,6%
6. Ιταλία	3,8%	16. Καναδάς	0,5%
7. Μεγάλη Βρετανία	3,2%	17. Ουκρανία	0,5%
8. Ισπανία	2,6%	18. ΗΑΕ	0,4%
9. Κορέα	2,4%	19. Πολωνία	0,4%
10. Ισραήλ	2,3%	20. Λευκορωσία	0,3%

Πηγή: SIPRI, Βάση δεδομένων για τις μεταφορές όπλων, ανακτήθηκε τον Απρίλιο του 2024

ελέγχου των εξαγωγών για τη διασφάλιση πιο υπεύθυνων μεταφορών. Το Europa Verde, για παράδειγμα, επιμένει ότι η Ιταλία (και ιδανικά όλη η Ευρώπη) θα πρέπει να «σταματήσει αμέσως τις εξαγωγές όπλων [...] σε χώρες που δεν σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα».⁶⁶ Το πρόγραμμα του Vihreät για την περίοδο 2023-2027 περιλαμβάνει την «απαγόρευση των εξαγωγών όπλων σε χώρες που διοικούνται από ολιγάρχες και σε χώρες που παραβιάζουν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα ή επιτίθενται σε άλλες χώρες».⁶⁷

Και στο πρόγραμμά του για τις γερμανικές ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, υπό τον τίτλο «Όχι γερμανικά όπλα σε εμπόλεμες ζώνες και δικτατορίες», το Die Grünen εξηγεί ότι «αναμένουμε μεγαλύτερη δέσμευση

για τη μείωση των παραδόσεων όπλων σε καθεστώτα που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα» και ότι «οι κατευθυντήριες γραμμές για τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων αντιμετωπίζονται πολύ χαλαρά».⁶⁸ Αυτό δεν οδηγεί μόνο σε περιστασιακά αμφισβητήσιμες αποφάσεις όσον αφορά τις εξαγωγές. Η έλλειψη συνέπειας στην εφαρμογή της κοινής θέσης 2008/944/ΚΕΠΠΑ από τα κράτη μέλη δημιουργεί, επίσης, στρεβλώσεις της αγοράς, οι οποίες αυξάνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των ευρωπαϊκών εταιρειών και

επηρεάζουν αρνητικά την αποτελεσματική εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ.

«Φυσικά, υπάρχουν πολλά εύλογα επιχειρήματα όσον αφορά τις επενδύσεις στην ευρωπαϊκή βιομηχανία, όπως το ότι είναι πιο αξιόπιστη, [...] αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να αγοράζουμε μόνο εξοπλισμό της ΕΕ».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Groen

Ανθρώπινα δικαιώματα, δέουσα επιμέλεια και αμυντικός τομέας

Τον Αύγουστο του 2022, η Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για τις Επιχειρήσεις και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα επισήμανε ότι οι βιομηχανίες όπλων τείνουν να κρύβονται πίσω από τις διαδικασίες αδειοδότησης για να δικαιολογήσουν το γεγονός ότι αποφεύγουν να αναλύσουν οι ίδιες τις επιπτώσεις των εξαγωγικών τους δραστηριοτήτων στα ανθρώπινα δικαιώματα.⁶⁹ Ο αμυντικός τομέας υποστηρίζει ότι δεν διαθέτει τους πόρους για τη διενέργεια τέτοιων αξιολογήσεων και, το βασικότερο, ότι αυτό αποτελεί ευθύνη των κρατών.⁷⁰ Εάν οι Πράσινοι επιθυμούν να καθιερωθεί η υποχρέωση δέουσας επιμέλειας στο πλαίσιο ενός νέου κανονισμού της ΕΕ για τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων, θα πρέπει, επίσης, να γνωρίζουν την προτεινόμενη οδηγία της ΕΕ για τη δέουσα επιμέλεια όσον αφορά την εταιρική βιωσιμότητα. Μια τροποποίηση της οδηγίας που θεσπίστηκε από το Συμβούλιο το 2022 εξαιρεί οικονομικούς τομείς των οποίων οι δραστηριότητες υπόκεινται ήδη σε ελέγχους εξαγωγών – όπως οι μεταφορές όπλων – από την υποχρέωση δέουσας επιμέλειας.⁷¹

Η αύξηση της διαφάνειας και η ενίσχυση των ελέγχων στις στρατιωτικές εξαγωγές δεν αποτελεί επομένως μόνο ηθικό ζήτημα· έχει, επίσης, οικονομικές και βιομηχανικές επιπτώσεις. Το επιχείρημα αυτό προβάλλεται έντονα από τους Γάλλους και τους γαλλόφωνους Βέλγους Πράσινους. Πράγματι, ο εκπρόσωπος του Les Écologistes επέμεινε στο ότι η ΕΕ θα πρέπει να υιοθετήσει τη λογική ότι «η Γαλλία δεν μπορεί να το κάνει μόνη της, διότι είναι σαφές ότι διακυβεύονται πάρα πολλά συμφέροντα για το γαλλικό εμπορικό ισοζύγιο».⁷² Πέρα από το εμπορικό ισοζύγιο, το Écolo επισημαίνει πώς οι αποκλίσεις στην εφαρμογή των κανόνων για τις εξαγωγές όπλων επηρεάζουν τους εργαζόμενους στη βιομηχανία. Υποστηρίζει ότι «είναι μη βιώσιμο να συνεχίσουμε να εξαρτόμαστε από χώρες που είναι πολιτικά ασταθείς ή που παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο και το ανθρωπιστικό δίκαιο» και ότι «είναι ζωτικής σημασίας να εργαστούμε για την ανάπτυξη ενός ασφαλέστερου, πιο βιώσιμου εγχειρήματος [...] [καθώς] η νομική αβεβαιότητα που περιβάλλει τις άδειες εξαγωγής όπλων σε ορισμένες χώρες αποτελεί απειλή για τις θέσεις εργασίας».⁷³ Ως εκ τούτου, το να προσπαθήσουμε να επιτύχουμε πιο υπεύθυνες

πολιτικές για τις εξαγωγές όπλων αποτελεί μια αμοιβαία επωφελή λύση.

Όσον αφορά τις συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής, οι Πράσινοι υποστηρίζουν ότι τα κριτήρια της κοινής θέσης 2008/944/ΚΕΠΠΑ πρέπει να καταστούν δεσμευτικά με την ενσωμάτωσή τους σε ένα νομικά δεσμευτικό μέσο που θα υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και θα συμπληρώνεται από μηχανισμούς κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.⁷⁴ Αξίζει να επισημανθεί ότι, σε επίπεδο ΕΕ, η ομάδα των Πρασίνων/Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία ήταν αυτή που συνέβαλε στη θέσπιση πολλών ψηφισμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τα οποία έκαναν έκκληση για την καλύτερη εφαρμογή της κοινής θέσης.⁷⁵ Εργάστηκαν, επίσης, πάνω σε ένα σχέδιο κανονισμού για τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων, το περιεχόμενο του οποίου μπορεί να θεωρηθεί ότι αντανακλά το κοινό όραμα των Πρασίνων για το μέλλον των ελέγχων των εξαγωγών. Εκτός από τους δικαστικούς ελέγχους του ΔΕΕ και τις κυρώσεις, το σχέδιο προβλέπει τα εξής: σύσταση μόνιμου κοινού οργάνου αξιολόγησης κινδύνων και ομάδας συντονισμού για τις εξαγωγές όπλων, επέκταση του καταλόγου

των κριτηρίων ώστε να περιλαμβάνει τον κίνδυνο διαφθοράς στην αγοράστρια χώρα, αύξηση της διαφάνειας μέσω ενισχυμένων πρακτικών υποβολής εκθέσεων, θέσπιση αποτελεσματικών ελέγχων μετά την αποστολή και την τελική χρήση, καθιέρωση της υποχρέωσης δέουσας επιμέλειας για τα ανθρώπινα δικαιώματα για τις εξαγωγικές εταιρείες και ορισμό της διαμετακόμισης κατά τρόπο ώστε όλα τα στρατιωτικά αγαθά που διέρονται

από το έδαφος της ΕΕ να υποβάλλονται σε διαδικασία αδειοδότησης.⁷⁶ Επειδή η νομοθετική διαδικασία της ΕΕ μπορεί να είναι αργή, βραχυπρόθεσμα, ο εκπρόσωπος του Les Écologistes πρότεινε στα κράτη μέλη να επιδιώκουν ισχυρότερες εγγυήσεις κατά την πώληση στρατιωτικού εξοπλισμού.⁷⁷ Αυτό επιτυγχάνεται συνήθως μέσω πιστοποιητικών τελικού χρήστη (EUC).

Πιστοποιητικά τελικού χρήστη (EUC) και έλεγχοι μετά την αποστολή (PSC)

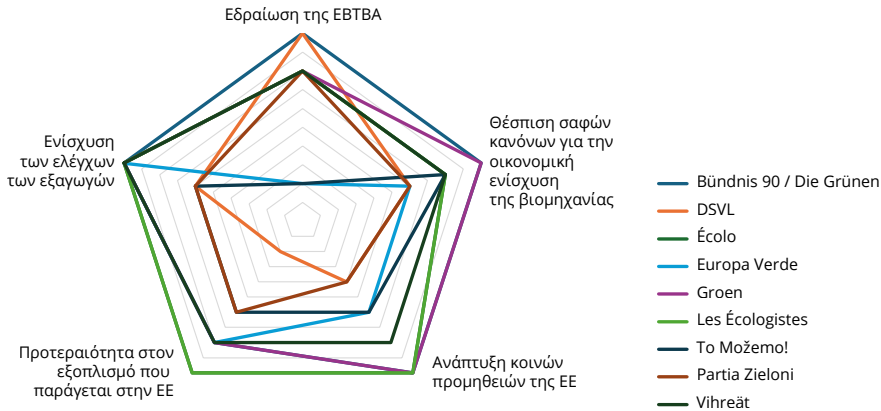
Τα πιστοποιητικά EUC καταρτίζονται από τις εθνικές αρχές ελέγχου και καθορίζουν από ποιον μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο εξοπλισμός, πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να μεταβιβαστεί σε τρίτους. Εκτός από τον μετριάσμο του κινδύνου εκτροπής και παράνομης χρήσης, τα EUC θεωρούνται μέτρα οικοδόμησης της εμπιστοσύνης. Επίσης, οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι παρουσιάζουν ελλείψεις, ενώ είναι επιρρεπή στη διαφθορά και η συμμόρφωση με αυτά είναι δύσκολο να επαληθευτεί και να επιβληθεί.⁷⁸

Για τον λόγο αυτόν, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει νομικές διατάξεις που τους επιτρέπουν να διενεργούν επιτόπιους ελέγχους μετά την αποστολή (PSC), αλλά η Γερμανία είναι προς το παρόν η μόνη που έχει πραγματοποιήσει αποτελεσματικά τέτοιου είδους επαληθεύσεις. Οι συζητήσεις που διεξήχθησαν στην 8η Διάσκεψη των Κρατών Μερών (CSP) της Συνθήκης για το Εμπόριο Όπλων το 2022 δείχνουν ότι ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη διστάζουν να καθιερώσουν τους ελέγχους PSC.⁷⁹ Τους θεωρούν δαπανηρούς από πλευράς πόρων και διπλωματικά περίπλοκο να επιβληθούν στο κράτος-αγοραστή. Επίσης, ορισμένα έχουν εκφράσει αμφιβολίες σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους λόγω της ανάγκης ειδοποίησης πριν από τη διενέργεια των επιθεωρήσεων.

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

Συνολικά, ενώ τα ευρωπαϊκά κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα συμμερίζονται ορισμένες κοινές αξίες και στόχους, όσον αφορά θέματα που σχετίζονται με την αμυντική βιομηχανία, υπάρχουν ορισμένες λεπτές διαφορές στις προσεγγίσεις τους. Οι διαφορές αυτές σχετίζονται με τα διαφορετικά εθνικά τους πλαίσια, τις στρατηγικές τους προτεραιότητες και τους ιδεολογικούς τους προσανατολισμούς (βλ. εικόνα 14 παρακάτω).

Εικόνα 14. Σύνοψη των απόψεων των κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τη βιομηχανική πολιτική, τις προμήθειες και τις εξαγωγικές πολιτικές σε σχέση με την άμυνα

Τα κύρια σημεία διάστασης μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι τα εξής:

- Χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών αμυντικών εταιρειών για την εδραίωση της EBTBA:** Αν και τα περισσότερα κόμματα θα προτιμούσαν να δουν τα χρήματα της ΕΕ να διοχετεύονται σε άλλους τομείς πολιτικής, ορισμένα έχουν καταλήξει να πιστεύουν ότι η οικονομική στήριξη της αμυντικής βιομηχανίας είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της στρατηγικής αυτονομίας και της άμυνας της ΕΕ. Άλλα συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι τα ταμεία όπως το ETA είναι βαθιά προβληματικά.
- Το πλαίσιο για τις κοινές προμήθειες:** Τα περισσότερα από τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύουν ότι οι κοινές προμήθειες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε οικονομίες κλίμακας και καλύτερη διαλειτουργικότητα μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων των κρατών μελών της ΕΕ. Ωστόσο, αντικατοπτρίζοντας τη διάσταση απόψεων που επισημάνθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, ορισμένα πιστεύουν ότι ο συντονισμός των προμηθειών θα πρέπει να γίνεται στο πλαίσιο του NATO και όχι της ΕΕ.
- Αγορά ευρωπαϊκού εξοπλισμού:** Επίσης, τα κόμματα έχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το κατά πόσον τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στην πολιτική προμηθειών τους σε αμυντικό εξοπλισμό που παράγεται στην Ευρώπη. Ενώ ορισμένα υποστηρίζουν ότι αυτό είναι αναπόσπαστο στοιχείο για την ενίσχυση της EBTBA, άλλα πιστεύουν ότι η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας και ποιότητας είναι εξίσου σημαντική με την προέλευση.

Εντοπίζονται, επίσης, ορισμένα γενικά σημεία σύγκλισης, τα οποία είναι ιδίως τα εξής:

- Διαφάνεια και κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας για τη διαχείριση των επιχορηγήσεων:** Υπάρχει κοινή ανησυχία σχετικά με την ανάγκη θέσπισης σαφέστερων

κανόνων στο πλαίσιο του ΕΤΑ και άλλων μέσων που προσφέρουν χρηματοδότηση στην αμυντική βιομηχανία, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα χρήματα της ΕΕ δεν χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη προβληματικών οπλικών συστημάτων. Εξίσου αναγκαίοι είναι και οι μηχανισμοί διαφάνειας και δημοκρατικού ελέγχου για την άσκηση εποπτείας στη διαχείριση των κονδυλίων.

- **Καθιέρωση αυστηρότερης πολιτικής ελέγχου των εξαγωγών όπλων:** Επίσης, τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν συχνά την ενίσχυση της πολιτικής της ΕΕ για τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων. Αυτό θα πρέπει να λάβει τη μορφή ενός νέου νομικά δεσμευτικού κανονισμού της ΕΕ, ο οποίος θα συνοδεύεται από μηχανισμούς κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης και δικαστικής εποπτείας από το ΔΕΕ. Ο νέος αυτός κανονισμός θα πρέπει, επίσης, να περιλαμβάνει υποχρέωση δέουσας επιμέλειας για τα ανθρώπινα δικαιώματα για τις αμυντικές εταιρείες και να θεσπίζει μηχανισμούς ελέγχου μετά την αποστολή.

Συστάσεις προς τα κόμματα των Πρασίνων με βάση τις απόψεις των ειδικών που συγκεντρώθηκαν:

- **Να ασκήσουν κριτική αξιολόγηση στην επιρροή της αμυντικής βιομηχανίας:** Τα κόμματα των Πρασίνων πρέπει να επαγρυπνούν για να διασφαλίσουν ότι η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ δίνει προτεραιότητα στην περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα και στη συμμετοχικότητα αντί να εξυπηρετεί αποκλειστικά τα συμφέροντα της αμυντικής βιομηχανίας. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η διαφάνεια στην αναφορά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επιπτώσεων στα ανθρώπινα δικαιώματα από τις δραστηριότητες αυτού του τομέα, αλλά είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι η αμυντική βιομηχανία, από τη φύση της, δεν μπορεί να είναι περιβαλλοντικά ή κοινωνικά βιώσιμη.
- **Να αξιολογήσουν τους μηχανισμούς κοινών προμηθειών:** Οι κοινές προμήθειες μπορεί να είναι επωφελείς, αλλά συχνά προκύπτουν προβλήματα συντονισμού, με αποτέλεσμα οι προμήθειες να μην είναι ούτε πιο αποδοτικές από άποψη κόστους ούτε πιο αποτελεσματικές από άποψη χρόνου. Τα κόμματα των Πρασίνων θα μπορούσαν να αναθέσουν την εκπόνηση ανεξάρτητων μελετών για το θέμα αυτό, προκειμένου να κατανοήσουν περαιτέρω τις συνθήκες υπό τις οποίες οι κοινές προμήθειες αποφέρουν θετικά αποτελέσματα και να σχεδιάσουν μια δομημένη προσέγγιση σε αυτή τη βάση.
- **Να διασφαλίσουν τη συνολική συνοχή του ρυθμιστικού πλαισίου της ΕΕ για τις εξαγωγές όπλων:** Οι Πράσινοι θα πρέπει να συνεχίσουν να πιέζουν για πιο ηθικούς και υπεύθυνους κανονισμούς ελέγχου των εξαγωγών όπλων. Όμως, σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να είναι επαρκώς εξοικειωμένοι με το περιεχόμενο άλλων ρυθμιστικών πρωτοβουλιών, ώστε να είναι βέβαιοι ότι οι προτάσεις τους να εντάσσονται στο συνολικό ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΕ.
- **Να συνεργαστούν με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη για τη διενέργεια ελέγχων μετά την αποστολή:** Θα πρέπει να συνεχίσουν να συνεργάζονται με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη – την κοινωνία των πολιτών, τις εθνικές υπηρεσίες ελέγχου των εξαγωγών και τους αμυντικούς φορείς – για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τη θέσπιση ελέγχων μετά την αποστολή.

Υποσημειώσεις

- 1 Αυτός ο όρος χρησιμοποιείται συνήθως για να προσδιορίσει το βιομηχανικό συγκρότημα που επιτρέπει την έρευνα, την ανάπτυξη, τον σχεδιασμό, την παραγωγή και τη συντήρηση οπλικών συστημάτων, υποσυστημάτων, εξαρτημάτων ή μερών για την κάλυψη των στρατιωτικών αναγκών ενός κράτους (ή μιας ομάδας κρατών).
- 2 Υπηρεσία Κυβερνοάμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, «Defense Industrial Base Sector», τελευταία πρόσβαση στις 23 Ιανουαρίου 2024.
- 3 Βλ., για παράδειγμα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προς έναν πιο ανταγωνιστικό και αποτελεσματικό τομέα άμυνας και ασφάλειας», Ανακοίνωση, SWD(2013)279 final, 24 Ιουλίου 2013. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Πράξη για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω κοινών προμηθειών (EDIRPA)», Ενημέρωση – Νομοθεσία της ΕΕ σε εξέλιξη, Νοέμβριος 2023. Για την EBTVB βλ., μεταξύ άλλων, Masson H el ene (ed.), «Defining the European Defence Technological and Industrial Base: Debates & Dilemmas», Fondation pour la recherche strat egique, note no. 23/13, 2013, p. 2; European Parliament, Directorate-General for External Policies, Policy Department, «The Development of a European Technological Defence an Industrial Base (EDTIB)», July 2013.
- 4 Συμβούλιο της ΕΕ, Οδηγία 2009/43/ΕΚ για την απλούστευση των  ρων και προϋποθέσεων για τις μεταφορές προϊόντων συνδεόμενων με τον τομέα της άμυνας εντός της Κοινότητας, 6 Μαΐου 2009, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 146, 10 Οκτωβρίου 2009, σελ. 1.
- 5 Συμβούλιο της ΕΕ, Οδηγία 2009/81/ΕΚ σχετικά με τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης ορισμένων συμβάσεων  ργων, προμηθειών και παροχής υπηρεσιών που συνάπτονται από αναθέτουσες αρχές ή αναθέτοντες φορείς στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας καθώς και την τροποποίηση των οδηγιών 2004/17/ΕΚ και 2004/18/ΕΚ, 13 Ιουλίου 2009, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 216, 20 Ιουλίου 2009, σελ. 76.
- 6 Πριν το ΕΤΑ υλοποιήθηκαν δύο πιλοτικά προγράμματα: η «προπαρασκευαστική ενέργεια για την έρευνα στον τομέα της άμυνας» (PADR),  ψους 90 εκατομμυρίων EUR για το 2017-2019, και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP) –  ψους 500 εκατομμυρίων EUR για το 2019-2020.
- 7 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας», *Ενημερωτικό δελτίο*, 30 Ιουνίου 2021.
- 8 Χημικά, βιολογικά, ραδιολογικά και πυρηνικά.

- 9 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο, Κανονισμός (ΕΕ) σχετικά με τη στήριξη της παραγωγής πυρομαχικών (ASAP), 20 Ιουλίου 2023, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 185, 24 Ιουλίου 2023, σελ. 7.
- 10 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράξη για τη στήριξη της παραγωγής πυρομαχικών (ASAP), τελευταία πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2024.
- 11 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Επιτροπή δρομολογεί ολοκληρωμένη διαδικασία διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη με στόχο την υλοποίηση μιας ευρωπαϊκής βιομηχανικής στρατηγικής στον τομέα της άμυνας», Δελτίο Τύπου, 27 Οκτωβρίου 2023.
- 12 Εντός της Ομάδας των Πρασίνων/ΕΦΑ, οι ψήφοι ήταν 70 κατά και τρεις υπέρ. Τις τρεις ψήφους υπέρ έδωσαν οι Τσέχοι Πειρατές Ευρωβουλευτές.
- 13 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συνοπτικά Πρακτικά – Αποτελέσματα ψηφοφοριών με ονομαστική κλήση – Παράρτημα, 29 Απριλίου 2021, P9_PV(2021)04-29(RCV)_EN, σημείο 126, σελ. 259.
- 14 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συνοπτικά Πρακτικά – Αποτελέσματα ψηφοφοριών με ονομαστική κλήση – Παράρτημα, 9 Μαΐου 2023, P9_PV(2023)05-09(RCV)_EN, σημείο 1, σελ. 4.
- 15 Europa Verde, *Un onda verde per cambiare l'Europa e l'Italia – Programma di Europa Verde per le Europee 2019*, n.d.
- 16 Alleanza Verdi e Sinistra, *Programma Alleanza Verdi e Sinistra*, 2022, para. 13.
- 17 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Europa Verde. Βλ. επίσης Europa Verde, «È il momento di rinnovare la promessa dell'Europa», άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 17 Ιανουαρίου 2024.
- 18 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Europa Verde.
- 19 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 20 Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι πρόκειται για μια αξιοσημείωτη αλλαγή από τη θέση που εκφράστηκε το 2021, σύμφωνα με την οποία η διάθεση ευρωπαϊκών κονδυλίων ύψους 600 εκατομμυρίων ευρώ για στρατιωτική Ε&Α θεωρήθηκε «προβληματική».
- 21 Les Écologistes, «Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains», Conseil fédéral, 1-2 Οκτωβρίου 2022, σελ. 1. Europe Écologie-Les Verts, «Europe & défense: construire l'Europe de la paix. L'Union européenne autonome et efficace», Note de cadrage, 2022, σελ. 1.
- 22 Η θέση αυτού του κόμματος είναι σύμφωνη με τη συμφωνία του βελγικού κυβερνητικού συνασπισμού και το νέο σχέδιο STAR για τη βελγική άμυνα.
- 23 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo. Βλ. βελγική κυβέρνηση, *Accord de gouvernement*, 30 Σεπτεμβρίου 2020, σελ. 77: Belgian Defence, *Plan STAR 2022*, 17 Ιουνίου 2022, σελ. 151.
- 24 Akkerman Mark και Maulewaeter Chloé, «From war lobby to war economy. How the arms industry shapes European policies», *European Network Against Arms Trade (ENAAAT)*, Σεπτέμβριος 2023.
- 25 Βλ., για παράδειγμα, Bol Maité, «La production d'armes comme 'activité socialement nuisible': les limites d'une taxonomie sociale européenne mal engagée», Note d'analyse du GRIP, 21 Αυγούστου 2023.
- 26 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 27 Winter Gaëlle, «The German green party Bündnis 90/Die Grünen and the security and defence policy: pursuing a moderate line», *Fondation pour la recherche stratégique*, September 2020, p. 13.
- 28 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. *Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections*, 2021, p. 243.
- 29 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 30 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 31 Winter Gaëlle, «The German green party Bündnis 90 / Die Grünen and security and defence policy: pursuing a moderate line», *Fondation pour la recherche stratégique*, September 2020, p. 14.
- 32 ENAAAT, «How the EU is Funding Arms Dealers and Corrupt Corporations», *Factsheet*, November 2022.
- 33 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 34 Les Écologistes, «Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains», Conseil fédéral, 1-2 October 2022, p. 1.
- 35 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 36 Bündnis 90/Die Grünen, «Wir stehen ein für Frieden und Menschenrechte», τελευταία πρόσβαση στις 12 Ιανουαρίου 2024
- 37 Συμβούλιο της ΕΕ, *Οδηγία 2009/43/ΕΚ για την απλούστευση των όρων και προϋποθέσεων για τις μεταφορές προϊόντων συνδεδεμένων με τον τομέα της άμυνας εντός της Κοινότητας*, 6 Μαΐου 2009, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 146, 10 Οκτωβρίου 2009, σελ. 1.

- 38 Συμβούλιο της ΕΕ, Οδηγία 2009/81/ΕΚ σχετικά με τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης ορισμένων συμβάσεων έργων, προμηθειών και παροχής υπηρεσιών που συνάπτονται από αναθέτουσες αρχές ή αναθέτοντες φορείς στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας καθώς και την τροποποίηση των οδηγιών 2004/17/ΕΚ και 2004/18/ΕΚ, 13 Ιουλίου 2009, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 216, 20 Ιουλίου 2009, σελ. 76.
- 39 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο, Κανονισμός (ΕΕ) 2023/2418 σχετικά με τη θέσπιση μέσου για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω κοινών προμηθειών (EDIRPA), 18 Οκτωβρίου 2023, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, σειρά L, 26 Οκτωβρίου 2023, άρθρο 9 παράγραφος 5. Βλ. επίσης Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Νόμος για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας μέσω κοινών προμηθειών (EDIRPA)», *Ενημέρωση - Νομοθεσία της ΕΕ σε εξέλιξη*, 21 Νοεμβρίου 2023, σελ. 7-8.
- 40 EDA, *Defence Data – Key findings and analysis*, 30 November 2023, p. 18.
- 41 Giegerich Bastian and Sabatino Ester, “The (Sorry) State of EU Defence Cooperation”, *Carnegie Europe*, 6 October 2022.
- 42 Σύμφωνα με τα στοιχεία που συνέλεξε το SIPRI, τα κράτη μέλη της ΕΕ παράγουν, μεταξύ άλλων, 465 αεροσκάφη, 381 ελικόπτερα, 225 αισθητήρες, 46 μη επανδρωμένα οχήματα και 23.289 βλήματα από κατασκευαστές άμυνας με έδρα τις ΗΠΑ κατά την περίοδο 2018-2022.
- 43 Βλ., για παράδειγμα, Ford Richard, «Defence Acquisition Cooperation Benefits», *Defence&Industries*, αριθ. 6, Φεβρουαρίου 2016· Lorell Mark A. και Lowell Julia F., «Pros and Cons of International Weapons Procurement Collaboration», *RAND Corporation*, 1995.
- 44 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 45 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemol.
- 46 Deutscher Bundestag, *Parlamentsfernsehen, Sitzung vom 23.11.23 TOP EPL 14 Verteidigung*, 23 November 2022.
- 47 See also Bündnis 90/Die Grünen, Germany, *Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections*, 2021, p. 242.
- 48 Les Écologistes, “Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains”, *Conseil fédéral*, 1-2 October 2022, p. 2.
- 49 Βλ. κεφάλαιο 1.
- 50 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 51 Ομοίως.
- 52 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 53 Kinkaid Bill, “We Can’t Do Collaborative Projects!”, *RUSI Defence*, vol. 7, no. 1, 2004, p. 12; Cox Antonia, “More bang for the buck. How can we get better value from the defence budget?”, *Centre for Policy Studies*, January 2009, pp. 5-10. On the difficulty of assessing the success of joint procurement see Andersson Jan Joel, “Buying Weapons Together (or not): Joint defence acquisition and parallel arms procurement”, *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, 2023.
- 54 Kausal Tony (ed.), *A comparison of the Defence Acquisition Systems of France, Germany, Great Britain and the United States*, Defence Systems Management College Press, Fort Belvoir, Virginia, 1999, p. iii. See also Heuninckx Baudoin, “A Primer to Collaborative Defence Procurement in Europe: Troubles, Achievements and Prospects”, *Public Procurement Law Review*, vol. 17, no. 3, 2008, pp. 123-145.
- 55 Darnis Jean-Pierre et al., “Lessons learned from European defence equipment programmes”, *ISS Occasional Paper*, no. 69, October 2007, p. 13.
- 56 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 57 Συνεντεύξεις των συγγραφέων με εκπροσώπους του Vihreät και του Écolo.
- 58 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 59 Βλ. Longuet Samuel, «Faut-il acheter les F-35 pour participer au partage nucléaire dans l’OTAN ?», *Εκθεση του GRIP*, 2023/4, 14 Δεκεμβρίου 2023, σελ. 25-36.
- 60 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 61 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 62 Βλ. Wezeman Pieter D., Gadon Justine και Wezeman Siemon T., «Trends in International Arms Transfers, 2022», *Ενημερωτικό δελτίο SIPRI*, Μάρτιος 2023, σελ. 2.
- 63 Mölling Christian, “Future of the EDTIB at the Defence Council 2013. The German Position, European Realities and December Opportunities”, in Hélène Masson and al. (eds.), *Defining the «European Defence Technological and Industrial Base»: Debates & Dilemmas (I)*, Fondation pour la recherche stratégique, note no. 23/13, July 2013, p. 3.

- 64 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κοινή Θέση 2008/944/ΚΕΠΠΑ για τον καθορισμό κοινών κανόνων που διέπουν τον έλεγχο των εξαγωγών στρατιωτικής τεχνολογίας και εξοπλισμού, 8 Δεκεμβρίου 2008, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 335, 13 Δεκεμβρίου 2008, σελ. 99, άρθρο 2. Η κοινή θέση 2008/944/ΚΕΠΠΑ συμπληρώνεται από έναν «οδηγό χρήσης», ο οποίος διευκρινίζει περαιτέρω την ερμηνεία και την εφαρμογή των οκτώ κριτηρίων: Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, «Οδηγός χρήστη για την κοινή θέση του Συμβουλίου 2008/944/ΚΕΠΠΑ για τον καθορισμό κοινών κανόνων που διέπουν τον έλεγχο των εξαγωγών στρατιωτικής τεχνολογίας και εξοπλισμού», 20 Ιουλίου 2015.
- 65 Βλ., για παράδειγμα, Berghezan Georges και Quéau Yannick, «Ukraine: le cadre européen des exportations d'armes en péril?», *Eclairage du GRIP*, 12 Ιουλίου 2022· Hamilton Tomas, «Defending Ukraine with EU weapons: arms control law in times of crisis», *European Law Open*, τόμος 1, αριθ. 3, 2022, σελ. 635-659· de Bruyn Esmée, Klomp Jeroen και Voetelink J.R.E., «International arms deliveries from EU member states to Ukraine», *Militaire Spectator*, 11 Νοεμβρίου 2022· Camello Maria, «Exportations d'armes européennes en Ukraine: quelles mesures pour réduire le risque de détournement?», *Eclairage du GRIP*, 27 Δεκεμβρίου 2022.
- 66 Europa Verde, *Un onda verde per cambiare l'Europa e l'Italia – Programma di Europa Verde per le Europee 2019*, n.d. Βλ. επίσης Europa Verde, «È il momento di rinnovare la promessa dell'Europa», άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 17 Ιανουαρίου 2024.
- 67 Vihreät, «Political programme of the Greens 2023-2027», 22 May 2022.
- 68 Bündnis 90/Die Grünen, «Wir stehen ein für Frieden und Menschenrechte», τελευταία πρόσβαση στις 12 Ιανουαρίου 2024
- 69 Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για τις Επιχειρήσεις και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, «Υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά στον τομέα των όπλων: Ensuring business practice in line with the UN Guiding Principles on Business and Human Rights», 30 August 2022, p. 5. Βλ. επίσης Schliemann Christian και Bryk Linde, «Arms Trade and Corporate Responsibility: Liability, Litigation and Legislative Reform: Democracy and Human Rights», *Friedrich-Ebert-Stiftung Global Policy and Development*, 2019; Kanetake Machiko et Ryngaert Cedric, «Due diligence and corporate liability of the defence industry. Arms exports, and use and corporate responsibility», *Flemish Peace Institute*, 10 May 2023.
- 70 Σχετικά με τους λόγους για τους οποίους τα επιχειρήματα αυτά δεν είναι πλήρως πειστικά, βλ. Verdebout Agatha: «Industrie d'armement: exportation et devoir de vigilance.»
- 71 Συμβούλιο, Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937, παράρτημα, 2022/0051(COD), 30 Νοεμβρίου 2022, άρθρο 3 στοιχείο ζ). Βλ. Castellanos-Jankiewicz Leon και Schneider Melanie, «Including the Arms Sector in the EU Corporate Due Diligence Directive», *Verfassungsblog*, 19 Μαΐου 2023.
- 72 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 73 Écolo, «Exportation d'armes: Concilier emploi et respect des droits humains est possible», 4 September 2019.
- 74 Βλ. Bündnis 90/Die Grünen, «Wir stehen ein für Frieden und Menschenrechte», τελευταία πρόσβαση στις 12 Ιανουαρίου 2024· Les Écologistes, «Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains», Conseil fédéral, 1-2 Οκτωβρίου 2022, σελ. 4.
- 75 Βλ., για παράδειγμα, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 σχετικά με τις εξαγωγές όπλων: εφαρμογή της κοινής θέσης 2008/944/ΚΕΠΠΑ, P8_TA(2017)0344, 13 Σεπτεμβρίου 2017· Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα για τις εξαγωγές όπλων: εφαρμογή της κοινής θέσης 2008/944/ΚΕΠΠΑ, P9_TA(2020)0224, 17 Σεπτεμβρίου 2020.
- 76 The Greens/EFA, Draft regulation setting up a Union regime for the control of arms exports, 12 October 2021.
- 77 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 78 Βλ. Bromley Mark και Griffiths Hugh, «End-Use Certificates: Improving Standards to prevent Diversion», *SIPRI Insights on Peace and Security*, no. 2010/3, March 2010; Jacqmin Denis, «Certificat d'utilisateur final: une valeur ajoutée?», *Note d'analyse du GRIP*, 12 September 2018.
- 79 Βλ., για παράδειγμα, Bromley Mark, Héau Laurianne και Maletta Giovanna, «Post-Shipment On-Site Inspections: Multilateral Steps for Debating and Enabling Their Adoption and Use», *Έγγραφο πολιτικής SIPRI*, αριθ. 63, Οκτώβριος 2022, Verdebout Agatha, «CEP 8: Mauvais moment, mauvaise enceinte. Les débats sur les contrôles post-exportation dans le cadre du Traité sur le commerce des armes», *Note d'analyse du GRIP*, 20 June 2023.

Αποτροπή, αφοπλισμός και έλεγχος όπλων

Ο όρος «έλεγχος όπλων» ορίζεται ως «οι διεθνείς περιορισμοί στην ανάπτυξη, παραγωγή, αποθήκευση, διάδοση και χρήση φορητών όπλων, συμβατικών όπλων και όπλων μαζικής καταστροφής».¹ Ο αφοπλισμός, ο οποίος περιλαμβάνει τη μείωση ή την εξάλειψη ορισμένων τύπων όπλων, θεωρείται συχνά ως ένα πιο προχωρημένο ή φιλόδοξο στάδιο της διαδικασίας ελέγχου των όπλων. Και τα δύο έχουν ως πρωταρχικό στόχο τον μετριασμό του κινδύνου ανάπτυξης όπλων με επιβλαβείς ανθρωπιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς και την ενίσχυση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας με τη μείωση της πιθανότητας συγκρούσεων. Ως εκ τούτου, οι δύο αυτές διαδικασίες μπορούν να θεωρηθούν ότι αντιτίθενται στην αποτροπή, ένα δόγμα και μια πολιτική που βασίζεται στην αξιόπιστη χρήση στρατιωτικής ισχύος – μεταξύ άλλων με τη διατήρηση πυρηνικών οπλοστασίων – προκειμένου να αποθαρρυνθούν οι αντίπαλοι από το να επιτεθούν.

Ιστορικά, αυτά τα τρία αλληλένδετα θέματα έχουν προσελκύσει σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον πολλών κομμάτων των Πρασίνων, ιδίως στη Δυτική Ευρώπη. Η ευρωπυραυλική κρίση, η οποία ξεκίνησε με την πρώτη ανάπτυξη σοβιετικών πυραύλων SS-20 κατά μήκος των δυτικών συνόρων της ΕΣΣΔ το 1977 και

έληξε με την υπογραφή της Συνθήκης για τις Πυρηνικές Δυνάμεις Μεσαίας Εμβέλειας το 1987, διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο για τη δημιουργία κομμάτων των Πρασίνων στο Βέλγιο και στη Γερμανία. Τα κόμματα αυτά τάχθηκαν σθεναρά κατά των πολιτικών ασφαλείας που βασίζονται στο δόγμα της πυρηνικής αποτροπής και υπέρ του αφοπλισμού καθώς και του ελέγχου των όπλων, γενικότερα. Ενώ όμως αυτό παραμένει ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα για τα «παλαιότερα» δυτικοευρωπαϊκά κόμματα, θα πρέπει, εξ αρχής, να σημειωθεί ότι αυτό δεν συμβαίνει εξίσου στα «νεότερα» κόμματα της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επομένως, η θέση τους σχετικά με την αποτροπή, τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των όπλων είναι λιγότερο εδραιωμένη.

Στο κεφάλαιο αυτό θα αξιολογήσουμε, επομένως, τις θέσεις των κομμάτων των Πρασίνων όσον αφορά την αποτροπή και τις προτάσεις τους για τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των εξοπλισμών υπό το πρίσμα των πρόσφατων διεθνών εξελίξεων. Η πρώτη ενότητα επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των θέσεων των Πράσινων για την πυρηνική αποτροπή. Πιστεύουν τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα ότι η πυρηνική αποτροπή είναι αποτελεσματική για τη

διατήρηση της ειρήνης και πιστεύουν ότι η ΕΕ την χρειάζεται για να επιτύχει τον στόχο της στρατηγικής αυτονομίας; Η δεύτερη εξετάζει τις πρωτοβουλίες για τον πυρηνικό αφοπλισμό, με έμφαση στη συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων (TPNW). Η τρίτη και τελευταία ενότητα διευρύνει το πεδίο της έρευνας εστιάζοντας στον έλεγχο των όπλων, ιδίως σε σχέση με τις στρατιωτικές χρήσεις των λεγόμενων «αναδυόμενων και ανατρεπτικών τεχνολογιών» (EDT).

Πυρηνική αποτροπή: λειτουργεί και τη χρειάζεται η ΕΕ;

Παρόλο που τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν ότι ένας κόσμος χωρίς πυρηνικά όπλα θα ήταν ασφαλέστερος, δεν έχουν τοποθετηθεί όλα στο θέμα της πυρηνικής αποτροπής. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα κόμματα που συγκροτήθηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και σε μια εποχή που ο κίνδυνος να ξεσπάσει πυρηνικός πόλεμος φαινόταν πιο μακρινός. Παρά το γεγονός ότι οι εντάσεις με τη Ρωσία και οι απειλές του Vladimir Putin για χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων στην Ουκρανία είχαν ως αποτέλεσμα η πυρηνική αποτροπή να βρεθεί και πάλι στο επίκεντρο των συζητήσεων για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, ο εκπρόσωπος του Možemo! που ερωτήθηκε, για παράδειγμα, ανέφερε ότι δεν είχαν ακόμη τον χρόνο να συζητήσουν διεξοδικά το ζήτημα αυτό στο κόμμα, μεταξύ άλλων επειδή δεν είχαν εσωτερικά γνώσεις γύρω από αυτό.²

Η στάση των ευρωπαϊκών χωρών και των πληθυσμών τους απέναντι στην πυρηνική αποτροπή γενικότερα βοηθά, επίσης, να γίνει κατανοητό γιατί το θέμα αυτό δεν

έχει συζητηθεί σε ορισμένα κόμματα των Πρασίνων. Μια μελέτη που δημοσιεύθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων (ECFR) το 2018 αναφέρει ότι, στην Κροατία, το ευρύ κοινό δεν θεωρεί την πυρηνική αποτροπή ως σημαντικό ζήτημα.³ Το ίδιο ισχύει και για την Ιταλία και τη Λιθουανία. Αντίθετα, στη μελέτη παρατηρείται ότι ο πληθυσμός της Πολωνίας είναι «υπέρ της πυρηνικής αποτροπής ως βασικού πυλώνα του NATO και της συμμαχίας με τις ΗΠΑ που υπερασπίζεται την Πολωνία έναντι της Ρωσίας». ⁴ Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όπου η πυρηνική αποτροπή εμφανίζεται ως ένα αποδεκτό «δόγμα», μπορεί να είναι δύσκολο ένα κόμμα να τοποθετηθεί γύρω από το θέμα αυτό ή ακόμη και να το εντάξει στα θέματα προς συζήτηση.

«Η πυρηνική αποτροπή είναι ο χειρότερος τρόπος αποτροπής του πυρηνικού πολέμου – πέραν όλων των άλλων. Για να το πω χωρίς καμία διάθεση ειρωνείας, πιστεύω ότι η πυρηνική αποτροπή είναι μια πραγματικά κακή λύση, αλλά είναι η μόνη λύση που έχουμε».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Vihreät

Μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα και έχουν τοποθετηθεί δημόσια όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της πυρηνικής αποτροπής, οι απόψεις διίστανται, ιδίως μετά το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία. Στη Λιθουανία, ο εκπρόσωπος του DSVL που ερωτήθηκε τάχθηκε υπέρ του «status quo». ⁵ Χωρίς να απορρίπτει την ανάγκη επανέναρξης των προσπαθειών αφοπλισμού στο μέλλον, η άποψή τους είναι του παρόντος «λειτουργεί». ⁶

Δανειζόμενοι τα διάσημα λόγια του Winston Churchill για τη δημοκρατία, οι Φινλανδοί Πράσινοι υποστηρίζουν επίσης ότι, στο στάδιο αυτό, η πυρηνική αποτροπή είναι πιθανώς «ο χειρότερος τρόπος αποτροπής ενός πυρηνικού πολέμου, πέραν όλων των άλλων», ή, για να το θέσουμε διαφορετικά, «είναι μια πραγματικά κακή λύση, αλλά είναι η μόνη λύση που έχουμε». ⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Φινλανδικό Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (FIIA), «τα

πυρηνικά όπλα ήταν ένας από τους παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση της Φινλανδίας» να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ, καθώς «η επιθετικότητα της Ρωσίας έδειξε πώς ένα πυρηνικά εξοπλισμένο κράτος μπορεί να αποκτήσει ελευθερία δράσης εναντίον μιας χώρας που δεν προστατεύεται από κάποια πυρηνική ομπρέλα». ⁸ Παρουσιάζει, ωστόσο, ενδιαφέρον το γεγονός ότι ο εκπρόσωπος του Vihreät που ερωτήθηκε ανέφερε ότι, αν είχαν την επιλογή, θα προτιμούσαν να τεθούν υπό την ευρωπαϊκή, στην προκειμένη περίπτωση τη γαλλική, ομπρέλα παρά υπό την ομπρέλα των Ηνωμένων Πολιτειών. ⁹

Σε χώρες όπου οι Πράσινοι ήταν ιστορικά πολύ επικριτικοί απέναντι στο δόγμα της πυρηνικής αποτροπής, ο πόλεμος στην Ουκρανία οδήγησε σε κάποιες αλλαγές ή/και στην εξέλιξη της ρητορικής τους. Στο Βέλγιο, ο εκπρόσωπος του Écolo που ερωτήθηκε υποστήριξε ότι η πυρηνική αποτροπή είναι ένα επικίνδυνο δόγμα που βασίζεται σε λανθασμένες υποθέσεις για τον ορθολογισμό

«Πιστεύω ότι η σημερινή κατάσταση στην Ευρώπη καταδεικνύει τον βαθμό στον οποίο η πυρηνική αποτροπή είναι περισσότερο θέμα πίστης παρά απτή πραγματικότητα».

Guillaume Defossé (Écolo),
Ιούνιος 2022

και ενθαρρύνει τη διάδοσή της με σκοπό τη διατήρηση μιας αξιόπιστης απειλής. ¹⁰ Στις 15 Ιουνίου 2022, ο βουλευτής Guillaume Defossé τόνισε το σημείο αυτό στην Επιτροπή Εθνικής Άμυνας του βελγικού ομοσπονδιακού κοινοβουλίου: «Η σημερινή κατάσταση στην Ευρώπη καταδεικνύει τον βαθμό στον οποίο η πυρηνική αποτροπή είναι περισσότερο θέμα πίστης παρά απτή πραγματικότητα. [...] Ζούμε στην κόψη του ξυραφιού τα τελευταία 80 χρόνια, και λαμβάνοντας υπόψη τα πολλά περιστατικά και ατυχήματα που συνέβησαν σε αυτό το διάστημα, μπορούμε να πούμε ότι το γεγονός ότι δεν είχαμε ακόμη πυρηνικό πόλεμο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην τύχη». ¹¹

Από την άλλη πλευρά, το Groen, αν και αναγνωρίζει ότι το δόγμα της πυρηνικής αποτροπής είναι προβληματικό, θεωρεί ότι το πυρηνικό οπλοστάσιο του ΝΑΤΟ αποτελεί εγγύηση της ασφάλειας για την Ευρώπη και αναγνωρίζει τη «νομιμότητά» του. ¹²

Η κανονικοποίηση της πυρηνικής αποτροπής και της πολιτικής μεταξύ των Πρασίνων

Ένας από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν παρατήρησε ότι υπάρχει μια τάση μεταξύ των ευρωπαϊκών κομμάτων των Πρασίνων προς την κανονικοποίηση τόσο της πολιτικής όσο και της στρατιωτικής χρήσης των πυρηνικών τεχνολογιών. Σημείωσε, ότι οι απόψεις όσον αφορά την πυρηνική ενέργεια έχουν αλλάξει, πολλοί τη θεωρούν πλέον ως μια βιώσιμη εναλλακτική λύση στα ορυκτά καύσιμα και ως ένα μέσο για τη διασφάλιση της ενεργειακής ανεξαρτησίας της Ευρώπης. Δεν αποτελεί πλέον ταμπού. Με βάση τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα, παρατήρησε ότι η κανονικοποίηση αυτή φαίνεται να χρωματίζει τις απόψεις των Πρασίνων για τα πυρηνικά όπλα, την αποτρεπτική τους λειτουργία και τον ρόλο τους στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφάλειας.

Η Γερμανία είναι μια ακόμα χώρα όπου η πυρηνική αποτροπή φαίνεται να έχει καταστεί ζήτημα διχασμού - ακόμη και εντός του ίδιου του κόμματος των Πρασίνων. Στο πρόγραμμά του για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, το κόμμα Die Grünen χαρακτήρισε το δόγμα της πυρηνικής αποτροπής «ξεπερασμένο».¹³ Ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε συμφώνησε.¹⁴ Ωστόσο, τον Ιανουάριο του 2021, ένας από

τους συμπροέδρους του Heinrich-Böll-Stiftung, του πολιτικού ιδρύματος των Πρασίνων της Γερμανίας, ήταν ένας από τους συνυπογράφοντες ενός εγγράφου που απευθυνόταν στη γερμανική κυβέρνηση με τίτλο «Περισσότερη φιλοδοξία, παρακαλώ!». Το έγγραφο, μεταξύ άλλων, καλούσε το Βερολίνο να ανανεώσει τη δέσμευσή του στην πυρηνική άμυνα του NATO, υποστηρίζοντας ότι «η πυρηνική ασπίδα των ΗΠΑ είναι απαραίτητη για όλες τις μη πυρηνικές χώρες του NATO

στην Ευρώπη» και ότι «θα πρέπει να υπάρχει για όσο διάστημα υπάρχουν πυρηνικά όπλα και ελλοχεύει η πυρηνική απειλή».¹⁵ Αυτό ερχόταν σε αντίθεση με την επίσημη θέση του κόμματος και προκάλεσε εσωτερική διαμάχη όταν κέρδισε την υποστήριξη ορισμένων πλευρών του κόμματος.¹⁶ Πιο πρόσφατα, τον Δεκέμβριο του 2023, ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των Πρασίνων Joschka Fischer τάχθηκε υπέρ της πυρηνικής αποτροπής σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Die Zeit,¹⁷ παρά το γεγονός ότι είχε υπογράψει επιστολή με την οποία ζητούσε από τα μη πυρηνικά μέλη του NATO να προσχωρήσουν στη συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων το 2020.¹⁸ Αυτό καταδεικνύει όχι μόνο τις διχογνωμίες στο εσωτερικό των Die Grünen, αλλά και το πώς ο πόλεμος στην Ουκρανία μπορεί κάλλιστα να οδήγησε σε μετατοπίσεις των θέσεων των Πρασίνων σχετικά με την πυρηνική αποτροπή.

«Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Ευρώπης Écologie-Les Verts: [...] απορρίπτει οποιαδήποτε ευρωπαϊκή διάδοση των γαλλικών πυρηνικών όπλων, τόσο από την άποψη της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης όσο και από την άποψη των σεναρίων χρήσης».

Les Écologistes, Οκτώβριος 2022

Μετά το Brexit, η Γαλλία είναι το μοναδικό κράτος της ΕΕ που διαθέτει πυρηνικά όπλα. Είναι, επίσης, το μόνο μέλος του NATO που έχει επιλέξει να μη συμμετέχει στην Ομάδα Πυρηνικού Σχεδιασμού του NATO προκειμένου να «διατηρήσει την πυρηνική του ανεξαρτησία».¹⁹ Η θέση των Γάλλων Πρασίνων παρουσιάζει επομένως ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Όπως και οι γαλλόφωνοι

ομόλογοί τους στο Βέλγιο, το Les Écologistes υποστηρίζει ότι «τα πυρηνικά όπλα αποτελούν κίνδυνο για την παγκόσμια ειρήνη» και «απορρίπτουν την ιδεολογία ότι η στρατιωτική πυρηνική ισχύς αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα στις συγκρούσεις».²⁰ Όπως υποδηλώνει αυτό, το Les Écologistes δεν είναι υπέρ της επέκτασης των πυρηνικών αποτρεπτικών ικανοτήτων της Γαλλίας στην υπόλοιπη ΕΕ.²¹ Αν και μπορεί να φαίνεται ότι έρχεται σε αντίθεση με τον ενθουσιασμό των Γάλλων Πρασίνων όσον αφορά την

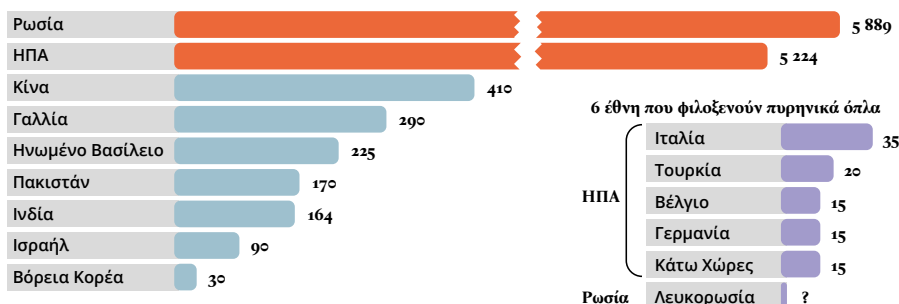
ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία και την επιθυμία τους να γίνει η ΕΕ πιο ανεξάρτητη αμυντικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες, η θέση αυτή συνάδει με την έντονη απόρριψη των πυρηνικών όπλων και την πεποίθησή τους ότι η πυρηνική αποτροπή είναι, από τη φύση της, προβληματική. Θεωρούν, επίσης, ότι μια τέτοια κίνηση θα ήταν ασυμβίβαστη με τις υποχρεώσεις της Γαλλίας βάσει της συνθήκης για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων (NPT). Ωστόσο, πιστεύουν, επίσης, ότι ο μόνος τρόπος να εγκαταλειφθεί η πυρηνική αποτροπή είναι σταδιακά.²² Πρέπει πρώτα να απονομιμοποιηθεί, και οι Πράσινοι μπορούν να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στη διαδικασία αυτή - να εκφράσουν μια εναλλακτική θέση στη δημόσια σκηνή, ώστε να επιτρέψουν τη δημοκρατική επανοικειοποίηση των συζητήσεων γύρω από τη χρήση των πυρηνικών όπλων πέρα από τους στρατιωτικούς κύκλους και τους κύκλους των ειδικών.²³

Η TPNW: είναι κατάλληλη η στιγμή για τον πυρηνικό αφοπλισμό;

Στις 22 Ιανουαρίου 2021, μετά από δέκα χρόνια εντατικών προσπαθειών άσκησης πίεσης από την κοινωνία των πολιτών μέσω της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων (ICAN) και σχεδόν τέσσερα χρόνια μετά τη θέσπισή της το 2017, τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων (TPNW). «Αναγνωρίζοντας τις ηθικές επιταγές για πυρηνικό αφοπλισμό και τον επείγοντα χαρακτήρα της επίτευξης και διατήρησης ενός κόσμου χωρίς πυρηνικά όπλα, [...] εξυπηρετώντας τόσο τα εθνικά όσο και τα συλλογικά συμφέροντα ασφαλείας»,²⁴ η συνθήκη αυτή στοχεύει στην «πλήρη εξάλειψη των πυρηνικών όπλων».²⁵ Για τον σκοπό αυτόν, περιέχει έναν πλήρη κατάλογο απαγορεύσεων που συνδέονται με την ανάπτυξη, τις δοκιμές, την παραγωγή, την απόκτηση, την κατοχή, τη συγκέντρωση, τη χρήση και την απειλή χρήσης πυρηνικών όπλων, καθώς και με τη βοήθεια και την ενθάρρυνση αυτών των δραστηριοτήτων.²⁶

Μέχρι σήμερα, η συνθήκη αυτή έχει επικυρωθεί από 70 κράτη, εκ των οποίων τρία είναι μέλη της ΕΕ: την Αυστρία, την Ιρλανδία και τη Μάλτα.²⁷ Δύο άλλα – η Κύπρος και η Σουηδία – ψήφισαν υπέρ της συνθήκης στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, αλλά δεν την έχουν υπογράψει. Τα υπόλοιπα 22 κράτη, τα οποία παρεμπιπτόντως είναι, επίσης, μέλη του NATO, είτε καταψήφισαν τη συνθήκη (οι Κάτω Χώρες) είτε απουσίαζαν κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας.^{28, 29} Οι διατάξεις της TPNW είναι, στην πραγματικότητα, ασύμβατες με την πυρηνική πολιτική του NATO που βασίζεται στη διατήρηση μιας αξιόπιστης απειλής και στην εκτεταμένη αποτροπή, δηλαδή στην παροχή προστασίας σε μη πυρηνικά μέλη της συμμαχίας μέσω της ανάπτυξης πυρηνικών όπλων των ΗΠΑ στην ευρωπαϊκή ήπειρο (βλ. **εικόνα 15 παρακάτω**). Για τον λόγο αυτόν, η επίσημη θέση του NATO είναι ότι οι προσπάθειες αφοπλισμού πρέπει να καταβάλλονται εντός του λιγότερο αυστηρού πλαισίου της ΝΡΤ, λαμβάνοντας υπόψη το εξελισσόμενο διεθνές περιβάλλον ασφαλείας.³⁰

Εικόνα 15. Πυρηνικά οπλοστάσια ανά χώρα και η θέση των πυρηνικών όπλων που φιλοξενούνται σε άλλα κράτη

Πηγή: Διεθνής εκστρατεία για την κατάργηση των πυρηνικών όπλων
ICAN: (ICAN), ανακτήθηκε τον Ιανουάριο 2024

Πολλά από τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα, ιδίως στη Δυτική Ευρώπη, έχουν συμπεριλάβει στα πολιτικά τους προγράμματα και στις δηλώσεις πολιτικής τους τον στόχο να γίνουν κράτος παρατηρητής και τελικά συμβαλλόμενο μέρος της ΤΡΝW.³¹ Αυτό δεν ισχύει για τα κόμματα της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου, αν και ο πυρηνικός αφοπλισμός θεωρείται σημαντικός, η ΤΡΝW φαίνεται να έχει τύχει λιγότερης προσοχής. Αυτό είναι πιθανό να οφείλεται στους λόγους που επισημάνθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Ωστόσο, όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν ότι οι πολυμερείς διαδικασίες πυρηνικού αφοπλισμού πρέπει να

ξεκινήσουν εκ νέου. Αναγνωρίζουν, επίσης, ότι αυτό θα είναι δύσκολο όσο οι πέντε επίσημες πυρηνικές στρατιωτικές δυνάμεις, κυρίως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ρωσία και η Κίνα, αρνούνται να προσέλθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με καλή πίστη, ιδίως στο πλαίσιο των σημερινών γεωπολιτικών εντάσεων. «Ποιος θα ηγηθεί σε αυτό, και πώς μπορεί να συμβεί αν έχουμε έναν πόλεμο στον οποίο εμπλέκεται μια πυρηνική χώρα; Κανείς δεν θα ξεκινήσει τον αφοπλισμό αυτή τη στιγμή», υποστήριξε ο εκπρόσωπος του DSVL,³² ενώ ο εκπρόσωπος του Vihreät δήλωσε ότι «ο αριθμός των πυρηνικών όπλων στον κόσμο [δεν] θα μειωθεί μέχρι η Ρωσία και οι ΗΠΑ να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι, και δεν κάθονται».³³

«[Η ΤΡΝW] αποτελεί προτεραιότητα πριν από την έναρξη του πολέμου. [...] Φυσικά, όμως, δεν θα ωφελούσε να διαφωνούμε δημοσίως με τις Ηνωμένες Πολιτείες για αυτό το ζήτημα αυτή τη στιγμή».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Die Grünen

Η ΤΡΝW και η πίεση της κοινωνίας των πολιτών

Για έναν από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν, το όραμα της ΤΡΝW είναι ένα όραμα που αξίζει να το υποστηρίξουμε, αλλά δεν είναι ρεαλιστικό. Τόνισε ότι κράτη όπως η Ρωσία και η Κίνα δεν αντιμετωπίζουν την ίδια πίεση από την εγχώρια κοινωνία των πολιτών να επικυρώσουν την ΤΡΝW και να εμπλακούν στον πυρηνικό αφοπλισμό και τον έλεγχο των όπλων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι η Ρωσία και η Κίνα δεν έχουν επικυρώσει ακόμη τη Συνθήκη για την Απαγόρευση των Ναρκών Κατά Προσωπικού (1997) ή τη Σύμβαση για τα Πυρομαχικά Διασποράς (2008). Κατά τη γνώμη του, οι Πράσινοι θα πρέπει να το λάβουν αυτό υπόψη τους όταν συζητούν σχέδια και οράματα για τον πυρηνικό αφοπλισμό. Αντί να επιμένουμε στην ΤΡΝW, το να επικεντρώσουμε τις προσπάθειες στην ΝΤΡ (στην οποία η Ρωσία και η Κίνα είναι και οι δύο συμβαλλόμενα μέρη) θα μπορούσε να αποτελέσει μια καλύτερη οδό για να προχωρήσουμε και να αναπτύξουμε έναν αξιόπιστο διάλογο για τον πυρηνικό αφοπλισμό.

Δεδομένης της δυσκολίας επανεκκίνησης του πολυμερούς αφοπλισμού στο σημερινό περιβάλλον, το ερώτημα είναι, επομένως, αν τα ευρωπαϊκά κράτη μπορούν να λάβουν μονομερή μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση. Οι απόψεις διίστανται. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, ο εκπρόσωπος του κόμματος Die Grünen παραδέχθηκε ότι, ενώ η προσχώρηση στην TPNW περιλαμβανόταν στο πρόγραμμα του κόμματος για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021 και «αποτελούσε προτεραιότητα πριν από την έναρξη του πολέμου», «η μονομερής εγκατάλειψη του παιχνιδιού των πυρηνικών αυτή τη στιγμή δεν θα βοηθούσε».³⁴ Αν και θεωρούσε τη συμμετοχή της Γερμανίας στις δύο μέχρι σήμερα Συναντήσεις των Κρατών Μελών της Σύμβασης TPNW ως παρατηρητή ως «πολύ καλό σύμβολο», ο εκπρόσωπος υποστήριξε, επίσης, ότι η Ευρώπη πρέπει να αποφύγει να δείξει δημοσίως τη διάσταση απόψεων με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς αυτό θα εξυπηρετούσε μόνο τα σχέδια του Vladimir Putin.³⁵ Από την άποψη αυτή, οι πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν διαφωνία εντός της Συμμαχίας θα ήταν προτιμότερο να αποφεύγονται. Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι σαφές αν η δήλωση που περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα του κόμματος για το 2021, σύμφωνα με την οποία «απορρίπτεται η τοποθέτηση νέων πυραύλων μεσαίου βληνεκούς στην ευρωπαϊκή ήπειρο»,³⁶ συμπεριλαμβανομένης της αεροπορικής βάσης Büchel (η οποία φιλοξενεί τα αμερικανικά πυρηνικά όπλα που είναι εγκατεστημένα

στο γερμανικό έδαφος), εξακολουθεί να είναι επίκαιρη.

«Για χάρη της ειρήνης και της σταθερότητας, θέλουμε διεθνώς δεσμευτικούς κανονισμούς σχετικά με την αυτονομία στα οπτικά συστήματα και τη διεθνώς δεσμευτική απονομιμοποίηση και απαγόρευση εφαρμογών που παραβιάζουν τις αρχές της ηθικής και του διεθνούς δικαίου. Το ίδιο ισχύει και για τα ψηφιακά όπλα, όπως το λογισμικό επιθέσεων και κατασκοπείας. Η Γερμανία και η ΕΕ πρέπει να αναλάβουν εδώ ηγετικό ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο. Προκειμένου να αποτραπεί η στρατιωτικοποίηση του διαστήματος, θέλουμε να θεσπιστούν προηγμένοι, διεθνώς δεσμευτικοί κανόνες».

Die Grünen, 2021

Στην ίδια κατεύθυνση, αλλά με κάπως διαφορετικό τόνο, το Vihreät στη Φινλανδία και το Groen στο Βέλγιο αναγνωρίζουν, επίσης, την ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι πολιτικές και οι θέσεις του NATO. Ο εκπρόσωπος του Vihreät, το οποίο συμπεριέλαβε, επίσης, την προσχώρηση στην TPNW στο πρόγραμμά της για τις βουλευτικές εκλογές του 2023, παραδέχεται ότι το κόμμα δεν διαθέτει «χάρτη πορείας» για την επικύρωση της TPNW και ότι «στην πραγματικότητα, αυτό θα απαιτούσε την παύση των εχθροπραξιών στην Ουκρανία».³⁷ Το Vihreät γνωρίζει, επίσης, πολύ καλά ότι το γεγονός ότι η Φινλανδία εντάχθηκε στο NATO τον Απρίλιο του 2023 έχει επιβάλει νέους περιορισμούς. Τον Ιούλιο του 2022, η κυβέρνηση – στην οποία συμμετείχαν τότε και οι Πράσινοι – δήλωσε ότι η Φινλανδία θα διατηρήσει «το υψηλό προφίλ της σε θέματα αφοπλισμού, συμπεριλαμβανομένου του πυρηνικού

αφοπλισμού, χωρίς να αμφισβητήσει τον ρόλο της πυρηνικής αποτροπής του NATO».³⁸ Την ίδια χρονιά, αντί της συνήθους αποχής της, η Φινλανδία ψήφισε κατά του ετήσιου ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ αποδεχόμενη την TPNW και καλώντας τα κράτη να την υπογράψουν, να την επικυρώσουν ή να προσχωρήσουν σε αυτήν.³⁹

Στο Βέλγιο, οι εκπρόσωποι του Groen που ερωτήθηκαν δήλωσαν ότι ήταν υπέρ της επικύρωσης της TPNW και «πολύ χαρούμενοι»

που το Βέλγιο συμμετείχε στη Συνάντηση των Κρατών Μελών του 2023 ως παρατηρητής, αλλά ότι, ως μέλος του NATO, το Βέλγιο δεν θα μπορούσε εκ των πραγμάτων να γίνει συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης.⁴⁰

Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι οι φινλανδικές και ολλανδικές καταγωγής Βέλγοι Πράσινοι πιστεύουν ότι τα ευρωπαϊκά κράτη δεν μπορούν να προβούν σε ενέργειες προς τον πυρηνικό αφοπλισμό. Ο φινλανδικός κυβερνητικός συνασπισμός στον οποίο συμμετείχαν οι Πράσινοι, για παράδειγμα, δέχθηκε να συμμετάσχει στον πυρηνικό σχεδιασμό και στις επιχειρήσεις υποστήριξης του NATO, αλλά έθεσε όριο στην αποδοχή όπλων στο έδαφός του.⁴¹ Το πολιτικό πρόγραμμα του Vihreät για το 2023 αναφέρει, επίσης, ότι θα επιδιώξει να διατηρήσει «τη Φινλανδία και τις σκανδιναβικές χώρες απαλλαγμένες από πυρηνικά όπλα».⁴²

Η απομάκρυνση των αμερικανικών τακτικών πυρηνικών κεφαλών Β61 που φιλοξενούνται στην αεροπορική βάση Kleine Brogel αποτελούσε, επίσης, ανέκαθεν βασικό στόχο των Βέλγων Πρασίνων. Επισήμως, το Groen υποστηρίζει ότι τα όπλα αυτά πρέπει να απομακρυνθούν,⁴³ αλλά σύμφωνα με τους εκπροσώπους που ερωτήθηκαν, το κόμμα επεξεργάζεται τώρα μια πρόταση για τη μείωση του αριθμού τους και αντικαθίσταται στην προβλεπόμενη αντικατάστασή τους με πιο σύγχρονες βόμβες Β61-12.⁴⁴ Ενώ το Écolo συμφωνεί, θεωρεί ότι αυτή είναι η ελάχιστη δυνατή θέση. Κατά την άποψή του, οι αμερικανικές τακτικές πυρηνικές κεφαλές πρέπει να απομακρυνθούν, καθώς η παρουσία τους συνιστά παραβίαση της ΝΡΤ,⁴⁵ η οποία προβλέπει ότι «κάθε κράτος που δεν διαθέτει πυρηνικά όπλα και είναι συμβαλλόμενο μέρος της Συνθήκης αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην αποδέχεται τη μεταφορά πυρηνικών όπλων από κανέναν».⁴⁶ Επίσης, πιστεύουν ότι, καθώς τα όπλα αυτά είναι εγκατεστημένα στο πλαίσιο διμερούς συμφωνίας μεταξύ του Βελγίου και των Ηνωμένων Πολιτειών, η απομάκρυνσή τους

δεν είναι ασυμβίβαστη με τη δέσμευση της χώρας έναντι του NATO.^{47, 48} Στην Ιταλία, το Euroopa Verde δεν φαίνεται να τηρεί αυστηρή στάση όσον αφορά τα αμερικανικά πυρηνικά όπλα που είναι εγκατεστημένα στις αεροπορικές βάσεις Aviano και Ghedi. Οι Ιταλοί Πράσινοι δεν είναι ενθουσιασμένοι με την παρουσία τους, αλλά το ζήτημα φαίνεται λιγότερο σημαντικό από ότι στο Βέλγιο, όπου, όπως προαναφέρθηκε, η κρίση των ευρωπυραύλων έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία των κομμάτων των Πρασίνων της χώρας.⁴⁹ Δεν αναφέρεται, για παράδειγμα, στα προγράμματα ή τις πολιτικές δηλώσεις των κομμάτων. Ένας από τους εκπροσώπους του Euroopa Verde που ερωτήθηκε εξήγησε ότι τα όπλα αυτά αναπτύχθηκαν πολύ πριν παγιωθεί η πολιτική οικολογία στην Ιταλία. Όπως η ένταξη στο NATO θεωρείται αυτονόητη, έτσι και η παρουσία των Β61 είναι, σε κάποιο βαθμό, αυτονόητη.⁵⁰

Πυρηνικός (αφ)οπλισμός και το δίλημμα της ευρωπαϊκής ασφάλειας

Βασιζόμενος στην αρχή του διλήμματος όσον αφορά την ασφάλεια που αναφέρθηκε ήδη στην *άποψη των ειδικών αριθ. 9*, ο ίδιος ειδικός σημείωσε ότι η λογική αυτή ισχύει, επίσης, όσον αφορά τον πυρηνικό αφοπλισμό. Στόχος του πυρηνικού αφοπλισμού και του ελέγχου των όπλων είναι γενικότερα να λειτουργήσουν ως μέτρα οικοδόμησης της εμπιστοσύνης που μπορούν να αντιμετωπίσουν το δίλημμα της ασφάλειας. Η πρόκληση όμως έγκειται στην εξεύρεση μιας ισορροπίας που να ανταποκρίνεται στις εύλογες ανησυχίες των κρατών για την ασφάλεια και ταυτόχρονα να μειώνει τους κινδύνους που συνδέονται με τα πυρηνικά όπλα.

Από την άποψη αυτή και εξετάζοντας τις τρέχουσες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον ασφαλείας, τα ευρωπαϊκά κράτη (και τα κόμματα των Πρασίνων) θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι κινήσεις όπως η ανάπτυξη νέων εκσυγχρονισμένων πυρηνικών κεφαλών των ΗΠΑ σε ευρωπαϊκό έδαφος θα εκληφθούν πιθανότατα ως απειλή από τη Ρωσία, γεγονός που με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει το Κρεμλίνο να υιοθετήσει μια ακόμη πιο επιθετική στάση, εκτός από το ότι θα περιπλέξει τις όποιες διπλωματικές προσπάθειες για την επανέναρξη των πολυμερών συζητήσεων για τον αφοπλισμό. Ένα καλό παράδειγμα αποτελούν οι πρόσφατες δηλώσεις του Πολωνού Προέδρου Andrzej Duda, σύμφωνα με τις οποίες η Πολωνία θα ήταν έτοιμη να φιλοξενήσει πυρηνικά όπλα των ΗΠΑ στο έδαφός της, εάν το NATO επιθυμούσε να ενισχύσει την ανατολική πλευρά του. Μάλιστα, μετά τις δηλώσεις αυτές, η Ρωσία ανέφερε αμέσως ότι «θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα αναπαικτών για να εγγυηθεί την ασφάλειά [της]» σε περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο.⁵¹

Στο πλαίσιο αυτό, ένας άλλος ειδικός επισήμανε ότι, ιστορικά, ορισμένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα όσον αφορά τον αφοπλισμό επιτεύχθηκαν σε στιγμές αυξημένης έντασης. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν οι συνομιλίες για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων (SALT) που οδήγησαν στη θέσπιση της Συνθήκης για την Αντιβαλλιστική Πυραυλική Προστασία (ABM) το 1972 και της συνθήκης SALT II το 1979. Καταδεικνύουν τη σημασία της διατήρησης ανοικτών διαύλων επικοινωνίας και της γνώσης των ανησυχιών των άλλων κρατών για την ασφάλεια.

Καθώς η Γαλλία διαθέτει τα δικά της μέσα πυρηνικής αποτροπής και το γεγονός ότι είναι συντονισμένη με το NATO αλλά ανεξάρτητη από αυτό, το ζήτημα του αφοπλισμού τίθεται με κάπως διαφορετικούς όρους. Αν και το πυρηνικό της οπλοστάσιο είναι σημαντικά μικρότερο από εκείνο των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας (βλ. [εικόνα 15](#)), η Γαλλία έχει τη δυνατότητα να αναλάβει ρόλο-κλειδί στις διεθνείς προσπάθειες πυρηνικού αφοπλισμού. Το Les

Écologistes απήυθνε έκκληση στη χώρα του να επιδείξει ηγετική ικανότητα - σε διεθνές επίπεδο, συμμετέχοντας σε συνομιλίες με άλλες πυρηνικές δυνάμεις χρησιμοποιώντας ως βάση την ΤΡΝW, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τα κράτη μέλη που έχουν ήδη επικυρώσει τη συνθήκη για να πείσουν την ίδια την ΕΕ να γίνει συμβαλλόμενο μέρος της.⁵² Μέχρι να ξεσπάσει σε πλήρη κλίμακα ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι Γάλλοι Πράσινοι επέμεναν ότι μια τέτοια πρωτοβουλία πρέπει

να συντονίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά τον Οκτώβριο του 2022 το κόμμα εξέδωσε πρόταση με την οποία «δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να ξεκινήσει μια πρωτοβουλία πυρηνικού αφοπλισμού σε γαλλικό επίπεδο χωρίς ευρωπαϊκή συναίνεση επί του θέματος και όταν οι συνθήκες θα είναι κατάλληλες».⁵³ Το ποιος ακριβώς είναι οι συνθήκες αυτές δεν είναι ξεκάθαρο. Σε κάθε περίπτωση, η προσθήκη αυτής της διευκρίνισης μειώνει την εντύπωση ότι οι Γάλλοι Πράσινοι έχουν πράγματι αλλάξει γνώμη για την ανάγκη μιας συντονισμένης ευρωπαϊκής προσέγγισης. Αυτό επιβεβαιώθηκε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων για την παρούσα μελέτη. Όσον αφορά το θέμα των αμερικανικών όπλων που είναι εγκατεστημένα στην Ευρώπη, οι εκπρόσωποι των κομμάτων που ερωτήθηκαν επέμειναν ότι πρέπει να αποσυρθούν. Ωστόσο, υπογράμμισαν επίσης ότι και η Ρωσία πρέπει να συμφωνήσει να μειώσει το οπλοστάσιό της και ότι, σε πνεύμα συνεργασίας, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ιδιαίτερα η θέση των κρατών μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.⁵⁴

Έλεγχος όπλων: πρέπει να ρυθμιστούν οι στρατιωτικές χρήσεις των νέων ανατρεπτικών τεχνολογιών;

Η λεγόμενη «τέταρτη βιομηχανική επανάσταση» – έκφραση που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ταχεία τεχνολογική πρόοδο του 21ου αιώνα – έχει προσδώσει μια νέα διάσταση στον έλεγχο των όπλων. Τα κράτη και οι βιομηχανίες, μέσω των στρατιωτικών τους προγραμμάτων E&A, έχουν αρχίσει να δίνουν όλο και μεγαλύτερη προσοχή στις αναδυόμενες και ανατρεπτικές τεχνολογίες (EDT), συμπεριλαμβανομένων της τεχνητής νοημοσύνης, της ρομποτικής, των τεχνολογιών του παγκόσμιου δορυφορικού συστήματος πλοήγησης (GNSS), της υπερηχητικής, των νέων προηγμένων υλικών, της βιοτεχνολογίας και

των τεχνολογιών κβαντικής υπολογιστικής, με την ελπίδα να προωθήσουν το δυναμικό τους, μεταξύ άλλων για την ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων. Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το ίδιο κάνει και η ΕΕ: οι δύο «οριζόντιες κατηγορίες δράσης» που προσδιορίστηκαν από το ΕΤΑ είναι οι ανατρεπτικές τεχνολογίες και οι καινοτόμες αμυντικές τεχνολογίες. Σύμφωνα με το αφήγημα της ΕΕ, τα κράτη μέλη υστερούν έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ρωσίας και της Κίνας. Ο Υπάτος Εκπρόσωπος της ΕΕ για τις Εξωτερικές Υποθέσεις Josep Borrell υποστηρίζει ότι η Ευρώπη πρέπει να προχωρήσει «πιο μακριά και πιο γρήγορα», αλλιώς υπάρχει κίνδυνος να διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο στον τομέα της άμυνας.⁵⁵

Η χρήση των EDT παρουσιάζει σημαντικές ηθικές και νομικές προκλήσεις. Οι κύριες ανησυχίες – όπως εκφράζονται από τους Ευρωπαίους Πράσινους – είναι η έλλειψη ανθρώπινου ελέγχου σε όπλα που είναι ικανά να αναζητούν, να εντοπίζουν και να εξουδετερώνουν στόχους αυτόνομα, η φυλετική προκατάληψη και το φαινόμενο του «μαύρου κουτιού», κατά πόσον τα αλγοριθμικά συστήματα μπορούν να σεβαστούν πολύπλοκες αρχές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, όπως η διάκριση και η αναλογικότητα και η έλλειψη σαφών κανόνων σχετικά με την ευθύνη και τη λογοδοσία σε περίπτωση αποτυχίας. Επίσης, υπάρχουν ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με το πώς η απανθρωποποίηση του πολέμου μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα συγκρούσεων. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε απάντηση στις ανησυχίες αυτές, ενέκρινε το 2018 ψήφισμα με το οποίο καλούσε την ΕΕ να αναλάβει ηγετικό ρόλο στις παγκόσμιες προσπάθειες ελέγχου των όπλων με σκοπό να θεσπιστεί ένα νομικά δεσμευτικό διεθνές μέσο για την ανάπτυξη θανατηφόρων αυτόνομων οπλικών συστημάτων (LAWS).⁵⁶ Η ομάδα των Πρασίνων/EFA διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σε αυτό. Ήταν μακράν η πλέον εκπροσωπούμενη ομάδα μεταξύ των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που κατέθεσαν

το ψήφισμα και κανένας εκπρόσωπος των Πρασίνων δεν το καταψήφισε ή απείχε.⁵⁷

Σε εθνικό επίπεδο, ο βαθμός στον οποίο τα κόμματα των Πρασίνων εκφράζουν τη θέση τους όσον αφορά τις EDT ποικίλλει. Για ακόμα μία φορά, η θέση των πλέον καθιερωμένων δυτικοευρωπαϊκών κομμάτων στο θέμα αυτό είναι πιο ανεπτυγμένη από ότι στα νεότερα κόμματα της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ο εκπρόσωπος του *Možemo!* που ερωτήθηκε, για παράδειγμα, δήλωσε ότι το θέμα αυτό δεν είχε ακόμη συζητηθεί στο κόμμα.⁵⁸ Αντίθετα, οι Πράσινοι στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Βέλγιο και τη Φινλανδία αναφέρουν όλοι την ανάγκη ρύθμισης της στρατιωτικής χρήσης των EDT, και ειδικότερα την προώθηση ή/και την επίτευξη της απαγόρευσης των LAWS.⁵⁹ Ο εκπρόσωπος του *Écolo* που ερωτήθηκε δήλωσε μάλιστα ότι η στρατιωτική χρήση των νέων τεχνολογιών μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει έναν από τους «μεγαλύτερους κινδύνους» για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.⁶⁰ Ως μέλη του σημερινού κυβερνητικού συνασπισμού, και τα δύο βελγικά κόμματα των Πρασίνων έχουν επιδείξει ιδιαίτερη ενεργητικότητα στο θέμα αυτό. Οι Πράσινοι εισήγαγαν πρόταση για την «ανάληψη πρωτοβουλίας όσον αφορά την ανάπτυξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου για τα πλήρως αυτόνομα οπτικά συστήματα, με σκοπό τη διεθνή απαγόρευση» στην κυβερνητική συμφωνία του 2020.⁶¹ Τρία χρόνια αργότερα, τον Μάιο του 2023, στη σύνοδο της Ομάδας Κυβερνητικών Εμπειρογνομώνων (GGE) για τα LAWS που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της συνόδου των Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης για Ορισμένα Συμβατικά Όπλα (CCW), το Βέλγιο δήλωσε επίσημα την υποστήριξή του στη διαπραγμάτευση ενός νομικά δεσμευτικού μέσου.⁶²

Η αυτοματοποίηση του πολέμου και η ανάγκη ρύθμισης της στρατιωτικής χρήσης των EDT

Από τα αυτόνομα μη επανδρωμένα αεροσκάφη έως τα οπλικά συστήματα με τεχνητή νοημοσύνη, αναφέρεται συχνά ότι το μέλλον του πολέμου βασίζεται στην τεχνολογία και την αυτοματοποίηση. Ενώ οι εξελίξεις αυτές προσφέρουν δυνητικά οφέλη - π.χ. αυξημένη ακρίβεια και μειωμένους κινδύνους για το στρατιωτικό προσωπικό, εγείρουν, επίσης, σημαντικές στρατηγικές, ηθικές και νομικές προκλήσεις που χρήζουν επείγουσας προσοχής. Οι κυριότερες από αυτές είναι το γεγονός ότι αποφάσεις ζωής και θανάτου αφήνονται σε μηχανές, η ικανότητά τους να σέβονται αποτελεσματικά πολύπλοκους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, όπως οι αρχές της διάκρισης μεταξύ αμάχων και της αναλογικότητας, καθώς και το ζήτημα της λογοδοσίας σε περίπτωση εγκλημάτων πολέμου.⁶³

Η εξάπλωση των αυτοματοποιημένων οπλικών συστημάτων μπορεί, επίσης, να απειλήσει να ανατρέψει τις παραδοσιακές έννοιες της αποτροπής και του ελέγχου της κλιμάκωσης: η ταχύτητα και η κλίμακα με την οποία μπορούν να λειτουργήσουν τα LAW εγείρουν το ζήτημα της ταχείας και ανεξέλεγκτης επιδείνωσης των συγκρουσιακών καταστάσεων, όπου οι αποφάσεις που λαμβάνονται από ανθρώπους μπορεί να είναι δύσκολο να συμβαδίσουν με τις ενέργειες των συστημάτων που λειτουργούν με τεχνητή νοημοσύνη.⁶⁴ Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένοι εμπειρογνώμονες έχουν, επίσης, προειδοποιήσει για τον αντίκτυπο των LAW στην πιθανότητα σύγκρουσης. Μειώνοντας το ανθρώπινο και πολιτικό κόστος του πολέμου, τα LAW ενδέχεται να ενθαρρύνουν τα κράτη (και τους μη κρατικούς φορείς) να καταφύγουν στη βία και να κατεβάσουν τον πήχη για την έναρξη μιας σύγκρουσης, αυξάνοντας έτσι τη διεθνή αστάθεια και ανασφάλεια.⁶⁵

Υπό το πρίσμα αυτό, πολλοί έχουν επισημάνει την επείγουσα ανάγκη να θεσπιστούν αυστηροί διεθνείς κανονισμοί που θα διέπουν τη στρατιωτική χρήση των EDT, συμπεριλαμβανομένων της προληπτικής απαγόρευσης των LAW και αυστηρών κατευθυντήριων γραμμών για τις στρατιωτικές δραστηριότητες E&A. Ένας από τους ερωτηθέντες ειδικούς υποστήριξε ότι τέτοιες κατευθυντήριες γραμμές θα μπορούσαν, επίσης, να είναι χρήσιμες για τη βιομηχανία, η οποία επί του παρόντος αντιμετωπίζει μια κατάσταση νομικής αβεβαιότητας. Πιο συγκεκριμένα, θα την βοηθούσαν να λάβει τεκμηριωμένες επενδυτικές αποφάσεις.

Μια άλλη προτεραιότητα όσον αφορά τον διεθνή έλεγχο των όπλων που αναφέρθηκε από πολλά από τα ερωτηθέντα κόμματα των Πρασίνων είναι η ανάγκη ρύθμισης του κυβερνοπολέμου. Θεωρούν ότι η άνοδος των υβριδικών απειλών – ιδίως η χρήση του κυβερνοχώρου για την πραγματοποίηση επιθέσεων σε βασικές υποδομές (νοσοκομεία, σταθμοί παραγωγής ενέργειας, συστήματα μεταφορών κ.λπ.) – αποτελεί σημαντική απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Πιστεύουν, επίσης, ότι η Ευρώπη δεν διαθέτει επί του

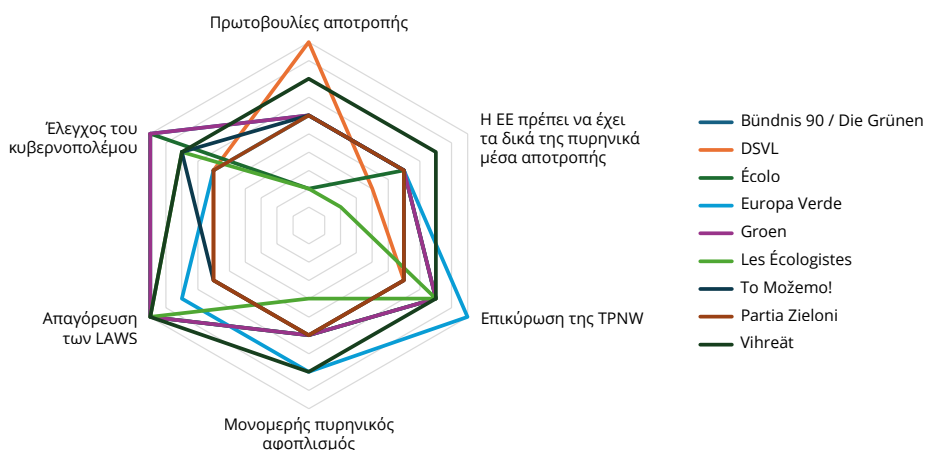
παρόντος ικανότητες κυβερνοάμυνας και, ως εκ τούτου, δεν είναι σε θέση να προστατευθεί αποτελεσματικά από κυβερνοεπιθέσεις.⁶⁶ Πέρα από την ενίσχυση των ικανοτήτων και την εκπαίδευση του προσωπικού, πολλά πράσινα κόμματα τάσσονται, επίσης, υπέρ της θέσπισης διεθνώς δεσμευτικών κανόνων όσον αφορά τη χρήση κακόβουλου λογισμικού ως ένα μέσο για τον μετριασμό αυτής της απειλής. Το θέμα αυτό αναφέρθηκε από τους εκπροσώπους των Groen, Écolo και Les Écologistes κατά τη διάρκεια των

συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα μελέτη και συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα των Die Grünen/Bündnis 90 για τις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021. Το τελευταίο αναφέρει ότι «για χάρη της ειρήνης και της ασφάλειας, θέλουμε διεθνώς δεσμευτικούς κανόνες σχετικά με την αυτονομία των οπλικών συστημάτων [...]. Το ίδιο ισχύει και για τα ψηφιακά όπλα, όπως το λογισμικό επιθέσεων και κατασκοπείας. Η Γερμανία και η ΕΕ πρέπει να αναλάβουν εδώ ηγετικό ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο».⁶⁷

Ένα τελευταίο θέμα στο οποίο το πολιτικό πρόγραμμα των Γερμανών Πρασίνων για το 2021 καλεί την ΕΕ να αναλάβει ηγετικό ρόλο είναι η θέσπιση διεθνώς δεσμευτικών κανόνων για την αποτροπή της στρατιωτικοποίησης του διαστήματος.⁶⁸ Οι διατάξεις

που περιέχονται σήμερα στη Συνθήκη για το Διάστημα του 1967, η οποία κατοχυρώνει την αρχή της ειρηνικής εξερεύνησης και απαγορεύει την τοποθέτηση σε γήινη τροχιά αντικειμένων που φέρουν όπλα μαζικής καταστροφής ή τη δημιουργία στρατιωτικών βάσεων ή εγκαταστάσεων σε ουράνια σώματα, θεωρούνται ξεπερασμένες υπό το πρίσμα των πρόσφατων τεχνολογικών εξελίξεων (π.χ. αντιδορυφορικοί πύραυλοι). Αν και πολλά κράτη συμφωνούν ότι πρέπει να θεσπιστούν νέοι κανόνες για τον περιορισμό των στρατιωτικών χρήσεων του διαστήματος, το 2013 οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε αδιέξοδο.⁶⁹

Εικόνα 16. Σύνοψη της άποψης των κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με την πυρηνική αποτροπή, τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των όπλων

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

Η πυρηνική αποτροπή και ο αφοπλισμός, εκτός από τον έλεγχο των εξοπλισμών γενικότερα, είναι θέματα μακρόχρονης σημασίας για πολλά πράσινα κόμματα στη Δυτική Ευρώπη, αλλά ήταν λιγότερο σημαντικά για τον καθορισμό της ταυτότητας των νεότερων πράσινων κομμάτων, ιδίως στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Αυτό έχει προκαλέσει, για άλλη μια φορά, αντικρουόμενες απόψεις (βλ. [εικόνα 16 παρακάτω](#)).

Τα κύρια σημεία διάστασης μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι τα εξής:

- **Πυρηνική αποτροπή:** Ορισμένα πράσινα κόμματα αναγνωρίζουν ότι η πυρηνική αποτροπή είναι ένα αναγκαίο κακό ως απάντηση στις γεωπολιτικές εντάσεις, ενώ άλλα απορρίπτουν σθεναρά αυτή την προσέγγιση ως αναποτελεσματική, στρατηγικά ελαττωματική και επικίνδυνη.
- **Μονομερή μέτρα αφοπλισμού:** Παρά τη συμφωνία ότι οι πολυμερείς διαδικασίες αφοπλισμού θα είναι πολύ δύσκολο να ξεκινήσουν εκ νέου με δεδομένες τις τρέχουσες εντάσεις, ορισμένα κόμματα υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη θα μπορούσε να κάνει μικρά μονομερή βήματα προς τον αφοπλισμό. Τέτοια βήματα μπορεί να είναι η εναντίωση στον εκσυγχρονισμό των αμερικανικών πυρηνικών κεφαλών που είναι εγκατεστημένες στο έδαφος της ΕΕ. Άλλα πιστεύουν ότι είναι σημαντικό να μην υπάρχει διχόνοια εντός του NATO και ότι, για λόγους ασφάλειας, θα πρέπει να συντασσόμαστε διαρκώς με την αποτρεπτική πολιτική της Συμμαχίας, καθώς και με την πολιτική εκτεταμένης αποτροπής.

Εντοπίζονται, επίσης, ορισμένα γενικά σημεία σύγκλισης, τα οποία είναι ιδίως τα εξής:

- **Προσήλωση στον αφοπλισμό:** Όλα τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα παραμένουν σταθερά προσηλωμένα στην αρχή και τον στόχο του αφοπλισμού, όπως επίσης και στον στόχο ενός κόσμου χωρίς πυρηνικά όπλα. Αν και πολλοί πιστεύουν ότι η προοπτική αυτή είναι μη ρεαλιστική βραχυπρόθεσμα, υποστηρίζουν τις προσπάθειες για την επανεκκίνηση του πολυμερούς αφοπλισμού σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.
- **Ρύθμιση των στρατιωτικών χρήσεων των EDT:** Αν και δεν αναφέρονται επίσημα όλα τα κόμματα στο θέμα αυτό, φαίνεται να υπάρχει γενική συμφωνία όσον αφορά την ανάγκη ρύθμισης της ανάπτυξης και χρήσης των EDT για στρατιωτικούς σκοπούς, ιδίως σε σχέση με τα LAWS και τις επιθετικές χρήσεις του κυβερνοχώρου.

Συστάσεις προς τα κόμματα των Πρασίνων με βάση τις απόψεις των ειδικών που συγκεντρώθηκαν:

- **Να επανεκτιμήσουν την κανονικοποίηση της πυρηνικής αποτροπής:** Να κάνουν ένα βήμα πίσω για να προβληματιστούν κριτικά σχετικά με την προοδευτική κανονικοποίηση τόσο της πυρηνικής ενέργειας ως βιώσιμης εναλλακτικής λύσης στα ορυκτά καύσιμα όσο και της πυρηνικής αποτροπής στις συζητήσεις τους.
- **Να επικεντρωθούν σε ρεαλιστικές οδούς αφοπλισμού:** Ενώ η πρόωθηση της TPNW έχει συμβολική σημασία, τα πράσινα κόμματα δεν πρέπει να ξεχνούν να συμμετάσχουν και

σε άλλα φόρουμ, όπως η NPT, τα οποία θα μπορούσαν να προσφέρουν μια πιο πρακτική οδό για την προώθηση των προσπαθειών πυρηνικού αφοπλισμού.

- **Να σκεφτούν το δίλημμα της ευρωπαϊκής πυρηνικής ασφάλειας:** Το δόγμα της εκτεταμένης αποτροπής του ΝΑΤΟ δεν θα πρέπει να γίνει αποδεκτό χωρίς πρώτα να διερωτηθούμε για τον ευρύτερο αντίκτυπό του στη δυναμική της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Η ανάπτυξη νέων ή/και εκσυγχρονισμένων πυρηνικών κεφαλών σε ευρωπαϊκό έδαφος θα μπορούσε να επιδεινώσει περαιτέρω τις εντάσεις με τη Ρωσία, οδηγώντας ενδεχομένως σε μια πιο επιθετική στάση της Μόσχας. Συνεπώς, τα βήματα προς τον πυρηνικό επανεξοπλισμό της Ευρώπης θα πρέπει να απορριφθούν.
- **Να διατηρήσουν ανοικτούς διαύλους επικοινωνίας για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης:** Ορισμένες από τις μεγαλύτερες συμφωνίες αφοπλισμού επιτεύχθηκαν σε περιόδους υψηλών εντάσεων, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία της διατήρησης ανοικτών διαύλων επικοινωνίας για την προώθηση των προσπαθειών αφοπλισμού και ελέγχου των όπλων. Κατά συνέπεια, τα πράσινα κόμματα θα πρέπει να υποστηρίζουν τη συνέχιση του διαλόγου, ακόμη και με τα «απείθαρχα» κράτη, προκειμένου να οικοδομηθεί εμπιστοσύνη.
- **Να υποστηρίξουν αυστηρούς κανόνες για τις στρατιωτικές χρήσεις των EDT:** Τα πράσινα κόμματα θα πρέπει να συνεχίσουν να υποστηρίζουν την καθιέρωση αυστηρών διεθνών κανόνων για τις στρατιωτικές χρήσεις των EDT, συμπεριλαμβανομένης της προληπτικής απαγόρευσης των LAW. Οι κανονισμοί αυτοί είναι απαραίτητοι για λόγους διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς και για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υποσημειώσεις

- 1 Kolodin Barry, "What is Arms Control", *Thought Co.*, 9 January 2020.
- 2 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Možemo! και του Partia Zieloni.
- 3 Lafont Rapnouil Manuel, Varma Tara, and Witney Nick, "Eyes tight shut: Ευρωπαϊκές στάσεις απέναντι στην πυρηνική αποτροπή", Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων (ECFR), 19 Δεκεμβρίου 2018.
- 4 Ομοίως. On Poland and nuclear deterrence, see also Kulesa Łukasz, "Weapons of Mass Debate – Polish Deterrence with Russia in the Line of Sight", *Institut Montaigne*, 6 July 2021.
- 5 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 6 Ομοίως.
- 7 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 8 Lavikainen Jyri et al., «NATO Nuclear Deterrence and Its Implications for Finland», *Φιλανδικό Ινστιτούτο Διεθνών Υποθέσεων (FIIA)*, άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2024.
- 9 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 10 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 11 Chambre des représentants de Belgique, Commission de la défense nationale, Compte-rendu intégral avec compte-rendu analytique traduit des intervenants, 15 June 2022, CRIV 55 COM 816, p. 40.
- 12 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen.
- 13 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 238.
- 14 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 15 Becker Benjamin et al., "More Ambition, Please!", *Atlantik-Brücke*, 18 January 2021.
- 16 Karnitschnig Matthew, "German Greens go nuclear over call to renew NATO vows", *Politico*, 23 January 2021.
- 17 Reinbold Fabian and Löwisch Georg, "Joschka Fischer: Ich schäme mich für unser Land", *Die Zeit Online*, 3 December 2023.
- 18 Arms Control Association (ACA), "Open Letter: In Support of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons", November 2020.
- 19 Μόνιμη αντιπροσωπεία της Γαλλίας στο NATO, «France and NATO – Presentation», τελευταία ενημέρωση 26 Ιουλίου 2019.

- 20 Europe Écologie-Les Verts, “Europe & Défense: construire l'Europe de la paix”, 2021, p. 3. See also Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, pp. 84-85.
- 21 Europe Écologie-Les Verts, “Europe & défense: construire l'Europe de la paix. L'Union européenne autonome et efficace”, Note de cadrage, 2022, p. 3.
- 22 Aïchi Leila, “Europe Écologie-Les Verts et la dissuasion nucléaire”, *Revue de défense nationale*, no. 782, 2015/7, pp. 145-149.
- 23 Ομοίως.
- 24 Συνθήκη για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Όπλων (TPNW), η οποία εγκρίθηκε στη Νέα Υόρκη, στις 7 Ιουλίου 2017 και τέθηκε σε ισχύ στις 22 Ιανουαρίου 2021, προοίμιο, παρ. 5.
- 25 Ομοίως, άρθρο 4.
- 26 Ομοίως, Άρθρο 1.
- 27 Μητρώο Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών (UNTR), Συνθήκη για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Όπλων – Κατάσταση, τελευταία πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2024.
- 28 Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη διαπραγμάτευση ενός νομικά δεσμευτικού μέσου για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων, Ψηφοφορία επί του σημείου 9: A/CONF.229/2017/L.3/Rev.1 – Draft treaty on the prohibition of nuclear weapons, 7 July 2017.
- 29 Η συνθήκη εγκρίθηκε με 122 ψήφους υπέρ, μία κατά και μία αποχή. Στην ψηφοφορία δεν παρευρέθηκαν συνολικά 68 πολιτείες.
- 30 NATO, «NATO's nuclear deterrence policy and forces», τελευταία ενημέρωση στις 30 Νοεμβρίου 2023.
- 31 Βλ. Vihreät, «Political programme of the Greens 2023-2027», 22 Μαΐου 2022, Bündnis 90/ Die Grünen, Γερμανία. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 238; Europe Écologie-Les Verts, “Europe & défense: construire l'Europe de la paix. L'Union européenne autonome et efficace”, Note de cadrage, 202 2, σελ. 3, Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 202, σελ. 83, Europa Verde, “È il momento di rinnovare la promessa dell'Europa”, άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 17 Ιανουαρίου 2024, Groen, “Internationaal: Ons standpunt”, τελευταία πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2024, Ecolo, “International et cooperation sud/nord”, Πρόταση αριθ. 8, άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση την 1η Φεβρουαρίου 2024.
- 32 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 33 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 34 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Die Grünen.
- 35 Ομοίως.
- 36 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 238.
- 37 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 38 Φινλανδική Κυβέρνηση, Υπουργείο Εξωτερικών, “Submission of Finland's letter of intent to the North Atlantic Treaty Organisation regarding Finland's accession to the North Atlantic Treaty”, 4 Ιουλίου 2022. Βλ. επίσης Pesu Matti και Juntunen Tapio, “Finland in a Nuclear Alliance. Recalibrating the Dual-Track Mindset on Deterrence and Arms Control”, *FIIA Briefing Paper*, no. 375, November 2023.
- 39 Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Επίσημα αρχεία της 46ης Ολομέλειας της 77ης Συνόδου, Νέα Υόρκη, 7 Δεκεμβρίου 2022, A/77/PV.46, σελ. 19.
- 40 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen.
- 41 O'Dwyer Gerard, “Finland refutes nuclear weapons 'siting' and reinforces border”, *DefenseNews*, 18 November 2022; “New member Finland to take part in NATO's nuclear planning”, *Reuters*, 13 April 2023.
- 42 Vihreät, “Political programme of the Greens 2023-2027”, 22 May 2022.
- 43 Groen, “Internationaal: Ons standpunt”, τελευταία πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2024.
- 44 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Groen.
- 45 Chambre des représentants de Belgique, Commission de la défense nationale, *Compte-rendu intégral avec compte-rendu analytique traduit des intervenants*, 15 June 2022, CRIV 55 COM 816, p. 40.
- 46 Συνθήκη Μη Διάδοσης Πυρηνικών Όπλων (NPT), η οποία εγκρίθηκε στο Λονδίνο, την Ουάσινγκτον και τη Μόσχα, την 1η Ιουλίου 1968 και τέθηκε σε ισχύ στις 5 Μαρτίου 1970, άρθρο 2.
- 47 Chambre des représentants de Belgique, *Le désarmement nucléaire – Rapport fait au nom de la Commission de la défense nationale par Wouter De Vriendt et Steven Creyelman*, Auditions, 3 December 2019, Doc 55 0833/00, p. 20.
- 48 Το επιχείρημα του NATO, ωστόσο, είναι ότι οι συμφωνίες για την κοινή χρήση πυρηνικών δημιουργήθηκαν πριν από την NPT. Επομένως, η νομιμότητα και η εγκυρότητά τους δεν επηρεάζονται από την NPT
- 49 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Europa Verde.
- 50 Ομοίως.

- 51 Chiappa Claudia, “Poland: We’re ready to host nuclear weapons”, *Politico*, 22 April 2024.
- 52 Europe Écologie-Les Verts, *Vivant – liberté, égalité, fraternité, biodiversité – Projet pour une République écologique*, 2021, pp. 84-85; Europe Écologie-Les Verts, “Europe & défense: construire l’Europe de la paix. L’Union européenne autonome et efficace”, Note de cadrage, 2022, p. 3. Βλ. επίσης Cramer Ben και Blanc Félix, “For a European Strategy for Nuclear De-Escalation”, *Green European Journal*, 9 Ιουλίου 2018.
- 53 Les Écologistes, “Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains”, Conseil fédéral, 1-2 October 2022, p. 4.
- 54 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Les Écologistes.
- 55 Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας: Ομιλία του Υπατού Εκπροσώπου/Αντιπροέδρου Josep Borrell στην ετήσια διάσκεψη, 7 Δεκεμβρίου 2021.
- 56 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα για τα αυτόνομα οπικά συστήματα, P8_TA(2018)0341, 12 Σεπτεμβρίου 2018.
- 57 Το ψήφισμα εγκρίθηκε με 566 ψήφους υπέρ, 47 κατά και 73 αποχές. Βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Συνοπτικά Πρακτικά – Αποτελέσματα ψηφοφοριών με ονομαστική κλήση – Παράρτημα*, 12 Σεπτεμβρίου 2018, P8_PV(2018)09-12(RCV)_EN, σημείο 26, σελ. 54.
- 58 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 59 Βλ., για παράδειγμα, Groen, “Internationaal: ons standpunt”, τελευταία πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2024, Vihreät, “Political programme of the Greens 2023-2027”, 22 Μαΐου 2022, Bündnis 90/Die Grünen, Γερμανία. *Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections*, 2021, σελ. 237, Écolo, “International et coopération sud/nord”, Πρόταση αριθ. 8, άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση την 1η Φεβρουαρίου 2024, Alleanza Verdi e Sinistra, *Programma Alleanza Verdi e Sinistra*, 2022, παρ. 13.
- 60 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 61 Βελγική Κυβέρνηση, *Accord de gouvernement*, 30 Σεπτεμβρίου 2020, σελ. 78.
- 62 Συνάντηση των Υψηλών Συμβαλλόμενων Μερών της CCW, GGE, *Δήλωση του Βελγίου*, 17 Μαΐου 2023.
- 63 Βλ., για παράδειγμα, Davison Neil, “A legal perspective: Autonomous weapon systems under international humanitarian law”, *UNODA Occasional Papers*, n°30, November 2017, pp. 5-18; Bruun Laura, “Autonomous weapon systems: what the law says – and does not say – about the human role in the use of force”, *Humanitarian Law & Policy*, 11 November 2011.
- 64 Βλ., για παράδειγμα, Horowitz Michael C., *When speed kills: Lethal autonomous weapon systems, deterrence and stability*, Abingdon, Routledge, 2021, Meier Michael W., “The strategic implications of lethal autonomous weapons”, Ohlin Jeans David (ed.), *Research Handbook on Remote Warfare*, Cheltenham, Edward Elgar, 2017, σελ. 443-478.
- 65 Βλ., για παράδειγμα, Sechser Todd S., Narang Neil and Talmadge Caitlin (eds.), *Emerging Technologies and International Stability*, Abingdon, Routledge, 2022.
- 66 Βλ. ενότητα 2.3.
- 67 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. *Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections*, 2021, p. 238.
- 68 Ομοίως.
- 69 Βλ. Button Kérian και Verdebout Agatha, “Le comportement responsable dans l’espace extra-atmosphérique: un principe à la hauteur de ses ambitions?”, *Eclairage du GRIP*, 5 Οκτωβρίου 2023.

Πολιτική προστασία, πολιτικός μιλιταρισμός και μη χρήση βίας

Η πολιτική προστασία, ο πολιτικός μιλιταρισμός και η μη χρήση βίας είναι έννοιες αλληλένδετες και ο ρόλος που διαδραματίζουν οι ένοπλες δυνάμεις στην κοινωνία και οι πολίτες στην ασφάλεια, την άμυνα και τις προσπάθειες ανθεκτικότητας είναι σημαντικός. Η πολιτική προστασία εστιάζει στη διασφάλιση της ζωής και της ευημερίας των πολιτών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Είτε ως αποτέλεσμα τρομοκρατικών επιθέσεων, της πανδημίας COVID-19 ή φυσικών καταστροφών, οι ένοπλες δυνάμεις καλούνται όλο και περισσότερο να υποστηρίξουν τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης στα κράτη μέλη της ΕΕ, πυροδοτώντας συζητήσεις για τον ρόλο του στρατού σε τέτοιες προσπάθειες. Ο πολιτικός μιλιταρισμός, από την άλλη, αναφέρεται στην ενσωμάτωση των στρατιωτικών αξιών στην κοινωνία, επεκτείνοντας ενδεχομένως τη στρατιωτική επιρροή πέρα από την άμυνα σε τομείς όπως οι υποδομές και η εκπαίδευση. Βασικός συντελεστής σε αυτό είναι η στρατιωτική θητεία. Η έννοια αυτή συζητείται και/ή αναβιώνει σήμερα σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ στο πλαίσιο της αυξημένης αντίληψης της Ρωσίας ως απειλής, γεγονός που οδηγεί σε ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο που πρέπει να διαδραματίσουν οι πολίτες στην άμυνα της εθνικής τους επικράτειας.¹ Στο σημερινό διεθνές πλαίσιο,

που χαρακτηρίζεται από κρίσεις και διάφορες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η συμβολή που μπορούν να έχουν οι αρχές της μη χρήσης βίας στην οικοδόμηση πιο ανθεκτικών κοινωνιών έχει μάλλον παραβλεφθεί.

Αυτό το τελευταίο κεφάλαιο επιχειρεί να αξιολογήσει τις θέσεις των Πράσινων κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με αυτά τα ζητήματα. Για τον σκοπό αυτόν, η πρώτη ενότητα εξετάζει τον ρόλο του στρατού, εστιάζοντας στην ανάπτυξη διπλών ικανοτήτων (στρατιωτικών και πολιτικών) στις ένοπλες δυνάμεις. Η δεύτερη ενότητα εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ πολιτών και στρατού, με ιδιαίτερη έμφαση στη στρατιωτική θητεία και τον δημοκρατικό (πολιτικό) έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων. Η τρίτη και τελευταία ενότητα διερευνά εναλλακτικές, μη βίαιες και πολιτικές προσεγγίσεις για την ασφάλεια και την άμυνα.

Ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στην κοινω- νία: η ανάγκη για διπλές ικανότητες;

Ο όρος «διπλή ικανότητα», στο πλαίσιο των ενόπλων δυνάμεων, αναφέρεται συνήθως

σε στρατιωτικές μονάδες, εξοπλισμό ή προσωπικό που διαθέτουν την ικανότητα να εκτελούν πολλαπλές λειτουργίες ή ρόλους, ανάλογα με τις απαιτήσεις μιας αποστολής ή την εξελισσόμενη φύση των απειλών. Είτε κατά τη διάρκεια υπερπόντιων επιχειρήσεων είτε σε εγχώριο επίπεδο, οι στρατοί καλούνται όλο και περισσότερο να εκτελούν καθήκοντα πέραν των παραδοσιακών ρόλων στο πεδίο μάχης, από τη διατήρηση της ειρήνης, την οικοδόμηση ικανοτήτων και την ανοικοδόμηση μετά από συγκρούσεις έως τη διανομή βοήθειας πολιτικής προστασίας, ανθρωπιστικής βοήθειας και ανακούφισης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και καταστροφών.

Μεταξύ των πλεονεκτημάτων της ανάπτυξης του στρατού για τέτοιες αποστολές είναι το γεγονός ότι οι στρατιώτες είναι συνήθως καλά εκπαιδευμένοι να αντιδρούν σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και να διενεργούν εκτιμήσεις κινδύνου. Ο στρατός διαθέτει, επίσης, δυνατότητες ταχείας ανάπτυξης, υλικοτεχνικής υποδομής (μεταφορές, επικοινωνίες, διαχείριση αλυσίδας εφοδιασμού, κινητά νοσοκομεία) και έρευνας και διάσωσης που μπορούν να εξασφαλίσουν έγκαιρη και αποτελεσματική ανταπόκριση. Υποστηρίζεται, επίσης, ότι η στρατιωτική παρουσία μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφαλείας που μπορεί να προκύψουν μετά από καταστροφές ή πολέμους, διευκολύνοντας την ταχεία διανομή της βοήθειας στους πληγέντες πληθυσμούς.

Ο ρόλος του στρατού δεν είναι ένα θέμα με το οποίο ασχολούνται συνήθως τα πράσινα κόμματα στα προγράμματα και τα έγγραφα πολιτικής τους. Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων που διεξήχθησαν για την παρούσα έκθεση, ορισμένα κόμματα δήλωσαν ότι, κατά τη γνώμη τους, ο στρατός θα πρέπει να διαδραματίζει μεγαλύτερο ρόλο στην αξιολόγηση/μείωση των κινδύνων (πρόληψη), καθώς και στην ανακούφιση από καταστροφές/κρίσεις και τη διαχείρισή τους

(αντίδραση) πέραν του παραδοσιακού ρόλου του στην εθνική άμυνα.

Η «προληπτική» πτυχή, όπως περιγράφεται από το Écolo, δίνει έμφαση στην ευαισθητοποίηση των ενόπλων δυνάμεων σχετικά με τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους. Οι ένοπλες δυνάμεις θα πρέπει, για παράδειγμα, να λαμβάνουν υπόψη την τοπική περιβαλλοντική κατάσταση (π.χ. συνθήκες ξηρασίας και πρόσβαση του τοπικού πληθυσμού σε νερό) όταν επιχειρούν στο εξωτερικό.² Ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε εξήγησε ότι οι «διπλές ικανότητες» θα πρέπει, επίσης, να περιλαμβάνουν «την προσαρμογή των αμυντικών θεσμών και πρακτικών στην κλιματική αλλαγή». Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο για τις στρατιωτικές δαπάνες, αυτό μπορεί να γίνει εάν οι ένοπλες δυνάμεις προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο μείωσης του αποτυπώματος άνθρακα και τις επενδύσεις που θα απαιτούσε αυτό.³

Η πρώτη διάσταση είναι σημαντική και για το Les Écologistes. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη δεδομένης της συχνής ανάπτυξης του γαλλικού στρατού στο εξωτερικό, ιδίως στην Αφρική. Ωστόσο, οι Γάλλοι Πράσινοι δεν περιορίζονται μόνο στο περιβάλλον. Αναφερόμενος στις αποτυχίες της επιχείρησης Barkhane (2014-2022) στην περιοχή του Σαχέλ, ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε υποστήριξε ότι το στρατιωτικό προσωπικό κλήθηκε να εκτελέσει πολιτικά καθήκοντα για τα οποία δεν ήταν κατάλληλα εξοπλισμένο.⁴ Υποστήριξε ότι οι ένοπλες δυνάμεις πρέπει να λάβουν επαρκή εκπαίδευση, ιδίως στις διεθνείς σχέσεις και τις κοινωνικές επιστήμες, ώστε να μπορέσουν να «κατανοήσουν τις κοινωνίες» στις οποίες επιχειρούν και, με τον τρόπο αυτό, να διεξάγουν καλύτερες εκτιμήσεις κινδύνου όσον αφορά τον αντίκτυπο των ενεργειών τους στην τοπική πολιτική και δυναμική.⁵ Οι γαλλικές στρατιωτικές επεμβάσεις θα είναι τότε τόσο πιο αποτελεσματικές στην επίτευξη των στρατηγικών τους στόχων όσο και λιγότερο πιθανό να επηρεάσουν αρνητικά την ασφάλεια στο πεδίο τόσο για τους

στρατιώτες όσο και για τους πολίτες. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο εκπρόσωπος του Partia Zieleni που ερωτήθηκε ανέφερε ότι ο στρατός θα μπορούσε να εκπαιδευτεί καλύτερα στη

χρήση «εργαλείων ήπιας ισχύος», δηλαδή εναλλακτικών, μη βίαιων μεθόδων πρόληψης, διαμεσολάβησης και επίλυσης συγκρούσεων.⁶

«Πολιτικοστρατιωτικές» δράσεις και τα συναφή προβλήματά τους

Η συμμετοχή του στρατού σε μη στρατιωτικές αποστολές, όπως για τη διατήρηση της ειρήνης, την ανάπτυξη ικανοτήτων, τη μετασυγκρουσιακή ανοικοδόμηση και συμφιλίωση και τη διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, έχει επικριθεί έντονα τις τελευταίες δεκαετίες.⁷ Οι ειδικοί επισημαίνουν ότι η παρουσία του στρατού μπορεί να κλιμακώσει τις εντάσεις αντί να τις κατευνάσει, ιδίως όταν η αποστολή πραγματοποιείται από μια πρώην αποικιακή δύναμη. Η ανάμειξη του στρατιωτικού με τον πολιτικό ρόλο μπορεί, επίσης, να θολώσει τα όρια της εξουσίας, εγείροντας ζητήματα σχετικά με τη δημοκρατική εποπτεία του στρατού, πέραν του ότι θέτει σε κίνδυνο τους εργαζόμενους στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας.

Οι ειδικοί που ερωτήθηκαν τόνισαν ότι τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να τα λάβουν όλα αυτά υπόψη τους, ιδίως εάν θεωρούν ότι η «συνολική ασφάλεια» εμπίπτει στην αρμοδιότητα των ένοπλων δυνάμεων. Η καλύτερη επιλογή, ωστόσο, θα ήταν πιθανώς να συνεχιστούν οι προσπάθειες που προσανατολίζονται σε αμιγώς πολιτικές αποστολές, όπως τονίζεται σε άλλα σημεία της παρούσας έκθεσης.

Τα μέτρα «αντίδρασης» αφορούν περισσότερο τον επικουρικό ρόλο του στρατού στις εγχώριες υπηρεσίες πολιτικής προστασίας, ιδίως όσον αφορά την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Αρκετά από τα Πράσινα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένα γεγονότα σε σχέση με τη διαμόρφωση των απόψεών τους για το θέμα αυτό. Ο εκπρόσωπος του Vihreät, για παράδειγμα, αναφέρθηκε στην κρίση του Έμπολα το 2014 και στο πώς ο στρατός των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν ο μοναδικός φορέας που ήταν σε θέση να λάβει αποτελεσματικά μέτρα έκτακτης ανάγκης για

την πρόληψη της εξάπλωσης του ιού.⁸ Κατά την άποψή του, αυτό έδειξε ότι η στρατιωτική εμπειρογνωμοσύνη μπορεί να είναι πολύτιμη

σε καταστάσεις κρίσης και ότι η διπλή αυτή ικανότητα αξίζει να αξιοποιηθεί: «Ο στρατός πρέπει να προετοιμαστεί για τη διαχείριση κρίσεων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής. Πρέπει να έχει επιχειρησιακές διαδικασίες».⁹ Ο εκπρόσωπος του Les Écologistes που ερωτήθηκε, τάχθηκε, επίσης, με σαφήνεια υπέρ της ανάπτυξης διπλών ικανοτήτων από τον

στρατό ώστε να μπορεί να παρέχει βοήθεια σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Για την ακρίβεια, πρότεινε τη δημιουργία ενός «νέου

«Ο στρατός πρέπει να προετοιμαστεί για τη διαχείριση κρίσεων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής. Πρέπει να έχει επιχειρησιακές διαδικασίες».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Vihreät

σώματος των ένοπλων δυνάμεων που θα επικεντρώνεται στην πολιτική προστασία και θα είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τη δύναμη κρούσης του στρατού για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών καταστροφών».¹⁰ Ωστόσο, ήταν δύσκολο να διαπιστωθεί αν πρόκειται για θέση του κόμματος ή για προσωπική του άποψη.

Η θέση του Έσοιο, από την άλλη πλευρά, είναι πολύ πιο εμπεριστατωμένη. Αναφερόμενος στις ξαφνικές πλημμύρες τον Ιούλιο 2021 στην περιοχή της Λιέγης, οι οποίες, εκτός από εκτεταμένες υλικές ζημιές, προκάλεσαν τον θάνατο 39 ανθρώπων, ο εκπρόσωπος που ερωτήθηκε υποστήριξε ότι αυτή η έκτακτη ανάγκη ανέδειξε την έλλειψη ετοιμότητας του βελγικού στρατού και την ανάγκη να ενισχυθεί η ικανότητά του να παρέχει «βοήθεια στο έθνος».¹¹ Αυτό ενσωματώθηκε αργότερα στο νέο στρατηγικό σχέδιο της κυβέρνησης για τη βελγική άμυνα, το σχέδιο STAR, τον Ιούνιο του 2022. Το έγγραφο αυτό αναφέρει ότι «οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε ευρωπαϊκό έδαφος, [...], η μεταναστευτική κρίση και πιο πρόσφατα η πανδημία COVID-19 και οι πλημμύρες του Ιουλίου 2021 έκαναν τους εθνικούς φορείς να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη για πιο ολοκληρωμένη συνεργασία»¹² και ότι «οι στρατιωτικές ικανότητες μπορούν, επίσης, να συμβάλουν πιο αποτελεσματικά και διατομεακά στην παροχή ασφάλειας, με την ευρύτερη έννοια του όρου, για τον τοπικό πληθυσμό».¹³

Στον αντίποδα, ο εκπρόσωπος του Možemo! υποστήριξε ότι η πολιτική προστασία πρέπει να παραμείνει υπό τον έλεγχο των πολιτικών υπηρεσιών και να διαχωριστεί αυστηρά

από τον στρατό. Προτεραιότητα, ενόψει της κλιματικής αλλαγής και των ακραίων καιρικών φαινομένων, θα πρέπει να είναι η προώθηση φιλόδοξων πολιτικών για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής καθώς και η ενίσχυση των δυνατοτήτων των πυροσβεστών, των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας και των υπηρεσιών δημόσιας υγείας και όχι η ανάθεση περισσότερων αρμοδιοτήτων στον στρατό.¹⁴ Ένα ζήτημα ανησυχίας φαίνεται να είναι ότι αυτό θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την εκτροπή βασικών πόρων από τις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας με το πρόσχημα ότι ο στρατός μπορεί να αναλάβει δράση σε περίπτωση πραγματικής έκτακτης ανάγκης. Η αυξημένη παρουσία των ενόπλων δυνάμεων στους δημόσιους χώρους θα μπορούσε, επίσης, να οδηγήσει στην κανονικοποίηση του στρατού ως συνιστώσας της πολιτικής ζωής. Η ανησυχία αυτή εκφράστηκε από τον εκπρό-

«Δεν πιστεύω ότι ο στρατός πρέπει να ασχολείται με τις συνέπειες των ακραίων καιρικών φαινομένων και της κλιματικής αλλαγής. Οι πυροσβέστες θα πρέπει να είναι οι υπεύθυνοι για τα θέματα αυτά. Οι πυροσβέστες πρέπει να υποστηριχθούν πολύ περισσότερο κατά την προσεχή περίοδο. Μπορεί επίσης να είναι ζωτικής σημασίας τώρα να χρηματοδοτηθούν ακόμη περισσότεροι».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Možemo!

σωπο του DSVL, ο οποίος υπογράμμισε την ευπάθεια της δημοκρατίας σε περιόδους κρίσης και την ανάγκη να αναλογιστούμε σε βάθος τον ρόλο που ανατίθεται στις ένοπλες δυνάμεις σε «κατάστασης έκτακτης ανάγκης».¹⁵

Συμμετοχή του στρατού σε αποστολές αντιμετώπισης καταστροφών

Ορισμένοι από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν, επισήμαναν την αίσθηση χρησιμότητας και εγγύτητας που ανέφεραν οι Γάλλοι στρατιωτικοί, για παράδειγμα, ότι ένωσαν κατά τη διάρκεια των αποστολών έκτακτης ανάγκης που πραγματοποιήθηκαν μετά τον τυφώνα Ίρμα (2017) στα γαλλικά υπερπόντια εδάφη. Αυτό συνέβαλε στη δημιουργία θετικών σχέσεων μεταξύ του στρατού και του άμαχου πληθυσμού. Υποστηρίχθηκε, επίσης, ότι η εμπειρογνωμοσύνη των στρατιωτικών φορέων στις τεχνικές ταχείας αντίδρασης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την ανταλλαγή πολύτιμων γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών με τις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας.

Από την άλλη πλευρά, επισημάνθηκε ότι τα προβλήματα επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών φορέων μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τη συνολική αποτελεσματικότητα των προσπαθειών παροχής βοήθειας.¹⁶ Ένας ειδικός με στρατιωτικό υπόβαθρο τόνισε ότι τα πράσινα κόμματα θα πρέπει να επιδιώξουν περαιτέρω διάλογο με τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας προκειμένου να ενισχύσουν τη θέση και τις γνώσεις τους επί του θέματος.

Είναι, επίσης, σημαντικό το γεγονός ότι οι ειδικοί που ερωτήθηκαν προειδοποίησαν, επίσης, ότι η παρουσία των ενόπλων δυνάμεων σε μη στρατιωτικές κρίσεις θα μπορούσε να οδηγήσει στη στρατιωτικοποίηση της διαχείρισης κρίσεων και, πέραν αυτού, της κοινωνίας στο σύνολό της. Επισημάνθηκε, επίσης, το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο η αυξημένη συμμετοχή του στρατού θα μπορούσε να επηρεάσει τη χρηματοδότηση των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας. Ένας ειδικός εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι τα αφηγήματα που αναφέρουν ότι ο στρατός είναι πιο αποτελεσματικός από τις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας στη διαχείριση κρίσεων θα πρέπει να συνοδεύονται από την παραδοχή ότι οι τελευταίες είναι επί μακρόν υποχρηματοδοτούμενες. Η πανδημία COVID-19 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του γεγονότος αυτού και δείχνει ότι η αναχρηματοδότηση των δημόσιων υπηρεσιών μπορεί να είναι πιο επωφελής μακροπρόθεσμα για την οικοδόμηση ανθεκτικών στις κρίσεις κοινωνιών.

Πολίτες και στρατός: μια αμοιβαία επωφελής σχέση;

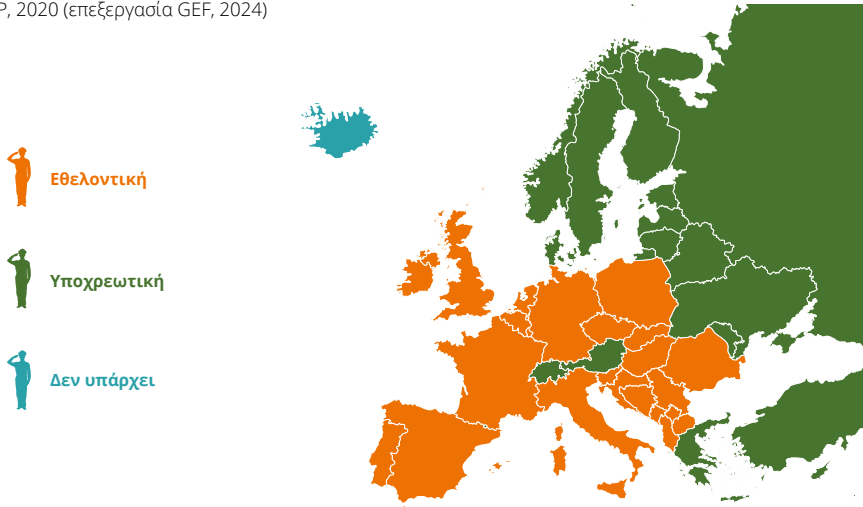
Στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία καταργήθηκε στις δεκαετίες του 1990 και του 2000. Η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014 και η πλήρους κλίμακας εισβολή της στην Ουκρανία το 2022 προκάλεσαν, ωστόσο, συζητήσεις σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες σχετικά με την ανάγκη επαναφοράς της. Ως αποτέλεσμα, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία επανήλθε ουσιαστικά στη Λιθουανία το 2015, στη Σουηδία το 2017 και, πιο πρόσφατα,

στη Λετονία το 2024. Σήμερα, σε οκτώ από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ ισχύει η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία (βλ. εικόνα 17 στην επόμενη σελίδα).

Τα κόμματα των Πρασίνων στην Ευρώπη έχουν ιστορικά αντιταχθεί στην υποχρεωτική στράτευση. Σε χώρες όπου εξακολουθούσε να υφίσταται, εκτός από το να υποστηρίζουν την κατάργησή της, συνηγορούσαν υπέρ της καθιέρωσης εναλλακτικών επιλογών πολιτικής θητείας και της δυνατότητας να είναι κάποιος αντρησησίας συνείδησης χωρίς να τιμωρείται.¹⁷

Εικόνα 17. Στρατιωτική θητεία στις ευρωπαϊκές χώρες

πηγή: BCBP, 2020 (επεξεργασία GEF, 2024)

Παρόλο που ο πόλεμος στην Ουκρανία επέφερε κάποια μετατόπιση των θέσεων των Πρασίνων σε θέματα ασφάλειας και άμυνας, πρόκειται για ένα θέμα στο οποίο τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν γενικά επιμείνει. Ο βαθμός στον οποίο θεωρούν ότι αυτό αποτελεί ζήτημα εξαρτάται, ωστόσο, από τον βαθμό στον οποίο συζητείται η επαναφορά της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας στην εκάστοτε χώρα τους.

Στην Ιταλία, για παράδειγμα, η κυβέρνηση Meloni πρότεινε την καθιέρωση μιας περιόδου εθελοντικής στρατιωτικής εκπαίδευσης 40 ημερών, πρόταση η οποία εγκαταλείφθηκε ωστόσο γρήγορα υπέρ της δημιουργίας μιας εφεδρείας 10.000 εκπαιδευμένων ανδρών και γυναικών.¹⁸ Στο Βέλγιο, αντίστοιχα, η επαναφορά της στρατιωτικής θητείας θεωρείται εξαιρετικά απίθανη. Αν και ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων, Ναύαρχος Michel Hofman, έχει αναφέρει την

ιδέα, δεν έχει συζητηθεί ποτέ σοβαρά σε πολιτικό επίπεδο.¹⁹ Τον Οκτώβριο του 2022, η Υπουργός Άμυνας Ludivine Dedonder (Σοσιαλιστικό Κόμμα) ανέφερε μάλιστα ότι «δεν ήταν ούτε στην ημερήσια διάταξη ούτε στο τραπέζι».²⁰ Το Écolo και το Groen, σε κάθε περίπτωση, παραμένουν αντίθετα στην υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και έχουν

παροτρύνει την ΕΕ, όπως και το Βέλγιο, να επιβάλλουν καθεστώς πρόσφυγα στους αντιρρησίες συνείδησης που προσπαθούν να διαφύγουν από τη Ρωσία για να αποφύγουν την αναγκαστική στράτευση για να πολεμήσουν στην Ουκρανία, δηλώνοντας ότι «η αντίρρηση συνείδησης είναι ανθρώπινο δικαίωμα».²¹ Ο εκπρόσωπος του Groen που ερωτήθηκε υποστήριξε, επίσης, ότι ο μόνος αποτελεσματικός στρατός είναι ένας επαγγελματικός στρατός, όπως δείχνει η εμπειρία της Ρωσίας στην Ουκρανία, και ότι η εκπαίδευση και ο κατάλληλος εξοπλισμός έχουν μεγαλύτερη σημασία από τους αριθμούς.²²

«Ως κόμμα, είμαστε πλήρως κατά της στρατιωτικής θητείας [...] αποτελεί επίσης μέρος της ιστορίας: στην πρώτη Γιουγκοσλαβία είχαμε υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και είδαμε τον βαθύ και ισχυρό πολιτιστικό αντίκτυπο που είχε [...] πιστεύουμε ότι η προώθηση της θητείας μεταξύ των νέων θα οδηγήσει στη στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Možemo!

Η αντίρρηση συνείδησης είναι (πράγματι) ανθρώπινο δικαίωμα

Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), η αντίρρηση συνείδησης είναι πράγματι ανθρώπινο δικαίωμα. Το Δικαστήριο θεωρεί, πιο συγκεκριμένα, ότι ο εξαναγκασμός ενός προσώπου να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις, όταν η άρνηση αιτιολογείται από σοβαρή και ανυπέρβλητη σύγκρουση μεταξύ της υποχρέωσης να υπηρετήσει στο στρατό και της συνείδησής του ή των βαθιών και γνήσιων θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεών του, αποτελεί παραβίαση του άρθρου 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας).²³ Οι Πράσινοι θα πρέπει, επομένως, να παραμείνουν σθεναρά προσηλωμένοι στην υπεράσπιση του δικαιώματος των ατόμων να επιλέγουν την αποχή από τη στρατιωτική θητεία, όπου κι αν βρίσκονται στην Ευρώπη.

Την ίδια θέση εκφράζουν, επίσης, το Partia Zieloni, το Die Grünen, το DSVL και το Možemo!²⁴ Στη Γερμανία, η συζήτηση για την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία επανήλθε στην ημερήσια διάταξη στα μέσα του 2022, αφού ο Ομοσπονδιακός Πρόεδρος Frank-Walter Steinmeier τάχθηκε υπέρ της επαναφοράς της υποχρεωτικής στρατιωτικής ή πολιτικής θητείας ως λύση στην έλλειψη προσωπικού στους κοινωνικούς τομείς και στην Bundeswehr (γερμανικός ομοσπονδιακός στρατός).²⁵ Πιο πρόσφατα, τον Φεβρουάριο του 2023, ο Γερμανός υπουργός Άμυνας Boris Pistorius (Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας - SPD) υποστήριξε ότι η κατάργηση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας ήταν «λάθος».²⁶ Ως μέλη του κυβερνητικού συνασπισμού, αυτό έφερε αναμφισβήτητα σε δυσάρεστη θέση το Die Grünen, το οποίο είχε ταχθεί υπέρ της κατάργησης της εθελοντικής στρατιωτικής θητείας στο πρόγραμμά του για τις εθνικές εκλογές του 2021.²⁷ Ερωτηθείς σχετικά με το θέμα, ο επικεφαλής του κόμματος Omid Nouripour ανέφερε ωστόσο ότι η στράτευση είναι δαπανηρή και περιττή και ότι αυτό που χρειάζεται η Bundeswehr είναι «εξειδικευμένο και καταρτισμένο προσωπικό».²⁸

Στη Λιθουανία, όπου το 2015 επανήλθε η υποχρεωτική εννεάμηνη στρατιωτική θητεία

για τους άνδρες πολίτες ηλικίας 18 έως 23 ετών, ο εκπρόσωπος του DSVL εξήγησε ότι το κόμμα είναι «ακόμα πολύ επιφυλακτικό» για δύο λόγους: πρώτον, επειδή «βλέπουμε ότι η στρατιωτική θητεία δεν εκτελείται αρκετά καλά: υπάρχει ακόμα μεγάλη έλλειψη καλά εξοπλισμένων επαγγελματιών» και δεύτερον, επειδή «η στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας είναι κάτι που δεν επιθυμούμε για το μέλλον».²⁹ Φόβοι για τη στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας εκφράστηκαν και από τους Κροάτες Πράσινους. Ο εκπρόσωπος του Možemo! εξήγησε ότι, «ως κόμμα, είμαστε πλήρως κατά της στρατιωτικής θητείας [...] αποτελεί, επίσης, μέρος της ιστορίας: στην πρώην Γιουγκοσλαβία είχαμε υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και είδαμε τον βαθύ και ισχυρό πολιτιστικό αντίκτυπο που είχε [...] πιστεύουμε ότι η προώθηση της θητείας μεταξύ των νέων θα οδηγήσει στη στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας».³⁰

Στη Γαλλία, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία καταργήθηκε το 1997 και αντικαταστάθηκε από ένα μάθημα ιθαγένειας («parcours citoyen») με έμφαση στην άμυνα. Όλοι οι Γάλλοι υπήκοοι ηλικίας μεταξύ 16 και 25 ετών υποχρεούνται να παρακολουθήσουν το *parcours*, το οποίο παραδίδει ο στρατός. Στόχος του, όπως προβλέπεται από τον νόμο, είναι να «ενισχύσει τον δεσμό

μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων και του έθνους, ευαισθητοποιώντας παράλληλα τους νέους στο καθήκον τους να συμβάλλουν στην άμυνα της χώρας τους.³¹ Ο εκπρόσωπος του Les Écologistes που ερωτήθηκε ανέφερε ότι δεν ήταν κατά βάθος εναντίον του *parcours*, αλλά πίστευε ότι θα έπρεπε, επίσης, να περιλαμβάνει «κρίσιμης σημασίας» πτυχές σχετικά με τη γαλλική στρατιωτική ιστορία και το αποικιακό παρελθόν της χώρας.³² Αντιθέτως, η καθιέρωση της καθολικής εθνικής υπηρεσίας («Service national universel» - SNU) το 2019, και ιδίως το σχέδιο του προέδρου Macron να ισχύει για όλους

τους εφήβους ηλικίας 15 έως 17 ετών από το 2026, έχει επικριθεί ευρέως από τους Γάλλους

«Βλέπουμε τον στρατό ως λειτουργικό μέρος του δημοκρατικού συστήματος [...] Έχουμε μια αρκετά λειτουργική κοινωνική σχέση με τις ένοπλες δυνάμεις, εν μέρει λόγω του συστήματος στράτευσης».

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Vihreät

Πράσινους. Η SNU περιλαμβάνει μια περίοδο ένστολης πολιτικής υπηρεσίας διάρκειας δύο εβδομάδων έως 12 μηνών υπό την εποπτεία του Υπουργείου Ενόπλων Δυνάμεων και του Υπουργείου Παιδείας. Το Les Écologistes θεωρεί ότι η SNU είναι μια μορφή μεταμφιεσμένης υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας.³³ Τη θεωρούν ως μια «αναγκαστική δέσμευση» που επιβάλλει σε μια «ολόκληρη

γενιά τη στρατιωτικοποίηση» χωρίς τη δυνατότητα αντίρρησης συνείδησης.³⁴

Γιατί η επαναφορά της στρατιωτικής θητείας θα ήταν αντιπαραγωγική

Σε άρθρο που δημοσιεύθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2022, οι πολιτικοί επιστήμονες Vincenzo Bove, Riccardo Di Leo και Marco Giani υποστηρίζουν ότι η επαναφορά της στρατιωτικής θητείας θα ήταν αντιπαραγωγική.³⁵ Επισημαίνουν ότι, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζεται συχνά, δεν υπάρχουν πειστικές αποδείξεις ότι η στράτευση ενισχύει την κοινωνική συνοχή και τον πατριωτισμό ή προάγει τις συναφείς με την ιδιότητα του πολίτη αξίες μεταξύ των νέων. Φαίνεται, επίσης, ότι όσοι έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία τους έχουν γενικά λιγότερη εμπιστοσύνη στους κρατικούς θεσμούς, πράγμα που σημαίνει ότι η στρατιωτική θητεία είναι αντιπαραγωγική για την οικοδόμηση ανθεκτικών δημοκρατικών κοινωνιών. Επιπλέον, οι συγγραφείς υπογραμμίζουν ότι το στρατιωτικό και ιδίως το τεχνολογικό τοπίο έχει εξελιχθεί σημαντικά από τότε που καταργήθηκε η στρατιωτική θητεία στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Συνεπώς, ο αριθμός των στρατιωτών είναι λιγότερο καθοριστικός για τη διασφάλιση της εδαφικής άμυνας από ότι ήταν κάποτε. Η επένδυση στην εκπαίδευση και την πρόσληψη άρτια καταρτισμένων επαγγελματιών φαίνεται, επομένως, να είναι πιο ενδεδειγμένη επιλογή.

Όπως τόνισε ο εκπρόσωπος του Les Écologistes που ερωτήθηκε, το ζήτημα αυτό είναι ακόμη πιο σημαντικό αν ληφθεί υπόψη η αδιαφάνεια που χαρακτηρίζει τον γαλλικό στρατό, ο οποίος συχνά αποκαλείται «grande muette» («ο μεγάλος βουβός»), και τη λειτουργία του. Υποστήριξε ότι οι ένοπλες δυνάμεις στη Γαλλία έχουν «διαχωριστεί από την υπόλοιπη κοινωνία» και δεν λογοδοτούν σε μεγάλο βαθμό για τις ενέργειές τους.³⁶ Κατά συνέπεια, θεωρείται υψίστης σημασίας ο εκδημοκρατισμός του στρατού, επιτρέποντας τον δημοκρατικό έλεγχο και τη δημόσια επανοικειοποίηση των θεμάτων ασφάλειας και άμυνας.³⁷ Μια αντίστοιχη άποψη απαντάται στο ομοσπονδιακό προεκλογικό πρόγραμμα του Die Grünen για τις εκλογές του 2021, το οποίο αναφέρει ότι «οι ομοσπονδιακές ένοπλες δυνάμεις πρέπει να αντανακλούν την ποικιλία και την ποικιλομορφία της κοινωνίας μας [...] οι ιδεολογίες μίσους και η ακροδεξιά συμπεριφορά είναι εντελώς ασύμβατες με την αποστολή [τους] [...]». Ως εκ τούτου, θα τις παρακολουθούμε και θα τις διερευνούμε αυστηρά και θα εξαλείψουμε κάθε τέτοιο φαινόμενο».³⁸

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι στη Φινλανδία, όπου η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική από τότε που η χώρα ανεξαρτητοποιήθηκε από τη Ρωσική Αυτοκρατορία το 1917, η στράτευση φαίνεται να θεωρείται μέρος της διαδικασίας εκδημοκρατισμού του στρατού. Όπως ανέφερε ο εκπρόσωπος του Vihreät που ερωτήθηκε: «Βλέπουμε τον στρατό ως λειτουργικό μέρος του δημοκρατικού συστήματος [...] Έχουμε μια αρκετά λειτουργική κοινωνική σχέση με τις ένοπλες δυνάμεις, εν μέρει λόγω του συστήματος στράτευσης».³⁹ Η αρχή της στράτευσης δεν αμφισβητήθηκε ποτέ ριζικά από το κόμμα.

Στη δεκαετία του 1990, ωστόσο, οι Φινλανδοί Πράσινοι αντιτάχθηκαν στην υποχρεωτική στράτευση των ανδρών και έκαναν

εκστρατεία για μια πολιτική εναλλακτική λύση ώστε οι νέοι, ανεξαρτήτως φύλου, θα μπορούσαν να επιλέξουν να εκτελέσουν τη θητεία τους σε τομείς όπως η άμυνα, η προστασία του περιβάλλοντος, η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη.⁴⁰ Ο εκπρόσωπος του Vihreät παραδέχθηκε ότι έκτοτε, ιδίως κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε έως οκτώ ετών, η συζήτηση εντός του κόμματος έχει αλλάξει κάπως και έχει πάρει μια πιο «μilitarιστική» τροπή.⁴¹ Στις 15 Δεκεμβρίου 2023, ο βουλευτής των Πρασίνων Atte Harjanne,

«Το ECPC θα πρέπει να αποτελέσει μέρος της πλατφόρμας [...] που θα αναδείξει μια νέα πολιτική ασφάλειας με χρήση ήπιας ισχύος και με επίκεντρο την πρόληψη και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων. Αυτό θα πρέπει να είναι μια περιφερειακή πρόταση των Πρασίνων, καθώς αυτοί ανέπτυξαν την αρχική πρόταση.

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του Europa Verde

για παράδειγμα, εξήγησε στο κοινοβούλιο ότι «η βάση της άμυνας της Φινλανδίας είναι η καθολική στράτευση και το υψηλό επίπεδο συμμετοχής στην εθνική άμυνα. Πρέπει να καταβάλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια για να τα διατηρήσουμε αυτά».⁴² Το πρόγραμμα του κόμματος για την περίοδο 2023-2027 αναφέρει επίσης ότι «οι Πράσινοι θέλουν να αναπτύξουν τη στράτευση και να διασφαλίσουν την αμυντική ικανότητα της Φινλανδίας υπό όλες τις συνθήκες».⁴³ Για τον σκοπό αυτό, το πρόγραμμα προτείνει τη μεταρρύθμιση του συστήματος καθιερώνοντας τη στρατιωτική θητεία σε γυναίκες εθελόντριες παράλληλα με τους στρατεύσιμους άνδρες, τη συντόμευση της μη στρατιωτικής θητείας ώστε η σχετική της διάρκεια να μην θεωρείται τιμωρητική, τη μη επιβολή κυρώσεων στους αντιρρησίες συνείδησης και την έναρξη έρευνας για τη στρατιωτική θητεία τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες.⁴⁴

Μη χρήση βίας: εναλλακτικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας;

Η μη χρήση βίας στην ασφάλεια και την άμυνα περιλαμβάνει τη χρήση ειρηνικών και μη στρατιωτικών μέσων για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων, την προώθηση της ασφάλειας και την άμυνα κατά των απειλών. Ενώ η ασφάλεια χωρίς τη χρήση βίας επικεντρώνεται στην προώθηση της ειρήνης, της σταθερότητας και της ασφάλειας στην κοινωνία και μεταξύ των κρατών, η άμυνα χωρίς τη χρήση βίας αφορά ειδικά την άμυνα του έθνους έναντι εξωτερικών απειλών χωρίς να βασίζεται στη στρατιωτική βία.

Και τα δύο μπορούν να συνδεθούν με την έννοια της συνολικής ασφάλειας, την οποία υποστηρίζουν σθεναρά τα πράσινα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα και στην οποία αναφερόμαστε σε αρκετές περιπτώσεις στην παρούσα έκθεση. Στην πρώτη ενότητα αυτού του κεφαλαίου, για παράδειγμα, ξεετάζεται η ανάγκη να αναπτύξουν οι ένοπλες δυνάμεις δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων και διαμεσολάβησης για να τις χρησιμοποιούν σε υπερπόντιες επιχειρήσεις. Επιπλέον, στο κεφάλαιο 1 υπογραμμίζεται η σημασία για τα πράσινα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα να προτιμάται η διπλωματία, η διαμεσολάβηση και η επίλυση συγκρούσεων έναντι της βίας σε επίπεδο κρατών μελών και ΕΕ. Η μη χρήση βίας εμφανίζεται ως αποτελεσματικότερος τρόπος αντιμετώπισης των περισσότερων «μη παραδοσιακών» απειλών, δηλαδή των παραγόντων που συμβάλλουν στη διεθνή αστάθεια που δεν είναι απαραίτητα στρατιωτικής φύσης, όπως η κλιματική αλλαγή.

Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν πράγματι μέρος μιας πολιτικής ασφάλειας χωρίς τη χρήση βίας, την οποία τα ευρωπαϊκά πράσινα κόμματα έχουν ιστορικά υπερασπιστεί, ιδίως σε επίπεδο ΕΕ. Το 1994, με φόντο τους πολέμους της Γιουγκοσλαβίας, ο Ιταλός ευρωβουλευτής των Πρασίνων και

ακτιβιστής της ειρήνης Alexander Langer εξέφρασε την ιδέα της δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Σώματος Πολιτικής Ειρήνης (ECPC).⁴⁵ Το σχέδιο εγκρίθηκε για πρώτη φορά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 1995 και έκτοτε συζητήθηκε αρκετές φορές, ενώ εγκρίθηκε και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2003, αλλά δεν έχει δει ακόμη το φως της δημοσιότητας. Αντ' αυτού, έχουν αναπτυχθεί μη στρατιωτικές αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ· 12 από τις 21 εν εξελίξει αποστολές και επιχειρήσεις είναι στην πραγματικότητα μη στρατιωτικές. Συνήθως στελεχώνονται από ένα μείγμα πολιτικού και στρατιωτικού προσωπικού. Τα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει αυτό επισημαίνονται στην [άποψη των ειδικών αριθ. 23](#).

Το ECPC, αντίθετα, θα είναι μια αμιγώς πολιτική δύναμη. Ανεξάρτητα από την ΚΠΑΑ, θα παρέιχε στην ΕΕ ένα πρόσθετο μέσο που θα επικεντρωνόταν αποκλειστικά στη μη βίαιη διαχείριση των συγκρούσεων. Το σώμα αυτό θα ασχολείται με ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η διαμεσολάβηση, η διαιτησία και η συμφιλίωση, η αποκατάσταση και η εδραίωση του κράτους δικαίου, η δημιουργία ικανοτήτων πολιτικής διοίκησης, η παροχή συμβουλών υψηλού επιπέδου, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανασυγκρότησης, και της εφαρμογής προγραμμάτων αφοπλισμού, αποστράτευσης και επανένταξης (DDR).⁴⁶ Θα συνεργάζεται με υφιστάμενους θεσμούς, όπως ο ΟΗΕ, η Αφρικανική Ένωση (ΑΕ) και άλλοι περιφερειακοί οργανισμοί ή ΜΚΟ, για να διασφαλίσει τη βιώσιμη ειρήνη μέσω ευέλικτης και ταχείας ανάπτυξης.

Στις 12 Ιανουαρίου 2024, υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο νέα πρόταση ψηφίσματος που καλεί το Συμβούλιο να δρομολογήσει το ECPC, η οποία υποστηρίχθηκε από έναν ευρύ συνασπισμό ευρωβουλευτών που περιλάμβανε από το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (ΕΛΚ) έως την ομάδα των Πρασίνων/ΕΦΑ. Υποστηρίζουν ότι το πλαίσιο αυτό θα καταστήσει την πολιτική διαχείριση κρίσεων της ΕΕ «τιο αξιόπιστη,

συνεκτική, αποτελεσματική, ευέλικτη και ορατή».⁴⁷

Σε εθνικό επίπεδο, το σχέδιο ECPC περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα του Les Écologistes για τις ευρωεκλογές του 2019.⁴⁸ Επιπλέον, οι Γάλλοι Πράσινοι τάχθηκαν επίσης υπέρ της δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Ειρήνης για την υλοστήριξη της εδραίωσης της μη στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών. Ο εκπρόσωπος

του Europa Verde αναφέρθηκε επίσης στο ECPC κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα μελέτη, τονίζοντας ότι «το ECPC θα πρέπει να αποτελέσει μέρος της πλατφόρμας [...] που θα προβάλλει μια νέα ήπια πολιτική ασφάλειας με επίκεντρο την πρόληψη των συγκρούσεων και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων. Αυτό θα πρέπει να είναι μια περιφερειακή πρόταση των Πρασίνων, καθώς αυτοί ανέπτυξαν την αρχική πρόταση».⁴⁹

Αναβίωση του σχεδίου ECPC

Η αναβίωση του σχεδίου ECPC σε επίπεδο ΕΕ θα απαντούσε σε ορισμένες από τις επικρίσεις που διατυπώθηκαν από τους ειδικούς που ερωτήθηκαν και οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με τις ειρηνευτικές μελέτες και την επίλυση συγκρούσεων όσον αφορά το γεγονός ότι οι Πράσινοι δεν δίνουν έμφαση στα μη βίαια εργαλεία για την αντιμετώπιση ζητημάτων διεθνούς ασφάλειας. Επέμειναν ότι η ανάγκη των Πρασίνων να συζητήσουν το ζήτημα της «ασφάλειας με τη χρήση ισχύος» δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να ξεχάσουν το ζήτημα της πολιτικής διαχείρισης κρίσεων. Η επανεκκίνηση του σχεδίου ECPC, με μεγαλύτερη όμως ένταση, θα μπορούσε επίσης να καταστήσει πιο συνεκτικές και αξιόπιστες τις συζητήσεις των Πρασίνων σχετικά με την ανάγκη η ΕΕ να ευνοήσει τις διπλωματικές και μη βίαιες μεθόδους για την πρόληψη των συγκρούσεων.

Το Europa Verde είναι επίσης το κόμμα με την πιο ολοκληρωμένη πρόταση για τη δημιουργία μηχανισμών άμυνας χωρίς τη χρήση βίας. Οι εκπρόσωποι του Les Écologistes και σε κάποιον βαθμό του Možemo! υπογράμμισαν επίσης την ανάγκη να γίνονται εγχώριες επενδύσεις για την ενίσχυση της ικανότητας των πολιτών να αναγνωρίζουν τις απειλές κατά της δημοκρατίας και να ενεργούν για την υπεράσπισή της. Αυτός είναι ένας βασικός τρόπος αντιμετώπισης των λεγόμενων «υβριδικών απειλών», όπως η χρήση του κυβερνοχώρου για την αποσταθεροποίηση των δημοκρατικών καθεστώτων και τον επηρεασμό των εκλογικών διαδικασιών στο εξωτερικό. Όπως εξήγησε ο εκπρόσωπος του Les Écologistes, «οι Πράσινοι έχουν σκεφτεί πολύ τη μη χρήση βίας και την πολιτική

αποτροπή ως μορφές αντίστασης που θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να αποτρέψουν ενδεχόμενες εισβολές εχθρών. [Ενώ] οι Πράσινοι πρέπει να εξοικειωθούν με την άμυνα (όπως νοείται παραδοσιακά), [...] πρέπει επίσης να δώσουμε στους συνομιλητές μας να καταλάβουν ότι μπορούμε να προσφέρουμε κάτι σε αντάλλαγμα».⁵⁰

Παρόλα αυτά, οι Ιταλοί Πράσινοι είναι το μόνο κόμμα που ερωτήθηκε και έχει συμπεριλάβει στο πρόγραμμά του συγκεκριμένο σχέδιο για την πολιτική άμυνα.⁵¹ Το πρόγραμμα που εξέδωσε το Alleanza Verdi e Sinistra για τις βουλευτικές εκλογές του 2022 ζητούσε την άμεση έγκριση του νομοσχεδίου με τίτλο «Another Defence is Possible» για τη σύσταση ενός υπουργείου μη ένοπλης και

μη βίαιης πολιτικής άμυνας (DCNAN)». ⁵² Το «Another Defence is Possible» ήταν μια εκστρατεία που ξεκίνησε το 2012 από έναν συνασπισμό ειρηνιστικών οργανώσεων, η οποία, το 2014, κατέληξε στην κατάθεση νομοσχεδίου λαϊκής πρωτοβουλίας («legge di iniziativa popolare») για την ίδρυση του DCNAN. ⁵³ Το νομοσχέδιο κατατέθηκε στο κοινοβούλιο το 2015 και εξετάστηκε από την Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων και την Επιτροπή Άμυνας το 2017, αλλά έκτοτε δεν έχει σημειωθεί περαιτέρω πρόοδος. ⁵⁴ Με βάση την ιδέα ότι «η υπεράσπιση της πατρίδας

«Οι Πράσινοι έχουν σκεφτεί πολύ τη μη χρήση βίας και την πολιτική αποτροπή ως μορφές αντίστασης που θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να αποτρέψουν ενδεχόμενες εισβολές εχθρών. [...] [Ενώ] οι Πράσινοι πρέπει να εξοικειωθούν με την άμυνα (όπως νοείται παραδοσιακά), [...] πρέπει επίσης να δώσουμε στους συνομιλητές μας να καταλάβουν ότι μπορούμε να προσφέρουμε κάτι σε αντάλλαγμα.

Συνέντευξη με εκπρόσωπο του κόμματος Les Écologistes

είναι πολύ πιο πολύπλευρη και εκτεταμένη από την απλή στρατιωτική δύναμη», ⁵⁵ το DCNAN που προτείνει να δημιουργηθεί θα υπάγεται απευθείας στην Προεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου και θα έχει ως αποστολή την προστασία του Συντάγματος, τον συντονισμό και την οργάνωση της μη ένοπλης άμυνας των πολιτών, τη διεξαγωγή ανεξάρτητων ερευνών για την ειρήνη, τον αφοπλισμό και τα σχέδια επαναχρησιμοποίησης της αμυντικής βιομηχανίας, την προώθηση πολιτικών λύσεων και τη διαμεσολάβηση και την αντιμετώπιση της κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. ⁵⁶

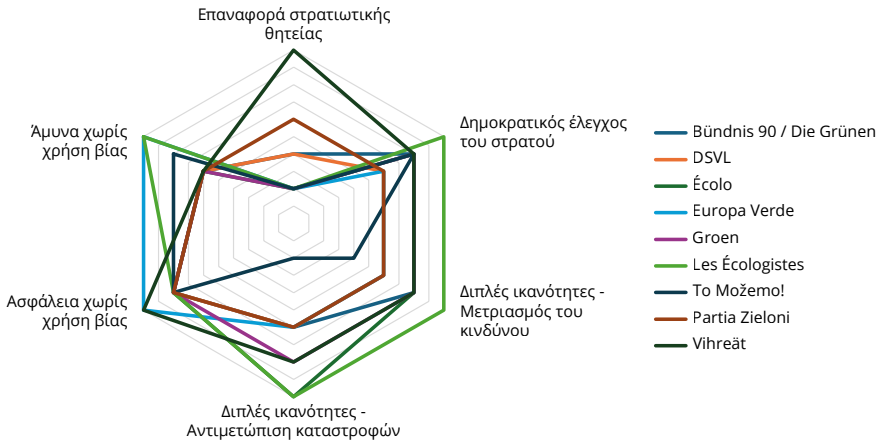
Ανεξάρτητη έρευνα για την ειρήνη και η δύναμη της εμπειρογνωμοσύνης

Η έκκληση των Ιταλών Πρασίνων, αλλά και του Les Écologistes, για τη δημιουργία ενός κέντρου έρευνας για την ειρήνη απηχεί τις απόψεις των ειδικών για την ανάγκη καλύτερης χρηματοδότησης της έρευνας στον τομέα αυτόν. Στις ειρηνιστικές ερευνητικές ομάδες θα πρέπει να δοθούν επαρκή οικονομικά μέσα για να προωθήσουν τη μη χρήση βίας και να αντισταθμίσουν τα κυρίαρχα – και κυρίως μιλιταριστικά – αφηγήματα των ειδικών που κυριαρχούν σήμερα στον δημόσιο χώρο και στο τοπίο των μέσων ενημέρωσης. Η γνώση και η «εμπειρογνωμοσύνη» δεν είναι ποτέ ουδέτερες. Είναι μια υποκειμενική τοποθέτηση, ακόμη και στην περίπτωση των «αμιγώς τεχνικών» πληροφοριών.

Η καθιέρωση και η χρηματοδότηση ανεξάρτητων ερευνών για την ειρήνη φαίνεται ακόμη πιο σημαντική στο σημερινό γεωπολιτικό – και ενίοτε εγχώριο – πλαίσιο. Η απόφαση της σημερινής σουηδικής κυβέρνησης τον Δεκέμβριο του 2023 να σταματήσει να χορηγεί οικονομική βοήθεια στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται

για την ειρήνη και τον αφοπλισμό⁵⁷ είναι, για παράδειγμα, εξαιρετικά ανησυχητική, σιωπώντας ακόμα περισσότερο τις φωνές υπέρ της ειρήνης. Οι ειρηνιστικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών διαδραματίζουν επίσης βασικό ρόλο στην προστασία της δημοκρατίας και στην οικοδόμηση ανθεκτικών ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Εικόνα 18. Σύνοψη των απόψεων των κομμάτων των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τον πολιτικό μιλιταρισμό, την πολιτική προστασία και τη μη χρήση βίας

Κύρια συμπεράσματα και συστάσεις

Από την εξέταση των θέσεων των εννέα ευρωπαϊκών πράσινων κομμάτων σχετικά με τα πολύπλοκα ζητήματα που αφορούν τον ρόλο του στρατού στην κοινωνία, τις σχέσεις μεταξύ πολιτών και στρατού και τα εναλλακτικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας, προκύπτει ότι ακολουθούν μια διαφοροποιημένη και σταθερή προσέγγιση (βλ. εικόνα 18 παρακάτω).

Τα κύρια σημεία διάστασης μεταξύ των κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι τα εξής:

- **Ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στην αντιμετώπιση καταστροφών:** Ενώ ορισμένα κόμματα επιμένουν ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν οι διπλές ικανότητες των ενόπλων δυνάμεων για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που θέτει η κλιματική αλλαγή, άλλα εξέφρασαν έντονες αμφιβολίες για την προσέγγιση αυτή. Υποστηρίζουν ότι αυτός είναι ο ρόλος των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας και ότι οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να χρηματοδοτούνται επαρκώς.

- **Στρατιωτική θητεία και στράτευση:** Αυτό είναι ένα άλλο ζήτημα που έχει δημιουργήσει πόλωση στο εσωτερικό των πράσινων κομμάτων που συμμετείχαν στην έρευνα. Ενώ τα περισσότερα είναι επιφυλακτικά απέναντι στη στρατιωτική θητεία, το Vihtreät τάσσεται υπέρ του υφιστάμενου συστήματος στράτευσης της Φινλανδίας και υποστηρίζει την περαιτέρω ανάπτυξή του. Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι πρόκειται για μια μεμονωμένη περίπτωση στο δείγμα και ότι η θέση του φινλανδικού κόμματος των Πρασίνων πρέπει να διαβαστεί με φόντο την ιδιαίτερη ιστορία της χώρας του, καθώς και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η υποχρεωτική εθνική θητεία δεν καταργήθηκε ποτέ.

Εντοπίζονται, επίσης, ορισμένα γενικά σημεία σύγκλισης, τα οποία είναι ιδίως τα εξής:

- **Η σημασία ενός επαγγελματικού στρατού ως θεμέλιου της εθνικής άμυνας:** Όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα συμφωνούν ότι ένας καλά εκπαιδευμένος και καλά εξοπλισμένος επαγγελματικός στρατός πρέπει να αποτελεί τη βάση της ένοπλης άμυνας μιας χώρας.
- **Υπεράσπιση των δικαιωμάτων των αντιρρησιών συνείδησης:** Είτε αντιτίθενται είτε υποστηρίζουν την επαναφορά ή την ανάπτυξη της στράτευσης, όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στην έρευνα υποστήριξαν ότι τα δικαιώματα των αντιρρησιών συνείδησης πρέπει να διατηρηθούν και να προστατευθούν. Τα άτομα που αρνούνται να υπηρετήσουν στις ένοπλες δυνάμεις δεν πρέπει να τιμωρούνται.
- **Δημοκρατικός έλεγχος των ενόπλων δυνάμεων:** Αρκετά κόμματα τόνισαν την ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών δημοκρατικού ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων. Ο βαθμός στον οποίο αυτό αναφέρεται ως προτεραιότητα εξαρτάται από το εθνικό τους πλαίσιο.
- **Ασφάλεια χωρίς χρήση βίας και εργαλεία «ήπιας ισχύος»:** Όπως επισημάνθηκε στο κεφάλαιο 1, όλα τα κόμματα των Πρασίνων που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν σθεναρά την ανάπτυξη εργαλείων ήπιας άμυνας, όπως η διπλωματία, η πρόληψη του συγκρούσεων και η διαμεσολάβηση για την αντιμετώπιση των διεθνών προκλήσεων στον τομέα της ασφάλειας.

Συστάσεις προς τα κόμματα των Πρασίνων με βάση τις απόψεις των ειδικών που συγκεντρώθηκαν:

- **Να δώσουν προτεραιότητα στις γνήσιες μη στρατιωτικές αποστολές:** Δεδομένων των επικρίσεων και της πολυπλοκότητας που περιβάλλουν τη συμμετοχή του στρατού σε μη στρατιωτικές αποστολές, τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στις προσπάθειες για τη διεξαγωγή γνήσιων μη στρατιωτικών αποστολών, με τη συμμετοχή αμιγώς πολιτικού προσωπικού. Θα πρέπει να καταβάλλουν εκ νέου προσπάθειες για την προώθηση της δημιουργίας του ECPC. Αυτό θα ενίσχυε τις εκκλήσεις των κομμάτων για εργαλεία πρόληψης των συγκρούσεων χωρίς χρήση βίας και θα ενίσχυε τη συνοχή και την αξιοπιστία τους.
- **Να προωθήσουν τον διάλογο με τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας:** Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να προχωρήσουν σε εντατικότερο διάλογο με τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας για να συζητήσουν τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι ένοπλες δυνάμεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Η κατανόηση των ικανοτήτων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν

οι στρατιωτικές δυνάμεις, εκτός από το είδος της βοήθειας που μπορούν να προσφέρουν, θα καθιστούσε πιο αξιόπιστα τα επιχειρήματα των κομμάτων για το θέμα αυτό.

- **Να συνεχίσουν να αντιτίθενται στην επαναφορά της στρατιωτικής θητείας και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των αντιρρησιών συνείδησης:** Σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζεται συχνά, η στρατιωτική θητεία δεν προάγει την κοινωνική συνοχή, τον πατριωτισμό ή τις αξίες των πολιτών. Επιπλέον, ένας καλά εκπαιδευμένος επαγγελματικός στρατός είναι πολύ παραπάνω από επαρκής, δεδομένου του σημερινού διεθνούς τοπίου στον τομέα της ασφάλειας. Οι Πράσινοι θα πρέπει να αντιταχθούν στις προσπάθειες επαναφοράς της υποχρεωτικής εθνικής θητείας και να συνεχίσουν να υποστηρίζουν το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων να επιλέγουν την αποχή από τη στρατιωτική θητεία, όπου κι αν βρίσκονται στην Ευρώπη.
- **Να υποστηρίξουν την ανεξάρτητη έρευνα για την ειρήνη:** Τα κόμματα των Πρασίνων θα πρέπει να υποστηρίξουν τη δημιουργία και τη χρηματοδότηση ανεξάρτητων κέντρων έρευνας για την ειρήνη. Τα κέντρα αυτά θα αποτελούσαν για τις ειρηνιστικές ερευνητικές ομάδες μια πλατφόρμα που θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις κυρίαρχες μιλιταριστικές συζητήσεις και να συμβάλουν στην οικοδόμηση ανθεκτικών ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Υποσημειώσεις

- 1 Bieri Matthias, "Military Conscription in Europe: New Relevance", *CSS Analyses in Security Policy*, no. 180, October 2015; Hutt David, "Which European countries are rethinking military service amid Ukraine war?", *Euronews*, 26 July 2022; Bove Vincenzo, Di Leo Riccardo, and Giani Marco, "Conscription's comeback: The everlasting appeal of an age-old policy", *VOXEU Column*, 3 March 2023; Askew Joshua, "Conscription is resurging across Europe. Is that a good thing?", *Eurovision*, 1 September 2023.
- 2 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 3 Βλ. ενότητα 2.3.
- 4 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 5 Ομοίως.
- 6 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Partia Zieloni.
- 7 Βλ., για παράδειγμα, Pugh Michael, "Military Intervention and Humanitarian Action: Trends and Issues", *Disasters*, vol. 22, no. 4, 2002, p. 339-351; Rigby Andrew, "Is there a role for the military in peace building?", *Committee for Conflict Transformation Support Review*, no. 32, October 2006.
- 8 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 9 Ομοίως.
- 10 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 11 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Écolo.
- 12 Belgian Defence, Plan STAR 2022, 17 June 2022, p. 29.
- 13 Ομοίως.
- 14 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!.
- 15 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 16 Βλ., για παράδειγμα, Delmonteil François-Xavier, "La tentation du civilo-militaire", *Institut de Relations Internationales et Stratégiques (IRIS)*, Οκτώβριος 2017.
- 17 Για την ιστορική θέση των Γερμανών Πρασίνων ενάντια στη στράτευση, βλ.: Bündnis 90/Die Grünen, "Zeiten ändern sich. Wir ändern sie mit", 2019, p. 56.

- 18 Βλ. Carboni Kevin, "Il governo Meloni torna a parlare di leva militare", *Wired*, 15 Μαΐου 2023, Pizzimenti Chiara, "Il governo ipotizza il ritorno della leva militare, solo su base volontaria: utile o anacronistico?", *Vanity Fair Italia*, 16 May 2023. Di Feo Gianluca, "Niente ritorno alla leva: la nuova riserva militare composta da diecimila volontari già addestrati", *La Repubblica*, 16 Νοεμβρίου 2023.
- 19 "Le service militaire obligatoire devrait-il faire son retour?", *RTBF*, 3 October 2022; "Vers le retour du service militaire en Belgique ? « Cela aurait du sens »", *Le Soir*, 30 September 2022; "Moet de militaire dienstplicht in België terugkomen? Stafchef van het leger opent het debat bij RTBF", *VRT News*, 1 October 2022.
- 20 "Ludvine Dedonder, « Le service militaire n'est ni à l'ordre du jour aujourd'hui, ni sur la table »", *Le Soir*, 1 October 2022.
- 21 Defossé Guillaume, "Écolo-Groen demande à l'Union Européenne et la Belgique d'accueillir les objecteurs de consciences russes", *Écolo*, 26 September 2022.
- 22 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Groen.
- 23 Βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), "Factsheet: Conscientious objection", *Press Unit*, June 2022.
- 24 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Partia Zieloni.
- 25 Βλ. Jäckle Sebastian, "Conscription Reloaded? The Debate About Compulsory Service in Germany in 2022 and the People's Attitudes Towards It", *Statistics, Politics and Policy*, vol. 14, no. 1, 2023, pp. 65-89.
- 26 Piper Oliver, "Germany debates reintroducing military conscription", *Deutsche Welle*, 3 February 2023; Oltermann Philip, "German politicians and military chiefs suggest return of conscription", *The Guardian*, 9 February 2023.
- 27 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 241.
- 28 "Grüne Gegen Wehrpflicht – Högl für 'Entkrampfung'", *Tagesschau*, 28 December 2023; "Nouripour hält Wehrpflicht für unnötig", *ZDF Heute*, 28 December 2023.
- 29 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του DSVL.
- 30 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Možemo!
- 31 Γαλλική Δημοκρατία, Loi no. 97-1019 portant réforme du service national, 28 Οκτωβρίου 1997, άρθρο L-114-1.
- 32 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 33 Europe Écologie-Les Verts, "Service national universel: incohérences et camouflage", 28 June 2018.
- 34 Europe Écologie-Les Verts, "Service national universel: pour la jeunesse, ils proposent la militarisation, nous proposons l'émancipation", Conseil fédéral, 6 April 2023.
- 35 Bove Vincenzo, Di Leo Riccardo, and Gian Marco, "Why reintroducing military conscription in Europe would be counterproductive", *LSE Blog*, 15 September 2023.
- 36 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.
- 37 Les Écologistes, "Pour une politique européenne de sécurité et de défense à la hauteur des enjeux contemporains", Conseil fédéral, 1-2 October 2022, p. 4.
- 38 Bündnis 90/Die Grünen, Germany. Everything is possible. Manifesto for the 2021 Parliamentary Elections, 2021, p. 241.
- 39 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 40 Ahlbäck Anders, "Changing views on gender and security: Finland's belated opening of military service to women in the 1990s", *Scandinavian Journal of History*, τόμ. 47, αριθ. 2, 2022, σελ. 248-269.
- 41 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Vihreät.
- 42 Eduskunta, Pöytäkirja PTK 74/2023 vp, 15 December 2023, para. 17.01, p. 106.
- 43 Vihreät, "Political programme of the Greens 2023-2027", 22 May 2022.
- 44 Ομοίως.
- 45 Βλ. "Creating a European Civilian Peace Corps", *Azione Nonviolenta*, 1 Ιουλίου 1995.
- 46 Channel Research, Feasibility Study on the European Civil Peace Corps (EPCP), 29 November 2005, p. 11.
- 47 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Πρόταση ψηφίσματος σχετικά με την ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Σώματος Πολιτικής Ειρήνης, B9-0058/2024, 12 Ιανουαρίου 2024, σελ. 2.
- 48 Les Écologistes, "Pour une politique de résolution des conflits par la diplomatie", 2019.
- 49 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Europa Verde. Βλ., επίσης, Alleanza Verdi e Sinistra, Programma Alleanza Verdi e Sinistra, 2022.
- 50 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπρόσωπο του Les Écologistes.

- 51 Συνέντευξη των συγγραφέων με εκπροσώπους του Les Écologistes και του Možemo!.
- 52 Alleanza Verdi e Sinistra, Programma Alleanza Verdi e Sinistra, 2022.
- 53 Un'altra Difesa è possibile!, "La cronologia della campagna", άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2024.
- 54 Un'altra Difesa è possibile!, "La difesa nonviolenta entra in parlamento", 17 July 2017.
- 55 Un'altra Difesa è possibile!, "La campagna", άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2024.
- 56 Un'altra Difesa è possibile!, "La proposta di legge", άνευ ημερομηνίας, τελευταία πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2024, άρθρο 1 (4).
- 57 Worley William, 'Sweden cutting peace-building Lee Nicolas, "En Suède, le gouvernement conservateur met fin au financement des associations pacifistes", Libération, 21 January 2024; Hivert Anne-Françoise, "Sweden's peace activists deprived of subsidies after country joins NATO", Le Monde, 20 March 2024; Bryant Miranda, "Sweden's veteran peace movement stung by 'reckless' entry to Nato", The Guardian, 11 March 2024.

Συμπέρασμα

Προς ένα νέο παράδειγμα για πράσινες πολιτικές στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας;

Agatha Verdebout & Anne Xuan Nguyen

«Τα κόμματα των Πρασίνων δεν είναι γνωστά για τα θέματα άμυνας». Η δήλωση αυτή έγινε κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίασης ολομέλειας της Ευρωπαϊκής Πράσινης Ακαδημίας 2023 στη Βαρσοβία. Η κύρια εξήγηση γι' αυτό μπορεί να είναι η τοπική παρουσία τους και η εστίασή τους στις περιβαλλοντικές πολιτικές, αλλά και η ειρηνιστική κληρονομιά των οικολογικών κινήματων. Το 2021, η Γερμανίδα Υπουργός Εξωτερικών των Πρασίνων Annalena Baerbock έκανε έκκληση στη Γερμανία να αναλάβει την ευθύνη και να είναι πιο ενεργή όσον αφορά τη δική της ασφάλεια και άμυνα. Η έκκληση αυτή έχει χαρακτηριστεί ως «μετα-ειρηνιστική στροφή»,¹ μια ορολογία που χρησιμοποιείται εδώ για να περιγράψει την εξισορρόπηση «ενός κεντρώου τόνου για την προσέλκυση νέων ψηφοφόρων με τις πιο ειρηνιστικές επιθυμίες της βάσης των Πρασίνων».² Η μετατόπιση αυτή επιταχύνθηκε ως αποτέλεσμα της πλήρους κλίμακας εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022.

Σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, τα κόμματα των Πρασίνων υιοθετούν όλο και περισσότερο έναν «κεντρώο τόνο» και φαίνεται να απομακρύνονται από το ειρηνιστικό άκρο του φάσματος. Ορισμένα έχουν δηλώσει ότι ο ειρηνισμός είναι «πολυτέλεια»³ ή «προνόμιο»⁴

υπό το πρίσμα της δεινής θέσης στην οποία βρίσκονται οι Ουκρανοί, επισημαίνοντας ότι «για να είσαι ειρηνιστής πρέπει [πρώτα] να κερδίσεις τον πόλεμο».⁵ Ο ειρηνισμός και η μη χρήση βίας χαρακτηρίζονται κατά κάποιον τρόπο ως ξεπερασμένα ιδανικά του παρελθόντος, που έρχονται σε σύγκρουση με την πραγματικότητα των σημερινών κρίσεων στον τομέα της ασφάλειας. Αυτή η άποψη φαίνεται, ωστόσο, σαν μια γελοιογραφία: ο ειρηνισμός γίνεται αντιληπτός ως κάτι αφελές, ενώ θεωρούνται ξαφνικά υπεύθυνες οι πιο μιλιταριστικές προσεγγίσεις. Αυτό συνεπάγεται μια μετατόπιση των μέσων διασφάλισης της ασφάλειας, από τον διάλογο, τις πολιτιστικές και οικονομικές συνεργασίες, καθώς και τον αφοπλισμό στη διάθεση περισσότερων πόρων στον στρατό.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ώθησε τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τα κόμματα των Πρασίνων να ασχοληθούν ή/και να πάρουν εκ νέου θέση σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Οι βασικές δεσμεύσεις των Πρασίνων για τη μη χρήση βίας κλονίστηκαν και αμφισβητήθηκαν έμπρακτα, καθώς ορισμένοι συμφώνησαν στην αύξηση των αμυντικών δαπανών, υποστήριξαν τις παραδόσεις όπλων στο Κίεβο και σταμάτησαν να αντιτίθενται στο δόγμα της πυρηνικής αποτροπής. Δόθηκε

επίσης έτσι λιγότερη έμφαση στα εναλλακτικά μοντέλα ασφάλειας και άμυνας που βασίζονται στην πρόληψη και την επίλυση συγκρούσεων από ό,τι δινόταν παραδοσιακά. Οι Πράσινοι φαίνεται να άρχισαν να υιοθετούν τα «κυρίαρχα» επιχειρήματα που διατυπώνονται γύρω από τη γεωπολιτική, τον στρατηγικό ανταγωνισμό και την ανάγκη ενίσχυσης των στρατιωτικών ικανοτήτων για τη διασφάλιση της ασφάλειας και της άμυνας της Ευρώπης. Ενώ υποστηρίζουν ότι πρέπει πάντα να προτιμάται η διπλωματία, πολλοί από αυτούς υποστηρίζουν, επίσης, ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να δείξουν περισσότερο τα «δόντια» τους για να γίνουν αξιόπιστοι παράγοντες στη διεθνή σκηνή.

Τα επιχειρήματα αυτά δεν προβληματίζουν, φυσικά, μόνο τα ευρωπαϊκά κόμματα των Πρασίνων. Και άλλες πολιτικές οικογένειες πασχίζουν επίσης να επαναπροσδιορίσουν την προσέγγισή τους για την ασφάλεια και την άμυνα ενόψει των σύγχρονων εξελίξεων, με αποτέλεσμα να υιοθετούν εύκολα τα επικρατούντα αφηγήματα για την αφέλεια και την έλλειψη στρατιωτικής προετοιμασίας της ΕΕ. Επιπλέον, οι θέσεις των κομμάτων των Πρασίνων σε όλη την Ευρώπη δεν είναι καθόλου ομοιόμορφες. Αν μη τι άλλο, η παρούσα έκθεση, καταγράφοντας τις θέσεις των Πρασίνων σε ορισμένα βασικά ζητήματα ασφάλειας και άμυνας, απεικονίζει μια διαφοροποιημένη αντίληψη της ευρωπαϊκής ασφάλειας, η οποία αντανακλά τα διαφορετικά εθνικά και υποπεριφερειακά πλαίσια και τις στρατηγικές κουλτούρες, καθώς και την ιστορία, τη δυναμική και τη θέση των κομμάτων στο εθνικό πολιτικό φάσμα.

Πράγματι, ενώ το προφανέστερο είναι το χάσμα «Ανατολής-Δύσης», που συνδέεται με την αυξημένη αντίληψη της Ρωσίας ως άμεσης απειλής για την εθνική κυριαρχία τόσο για ιστορικούς όσο και για γεωγραφικούς λόγους, παρατηρούνται και άλλα σημεία διχασμού. Ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας για τη ρητορική που αναπτύσσουν και τις

πολιτικές επιλογές που κάνουν τα κόμματα των Πρασίνων είναι η πρόσφατη ή τωρινή θέση τους στην κυβέρνηση. Τα κόμματα που συμμετέχουν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς φαίνεται να έχουν μετριάσει τις ειρηνιστικές τους εκκλήσεις, ενώ εκείνα που βρίσκονται στην αντιπολίτευση ή που παραμένουν μια σχετικά περιθωριακή ή νέα πολιτική δύναμη στη χώρα τους τείνουν να διατηρούν μια πιο ριζοσπαστική στάση. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη: το ότι συμμετέχουν σε συνασπισμούς σημαίνει επίσης ότι πρέπει να συμβιβαστούν, ενώ η συμμετοχή τους στην αντιπολίτευση τους προσφέρει μεγαλύτερες δυνατότητες να ασκήσουν αντίλογο και κριτική.

Παρόλο που ορισμένες θέσεις των κομμάτων των Πρασίνων, όπως η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών ή η υποστήριξη πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας, μπορεί να υποδηλώνουν το αντίθετο, οι βασικές αξίες των Πρασίνων δεν έχουν αλλάξει ριζικά. Οι αποφάσεις τους βασίζονται στην προσήλωσή τους στην ειρήνη και τη μη χρήση βίας. Η ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων της ΕΕ θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της εδραίωσης της ικανότητας αυτού του οργανισμού να σταθμίζει τις διεθνείς σχέσεις και να υπερασπίζεται καλύτερα τις δεσμεύσεις του για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Ομοίως, παρά το γεγονός ότι η αποστολή όπλων δεν αποτελεί ειρηνικό μέσο επίλυσης των συγκρούσεων, η υποστήριξη της Ουκρανίας χαρακτηρίζεται ως μια κίνηση που αποσκοπεί στην επιβολή του σεβασμού του δημόσιου διεθνούς δικαίου. Το να επιτρέψουμε στη Ρωσία να κερδίσει τον πόλεμο είναι σαν να στέλνουμε το μήνυμα ότι η χρήση βίας, η στρατιωτική επίθεση και η προσάρτηση είναι αποδεκτές, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια ακόμη πιο ανασφαλής και συγκρουσιακή διεθνή τάξη.

Οι ειδικοί που ερωτήθηκαν επαινέσαν γενικά τους Πράσινους που επιτέλους αντιμετώπισαν σοβαρά και προσπάθησαν να ενισχύσουν τη

θέση τους για την ασφάλεια και την άμυνα. Ωστόσο, επισημάναν επίσης τα κενά ή/και τους κινδύνους των οραμάτων των Πρασίνων, με τη μορφή που φαίνεται να έχουν τώρα. Ένας ειδικός σε στρατιωτικά θέματα υπογράμμισε, για παράδειγμα, ότι τα κόμματα των Πρασίνων εξακολουθούν να μην έχουν πρακτική γνώση της στρατιωτικής επιχειρησιακής πραγματικότητας λόγω της έλλειψης διαλόγου με τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας. Το γεγονός αυτό επηρεάζει αρνητικά την αξιοπιστία τους όταν συζητούν για την ασφάλεια και την άμυνα. Άλλοι προειδοποίησαν για τις επιπτώσεις και τους κινδύνους που απορρέουν από την αδιαμφισβήτητη υιοθέτηση ενός γεωπολιτικού και τεχνοστρατηγικού λόγου και λεξιλογίου.

Το λεξιλόγιο αυτό δεν είναι επιφανειακό. Όπως υπογραμμίζει η Carol Cohn, ειδικός στις μελέτες σε θέματα φύλου και ασφάλειας, η γλώσσα αυτή είναι φορτωμένη με κανόνες, αξίες και σιωπηρές παραδοχές. Η αποδοχή ενός συγκεκριμένου λεξιλογίου μπορεί, επομένως, να έχει ως αποτέλεσμα ο ομιλητής να παγιδευτεί στους κανόνες που θέτει η εν λόγω γλώσσα.⁶ Για τα κόμματα των Πρασίνων, η βαθιά επίπτωση της υιοθέτησης μιας πιο «γεωπολιτικής», πιο «τεχνοστρατηγικής» ορολογίας μπορεί να είναι ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται με τη χρήση της γλώσσας αυτής αντιβαίνουν στις βασικές αξίες των κομμάτων των Πρασίνων: ειρήνη, πρόοδος, ισότητα και δικαιοσύνη, καθώς και περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα.

Η ταχεία στροφή προς την υιοθέτηση της κυρίαρχης στρατηγικής κουλτούρας και ορολογίας και η αιτιολόγηση των αποφάσεων αυτών μέσω της προοδευτικής γλώσσας αποτελεί έναν αντιδραστικό και όχι προληπτικό τρόπο δράσης. Χωρίς σαφή στρατηγική, οι Πράσινοι κινδυνεύουν να μπουκώσουν στο

περιθώριο του διαλόγου για την πολιτική άμυνας και ασφάλειας, χωρίς να μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές εναλλακτικές λύσεις στις παραδοσιακές προσεγγίσεις. Ωστόσο, τα νέα δεν είναι εντελώς ζοφερά: Οι Πράσινοι μπορούν να αποτελέσουν δημιουργική δύναμη στη διαμόρφωση μιας νέας ευρωπαϊκής ασφάλειας. Πρωτοβουλίες όπως το Ευρωπαϊκό Σώμα Πολιτικής Ειρήνης δείχνουν την ικανότητα των Πρασίνων να συμβιβάσουν την τεταμένη ατζέντα της ασφάλειας με τα ιδανικά του προοδευτισμού για τα οποία είναι γνωστοί.

Καθώς η αρχιτεκτονική της ασφάλειας της Ευρώπης πρόκειται να αναδιαμορφωθεί δραστικά τα επόμενα χρόνια, οι ειδικοί υπογράμμισαν ότι το δυνατό σημείο των Πρασίνων είναι η ικανότητά τους να προσφέρουν καινοτόμες και σταθερές λύσεις όσον αφορά τον χειρισμό και την επίλυση των συγκρούσεων, λύσεις που είναι συνυφασμένες με το DNA των Πρασίνων: την κοινωνική κινητοποίηση, τη διαβούλευση με τους πολίτες, αλλά και την κριτική σκέψη. Αυτό θα τους επιτρέψει να συμβάλουν στην ευρωπαϊκή ατζέντα για την ασφάλεια, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις αυτές, είναι απαραίτητο τα κόμματα των Πρασίνων να προβούν σε εσωτερικό διάλογο και στρατηγικό σχεδιασμό προκειμένου να αναπτύξουν μια συνεκτική προσέγγιση για την άμυνα και την ασφάλεια. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να βρουν τη δική τους φωνή και να διατηρήσουν την πρωτοτυπία τους, συμβιβάζοντας παράλληλα τις εντάσεις μεταξύ των ειρηνιστικών ιδεωδών και της επιτακτικής ανάγκης προστασίας των ανθρώπινων μέσων διαβίωσης και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας σε περιόδους κρίσεων στον τομέα της ασφάλειας.

Υποσημειώσεις

- 1 Brzozowski Alexandra, "German Greens leader Baerbock signals post-pacifist shift on foreign policy", Euractiv, 7 Μαΐου 2021, γωμοδότηση στις 8 Φεβρουαρίου 2024.
- 2 Schulteis Emily, "Germany's Post-Pacifist Generation Is Nearing Power", Foreign Policy, 3 May 2021.
- 3 Συνέντευξη με εκπρόσωπο του DSVL.
- 4 Ακούστηκε στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Ακαδημία στη Βαρσοβία, Νοέμβριος 2023, από έναν από τους συντάκτες της παρούσας έκθεσης.
- 5 Συνέντευξη με εκπρόσωπο του DSVL.
- 6 Cohn Carol, "Sex and Death in the rational world of defence intellectuals", Signs: Journal of Women in Culture and Society, vol. 12, n° 4, 1987, pp. 687-718.

Επίλογος

Roderick Kefferpütz, Διευθυντής του
γραφείου της Heinrich Böll Stiftung ΕΕ
στις Βρυξέλλες

Πράσινα κόμματα σε περιόδους πολέμου: Αντιδράσεις και σκέψεις

Roderick Kefferpütz

Τα πολιτικά κόμματα δεν είναι άκαμπτα. Εξελίσσονται, προσαρμόζονται και προχωρούν σύμφωνα με τις συνθήκες, την πολιτική σκέψη και τα εκάστοτε μέλη τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα κόμματα των Πρασίνων σε όλη την Ευρώπη, τα οποία είναι ποικίλα και έχουν διαφορετικές πολιτικές ρίζες και προσανατολισμούς, καθώς και διαφορετική κυβερνητική και κοινοβουλευτική εμπειρία.

Η έκθεση που κρατάτε στα χέρια σας ή διαβάζετε στο διαδίκτυο δείχνει πώς το γεωπολιτικό πλαίσιο μετά τον Φεβρουάριο του 2022 οδήγησε ορισμένα Πράσινα κινήματα και πολιτικά κόμματα να πραγματοποιήσουν μια ενδοσκόπηση και επανεκτίμηση της στρατηγικής τους. Έφερε στο προσκήνιο μια εσωτερική ένταση: τη συμφιλίωση των παραδοσιακών ειρηνιστικών ιδεωδών με τη σκληρή πραγματικότητα των σύγχρονων απειλών ασφαλείας. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έπαιξε καταλυτικό ρόλο, υποχρεώνοντας τους Πράσινους να ασχοληθούν βαθύτερα με τα θέματα των στρατιωτικών ικανοτήτων. Ενώ ορισμένα κόμματα των Πρασίνων παραμένουν επιφυλακτικά απέναντι σε αυτή τη μετατόπιση, θεωρώντας ότι θα μπορούσε να αποτελέσει απόκλιση από τις βασικές αξίες τους, άλλα υποστηρίζουν ότι πρόκειται για μια αναγκαία

προσαρμογή για να μπορούν να συμμετέχουν ουσιαστικά στους διαλόγους και στη χάραξη πολιτικής για την ασφάλεια.

Θα πήγαινα ένα βήμα παραπέρα και θα υποστήριζα ότι δεν πρόκειται απλώς για μια διαμάχη μεταξύ αρχών και πραγματισμού. Αλλά ότι το γεγονός ότι πλέον τα κόμματα των Πρασίνων ασχολούνται όλο και περισσότερο με την ασφάλεια και την άμυνα απορρέει επίσης από τις αξίες τους. Τα κόμματα των Πρασίνων δεν είχαν ανέκαθεν μόνο ειρηνιστικά ιδεώδη, αλλά και τα ιδεώδη μιας ζωντανής δημοκρατίας με κοινωνία των πολιτών, ανθρώπινα δικαιώματα, αυτοδιάθεση και ελευθερία. Όλα αυτά εναντίον των οποίων μάχεται η Ρωσία του Putin. Αν οι απολυταρχίες χρησιμοποιούν βία για να συντρίψουν τα ιδανικά αυτά, όπως στην περίπτωση της Ουκρανίας, τότε η βία μπορεί να καταστεί αναγκαία για την υπεράσπισή τους.

Από την ανάλυση της έκθεσης για τα κόμματα των Πρασίνων σε οκτώ χώρες της ΕΕ, προκύπτει μια σημαντική ποικιλομορφία. Από το Bündnis 90/Die Grünen της Γερμανίας και το Vihreät της Φινλανδίας μέχρι το Les Écologistes της Γαλλίας, οι απαντήσεις στις προκλήσεις της ασφάλειας ποικίλουν, αντανακλώντας τις διαφορετικές ιστορικές

εμπειρίες, τα γεωπολιτικά πλαίσια και τα επίτεδα κυβερνητικής επιρροής. Η ποικιλομορφία αυτή αποτελεί τόσο δύναμη όσο και αδυναμία, καθιστώντας αναγκαία την ύπαρξη ισχυρών δομών ανταλλαγής και εσωτερικού διαλόγου, ώστε να διαμορφωθούν συνεκτικές και κοινές πολιτικές θέσεις που θα έχουν απήχηση σε επίπεδο ΕΕ. Τα κόμματα των Πρασίνων από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, και ιδιαίτερα από τη Βαλτική, θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο από την άποψη αυτή, καθώς οι χώρες τους βρίσκονται πλέον στην πρώτη γραμμή απέναντι στην επιθετική Ρωσία.

Στο μέλλον, η κατεύθυνση της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας των Πρασίνων θα είναι αυτή της ισορροπίας και της καινοτομίας. Θα περιλαμβάνει τη γεφύρωση των κλασικών προσεγγίσεων των Πρασίνων, όπως η πρόληψη των συγκρούσεων, με την αμυντική πολιτική. Αυτό απαιτεί τη συνεχή διαβούλευση των κομμάτων των Πρασίνων με τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, αλλά και με καθιερωμένους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας.

Τέλος, η παρούσα έκθεση αποτελεί επίσης μια έκκληση προς τα πράσινα κόμματα να αποδεχθούν τον ρόλο τους ως καταλύτες των προοδευτικών πολιτικών ασφάλειας. Με τη δημιουργική αντιμετώπιση των πολύπλοκων πτυχών της σύγχρονης ασφάλειας, οι Πράσινοι μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας προσανατολισμένης στην ειρήνη, βιώσιμης και κοινής ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Green European Foundation, τους συγγραφείς και τους άλλους ειδικούς για την πολύτιμη αυτή συμβολή τους στη δημοκρατική συζήτηση όσον αφορά τα θέματα αυτά.

Πράσινες προσεγγίσεις για την ασφάλεια και την άμυνα

Σε ένα μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό τοπίο, οι Πράσινοι παλεύουν να συμβιβάσουν τις παραδοσιακές ειρηνιστικές τους ρίζες με τις προκλήσεις στον τομέα της ασφαλείας μετά τον Φεβρουάριο του 2022. Η παρούσα έκθεση διερευνά τις εξελισσόμενες θέσεις τους σε βασικά θέματα άμυνας, από τη στρατιωτική συνεργασία της ΕΕ έως τον αφοπλισμό, προσφέροντας πληροφορίες για τις διαφορετικές προσεγγίσεις που υιοθετούν τα κόμματα των Πρασίνων από οκτώ χώρες της ΕΕ. Οι απόψεις των ειδικών που παρουσιάζονται σε όλο το κείμενο παρέχουν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με το πώς θα μπορούσε (ή θα έπρεπε) να είναι μια πράσινη αμυντική πολιτική. Καθώς η Ευρώπη πλέει σε ταραγμένα νερά, η έκθεση απευθύνει έκκληση ανανέωσης της δέσμευσής τους σε προοδευτικές προσεγγίσεις για την ασφάλεια και την άμυνα που βασίζονται σε αρχές.

GREEN EUROPEAN FOUNDATION

Green European Foundation

Rue du Fossé – 1536 Luxembourg
Brussels Office: Mundo Madou
Avenue des Arts 7-8
1210 Brussels, Belgium
+32 2 329 00 50
info@gef.eu

WEBSITE: www.gef.eu
X (TWITTER): @GEF_Europe
FACEBOOK: [GreenEuropeanFoundation](https://www.facebook.com/GreenEuropeanFoundation)
INSTAGRAM: @GEF_Europe
LINKEDIN: [Green European Foundation](https://www.linkedin.com/company/green-european-foundation)

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Γραφείο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα

Οδός Αριστοτέλους 3, 54624
Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
+30 2310 28 28 29
gr-info@gr.boell.org

WEBSITE: gr.boell.org/el
X (TWITTER): boell_gr
FACEBOOK: gr.boell
YOUTUBE: @hbs_gr
LINKEDIN: boell-gr